ADAM öykü

OCAK
ŞUBAT
1997
8

ÖYKÜ

Masum ***Graham Greene*** • Ifigenya Hampstead'de ***Barry Unsworth*** • *Dalavere Memet* ***İhsan Kudret*** • Kasabada Orkideler ***Zeynep Avcı*** • Öpücük ***Angela Carter*** • Kış Güneşi ***David Malouf*** • Sonra... ***Necati Tosuner*** • Gecenin Bedeline Dönüşmeden ***Fatma Murat*** • Mutluluk Öyküsü ***Peter Carey*** • Ses ***Şükran Yücel*** • Atlantis ***Vecihi Sarısözen*** • Öyle Bir Sevda ki ***Jale Sancak*** • Olmuyor, Olmuyor, Olmuyor ***Ömer Asan*** • İnce ve Güzel ***Hürriyet Yaşar*** • Eylül ***Dost Körpe*** • Çitlembik Yiyen Ölüler ***Sema Kaygusuz*** • Memleketin Yüksek Menfaatleri ***Cenap Güven*** • Biz Namuslusuna Çattık ***Atay Sözer***

BU SAYININ KONUŞMASI

Hulki Aktunç ile Dünden Bugüne

YAZILAR

ÖYKÜ ANLATIMININ ÇEKİCİLİĞİ ***Bill Buford*** • NECATİ TOSUNER İLE KONUŞMA • SICAK ÖĞLE ÜZERİNE ***Ülker İnce*** • YORDAN RADİÇKOV ÜZERİNE ***Boyan Niçev*** • ÖYKÜ YAZMAK ***Sevim Gündüz Raşa*** • "ÇINLAMA"DA ANLATI ÇÖZÜMLEMESİ ***Nedret Tanyolaç Öztokat*** • DÖNENCE / ÖYKÜNÜN ANLAMSAL BOYUTLARI ***Feridun Andaç, Ayşe Kilimci, Ahmet Yurdakul***

unutulmuş öyküler

İçecek Su Halit Ziya Uşaklıgil

BİR KİTAP BİR YAZI

ÇİZGİLİ SARI DEFTER ***Gürsel Korat*** • MUCİZEVİ MANDARİN ***Aslı Erdoğan*** • KIRAÇ DAĞLAR KAR TUTTU ***Suzan Samancı***

ADAM KİTABEVİ

Bir Kitabevi

Selim İleri

(...) BEYOĞLU'ndaki kitabevlerinin en yenisi Adam Yayınları'nın. Mezun olduğum Atatürk Lisesi'nin sokağında. Küçükparmakkapı değil miydi sokağın adı?

Geçen akşam Adam Yayınları'nın kocaman kitabevine gittim. Kapıda sevgili Turgay Fişekçi'ye rastladım. Derken sevgili İnci Asena. Eski bir Beyoğlu apartmanını sil baştan düzenlemişler üç katlı bir kitabevi oluşturmuşlar. Dördüncü katta yayınevi. Gerçekten görülmeye değer. (...)

Tam yanımda, tam arkamda Zeki Faik İzer'in iki resmi. Birinde babacan, deniz renkli bir balık. Ötekisinde Uzakdoğu esintili eflâtun figürler, figürümsüler... (...)

Sonra beşinci katta yine resimler, Burhan Uygur eski bir dost olarak aramızda. Cihat Burak, Metin Eloğlu, Bedri Rahmi... Adeta küçük bir müze. Burada yalnız kitaplar eşlik etmiyor, her gün uğrayıp görebileceğimiz resimler de bizimle birlikte.

Kitabevlerinin çoğalması, kitaba, edebiyata yeniden gönül verişin ilk adımı. Bir ömür boyu kitaplarla mutlu oldum. Mutluluk nedir diye sorulsa, kitaplar okumak, kitaplar edinmek, kitaplar arasında yaşamaktır derim.

Kutlu olsun Adam Yayınları'nın kitabevi girişimi!

20 Aralık 1996, "Cumhuriyet"

AdamKitabevi

Turgay Fişekçi

ADAM YAYINLARI'nın Maslak'taki yönetim yerinde bir yıl kadar önce bir gün, Semih Gümüş'le birlikte, yöneticimiz İnci Asena'ya, pek çok yayınevinin Beyoğlu'na taşındığını, bizim de böyle bir girişimde bulunmamızın ne denli yararlı olabileceğini dillendirmiştik. (...)

O günden bu yana bir yıl geçti. Borçlar, tasarılar, onarımlarla geçen zorlu günler ve haftalar. (...)

Adamevi'nin ilk üç katında yer alan AdamKitabevi, okurlara ülkemizin önde gelen yayınevlerinin bütün kitaplarını eksiksiz sunuyor. Yanı sıra içinde yer alan kahve salonuyla, okurlara kitaplar arasında saatler geçirirken dinlenebilecekleri bir ortam sunarken, çeşitli kültürel etkinliklerin gerçekleştirileceği bir de salon içeriyor. (...)

AdamKitabevi'yle okurlar, her köşesinde ince bir beğeninin izlerini görebilecekleri, yalnızca alışveriş değil, kitaplarla birlikte olabilecekleri, kimi zaman zaman çağdaş bir ressamımızın bir tablosuna, kimi zaman mimari ayrıntıların inceliklerine takılıp kalacakları bir kitabevi ortamına kavuştular. (...)

18 Aralık 1996, "Cumhuriyet"

ADAM yayınları

ÖYKÜ

ÖZDEMİR ASAF *Dün Yağmur Yağacak*
SEVİM BURAK *Afrika Dansı*
MUZAFFER BUYRUKÇU *Şarkılar Seni Söyler*
NURSEL DURUEL *Geyikler, Annem ve Almanya*
LEYLÂ ERBİL *Gecede*
LEYLÂ ERBİL *Eski Sevgili*
NECATİ GÜNGÖR *Bu Sevda Ölmek*
KEMAL TAHİR *Göl İnsanları*
ÜLKÜ TAMER *Alleben Öyküleri*

SHERWOOD ANDERSON *Kasabamız* (Saydam Özel)
ERSKINE CALDWELL *Kuyudaki Zenci* (Memet Fuat)
TRUMAN CAPOTE *Gece Ağacı* (Memet Fuat)
RAYMOND CARVER *Ateşler* (Zafer Aracagök)
ERNEST HEMINGWAY *Denizin Değiştirdiği* (Memet Fuat)
JACK LONDON *Ateş Yakmak* (Memet Fuat)
KATHERINE MANSFIELD *Ölü Albayın Kızları* (Memet Fuat)
EDGAR ALLAN POE *Morgue Sokağı Cinayeti* (Memet Fuat)
WILLIAM SAROYAN *Yoksul İnsanlar* (Memet Fuat)
JOHN STEINBECK *Kasımpatları* (Memet Fuat)
VASİLİ ŞUKŞİN *Yaşamak Tutkusu* (Yurdanur Salman)
MARGUERITE YOURCENAR *Doğu Öyküleri* (Hür Yumer)
ERNEST HEMİNGWAY *Kadınsız Erkekler* (Ülkü Tamer)

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

OCAK 1997 SAYI : 134 200.000 LİRA (KDV dahil)

SANAT ADAM

NEYDİ İSTEDİKLERİ? / *Memet Fuat*
KAAN ARSLANOĞLU'NDAN BİR ROMAN :
"ÇAĞRISIZ HAYALİM" / *Fethi Naci*
ŞİİRCE / *Mehmet H. Doğan*
"BİR EĞRETİLEME OLARAK" HASTANE / *Orhan Barlas*
TÜRKİYE'NİN SUSURLUK'TA KARŞILAŞTIĞI... / *Vakur Kayador*
ŞOK / *Mehmet Serdar*
TÜRK RESMİNDE BİR KÖŞETAŞI : ERCÜMEND KALMIK
Tülay Elgün
"ARI KOVANI"NDAKİ "HINZIR KIZ" / *M. Sadık Aslankara*
ÖYLESİNE / *İ. Kuban Altınel*
BERLİN DUVARI'NIN ŞİİRİ / *Gürhan Tümer-J. Müller*
KÜÇÜK BİR ANI YAZISI / *Gürhan Tümer*
NAHİT ULVİ İLE KARŞILAŞMA / *Ziya Gürel*

Şiir : İlhan Berk, Salâh Birsel, Arif Damar, Gülten Akın, Ruşen Hakkı, Yeşim Salman, Ahmet Ada, İnci Asena, Enis Batur, Müslim Çelik, Roni Margulies, Mim Kaf Agayef, Tarık Günersel, Memet Baydur, Ergin Yıldızoğlu, Rıfat İnkaya, küçük İskender, Elif, Akgün Akova.

Bu Sayıdaki Resimler : Ercümend Kalmık.

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi : Küçükparmakkapı Sok. No : 17 80060 Beyoğlu-İstanbul: Tel : (0212) 293 41 05; FAX : (0212) 293 41 08; **Dağıtım :** BİRYAY A.Ş.; **ABONE KOŞULLARI :** Yıllık (12 sayı) 2.100.000 TL. (*Şiir Yıllığı* ile birlikte 2.650.000 TL.) Altı aylık 1.200.000 TL. Yurtdışı 60 DM; **Abone ve Eski Sayılar İçin Hesap No** : Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına 662 720 nolu posta çeki.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ATAOL BEHRAMOĞLU

BİR GÜN MUTLAKA
Toplu Şiirler - I

İlk Şiirler
Bir Ermeni General
Bir Gün Mutlaka
Yolculuk, Özlem, Cesaret ve Kavga Şiirleri
Ne Yağmur... Ne Şiir...

YAŞADIKLARIMDAN ÖĞRENDİĞİM BİR ŞEY VAR
Toplu Şiirler - II

Kuşatmada
Türkiye, Üzgün Yurdum, Güzel Yurdum
Eski Nisan
Çağrışımlar

KIZIMA MEKTUPLAR
Toplu Şiirler - III

Dörtlükler
Mustafa Suphi Destanı
İyi Bir Yurttaş Aranıyor
Kızıma Mektuplar
Bebeklerin Ulusu Yok

ADAM

Adam Öykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 8
Ocak-Şubat 1997
ISSN 1300-7556

Anadolu Yayıncılık A.Ş. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

Kapak ve iç tasarım : Tülay Ulukılıç • **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi :** Küçükparmakkapı Sokak, No : 17, 80060 Beyoğlu-İstanbul, Tel : (0212) 293 41 05 Fax : (0212) 293 41 08 • **Fiyatı :** 500.000 TL (KDV içinde) - Kıbrıs 600.000 TL • **Abone Koşulları :** Yıllık (6 sayı) 3.000.000 TL - Altı Aylık (3 sayı) 1.500.000 TL - Yurtdışı Yıllık 100 DM • **Abone İçin Hesap No :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına, 662720 numaralı posta çeki. • **İlan Koşulları :** Tam sayfa (siyah-beyaz) 40.000.000 TL; yarım sayfa 20.000.000 TL; çeyrek sayfa 10.000.000 TL • **Dizgi :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. Dizgi Birimi • **İç Baskı :** Şefik Matbaası • **Kapak Baskı :** Ana Basım • **Genel Dağıtım :** Biryay A.Ş. •
Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın, geri verilmez.

ADAMÖYKÜ

ÖYKÜ
Masum ***Graham Greene*** 7
Ifigenya Hampstead'de ***Barry Unsworth*** 12
Dalavere Memet ***İhsan Kudret*** 15
Kasabada Orkideler ***Zeynep Avcı*** 19
Öpücük ***Angela Carter*** 49
Kış Güneşi ***David Malouf*** 53
Sonra... ***Necati Tosuner*** 63
Gecenin Bedeline Dönüşmeden ***Fatma Murat*** 70
Mutluluk Öyküsü ***Pater Carey*** 74
Ses ***Şükran Yücel*** 78
Atlantis ***Vecihi Sarısözen*** 92
Öyle Bir Sevda ki ***Jale Sancak*** 94
Olmuyor, Olmuyor, Olmuyor ***Ömer Asan*** 100
İnce ve Güzel ***Hürriyet Yaşar*** 103
Eylül ***Dost Körpe*** 118
Çitlembik Yiyen Ölüler ***Sema Kaygusuz*** 131
Memleketin Yüksek Menfaatleri ***Cenap Güven*** 150
Biz Namuslusuna Çattık ***Atay Sözer*** 153

BU SAYININ KONUŞMASI
Hulki Aktunç ile Dünden Bugüne 37

YAZILAR
Öykü Anlatımının Çekiciliği ***Bill Buford*** 59
Necati Tosuner'le Konuşma 66
Sıcak Öğle Üzerine ***Ülker İnce*** 85
Yordan Radiçkov Üzerine ***Boyan Niçev*** 89
Öykü Yazmak ***Sevim Gündüz Raşa*** 108
"Çınlama"da Anlatı Çözümlemesi ***Nedret Tanyolaç Öztokat*** 113
Dönence / Öykünün Anlamsal Boyutları ***Feridun Andaç, Ayşe Kilimci, Ahmet Yurdakul*** 141

UNUTULMUŞ ÖYKÜLER
İçecek Su ***Halit Ziya Uşaklıgil*** 137

BİR KİTAP BİR YAZI
Çizgili Sarı Defter, Gürsel Korat 155
Mucizevi Mandarin, Aslı Erdoğan 156
Kıraç Dağlar Kar Tuttu, Suzan Samancı 157

Çeviriler : Ülker İnce, Şavkar Altınel, Gamze Varım, Pelin Özer, Deniz Hakyemez, Yavuz Yener, Zeynep Cücünoğlu
Desenler : Semih Poroy, Necati Abacı

ADAM

Yaşar Kemal

Sarı Sıcak

Birinci basımı Sarı Sıcak adıyla 1952 yılında yapılan bu kitap, başka öyküler eklenerek genişletilmiş ve Sarı Sıcak - Bütün Hikâyeler adıyla ilk olarak 1967 yılında yayımlanmıştır.

"Korkunç bir duyarlık ve acımasız bir şiir..."

(*Observer*, İngiltere)

"Sadelik ve dürüstlükle anlatılan bu öyküler insanın belleğine kazınıyor."

(*The Milwaukee Journal*, ABD)

"Yoksulluk, boş inanlar, sinekler, toz, ölümüne çalışma, uçsuz bucaksızlık, bitkinlik, yabanlık, yılmazlık. (...) Çaresizlikten doğan acıma ve duyarlığın evrensel boyutları."

(*The Guardian*, İngiltere)

Çıktı

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

GRAHAM GREENE

Masum

ORAYA Lola'yı götürmek bir yanlışlıktı; küçük köy istasyonunda trenden indiğimiz anda anlamıştım bunu. Yılın herhangi başka bir anından çok, bir sonbahar akşamı çocukluğunu anımsar insan. Lola'nın aydınlık, güzel yüzü ve gece için gerekli olan "şeyler"imizi pek de içinde barındırıyormuş gibi görünmeyen ufak çanta, küçük kanalın karşı kıyısındaki tahıl ambarına, tepedeki birkaç cılız ışığa ve çok eski bir film afişine tek kelimeyle söylemek gerekirse hiç mi hiç uymuyordu. Ama Lola "Şehir dışına gidelim," demişti. Aklıma gelen ilk isim, elbette ki, Bishop's Hendron'dı. Orada artık beni hiç kimse tanımazdı. Ama benim bir şeyler anımsayacağım hiç aklıma gelmemişti doğrusu.

Yaşlı bekçi bile bazı şeyler anımsattı. Oradaki iki taksiye bakıp düşünürken, ilk başta farkında olmadan, "Dört tekerlekli bir araba olacaktı girişte," dedim. "Köy gelişiyor." Hava çok karanlıktı. Hafif sonbahar sisi, nemli yaprakların kokusu ve kanaldaki su son derece bildikti.

Lola, "Neden burayı seçtin? Korkunç bir yer," dedi. Bana neden korkunç görünmediğini, kanalın kıyısındaki kum yığınının hep orada olduğunu ona açıklamak olanaksızdı. (Üç yaşımdayken öteki insanların deniz kenarı derken buradan söz ettiklerini sandığımı anımsıyorum.) Çantayı kaldırıp (hafif olduğunu söylemiştim; sadece sahte bir saygınlık belgesiydi) yürümemiz gerektiğini söyledim. Küçük tümsek köprüden geçip gecekonduları ardımızda bıraktık. Beş yaşımdayken orta yaşlı bir adam bunlardan birine intihar etmek için girmişti; bıçağı vardı, bütün komşular onu üst kata kadar izlemişlerdi. Lola, "Köyün böyle olacağını hiç düşünmemiştim," dedi. Çirkin gecekondular, taştan küçük gri kutular – ama ben her şeyden iyi tanıyordum bunları. Müzik dinlemek gibi bir şeydi bütün yürüyüşümüz.

Ama Lola'ya bir şeyler söylemek zorundaydım. Buraya ait olmaması onun suçu değildi. Okulu ve eski kiliseyi geçip bizim eski geniş High Street'e ve dolayısıyla ömrün ilk on iki yılı duyumsamasına vardık. Eğer gelmemiş olsaydım, bu duygunun böylesine güçlü olacağını bilemezdim, çünkü o yıllar özellikle yoksunluk dolu yıllar değildi; sıradan yıllardı, ama şimdi yanan odunların kokusundan, siyah rutubetli kaldırım taşlarından yayılan soğuktan, beni tutan şeyin ne olduğunu bildiğimi düşündüm. Masumiyetin kokusuydu bu.

Lola'ya, "İyi bir oteldir, bak göreceksin, bizi hiçbir şey uykusuz bırakmaz burada. Bir şeyler yiyip içtikten sonra yatarız," dedim. Ama en kötüsü, tek başıma

olmayı istemekten kendimi alamamamdı. Onca yıldır buraya hiç dönmemiştim, burayı ne kadar iyi anımsadığımı fark etmemiştim. Unuttuğum şeyler, o kum yığını gibi örneğin, kedere hasret görünümünde geri dönüyordu. O gece, melankoli ve sonbaharın hüznüyle dolu, yaşamımızın en umarsızken bile umudumuzu yitirmediğimiz dönemlerine ait noktalar yakalayarak çok mutlu olabilirdim. Döndüğümde aynı olmazdı, çünkü o zaman Lola'ya ait anılar olurdu ve Lola da hiçbir anlam ifade etmiyordu. Bir gün önce barda tanışmış ve birbirimizden hoşlanmıştık. Lola iyiydi ve geceyi birlikte geçirebileceğim daha iyi biri de yoktu, ama, o, bu anılara uymuyordu. Buraya gelmeyip Maidenhead'e gitmeliydik. Köyse, orası da köy.

Otel tam olarak anımsadığım yerde değildi. Belediye binası yerinde duruyordu, ama Fas biçemi kubbesi olan yeni bir sinemayla bir kafe yapmışlar, ayrıca benim çocukluğumda olmayan bir garaj da gördüm. Evlerle dolu, sarp bir tepeye çıkan soldaki dönüşü de unutmuşum.

"Çocukluğumda bu yolun burada olduğuna inanamıyorum," dedim.

"Çocukluğun mu?" diye sordu Lola.

"Sana söylememiş miydim? Ben burada doğdum."

"Beni buraya getirmek hoşuna gitmiş olmalı," dedi Lola. "Çocukken buna benzer gecelerin hayalini kuruyordun herhalde." "Evet," dedim, çünkü onun suçu değildi. Hoş kızdı. Kokusunu seviyordum. Kullandığı rujun rengi güzeldi. Bana çok pahalıya mal oluyordu – Lola'ya bir beşlik, sonra tüm faturalar, yol masrafları ve içkiler; ama başka bir yere gelmiş olsak, bunu dünyada en akıllıca harcadığım para olarak görürdüm.

Yolun sonunda oyalandım. Kafamı bir şey kurcalıyordu, ama keskin ve tiz sesleriyle, lambanın altından geçerken buharlaşan nefesleriyle bir çocuk topluluğu tepeden inerek buğulu ışığa gelmiş olmasaydı bunu anımsayabilecek miydim, bilemiyorum. Hepsinin keten torbaları vardı ve torbalardan bazılarına adlarının baş harfleri işlenmişti. En iyi giysilerini giymişlerdi ve biraz utangaç görünüyorlardı. Küçük kızlar kendi aralarına kimseyi almıyorlardı. İnsanın aklına saç kurdeleleri, parlak ayakkabılar ve bir piyanonun ağırbaşlı tınısı geliyordu. Hepsi yeniden canlandı aklımda : Dans dersinden geliyorlardı, tıpkı benim de bir zamanlar gittiğim küçük kare bir evden. "Resimde bir şeyler eksik," diye geçirirken aklımdan, bir yandan da her zamankinden daha fazla, hem keşke Lola yanımda

****

Graham Greene (1904) İngiliz yazar ve gazeteci. İlkin gazetecilik yaptı, sonra eleştirmenliğe başladı. Dışişleri Bakanlığı'nda görev yaptı. İlk romanlarında yalnızlığa itilmiş insanların ruhsal sorunlarına eğildi. İnsanın çevresiyle, bireyin toplumla ilişkisini irdeledi. Sonraki yıllarda siyas bağlanmayı seçti, emperyalizme karşı verilen savaşımları destekledi. Graham Green gerçekçi edebiyat anlayışıyla ün kazanmanın yanı sıra, insanlar arasındaki çatışmaların psikolojik yanlarını da siyasal bağıntılar içinde verişiyle önem kazanmış bir yazardır.

****

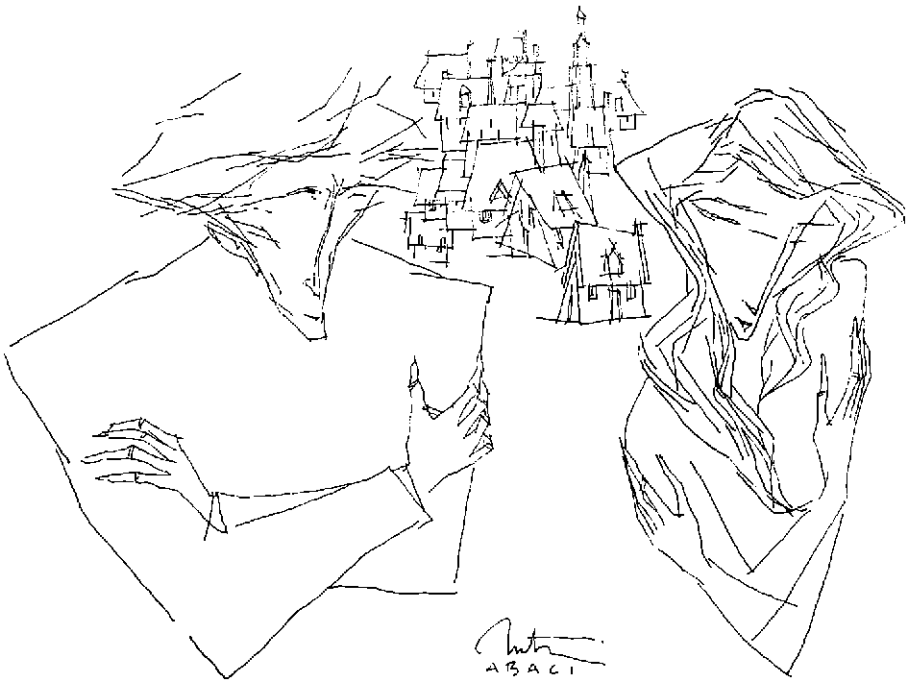

Desen : Necati Abacı

olmasaydı diye düşünüyordum, hem de onun buraya uymadığını. Bir acı hissi beynimin altında yavaş yavaş alevlendi.

Barda birlikte birkaç içki içtik, ama akşam yemeği servisine daha yarım saat vardı. Lola'ya, "Köyde dolaşmak istemezsin sanırım. Eğer kusura bakmazsan, on dakikalığına dışarı çıkıp bir zamanlar bildiğim bir yere bakmak istiyorum," dedim. Kusura bakmıyormuş. Barda oturan, köyden bir adam vardı, belki de bir okul müdürüydü, Lola'ya sırf bir içki ısmarlayabilmek için can atıyordu : Sadece bir geceliğine onunla kentten gelmiş olan beni ne kadar kıskandığını görebiliyordum.

Tepeye çıkmaya başladım. İlk baştaki evlerin hepsi yeniydi. Onlara gücendim. Tarla ve bahçe kapısı gibi anımsayabileceğim şeyleri saklıyorlardı. Sanki cepte nemlenip parçaları birbirine yapışmış bir harita gibiydi; hani açılınca kocaman yamalar okunmaz olur ya. Ama yolun yarısında ev oracıkta duruyordu işte, yol da; belki de aynı yaşlı kadın ders veriyordu. Çocuklar yaş konusunu abartırlar. Kadın o günlerde otuz beşten fazla olamazdı. Piyanoyu duyabiliyordum. Kadın aynı düzeni sürdürüyordu. Sekiz yaşın altındakiler akşam 6-7 arası, sekiz on üç yaş arasındakiler 7-8 arası. Bahçe kapısını açıp içeriye doğru biraz ilerledim. Anımsamaya çalışıyordum.

Bunu anımsatanın ne olduğunu bilemiyorum. Sanırım o günlerde başka parçalar çalan piyanodan çok, yalnızca mevsimin güz olması, soğuk hava, nemli donmuş yapraklardı. İnsan fotoğrafa bakmadan birini nasıl anımsarsa, ben de

öyle anımsıyordum küçük kızı. Benden bir yaş büyüktü : Tam sekizinde olmalıydı. Sonradan eminim kimse için duymadığım bir yoğunlukla seviyordum onu. En azından çocukluk aşklarına gülme yanlışına düşmedim hiçbir zaman. Ayrılık korkunç derecede kaçınılmazdır, çünkü hiçbir doyum olasılığı yoktur. Elbette ki, insan, kıza cesaretini kanıtlayabilmek için yanan evler, savaş ve zor görev öyküleri uydurur; ama evliliği asla. İnsan bunun olamayacağını söylenmeden bilir, ama bilgi insanın acısının azalması demek değildir. Doğum günü partilerinde oynadığımız bütün o körebeler geldi aklıma. Ona dokunup tutabilmek bahanesiyle çaresizce yakalamayı umardım, ama hiç yakalayamazdım onu; hep kaçardı benden.

Ama iki kış boyunca haftada bir kez bu fırsatı yakaladım : Onunla dans ediyorduk. Kışın son derslerinden birinde bana gelecek yıl bir üst sınıfa katılacağını söylediğinde daha beter oldu durum (tek bağlantımızı da kesiyordu bu). O da benden hoşlanıyordu, biliyordum, ama bunu dile getirmenin hiç yolu yoktu. Ben onun doğum günü partilerine giderdim, o da benimkilere gelirdi, ama dans dersinden çıkışta hiç birlikte koşmadık eve. Bu garip görünebilir; aklımıza bile gelmiyordu herhalde. Tepeden aşağı inerken, ben taşkınlıklarıyla rahatsızlık veren erkek arkadaşlarımıza takılmak zorundaydım, o da birbirlerinden ayrılmayan, itişip kakışan, gıcık hemcinslerine.

Oracıkta, sisin içinde titriyordum, paltomun yakasını kaldırdım. Piyano eski bir C. B. Cochran revüsünden bir dans parçası çalıyordu. Sonunda yalnızca Lola'yı bulmak için ne uzun bir yolculuk olmuştu bu. Masumiyet konusunda insanın kaybetmeyi pek kabullenemeyeceği bir şeyler var. Şimdi ben bir kızdan hoşnut değilsem, parayı bastırıp başkasını alabilirim. O zamanlar, aklıma gelen en iyi fikir tutkulu bir not yazıp bahçe kapısının parmaklıklarının arasındaki deliğe sıkıştırmak olurdu (ne tuhaf, olup bitenleri nasıl da anımsamaya başlamıştım). Ona bir keresinde bu delikten söz etmiştim, ve er geç parmaklarını sokup notu bulacağından emindim. Notun nasıl bir şey olabileceğini bilmiyordum. Kendimi iyi ifade edemiyordum o günlerde; ama anlatımımın yetersiz olması o zamanki acımın, şimdi bazen çektiğim acıdan daha sığ olduğu anlamına gelmezdi. Günler boyunca o deliği merak ettiğimi ve notu hep yerinde bulduğumu anımsadım. Sonra dans dersleri sona erdi. Herhalde bir sonraki kışa kadar unutmuşumdur.

Bahçe kapısından çıkınca deliğin yerinde olup olmadığına baktım. Oradaydı. Parmağımı soktum, mevsimlere ve yıllara karşı korunaklı barınağında, kâğıt parçası hâlâ duruyordu. Çıkarıp açtım. Sonra bir kibrit çaktım – sisin ve karanlığın ortasında ufak bir parıltı. Kibritin küçücük alevinde açık saçık bir resim görmek bir darbe oldu. Yanlışlık olamazdı; bir adam ve kadının çocuksu, hatalı çiziminin altında benim adımın baş harfleri vardı. Ama buharlaşan nefeslerden, keten torbalardan, nemli bir yapraktan ya da kum yığınından daha az şey hatırlattı. Tanıyamadım; kötü düşünceli bir yabancı tarafından tuvalet duvarına çizilmiş bir resim bile olabilirdi bu. Benim tek anımsadığım, o tutkunun saflığı, yoğunluğu ve acısıydı.

İlkin kendimi aldatılmış hissettim. "Demek ki," dedim kendi kendime, "Lola buraya o kadar da uygunsuz değil." Ama sonra, geceleyin, Lola bana arkasını dönüp uykuya daldığında, o resmin derin masumiyetinin farkına varmaya başla-

dım. O zamanlar eşsiz ve güzel anlamlı bir şey çizdiğime inanarak çizmiştim bu resmi; ancak şimdi, otuz yıllık bir yaşamdan sonra açık saçık görünüyordu. ❁

İngilizceden çeviren : Zeynep Cününoğlu

Hazır bir öykü tanımı verebilseydim şimdi size, "adam bir şeyler yapıyor da yaptığının ne olduğunu, nasıl olması gerektiğiini bilmiyor; yaptığı iş üzerine düşünmemiş, düşünmüyor," diye kınanabilecek bir alık durumuna düşmekten kurtulur muydum?

– Bilge Karasu

BARRY UNSWORTH

Ifigenya Hampstead'de

BEN Christine Grainger'ım. Bir solukta söyleniveriyor, insanın yabancılara kendini tanıtırken yaptığı gibi. Tıpkı, Bakın, der gibi, bunca larva evresi geçirdikten sonra yüzeye çıktım, bunlar benim gözlerim, bu da benim sesim, sağ kalmamı sağlayabilecek tonlamalar arıyor.

Bunlardan sonra, başlayacak bir yer seçmek kolay görünüyor. 1953 Kasımı'nın ortalarında, Ronald Seymour'un arayıp beni akşam yemeğine davet ettiği bir gün. Girişim'den bir ay kadar sonra.

Hampstead'deki dairemin yedek yatak odasındaydım. Üçüncü Kanal'da Bach'ın "ST. Matthew Passion"ını dinliyor, içinde insan figürleri olan bir manzara resmi yapmaya çalışıyordum. Nekahet günlerimin hepsi birbirinin aynıymış gibi görünüyordu, aynı cereyana kapılmış gidiyorlardı, aralarında sınır yoktu, düş gibiydiler ve bir bakıma korkutucuydular. Zamanımı, yaptığım resim üzerinde çalışarak ya da buğulu sonbahar havasında, Fundalık'ta yürüyüşler yaparak geçiriyordum.

Bütün günlerin aynı olmasına karşın, her şeyi alışılmamış bir kendine özgülükle görüyordum. Bulut oluşumlarını, bir yüzün görünüşünü, inşaatların çevresindeki tahta perdelere yapıştırılmış afişleri. Nesnelerde, beni seyreden, tutuklanmış bir nitelik, resmime geçirmek istediğim, hafifçe parıldayan bir asılmış olma duygusu vardı. Yaz, o yıl gitmekte gecikmişti. Fundalık'taki kayın ağaçlarının yaprakları pas rengine bürünmeye başlamıştı, ama dişbudak ağaçları hâlâ yeşildi; tohum kesecikleri çiğ sarıydı ve patlayıp açılıvereceklermiş gibi şiddet doluydu.

Görüşümdeki bu keskinlik, arkadaşlarım tarafından umut verici bir işaret olarak algılanmıştı. Ama hayatımı sona erdirmeye kalkışmamdan önceki günlerde de, şeyler dikkatimi aynı karşı konulamaz itilmeyle çekiyordu ve o zamanlar, gördüğüm her şey, ölüm ihtiyacımı pekiştiriyordu. Doğru olduğu bilinen ama kanıtlanması gereken bir şeyi kanıtlamak için kanıt topluyordum sanki.

Şimdi kanıtlanması gerekenin ne olduğu konusundaysa hiçbir fikrim yoktu. Fırçamı kullanırken yaptığım hareketler, sağ bileğimin iç tarafındaki yara izini sık sık görmeme yol açıyordu. Bilek, bu yara için, bir bakıma çok ince görünüyordu – uzun boylu olsam da ince kemikli bir yapım var. Yara izleri o zamanlar daha tam geçmemişti; nasıl bir iz kalacağını kestirmek henüz mümkün değildi.

O çiğ sarı kesecikleri resmime geçirmeye çalışıyordum. Puslu, loş havada, tohum kümeleri, su altında açılmış deniz kabuklarına benziyorlardı. Arka tarafta, daha aşağılarda, ışık yoğunlaşıyordu. Bu aşağı kesimlerde, tamamlanmamış, ka-

dınlı erkekli insan figürleri vardı. Telefonun çaldığı anı çok iyi hatırlıyorum, çünkü beni bu figürlerin yarattığı bir tür korku ya da kaygı duygusundan kurtarmıştı. Figürler, rastlantısal görünüyorlardı, ama öyle değildiler.

"Rachel'la ben, senin çok fazla yalnız başına kaldığını düşünüp endişeleniyoruz," dedi Ronald. Bununla birlikte, sesinde her şeyden çok suçlama varmış gibi gelmişti. "Son zamanlarda ikimizin de çok işi vardı. O müzik de ne? Ne yapıyorsun sen?" Bunu, sanki oratoryonun heyecanlı bir yerinde kendime zarar verecek bir şeyler yapmayı planladığımı düşünüyormuşum gibi, kuşkulanan bir sesle söylemişti.

"Resim yapıyorum," dedim. "Yeniden resim yapmaya başladım, nedenini tam bilmiyorum. Rachel'ın da, senin de beni düşünmeniz çok hoş, ama –"

"Başka planın yoksa, Cumartesi akşamı bize yemeğe gelmeni istiyoruz. Birkaç kişi daha çağırıyoruz. Gece bizde kalabilirsin, ertesi gün ben seni arabayla eve bırakırım. Pazar sabahı nasıl olsa şehre inmem gerekiyor."

İçtenliği ve doğrudanlığıyla bu, tam da Ronald'ın söyleyeceği bir sözdü; o size hep bir programın parçası olduğunuzu hissettirirdi. "Kahvaltıdan sonra hemen yola çıkmamız gerekecek," dedi sonra da, ikna etmek için eklemiş gibi.

Çok memnun olacağımı söyledim, abartıyordum aslında. Sonra resmime döndüm. Tanı olarak hatırlayabildiğim bir sahne değildi bu; yine de çok içten tanıdığımı hissediyordum : yamaç, üstünde köprü bulunan bir ırmağa doğru iniyordu, ağaçlar küçük öbekler halinde toplanmıştı, ağaçların arasındaki boşluklar sis ve sızan güneş ışınları yüzünden matlaşmıştı ve figürler, bu derinliklerde kımıldaşıyordu, salt renk bulaşmış lekeler, hem suda hem karada yaşayabilen belirsiz yaratıklar. Ağaçların altındaki çalıların uzayıp giden bir görüntüsü vardı, suyun altındaki yosunlar gibi... Yunanistan'da, ılık bir denizde, suyun altında yüzüşümü hatırladım; oraya İfigenya'nın kurban edildiği yeri, Auslis'i görmeye gitmiştim. Suyun içinde gözlerimi açmıştım; önce sarıya, sonra koyulaşarak kehribar rengine dönüşen kızıl bir ışık; omuzlarıma dokunan yassı, kahverengi yosunlar; su, bu uzayıp giden, parıldayan yosunlardan sonra soluk renkli bir kayadan aşağıya doğru hızla derinleşiyordu, yosunların dokunduğu yerin altında da su birden soğumuştu...

Resimdeki insanlar beni yine rahatsız etmeye başlamıştı, gerçekte varolan insanlardı bunlar. Korkuyu, belirsiz kılarak kendilerinden uzak tutmaya çalışanlar

Barry Unsworth (1930) Durham'da küçük bir madenci kasabasında doğdu. Stockton-on-Tees Grammar School ve Manchester Üniversitesi'nde öğrenim gördü. Doğu Akdeniz bölgesinde birkaç yıl kaldı. Atina ve İstanbul'da İngilizce öğretmenliği yaptı. Şimdi İtalya'da oturuyor. On roman yazdı. Bunlardan *Mooncrankır's Gift* (Mooncranker'ın Armağanı) 1973'te Heinemann Ödülü'nü kazandı; *Pascali's Adası* da 1980'de Booker Ödülü'ne aday oldu ve filme çekildi. En son romanı, *Sacred Hunger* (Kutsal Açlık) 1992 Booker Ödülü'nü paylaştı. Barry Unsworth, Kraliyet Yazın Derneği üyesidir.

gibi, ben de onların kim olduklarını bilmek istemiyordum. Siyaha boyamış olduğum biri vardı. Tozluklar ve kafasında yassı bir çıkıntı; ağaçların arasındaki boşlukta titreşen bu adam da kimdi? Korkunun önüne geçmek için, fırçamı aceleyle toprak boyasına batırıp kafayla ayaklara darbeler vurdum. Şimdi adam bir iribaş gibi siyah, kafasız, kolsuz yüzüyordu ama onun babamın şoförü, yirmi senedir görmediğim Spencer olduğunu biliyordum. Yaratığın kafası yok değildi aslında; toprak boyasıyla vurduğum darbe bir yüz oluşturmuştu. Siyah, dar bir gece elbisesi giymiş İfigenya'ydı bu. Boynu, hayırlı bir rüzgâr çıksın diye kesilen İfigenya.

İngilizceden çeviren : Deniz Hakyemez

Kurmaca, güncellik duygumuzu tazeleyen ve aydınlatan sözlü yalanlardan örülmüş bir dokudur. Gerçeklik de kimyasal, atomsal, dirimsel açıdan mikroskopik doğruluklardan oluşturularak dokunan bir kumaştır. Böylesi doğrulukların yakalanması, bir yazara kısmet olacak en şaşmaz zevklerdendir.

– John Updike

İHSAN KUDRET

Dalavere Memet

MEZARLIKsağlı sollu yayıldığı arazinin eteklerinden yavaş yavaş bir noktaya doğru yükseliyordu. Yeni açılan çukur o noktanın tam üstündeydi. Annemin tabutunu birkaç balıkçı taşıyordu. Oraya vardığımızda, Dalavere Memet çukurun başında, nemli toprağın bulaştığı eski küreğine yaslanmış duruyordu. Çevreyi alışılmamış bir toprak kokusu sarmıştı. Bu, çiçeklerimizin diplerini eşelediğimiz zamanlarda duyduğumuz toprak kokusundan apayrı idi. Ne ona, ne yağmurdan sonraki mis gibi kokuya benziyordu. İnsanı iten, ürperten bir niteliği vardı. Gözüm çukurun iki yanına yığılmış toprağa ilişti. Arasından koca bir solucan kıvrıla büküle yeryüzüne çıkmaya çalışıyordu. Beş on adım geriye sıçradım. İçimi bir titreme aldı. Her şey çabucak olsun bitsin, hemen buradan gidelim istiyordum. Dalavere'nin küreği elden ele dolaşıyordu. Ölümün titreten soğukluğu her tarafımı sarmıştı. Düşmemek için gövdemi kendi kollarımla sarıp sımsıkı tuttum. Duyulur duyulmaz bir ses kulağımın dibinde mırıldandı.

"Nasıl beğendin mi?"

Başımı şaşkınlıkla çevirdim. Bir adım arkamda Dalavere duruyordu. Gülümsüyordu. Neyi beğenecektim?.. Sanırım gözlerimde bu soruyu bulmuştu.

"Bak..." dedi. Başını uzaklara doğru kaldırdı. "Yemyeşil... Uzakta deniz. O bana yaylalarda büyüdüğünü söylemişti. Severdim onu. Burayı aradım buldum."

İki gün bardaktan boşanırcasına yağmur yağmıştı. Durmaksızın yağan bir güney yağmuru. Dalavere, demek bu yağmurun altında dönmüş dolanmıştı mezarlıkta... Ben de gülümsedim. Bu adamı ilk gördüğüm günü anımsayıverdim. Olmadık yerde olmadık düşünceler birbirini kovalıyordu.

Bu kasabaya geldiğim ilk aylar. Sıcak mı sıcak bir öğle saati. Yerliler serin izbe evlerine çekilmişler. Beş on turist kıyıda. İç sokaklar bomboş. Kasabanın kamçı kuyruklu kedileri, kara köpekleri zar zor buldukları yarı gölgelerde yatıyorlar. İşte böyle bir öğle saati. Dar uzun bir sokak. Görünmeyen güneşi yansıtan ısınmış beyaz duvarların arasında tek başıma yürüyordum. Bu kıpırtısız renksizliğin ürkütücü bir güzelliği vardı. Sanki eskitilmeden terk edilmiş tarih-öncesi bir kenteydim. İki yanımda uzanan yamru yumru taşlarla örülmüş beyaz duvarlardan, bir de başımı iyicene kaldırınca görebildiğim bir avuç masmavi gökyüzünden başka beni bağlayan hiçbir şey yoktu yeryüzüne. Yıllardır yaşamımın dört yanına çekilmiş çizgiler belleğimden silinivermişti. Nasıl oldu da bilmem böyle doğmuş

böyle yaşamış, böyle yaşayacakmışım gibi bir özgürlüğü özümsemiştim. Yürüdüm yürüdüm... Karşı uçta bir adam belirmişti. Tok bir ayak sesi sokağın sihrini bozdu. Omuzunda kazma kürek taşıyordu. Göğsü açıktı. Kıl diplerinden göbeğine doğru terler sızıyordu. Saçı sakalı, üstü başı toz toprak içinde bir adam. Bu pisliğin arasından parlayan, fıldır fıldır iki gri göz. Bana merakla bakan, birdenbire içimi ürperten bu gri gözler beni nerdeyse unuttuğum gerçek dünyaya döndürmüştü...

Bütün bu sayıp döktüklerim, belleğimden belki de bir saniye içinde gelip geçti. İnsan beyni bilgisayardan da daha çabuk çalışabiliyordu kimi zaman.

Gene bir şubat ayı. Buraya yerleştiğim ilk yıllar. Bahçedeki ağaçlar budanacak, çiçekler dikilecek, avlunun kayrak taşlarının araları beyaz badanayla güzelleştirilecek. Daha bir sürü iş. Bunları yapacak bir adam arıyorum. Eşe dosta sordum. Hüseyin kaptan, "Sana," dedi, "Dalavere'yi göndereyim. Her işi yapar."

"Ne Dalavere'si?.." dedim. "Ben büyük kentlerin dalaveresinden kaçıp geldim buralara..."

Hüseyin Kaptan gülümsedi. "Korkma," dedi. "Burda öyle adam bulunmaz." Doğrusu bu ilginç adlı adamı merak da etmiştim.

"Gönder bakalım," dedim. Gene de tetikte olmalıydım.

Dalavere bir gün çıkageldi. Aman Tanrım!.. Bu adam çok sıcak bir yaz öğlesinde uzun beyaz bomboş bir sokakta rastladığım o uzun adam değil miydi! İçimden yanılmayı çok istiyordum. Ama bu adam o gri gözlü adamın ta kendisiydi... Biraz elim ayağıma dolandı. Nasıl bir dalavereyle atlatabilirim diye düşündüm. Beceremedim. Yapacağı işleri anlattım. Gözümü dört açacaktım.

Dalavere var gücüyle çalışıyor, ben de etrafında fır dönüyordum. Birkaç kez içeri girmem gerekti. Son kez geri döndüğümde Dalavere ortalıkta yoktu. İçeri dışarı koşuşturdum. Yok. "Alt kata inmiştir," dedim. Merdivene seyirttim. Basamakları ikişer atlamaktan nerdeyse yuvarlanacaktım. Bir de baktım Dalavere avlu duvarına oturmuş sigara içiyordu. Oh!.. Çok şükür... Kalbim bayağı da atmış. Telaşımı örtbas ederek,

"Ne o dinleniyor musun?" dedim. dudaklarıma yapay bir gülümseme kondurup, bir, "İyi, iyi," çektim.

Dalavere'nin, gözlerinin renginden başka o ilk rastladığım gündekine benzeyen bir yanı yoktu. Üstü başı tertemiz, terbiyeli, insancıl. İşini kusursuz bitirdi. Parasını aldı gitti. "Ne olur ne olmaz," dedim. Kıyıyı köşeyi gözden geçirdim. Eksilen, kırılan dökülen hiçbir şey yoktu. "Bu ilk geliş," diye düşündüm, "önceleri güven kazanacak." İçimdeki kuşku yok olmamakla birlikte işim oldukça, Tarla Sokağı'nın köşesindeki kahveye haber bırakıyorum, geliyor, akşama kadar çalıştığı günler öğle yemeğini birlikte yiyoruz. Bu kasabada işçi iş veren ilişkileri kenttekilere benzemiyor. İnsanlar sınıflandırılmamış. Kimse kimseyi horlamamış. Buraya sonradan yerleşen bizler eski alışkanlıklarımızı bırakıp daha insancıl huylar edinmek, onlara ayak uydurmak zorundayız. Biz de Dalavere'yle böylece karılıp katıldık. Bir iki yılda neredeyse ailemizden biri olup çıktı Dalavere. Böyle

Desen : Semih Poroy

olmasına değin gene de ben tedirgin ve hep tetikteydim. Onun geldiği günler başına dikilmekten ayaklarıma karasular iniyor. Adamcağızın bir dalaveresini de yakaladığım yok. Hep mat oluyorum. Bu da beni deli ediyor. Kendimle bir iç çekişmesi içindeyim. Bitmek tükenmek bilmeyen kuşkularımın haklılık kazanamadığı adeta onuruma dokunuyor. Küçük büyük bir zarar versin istemiyorum için için.

Ona ara sıra öğle saatlerinde rastlıyorum. Tıpkı ilk gördüğüm gün gibi kazmalı kürekli. Toz toprak içinde. O halinde gözleri bir başka bakıyor. Fıldır fıldır. Bize geldiği günlerdeki o sevecen, yumuşak bakışlar yok gri gözlerinde. Beni görmemezliken gelmeyi yeğliyor. Belki de görmüyor. Bir başka dünyadan geliyormuş gibi... Anlayamıyorum. Ben de üstüne üstüne gidip aşinalık etmiyorum.

Bir gün, bana Dalavere'yi gönderen Hüseyin Kaptan'ı yolda yakaladım. Kolundan tuttuğum gibi Azmakbaşı kahvesine götürdüm.

"Yahu..." dedim. "Anlatsana bana bu Dalavere adı nereden çıkmış?.."

Kaptan gülümsedi. "Hâlâ onu mu düşünüyorsun..?" dedi. "Burda çok insanın lakabı vardır. Bir nedenle uydurulur gider. İflas, Herkül, Paluka, Kofos, Arap. Ne bileyim daha bir sürü işte..."

"Sen Dalavere'yi anlat," dedim. "Kime ne yapmış bu adam?"

Hüseyin Kaptan kahvesini höpürdetti. "Ölünün ardından söylenmez ama, anlatayım," dedi. "Dalavere'nin babası biraz dalavereler yapmış işinde gücünde. Bin yılda bir oluyor işte!.. Dalavere aşağı dalavere yukarı... Böyle söz edilirdi ondan... Adam öldü. Bu defa da oğluna Dalaverenin Memet dendi. Zamanla Dalaverenin Memet oldu Dalavere Memet. Babadan kalan tek miras... Bu lakap ona epey pahalıya oturdu. İlk zamanlar yerli evine sokmak istemedi. Aç durulmaz, fukaracık mezar kazıcı oldu sonunda. Her gün ölü gömecek değil ya!.. Boş kaldığı zamanlar bahçe bakar, badana yapar, yapıda çalışır... Geçinir gider."

"Ne diyorsun!.." dedim. Allak bullak olmuştum. Hüseyin Kaptan kahvesinin son yudumunu da dikti tepesine,

"Ya... İşte böyle..." dedi.

Güncel bir şeylerden söz eder gibi rahattı. Kaptanın sesi kulaklarımda vınlıyor, dudaklarının kıpırtısını görüyorum, ama anlattıklarının tek sözcüğünü bile anlamıyordum. Ona ilk rastladığım günü bütün ayrıntılarıyla bir kez daha anımsadım. O ne bakışlardı öyle!.. Sanki alıp bir sonsuza götürmek için gözüne kestirmişti beni!.. Kuşkusuz bir mezar kazmadan geliyordu!.. Evet evet, bu dünya ile ötekinin arasında gidip gelen gizemli bir adamdı... Bundan böyle mezar topraklı ayaklarıyla onu evime sokamazdım!.. Belki beni de o gömecekti!.. Onu her görüşümde bunu mu düşünecektim!.. Ne rastlantı!.. İşlerim ne olacaktı!.. Her şey başıma kalmıştı!..

O günden sonra Dalavere'yi işe çağıramıyordum. Gelip geçtikçe uğruyor, "İş var mı? Anne nasıl?" diye soruyordu. Bizim evin işleri birdenbire tükenivermişti!.. Şimdi de onun gözlerinde kuşkulu bakışları ben yakalıyordum. Üzülüyordum.

1965-75 yılları arasında "Celile Cem" takma adıyla yayımladığım öykülerim, kimliğim bilinmeden "Dost Dergisi"nde yayımlandı. Nasılsa bir gün kim olduğum ortaya çıktı. Öykülerimin dikkat çekmesine karşın ben yazma cesaretimi yitirdim. Daha sonraki yıllarda bir kaç öykü yazdımsa da yayımlama cesaretini bulamadım. Aradan 30 yıl gibi ömürlük bir zaman geçti. Hep tedirgin yaşadım. ah vah da ettim, ama kalemi tekrar elime alamadım. Geçen bu uzun zaman içinde, başta Nezihe Meriç ve "Celile Cem"in öykülerini tarafsız ve aralıksız "Dost Dergisi"nde yayımlayan sevgili Salim Şengil'in "Neden..."leri, şu son günlerde de, "Sen de annen gibi uzun yaşarsan yılları nasıl geçireceksin?" soruları, beni, elimde 80'li yıllardan kalan birkaç öykümü yayımlamaya ve yeniden denemeye itti. Cesaretli değilim. Vebali onların boynuna. Eğer zamanlarınızı boş yere alırsam affola... – **İhsan Kudret**

Dalavere'nin, bahçemizde açan her çiçekte emeği vardı. Duvardaki badanalar onundu. Bacalarımızı her yıl o temizlemişti... Uğradıkça, onu kapıdan çeviremiyordum. Biçimine getirip avluya inen merdivenin alt basamağına oturtuyordum. Kazara bizimkilerle karışmasın diye çatlak bir kahve fincanı ile plastik bir bardak koymuştum bir kenara. Bazen kokakola, bazen de bir kahve pişirip veriyordum eline. Onları içeceği kadar bir süre sohbet ediyorduk. Artık yatağından kalkamayan annem, onun sesini duyunca dirseklerine yaslanıp vücudunu biraz kaldırır, Dalavere'nin oturduğu merdiveni penceresinden yarım yamalak görür, "Nasılsın?" diye hatırını sorardı.

Aradan çok geçmeden bir gün annemi yatağında ölü bulduk. O yüz yaşındaki insanın ani ölümü bizi şaşırtmadı ama dünya başıma yıkılmıştı. Ona annem olarak değil, bir doğa harikasının yok oluşu diye yandım.

Dalavere, anlattığım o yağmurlu günde onu gömdü. Şubat, çiçeklerin dikilme ayıdır buralarda. Dalavere, annemin mezarına güzel sardunyalar diktiğini, oralara işi düştükçe onları suladığını anlatıyordu uğradığında. Mayıs geldi. Sardunyalar rengârenk açtı. Onlar da annem gibi bir başkaydı. Ama, yapılmamış bir mezar beni rahatsız ediyordu. O güzel çiçeklerin etrafı koca koca yamrı yumru taşlarla çevrilmişti. Mermer bir mezar yaptırtmaya karar verdim. Bu yüksek tepede her yerden görünecekti. O görkemi severdi. Ömrünün üçte ikisini öyle de yaşadı. Mezar yeniden açılacaktı. Bu işi ancak Dalavere'ye yaptırtabilirdim. Onu buldum. Durumu anlattım. Mermercilerin geleceği günü söyledim. Beni dinledi. Gönülsüz bir hali vardı. Biraz düşündü.

"Yapıda çalışıyorum," dedi.

"Kimde çalışıyorsan söyle. İzin alayım," dedim. İçimden, "Bak kerataya, yalan söylediği belli... Seni dalavereci seni... Beni atlatamazsın," dedim. Gözünün içine dik dik baktım. Çaresiz,

"Peki," dedi.

Sabah erkenden onu Azmakbaşı kahvesinde bulacaktım. Gittim. Yok. Soruşturdum. "Uğramadı," dediler. Evine koştum. "Yok," dediler. Sokakları dolaştım. Yok. Mezarlığa koştum. Orada da yok. Mermercileri geri gönderdim. Eve döndüm. "İşte," dedim, "sonunda yaptı yapacağını. Bugünü bekliyordum zaten." Kuşkularım haklılık kazanmıştı. Bundan adeta bir sevinç, bir haz duyuyordum.

Telefon çaldı. Açtım. Karşıdaki ses :

"Abla, ben Memet," dedi.

Başka bir şey söylemesine fırsat bırakmadan bağırmaya başladım. Ona ilk kez, "Dalavere," diye seslendim.

"Yaptın yapacağını sonunda," dedim. "Defol!" demeye kalmadan, telefonda ağlamaklı bir ses,

"Ben bir insanı iki kez gömemem," dedi. "Yapabilirim sandım... yapamadım. Ya üstündeki çiçekler... Nasıl kazma vururum onlara!.." ❁

ZEYNEP AVCI

Kasabada Orkideler

YAŞLI kondüktör dört iri, hantal bavulu indirdi. Ağır hareketlerle, teker teker, düzenli bir biçimde perona dizdi. Şapkasına şöylece bir dokunarak selamını çaktı. Hüzünlü bakışlı kadınla kondüktör yol boyunca pek iyi geçinmişlerdi. Vedalaşırken birbirlerine kırk yıllık ahbap gibi gülümsediler.

Aklında kaldığı kadarıyla, istasyon çıkışında faytonlar olmalıydı. Hevesle arandı, ama oldukça hurda bir kamyonete razı olmak zorunda kaldı. Adresi söylediğinde şoför tuhaf baktı ona. "Mahmut Bey'in evi, di mi?" diye sordu. Kadın yanıtlamadı soruyu, hafifçe başını salladı, yalnızca "Hmm..." dedi. Şoför çehresi tanıdık olmayan kadını pek merak etti, ama merakını giderecek bir çare bulamadan Mahmut Bey'in evine vardılar.

Kasaba iki küçük tepecik üzerine kuruluydu. Dağların doruklarından toparlanıp gelen, sık ormanlıkları geçen dere kış ve bahar aylarında coşkuyla, yaz gelince biraz nazlı, tepeciklerin arasından akar, çocukların yüzme yarışlarında içinde çırpınmaya doyamadıkları derin bir ağızla denize açılırdı. Yağmura yoldaşlık eden bir kasabaydı bu; yeşili ton değiştirir, ama yeşilliği dört mevsim eksik olmazdı.

Kış oldukça sert geçmişti. Baharla birlikte canlanan kasabalı o günlerde ansızın bastıran sıcağın şaşkınlığını yaşamaktaydı. Yaşlılar, "Senelerdir..." diye başlayan cümleler kurup duruyorlardı. Esaslı sıcakların ortalığı kavurması beklenen mevsim onca uzaktayken, dere kıyısındaki otların sararmaya başlaması düpedüz kötüye alametti. Kasabalı sıcaktan bunalacağı günleri şimdiden düşünür olmuştu.

Enver Bey'in emekli olmaya karar verişinde yeni mevsimin o haşin tavrının da etkisi olmuş muydu? Kim bilir?.. Henüz elli beşinde olmalıydı Enver Bey. Kasabanın en eski ilkokulunun en eski öğretmeniydi. Kaymakamlara yaraşır yürüyüşüyle, çarşıdan geçerken esnafa verdiği selamlarıyla, eski ama bakımlı, şık takım elbiseleriyle, mevsimi gelince yanında taşıdığı, bazen de başına geçirdiği koyu gri fötr şapkasıyla, gerçek bir beyefendiydi. Bir de şemsiyesi vardı. Enver Bey'i pırıl pırıl bir havada, şemsiyesini arnavutkaldırımlarına vura vura yürürken görenler, yağmur geldiğini hemen anlar, önlemlerini alırlardı.

O şehirli beyefendi görünüşüne aldanmamalıydı Enver Bey'in. Dört duvar arasından çıkınca huzursuzlanıp, yeni bir kapı arayan kasaba adamlarından değildi. Sakin görünüşü altında doğaya doymayan coşkulu ruhu gizlenmiş bir serseriydi adeta, duvarların dışında yaşayan bir serdengeçtiydi. Enver Bey rüzgârı

koklayıp kar geldiğini şıp diye anlar, çimenlere bakıp hasat tahmini yapar, kavak ağaçlarının yapraklarından kış aylarının nasıl geçeceğini göz ucuyla okuyuverirdi. Doğa avuçlarının içinde, soluk borusunda, parmak uçlarında yaşıyordu.

Kasabanın garına, o yabancı kadının dört bavuluyla indiği günden tam beş ay on yedi gün önce Enver Bey'in karısı ölmüştü. Fırtınayla birlikte oluktan boşanırcasına yağan yağmurun ortalığı birbirine kattığı bir gün, öğle namazında, kasabalı Enver Bey'i ilk kez perişan halde görüyordu. Yakın dostu, kırtasiyeci Güneri Bey sırtına bir pardösü iliştirmese, sırılsıklam olacaktı. Otuz yılı aşkın bir süredir sakin, tutarlı bir duyguyla bağlanmış olduğu kadının onu çocuksuz, yapayalnız bırakıp gidişi yüzünden Enver Bey'in içine düştüğü çaresizlik kasabalının baş derdi olmuş, hele yufka yüreklilerin burnunun direği sızlamıştı. Bu insan adam, bu efendi erkek, en güzel, en olgun çağında, o yalnızlıkla baş başa ne yapabilirdi?

O durağan kasaba yaşamının boğulduğu beyhude hüzne belki de bir sebep bulunmuştu. Ana-babalar en ciddi suratlarını takınıp, çocuklarını biraz daha saygılı olmaya çağırdılar. Bütün gün, bütün evlerde Enver Bey konuşuluyor, bütün büyükler, uzun uzun, ne yapılabileceğini tartışıyorlardı. İlk önlem olarak – varsa – evin çocuğu haşlanıyordu. Üzmemeliydiler Enver Bey'i. Çocuklar, öğretmenlerinin o gizli acısını anlamasalar bile, bu anlaşılmaz acıya saygı göstermeliydiler. Azarlar, hatta döverse – ki, görülmüş şey değildi Enver Bey'in bir çocuğa fiske vurduğu... O da insan. Üzüntüyle... Ne olur, ne olmaz – gık bile çıkartmamak gerekiyordu.

Enver Bey karısının ölümünden birkaç hafta sonra toparlandı. Eski bakımına, şıklığına, zarafetine kavuştu. Yepyeni bir yaşam amacı bulmuştu kendine : Orkide... Elindeki tüm olanakları kullanıyor, kimsenin adını bile bilmediği Avrupa kentlerine, yarım yamalak Fransızcasına ortaokuldaki öğretmenleri de ortak ederek uzun mektuplar yazıyor, dünyanın dört bir yanındaki en güzel orkideleri kimlerin yetiştirdiğini öğrenmeye çalışıyor, bahçesine garip çukurlar açıp başlarında saatlerce vakit geçiriyor, bu yüzden de sürekli nezle dolaşıyordu. Okuldan izin alıp İstanbul'a, Antalya'ya, İzmir'e gitmeye bile kalkıştı ama için için Enver Bey'in sağlığından endişe eden ve yine için için, kasabanın erkekleriyle kıyasladığında pek üstün bulduğu bu adama sıcak duygular besleyen okul müdiresi çeşitli bahaneler bulup hiçbir yere göndermedi onu.

Bütün bunların üstüne, ansızın verilmiş gibi görünen bir kararla, Enver Bey emekliliğini istedi. Okul müdiresi ikna yeteneğini kullanmaya ne kadar uğraştıysa da Enver Bey'i kararından döndüremedi.

Enver Bey, resmi yazıyla emekliliğinin çıktığı haberini aldığında, çocuklar gibi sevinçliydi.

Karısının ölümünden beş ay on yedi gün sonra, ılık bir yaz ikindisinin esintileri başlamadan, okul bahçesinde Enver Bey'i uğurlama töreni başlamıştı. Bütün öğretmenler, kasabanın Enver Bey'i seven bütün eşrafı, eski öğrencileri, yeni öğrencileri, hademeler... herkes oradaydı. Göz yaşartıcı bir tören oldu. Enver Bey'i sık sık hüzünlendiren bu törenin en güzel olayı okula yeni tayin edilmiş olan İstanbullu genç bir hanım öğretmenin ona orkide soğanları hediye etmesiydi. Küçük, şirin bir kutuya konulmuş olan, Enver Bey'e mücevher gibi görünen soğanlar

günlerce sürecek bir coşkunun müjdecileriydiler.

Genç öğretmeni iki-üç kez kucaklayıp öptü. O kadar heyecanlı görünüyordu ki okul müdiresi, "Bu kadar keyifleneceğinizi bilseydik, İstanbul'daki bütün orkide soğanlarını taşırdık kasabaya..." diye, kinayeli laflar edivedi. Yeni tayin edilmiş kızcağız da utancından, yabangülü gibi, pespembe kesildi.

Törenin sonunda, herkese teşekkür edip, yine herkesten önce okuldan ayrıldı Enver Bey. Orkide soğanlarının kutusunu kırılacakmış gibi özenle tutarak, ekmek almayı bile unutarak, kasabanın iki tepeciğinden birinin öteki tepeye bakan yamacına kurulu evine, ciddi ve hızlı bir yürüyüşle ulaştı.

Karısıyla oturma odası olarak kullanmaya alıştığı, karşı tepenin evlerine bakan, neşeli çiçeklerle bezenmiş örtülerin donattığı odacağa girer girmez ilk iş olarak soğan kutusunu masanın üstüne koydu, açtı, soğanların seyrine koyuldu. O çirkin soğanlardan ne güzel orkideler çıkabileceğini tahmine çalıştı. Sonra onları yine mücevher taşır gibi kaldırdı, kendi başına yaptığı seranın bir köşesine yerleştirdi. Aklı hâlâ orkidelerin rengine takılı, gizli bir tebessümü sağa sola dağıtarak, onu tanıyan birinin dans ettiği izlenimine kapılacağı bir yürüyüşle odacağına döndü.

Gün batmak üzereydi. Kasabalı erkeklerin eve dönme saatiydi. Arif'in meyhanesine ya da Nazlı Mustafa'nın kahvesine takılmayanlar, ellerinde "Âdet yerini bulsun" ya da "Bizimki bir tatsın" diye aldıkları şeylerle giriyorlardı evlerinin kapılarından.

Kimsenin, hatta onca yıllık hayat arkadaşının bile bilmediği bir keyfi vardı Enver Bey'in : Babasından kalma Alman malı, sağlam mı sağlam, keskin mi keskin bir dürbün. Kimi gün mehtap seyrederdi, kimi gün kuşları. Bu seyirlerde yalnız olmayı severdi. Kendi kendine şöyle düşünüyordu : "Dürbün iki göz için. O gözlerin gördüğünü başka gözlere aynen aktarmak nasıl mümkün olabilir ki?"

Karşı tepenin aylardır boş duran evlerinden birinde alışılmadık bir hareketlilik fark edince dürbününe davrandı, ayarladı. Ev netleşmişti. Hareket, tümü de açık olan pencere ve kapılardan gözüne ulaşıyordu. Şilteler bahçe parmaklığına serilmiş, perdeler toplanmış. Biri var içeride. Hafifçe kıpırdattı dürbünü. Hareketin kaynağını arandı.

Başındaki yemeniyi sıkıştırırken yakaladı onu. Kollarını kaldırmış, başını önüne eğmiş bir kadın. Evin bahçeye açılan kapısının eşiğinde. Tek başına. Yemeniyi istediği gibi bağlamış olmalı ki, başını kaldırdı. Çevresine bakınır gibiydi. Döndü, içeri girdi.

Mahmut Bey'in evinde bir kadın... Uzaktan yaşı belli olmuyor ama pek de geçkin olmasa gerek. Hareketleri kıvrak, canlı. O aksi adamın evini temizleyen kim olabilir ki? Kasabadan biri olmadığı kesin. İnsanlar günahları kadar bile sevmezlerdi Mahmut Bey'i. Pinti, para düşkünü, üstelik dayanılmaz bir huysuz... Kötülük derecesinde. Oysa bu kadın canla başla girişmiş evi temizlemeye. Hiç de zorunlu bir hareketlilik değil bu.

Dürbünü indirdi, düşündü. Orkide soğanlarının sevincine buruk anılar gölge mi düşürdü, ne? Mahmut Bey öleli kaç yıl oldu? Yoksa yılı dolmadı mı henüz? O evde tek başına kalalı beri aslında ölmüştü belki de... Belki de cenaze töreninden önce unutmuştu kababa Mahmut Bey'i. "Abimdir..." diye, haftada bir kapı-

sını çalıp bir tencere yemek götüren kız kardeşi de olmasa, kimse yüzünü görmüyordu ki.

Yeniden doğrulttu dürbünü Mahmut Bey'in evine. Ortalık alacakaranlığa bürünmeye başlamıştı. Perdeleri kalkık, bahçeye bakan odada bir şeyler katlıyordu kadın. Kısa bir süre yüzünü ışığa döndü. Enver Bey dürbünün belli belirsiz kıpırtısıyla o ince çehredeki yalnızlığı bir an için yakaladığını sandı. Evet. Yalnız bir kadındı o. Enver Bey'in o birkaç saniyede gördüğü doğruysa, temizlikçi gibi biri değil, eve yerleşmek üzere hazırlanan bir kadındı. Güzeldi belki. En azından çirkin olmadığına emindi Enver Bey.

Bir huzursuzluk girmişti içine. Dürbünü kılıfına koyup kaldırdı. Orkide soğanlarını unutuvermiş olduğunu düşündü. Loş evin içinde birkaç şaşkın adım attı. Sonra her zaman yaptığı gibi, bahçe kapısının önüne bir sandalye koyup günbatımının karşı evlerin camlarına vuran kızıllıklarını seyretmeye karar verdi.

Aylarca karanlığa gömülmüş olan o evin sürprizli aydınlığı aklını çelmişti bir kere. Eskisi gibi, sükûn içinde karşı tepenin alışılmış kıpırtılarına kendini veremiyordu bir türlü. Dürbünsüz de olsa evin

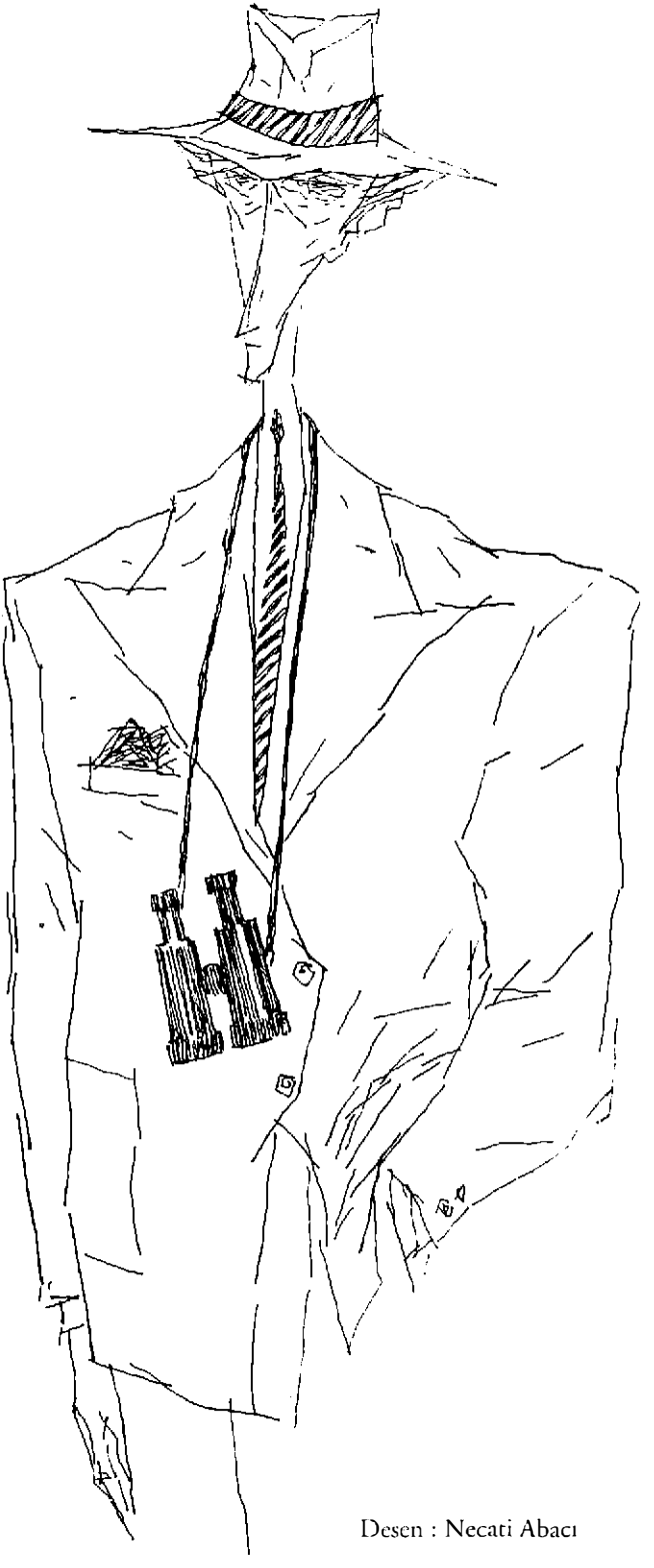

Desen : Necati Abacı

içindeki hareketi izliyor, aralıklı olarak beynini kurcalayan meraktan bir türlü kurtulamıyordu.

Gece boyunca o merakı atamadı Enver Bey. Arada bir kalktı, dürbünü alıp başı yemenili, çehresini tam olarak gözünde canlandıramadığı kadının ne yaptığını görmeye çalıştı. Oldukça geç bir saatte, Mahmut Bey'in evinin ışığı sönüp ortalık geleneksel karanlığına büründüğünde ancak rahat etti, ışığını söndürdü, başını iki kişilik yastığının bir ucuna koyup, nedense pek hoş gelen, değişik bir huzursuzluğun koynuna daldı.

Valizler evin içine girdikten, açıldıktan, bir kısmı yarım yamalak da olsa yerleştikten saatler sonra eski adıyla Saime, yeni adıyla Emel, bacaklarını uzatmış, tüm ışıklarını söndürdüğü, içinde nefret, tiksinti, utanç gibi tüm olumsuz duyguların en eskilerini canlandıran baba evinde dinlenmeye çalışıyordu. Bir sigara yakmıştı. Karşı yamaçtaki evlerin sigarasının ışığından pek parlak olmayan ışıklarına bakarken çocukluğunda o yamacın nasıl da karanlık olduğunu hatırladı. Bin bir eziyetten sonra ona ayrılan fare deliği gibi odanın tele gerili perdesini gizlice aralar, karşı tepeyi seyreder, babasının anasıyla bağrışmalarından kaçmaya çalışırdı. Güneş battıktan çok kısa bir süre sonra tek tük ışığın lekelediği karanlık tepe ona bir kurtarıcı gibi görünürdü. Geceleri bir karabasanın pençesinden sıyrılıp uyandığında, kendini o ışıklardan herhangi birinin aydınlattığı herhangi bir odada bulmak isterdi. O odada her şeyin istediği gibi olacağından öylesine emindi ki...

Kaçmak... Kendini bildi bileli içinde büyüttüğü en güçlü arzu.

Yıllarca her şeyden kaçıp da bir gün kaçışının başlangıcı olan baba evine sığınacağını söyleseler, inanır mıydı?

Uyduruk tablasında sigara tütedursun, bir tane daha yaktığını fark etmedi bile. Karşı tepede bir evin daha ışığı sönmüştü. Artık yatmalı, ertesi gün kasabalıyla yüz yüze gelebilmek için diri uyanmalı.

Günün ilk ışıklarıyla ayaklanan kasabalı o çok lezzetli konuyu konuşmaya başlamıştı : "Saime geri döndü!" Kaynak Mahmut Bey'in evine komşu oturan kadınlardı. Gecenin bir saatine kadar Mahmut Bey'in evindeki hareketi izlemişler, kolları sıvayıp temizliğe girişmiş olan kadını teşhis etmişler ve kararlarını vermişlerdi : Mahmut Bey'in yıllardır izini kaybettirmiş, ne idiği belirsiz işlerin peşinde koştuğu kesin olan, kızı Saime bu. O burnu havada insan hali, o Mahmut Bey'in nobran, sevimsiz suratı bu. Saime bu. Anası kadar titizlik hastası, babası gibi soğuk, sevimsiz, insan düşmanı. Kasabalı notunu vermişti, kararından kolay vazgeçecek gibi de değildi.

Enver Bey bir gün önceki heyecanlarının bir kısmını olsun aktarabilmek için Güneri Bey'in kırtasiyeci dükkânına uğradığında öğrendi dedikoduyu : "Saime geri döndü!" Yıllar önce Mahmut Bey'in şerrinden kurtulmak için, ilkgençliğini doğru dürüst yaşayamadan, günün ilk treniyle koca Türkiye'nin karanlık köşelerine doğru kaybolup giden, sonra da Mahmut Bey'in reddettiği, sonra o reddedişi yüzünden tüm kasabalının reddine uğrayan Mahmut Bey'in yitik kızı Saime geri dönmüş. Bir trene atlamış, gelmiş, bavullarını kasabanın peronuna indirmiş, Ahlat İsmail'in kamyonetine binmiş, Mahmut Bey'in anahtarını komşudan almış, gece yarısına kadar temizlediği evde sabahın kötünde uyanmış, sonra da

Kırtıl Kâmil'in dükkânına gidip yeni temizlik malzemeleri almış, "Yahu, hoş geldin Saime, nerelerdeydin?" diyen Kâmil'e hiç yüz vermemiş ve yine eve kapanmış ve yine temizlik yapmaktaymış. Üstelik ne demiş Kâmil'e? "Yanılıyorsunuz, benim adım Emel!" Kâmil de kızmış. Güneri Bey dükkânı açtıktan birkaç dakika sonra Kâmil'i kapıda gördüğünü anlatıyordu : "İnan ki Enverciim, tuhaf bir adam bu Kâmil. Sanki Mahmut Bey'in kızı adını değiştirirse, günahı Kâmil'in boynuna... Yok, ben Saime değilim, Emel'im demiş. N'olmuş Emel'se? Kâmil'e n'oluyor ki? Üstelik hem kel, hem fodul... Bilirsin, Mahmut Bey'in sağlığında en büyük yağcısı o Kâmil'di. Elinden gelse küçük bir Mahmut da o olurdu. Hatırlar mısın?"

Enver Bey bir yandan Güneri'yi dinliyor, bir yandan gece boyunca Mahmut Bey'in evinde gördüğü hareketliliği, sonra da gizlice izlediği kadını düşünüyordu. Kızı, öyle mi? Hüzünlü bakışları olan, başı önünde, kaldırımların duvara yakın kıyılarında usulca yürüyen bir genç kız geliyordu gözünün önüne. Birdenbire ortadan kaybolmuştu. "Kaçtı, sonra da İzmir'de görüldü. Orospu olmuş." demişti kasabalı. Enver Bey gözlerini kaçırarak pazarlıklar eden, borçlu köylülerin elinden arsalarını alan, kurşunkaleminin ucunu hırsla kemiren Mahmut Bey'e, için için lanet okumuştu o sıralar.

Mahmut Bey'in kızı karanlıklara gömülüp kaybolduğunda, Enver Bey karısının asla çocuğu olamayacağını öğreneli birkaç ay ya geçmiş ya geçmemişti. Mahmut Bey'in kızı ise on beş-on altı yaşlarında olmalıydı.

Dalgın, düşünceli, Güneri'nin "Lise defteri" raflarına bakarak, "Zaman çabuk geçiyor. Neyse..." dedi Enver Bey. Oysa Güneri Bey sözünü daha tamamlamamıştı. Cümlesinin ortasında lafı kesilince tuhaf baktı Enver Bey'e. "Neyin var senin?"

Enver Bey silkindi, güne geri döndü. "Bir şeyim yok. Neydi adı? Saime..." Güneri Bey düzeltti : "Emel olmuş."

"Her neys," dedi Enver Bey, "Küçücük bir kızdı, değil mi? Utangaç. Neyse..."

Güneri Bey söyleyeceklerini tümüyle unutmuş, dikkatle süzdü arkadaşını. "Sen emekli olur olmaz bunadın mı, ne?" Sonra da güldü. "Söyledik, dinletemedik. Bekâr adama emeklilik yaramaz. Kahvede oturup pişpirik oynayacak adam da değilsin. Ya bunayacaksın, ya azıtacaksın. İşte, dediğim çıktı. Bunamaya başladın. İki cümlede bir 'neyse' deyip duruyorsun. 'Neyse' olan ne? Kafandan atmaya çalışıyorsun bir şeyi de... neyi? Anlayamadık gitti."

Enver Bey orkide sohbetine başlayınca konu unutuluverdi. Güneri Bey kelini sıvazlayarak, arada bir çocuklara kurşunkalem, kuru boya, resim defteri satarak, sevgili arkadaşını kahve sohbetlerinden ya da azışmaktan kurtaracak orkideler konusuna büyük ilgi göstererek, Enver Bey'i saatlerce dinlemeye hazırdı. Ötekiyse, gece boyunca yaşadığı o tatlı huzursuzluğu, çocukça merakının doğurduğu vicdan sıkıntısını kafasından atabilmek için orkide soğanları üzerine konuştukça konuştu; sonunda, Muammer'in pek yeni açtığı, yazın turistler gelecek diye Almanca mönüsünü bile hazır ettiği, pizzacıya gitmeye karar verdiler.

Mahmut Bey'in aylardır perperişan duran evi iki günde çekidüzene kavuşmuş, yılların eprittiği perdeleri bile yenilenmişti. Saime çocukluğunun karanlığını

anımsatacak her şeyi birer birer yok ediyordu.

Bir hafta boyunca günler pek yavaş geçti. Enver Bey kasaba yaşamının bunca rahvan ilerlediğini, insanın saatine bu denli sık bakabileceğini tahayyül bile edemezdi. Küçücük ilkokulun koridorlarında sürdürülen koşturmacanın sonsuz bir maraton olduğunu, ansızın durup kendi arzusuyla koşudan ayrılmanın bunca boşluk yaratabileceğini hiç düşünmemişti. İçinden buna benzer şeyler olacağı kehanetini her fırsatta tekrarlayan Güneri Bey'e hak veriyordu, ama kendi kendini teselli ediyordu. Daha ilk haftasıydı. Bunca yıllık alışkanlık şıp diye kesilir mi birkaç günde?

Kasabalı Enver Bey'in aksine, oldukça heyecanlı günler yaşıyordu. En önemli konu ortaktı : Saime ne yapmış? İpe astığı çamaşırları görenler görmeyenlere anlatıp, kulaktan duyanlar ballandırarak büyütüp bunca yıl Saime'nin ne yaptığı konusunda sonsuz senaryolar üretmekteydiler. Kasabalının ancak filmlerde göreceği türden terlikleri olan, donlarının neredeyse hepsi dantelli, sırtına aldığı şal bile menekşe gözlü Liz'in bahçeler ortasındaki evinden çıkarken şöylece örtünüverdiği, uçuşan kaçışan şeylere benzerse... Sigarasını tellendirip sabah kahvesini bahçenin bir köşesinde oluşturduğu çardak altında içiyorsa... Çarşıya çıkarken ince – hem de hiç kaçıksız – naylon çoraplarını giyip vişne çürüğü dudak boyasını sürüyorsa... Tüm bunların bir anlamı olmalıydı, öyle değil mi? Erkeklerde bir heyecan, kadınlarda bir telaş... İlk bakışta herkes, söz birliği etmişçesine, karşıydı Saime'ye. Öncelikle o menhus herifin kızı olduğu, sonra da bunca yıl sırlara karışıp ansızın belirdiği için. Üstüne üstlük, Mahmut Bey'in evine, yüklüce parasına da konmuştu. Nereden baksan kasabanın hali vakti yerindeleri arasına girivermişti. Bu sonuncu mesele elinden geldiğince tarafsız olmaya çalışan Güneri Bey'i bile düşündürüyordu. Sesini kararında tutmaya çalışarak diyordu ki : "İnan Enverciim, kimsenin malında mülkünde gözüm yoktur; bilirsin. Ama gönül isterdi ki, ilahi adalet tecelli etsin de, o Mahmut'un fakir fukaradan topladığı paralar layığını bulsun. Yani hak edene dönsün. Amma velakin, kız geldi, aldı bütün paraları. Kızıdır; ne denir? Ama bilir miyiz, neyin nesidir? Hak etmiş midir? Dün dükkâna geldi, raptiye istedi. Belli etmedim, ama dikkatle inceledim. Güzel olmasına güzel, ama yıpranmış. Gözünün içinde karanlıklar var o kadının. İyi mi bakıyor, kötü mü, anlayamıyorsun. Kafam karışık... İçim rahat değil vallahi."

Enver Bey dinliyordu. Günler boyu, yalnızca Güneri'yi değil, tüm kasabalıyı dinledi. Baş salladı, gülümsedi, bazen hiç tepki vermedi.

Nalbur Hamza'nın dükkânına, bir pazartesi sabahı, üstelik daha kepenkler henüz kalkmışken girdi Saime. Hamza'nın afyonu patlamamıştı daha. Bitişikteki Nazlı Mustafa'nın kahvesine seslenip, "Tavşankanı bir çay gönder, duble olsun!" diye bağırmaya hazırlanıyordu ki, kapıda sessiz sakin beklemekte olan Saime'yi gördü. Kasabalı ile o saate kadar hep Saime'yi konuşmuştu. Donu, sutyeni, çorabı, memeleri, gözleri, baldırları... ne rast gelirse. Karşısında kanlı canlı durduğunu görünce, tüm söylediklerinden utanmış gibi, kıpkırmızı kesildi. Bu utançla aşırı bir nezakete bürünüp neredeyse ayağının altına kırmızı halı seriyordu. Saime basit birkaç şey istedi Hamza'dan : Birkaç çivi, biraz alçı, birkaç metre çamaşır ipi, filan. Ama bu arada, sebze fidesi, çiçek tohumu gibi şeyler satıp satmadığını da sordu. Hamza geçen birkaç dakika içinde sabahın mahmurluğunu biraz atmıştı.

Hınzır, şakacı bir adamdı. Her ne kadar kasabalının Saime ile ilgili dedikodularına, özellikle can sıkıntısından katılıyorsa da, aslında ortalıkta güzel kadınların dolaşmasından, kasabaya biraz hareket gelmesinden, insanların gülmesinden, eğlenmesinden hoşlanırdı o. Dükkâna gireli beri çaktırmadan bakıyordu Saime'ye. Baktıkça da kasabalı erkeklerin bu kadın hakkında niye kocakarılar gibi dırdır ettiklerini anlıyordu. Belli etmemeye çalışsa da, her yerinden dişilik fışkırıyordu Saime'nin. Damızlık ineklere dönmüş kasabalı kadınlarda olmayan bir kokusu, bir bakışı, bir kımıltısı vardı ki, Hamza'ya göre baş döndürücüydü. Dalmış, topuklu ayakkabıların üstlerine doğru bakışlarını yükseltiyor, naylon çorapları geren bacakları izliyordu ki, Saime sebze fidesi, çiçek tohumu sorusunu başka bir biçime sokup yineledi : "Buralarda bir çiçek pazarı filan kurulmaz mı?"

Hamza çivileri bir gazete kâğıdına sararken, aklı pürüzsüz bacaklara, ojeli tırnaklara takılı, otomatik bir cevap verdi : "Çiçek pazarı yok da, kasabanın çiçekleri Enver Bey'den sorulur."

Saime şaşkınlığını gizleyememişti. "Hani... ilkokul öğretmeni Enver Bey mi?" Hamza gülümsedi. "O tabii. Artık emekli oldu, kendini iyiden iyiye çiçeklere verdi. Karısı ölünce zaten çiçeklere düşmüştü. Ne çiçekler yetiştiriyor! Kimsenin bilmediği çiçekler."

Saime nedense konuşmayı kesiverdi, tezgâhın üstündeki çivileri aldı, aceleyle parasını ödedi, çıkarken dönüp sordu : "Hâlâ aynı evde mi oturuyor?" Hamza yine de şaşkındı : "Kim?" Saime terslendi : "Enver Bey'i soruyorum." Hamza başını salladı : "Aynı yerde tabii; nereye gidecek?"

Saime çıkar çıkmaz, Hamza dükkân kapısını şöylecene çekip kahveye koştu. Duble çayını ısmarlarken, en lezzetli dedikodunun hangi masada yapılabileceğini kestirebilmek için heyecanla bakınıyordu.

Saime kasabanın yer yer tanıdık gelen köşelerinden, insanları görmemeye çalışarak, acelesi olduğunu sanmasınlar diye ağır adımlarla, ama içi kıpır kıpır, bir an önce varmak istediği yere ulaşabilmek için tedirgin geçti. Enver Bey'in evini kolay bulamayacağını sanıyordu, ama buldu. Evde hareket yoktu. Kapının ne tarafta olduğunu da hatırlamıyordu. Birkaç tereddütlü adım atıp eve daha da yaklaşırken sol yanından bir ses duydu.

"Kimi aradınız?"

Ürküntüyle döndü.

Enver Bey, elinde plastik bir leğen içinde orkideleri için hazırladığı özel gübresiyle, sırtında en salaş pantolonu, en yırtık gömleğiyle, gözleri kocaman açılmış, ona bakıyordu. Saime yıllar öncesinin o soylu ve sevecen bakışlarını yakaladı. Çizgileri artmış yüzünün, kırları şakaklardan tepesine doğru yükselen saçlarının, biraz kabarmış göbeğinin farkına bile varmadı. Çocukça bir neşeyle sesleniverdi : "Enver Bey!"

Elinde dürbünü olsaydı da, karşı tepeden sessizce gözleyebilseydi bu karşılaşmayı, Enver Bey kim bilir nasıl eğlenir, nasıl heyecanlanırdı.

Karşısında Saime'yi görünce Enver Bey yavaşça eğildi, leğenini yere bıraktı. Sonra kirlendiğine eminmiş gibi cebinden çıkardığı kocaman mendiliyle ellerini iyice sildi. Saime birkaç adım atmış, Enver Bey'e yaklaşmış, alev alev yanan bir ormanın kıyısındaymış gibi, daha da yaklaşmaya çekinerek bekliyordu. Enver Bey

son olarak gömleğini pantolonunun içine daha bir yerleştirdi. O zaman bir adım attı, Saime'ye biraz daha yaklaştı. Ve ancak uzattı kendince artık tertemiz olan elini. "Saime'ydi, değil mi?" Mahcup bir gülümseme hafifçe pembeleşen yanaklarına doğru çıktı. "Ama sonradan Emel olmuş... Öyle dediler."

Saime kasabaya geldi geleli, ilk kez gülümsedi. "Dediler, değil mi? Evet. Sonradan... Emel adını kullandım." Elini uzatmış, Enver Bey'in sağ avucuna bırakmıştı. Bir telaşla tokalaştılar. Saime gülümsemekten vazgeçmemişti. "Siz, alıştıysanız, bana yine Saime diyebilirsiniz."

Enver Bey ona kalırsa pek sert, pek nasırlı, pek kaba avucuna bırakılan o küçücük eli terk etmek istemezmiş gibi çekti, eve doğru yönlendirdi. "Gelin. Bir çay içelim. Birinciyi içmiştim de, ikincisi için iyi bahane oldu."

Saime'nin elini evin kapısına yaklaşırken bıraktı. Enver Bey tutuklaşmıştı, aradığı bir şeyi ansızın bulduğu için şaşkınlaşmıştı. Günlerce dürbünün bir ucunda kımıldanan o varlığı burnu dibinde görmenin, aylarca kendisinden başka canlının gezinmediği bahçesinde lavantalı sabun konan bir rüzgârın esintisini hissetmenin, günün en hüzünlü saatlerini yaşadığı sabahına bir tazeliğin girmesinin, belki de başka şeylerin şaşkınlığı.

Saime ise babasının lanetinden bir türlü kurtulamadığı, düşmanca duygularla kuşatıldığı o kasabada geçen yalnız günlerinden sonra ilk kez bir dost bakışla karşılaştığı için, rahatlamıştı. Şaşkın asla değildi o. Artık kimselerin uğramadığı antik bir limana sığınmış gibiydi. Eski, belki de çoktan batmış gemilerden kalan yıpranmış bir iskeleye bile olsa, bağlanıvermişti işte. Bıraksalar taze çay kokusunun buram buram doldurduğu, çiçekli örtülerin kapladığı o küçücük odada büzülür, günlerce, saatlerce, haftalarca kımıldamadan oturabilirdi. Bir fincan çay ile bütün günü geçirebilirdi. Duygularını hiç belli etmeksizin, "Bir sigara içebilir miyim?" dedi.

Enver Bey gülümsedi. "Çok sigara içiyorsun...uz."

"Bunu da mı söylediler?"

"Hayır. Kimse bir şey söylemedi." Cam tabak içinde ince belli çay bardağıyla şekerliği Saime'nin yanındaki ahşap sehpaya bırakırken pencereyi gösterdi Enver Bey. "Biz karşı karşıya oturuyoruz."

Saime çaya uzanmıştı ki, bir eli çay tabağında, durakaldı. "Beni görüyor muydunuz?"

Enver Bey dünyanın en olağan şeyiymiş gibi, yıllar boyu sakladığı sırrını bir çırpıda açıverdi. "Benim bir dürbünüm var."

Saime bu kez gülümsemedi. "Bana mı bakıyordunuz?"

"Size... yani sana, sen diyebilirim değil mi? Ne de olsa öğrencim sayılırsın, öğrencim olmadın ama, ben de hocaydım o sırada. Hep hocaydım ben. Senin buraya geldiğin gün emekli oldum. Söylediler mi?"

Saime başını salladı. Şu dürbün ne biçim işlere alet olmuştu, öğrenmek için bir meraktır düştü içine. "Dürbünle beni görüyor muydunuz?"

"Gözetliyor muydum diye soruyorsun, değil mi? Seni gözetlemek değildi niyetim. Önceleri kimi gözetlediğimi bilmiyordum bile. Bu evde yalnız kalıp sıkıldığımda, dürbünümle etrafa bakar, eğlenirim. Eski bir dürbündür ama kuvvetlidir. Bütün kasabayı görebilirsin bu evden. Bazen, hava güzel olduğunda, yıldız-

lara da bakarım. Her zaman değil tabii... Bir ay kadar önce, emekli olduğum gündü, eve döndükten biraz sonra, akşam çökerken, babanın evinde pencerelerin, kapıların açılmış olduğunu gördüm, merak ettim. Aylardır hareket yoktu evde; biliyorsun herhalde. Hep düşünüyordum o evin hali ne olacak diye. Baktım ki sen gelmişsin. Yani, sonradan, kasabalıdan öğrendim sen olduğunu, yalnız olduğunu da. Canım sıkıldıkça, orkidelerden boş vakit kaldıkça, baktım sana. O sırada fark ettim ki çok sigara içiyorsun. Ne zaman sizin eve çevirsem dürbünü..." Mahcup bir gülümseyiş, ardından öğretmence bir azarlama sanki : "Baca gibi tütüyordun."

Enver Bey kim bilir kaç haftadır ilk kez hiç duraklamadan konuşuyor, hem de kendinden söz ediyordu. Saime'nin tam karşısına, pencerenin kıyısındaki sedire oturmuştu. Işık vuruyordu arkadan; çehresi gölgeler içindeydi. Saime onun göz kıyılarındaki çizgilerinin neredeyse görünmez hale geldiğini düşündü. Bir ışık oyunu muydu? Enver Bey çocukça bir coşkuyla, eski bir dostuna anlatır gibi anlatıyordu yaramazlıklarını. Çayını eline almış, elinde unutuvermişti. Kendini kaptırmıştı kendi anlattıklarına. İtiraflardı bunlar, ama Saime itiraf olduğunu fark etmedi. Enver Bey de itirafmış gibi söylememişti zaten. Sıradan bir sohbetin içinde gibiydiler. Saime ince belli bardağından çayını yudumlarken, yıllardır yaptığı bir şeyi yaparcasına rahatlıkla dinliyordu Enver Bey'i. "Bunu bana biri daha söylemişti," dedi, dalgın. "Baca gibi tüttüğümü yani. Doğrudur. Bazen üst üste sigara içerim. Ama bazen de unuturum; saatlerce aklıma gelmez sigara. Şu sıralarda biraz gerginim. Belki ondan. Çok fazla içiyorum."

Enver Bey babacan, dikkatle baktı ona. "Bak, benzin sararmış. Burada, açık havada, biraz daha yaşayınca göreceksin; pembeleşir tenin. Biraz da azaltırsan şu mereti. Şehir hayatı başka, burası başka..."

Saime gülümsedi. "Siz hiç değişmemişsiniz."

"Değişmemişim, öyle mi? Değiştim, değiştim. Kaç yıl geçti aradan."

"Çok üzüldüm... şeye," dedi Saime.

"Karımı duydun demek. Daha yılı dolmadı."

Suskunluk kapladı ortalığı.

Enver Bey ayağa kalktı. "Bir çay daha içer... misin...iz?"

Bir büyü ise o dakikaya kadar sürüp gelen, ansızın bozuluvermişti. Saime huzursuzca koltuğunda dikeldi. "Ben... sizi çok rahatsız ettim. Aslında sizi ziyaret etmek istiyordum tabii ama, nalbur dedi ki..."

Merakla baktı Enver Bey. Saime de ayaklandı." Çiçek dikmek istiyordum bahçeye. Kasabada çiçekçi yokmuş. Sebze fidesi de bulamadım, çiçek de. Nalbur dedi ki..." Gülümsedi. Ama biraz önceki gibi bir gülümseme değildi. Nezaket, biraz utanç. Bir şey isteyecek olmanın tedirginliği. "Bu kasabanın çiçekleri sizden sorulurmuş."

Alçak sesle birkaç kelime konuşarak Enver Bey'in serasına geçtiler. Bir. kaç sakız sardunyası, birkaç ortanca, değişik, iri çiçekli begonyalar, koy kırmızı iki gül fidanı, Enver Bey'in çok sevdiği vapur dumanı çiçekleri, sebze fideleri seçtiler. Enver Bey onları küçük naylon torbalara tek tek yerleştirdi. Biraz da gübre koydu başka bir torbaya. Saime kimilerini gazete kâğıtlarıyla sardı. Enver Bey irice bir karton kutu buldu. Paket hazırlanmıştı.

Saime evine doğru yürürken eğlenceli bir misafirlikten dönmek istemeyen çocukların hüznü içindeydi. Tadı damağında kalmıştı, ama neyin? Doğru dürüst sohbet edememişlerdi ki. Hal-hatır bile sorulmamıştı. Aslına bakılırsa Saime Enver Bey'in suratını dikkatle inceleyememişti bile. Neydi o terk edilmişlik duygusu, o yarıda kalan şey, hevesi kursağında bırakılmış gibi küskünlük?

Birkaç hafta sonra, sıcakların azıttığı, yaz mevsiminin kasabayı iyice tembelleştirdiği bir cuma sabahıydı. Güneri Bey dükkânı yeni açıyordu ki, kapıda belirdi Enver Bey. Şaşırmadı dersek yalan olur. Onun bildiği Enver, sabah çayını ahkâmıyla içer, ondan sonra ortalığa çıkardı. O da, çıkması gerekince. Yoksa, zor kullanmak gerekirdi serasından, çiçeklerinden uzaklaştırmak için. Hem de o sıcakta. Hadi hayırlısı!

Güneri Bey'in canı sıkılıyordu. Okullar kapandıktan sonra işler gittikçe kesatlaşırdı. Bir-iki resmi kağıt, birkaç tükenmezkalem, kasabalının eline zorla tutuşturduğu birkaç kitap dışında, günlerce hiçbir şey satamaz, bütün gün boş oturduğu bile olurdu. Enver Bey, "Güneri, canım sıkılıyor," dedi, yekten. Güneri Bey ise, "Vallahi, benim de," diye cevap verdi. Ne diyecekti ki? Öyleydi işte. Güneri Bey arkadaşının her zamanki yakın ilgisini, "Hayrola yahu?" demesini beklerken, Enver Bey dalgın bir hareketle sandalyeyi çekip oturdu. "Bir çay söyle bana!" dedi, emredercesine.

Güneri Bey içinin sıkıntısını bir süre olsun dondurup en soğukkanlı sesiyle seslendi çaycıya. "Komşu, Enver Bey'le bana birer demli gönder."

Bir süre sessizce oturup çaylarını yudumladılar. Güneri Bey bir çay içimi süresince düşünüp anlamıştı ki, Enver'in derdi kendi mevsimlik sıkıntısından büyüktür. Arkadaşın, hem de Enver gibi biri, şu durumda ise kendi derdini unutmak gerekir. Bekle bakalım ne diyecek Enver Bey... Yok, sesini çıkarmaz, sıkıntısıyla baş başa kalmaya karar verir çekip giderse, akşam evine bir ziyaret bahanesi uydurup işi kurcalarsın, çıkarırsın meydana.

Sonunda Enver Bey'in dili çözüldü. "Şu Saime meselesi..." diye başladı. Güneri Bey belli etmedi ama konu hiç beklediği cinsten bir şey değildi. "Emel yani," dize düzeltti. Enver Bey hem sıkıntılı, hem de sinirliydi anlaşılan. "Emel... Saime, her neyse! Mesele... Bu kadına karşı niye bu kadar kötü şeyler... yani... kasabalının hali..." dedikçe, öfkeleniyor, gümüş rengi saçların dipleri şahrem şahrem kızarıyordu. Güneri Bey elinde olmadan gerildiğini hissetti. "Aman be Enverciim, sana ne elalemin oros..." Cümlesini tamamlayamadı. Enver Bey öfkeyle fırladı sandalyesinden, çay bardağı bir yana, tabak başka yana fırladı. Kaşık o sırada çıkabilecek en büyük gürültüyü koparıp mozaik zeminde tıngırdadı. "Güneri! O zavallı kadın hakkında böyle edepsizce laflar söylemekten men ederim seni!"

Güneri Bey bir şeylerin patlak vereceğini sezmişti, ama bu kadarını da beklemiyordu. Kabak kafasından fışkıran alevleri ne yapacağını bilemeyip, kırk yıllık tecrübesini Enver Bey'e karşı sabırlı olmak için ilk kez kullanarak doğruldu yerinden. "Enver! Sakin ol. Herkes ne diyor, biliyorsun."

Enver Bey hâlâ ayaktaydı ve hâlâ öfkesi burnundaydı. "Biz herkes değiliz. Ben Enver'im, sen de Güneri'sin. İnsanlık bu kadar kolay unutulmaz. Kim ne derse desin. Aklıselim ne çabuk bir kenara atıldı?"

Toparlandılar, kendilerine çekidüzen verdiler, oturdular. Bir süre daha sus-

tular. Enver Bey öfkesini, Güneri Bey ise şaşkınlığını, geçirdiği sarsıntıyı yatıştırmaya çalışıyordu. Sonunda Güneri Bey tüm cesaretini toplayıp konuştu : "Enverciim... Canını sıkan ne? Biri sana bir şey mi yaptı? Bir şey mi dediler?"

Enver Bey başını kaldırıp dükkânın raflarına her zamankinden çok başka, çok zavallı, çok çaresiz bakışlarla bakınca, Güneri Bey durumun zannettiğinden de vahim olduğunu anlayıverdi. Enver Bey sadece, "O kadın ile, benim dışımda hiç kimse insan gibi ilgilenmiyor. Ellerinden gelse öldürecekler," dedi. Sonra, bu kez öfkesiz, ama kırgın bir sesle ekledi : "Baksana, sen bile ağzına geleni söyleyiveriyorsun. Sen ki, insanların namuslarına dil uzatmazsın. Bir kere bile duymadım senden... biraz önce söylediğin lafı kullandığını."

"Ben bir şey demedim," diye savunmaya geçti Güneri Bey. "Herkes öyle diyor. Ne bileyim?"

Enver Bey sustu. Başı önünde, düşündü de düşündü. Güneri Bey ise ne diyeceğini bilemiyordu. İstiyordu ki, can dostu Enverciği bir an önce bu konuyu kapatsın, unutsun gitsin. Bu yüzden – maazallah – aralarında kırgınlık olmasın. Farkına varmadan tezgâhın tahtasına vurup, kulağını çekti. Allah muhafaza! Kırk yıllık dostuyla böyle münasebetsiz bir konu yüzünden bozuşursa, dünya ahret affetmezdi kendini. Konu kendiliğinden unutulamayacağına göre, bir şeyler yapması gerekiyordu.

Dükkâna ağzında sakızıyla bir kız çocuğu girip annesinin mutfak raflarına sermek için kırmızı kap kâğıdı istediğini söyleyene kadar pek fazla konuşmadılar. Yarım saat mi sürmüştü Enver'in bir türlü konuya giremeyişi, yarım asır mı? Güneri Bey mevsimlik dertlerinden tümüyle vazgeçmiş, Enver'in bu meseleye neden bu kadar kafa yorduğunu kestirebilmek için çatlatıyordu beynini. Ötekiyse, arada bir "Ne biçim yer burası? Ne biçim insanlar bunlar?" demiş, Güneri Bey kasabalının görüşlerini aktarmaya her kalkıştığında lafını ağzına tıkamıştı.

Güneri Bey kızı başından savınca, kararını vermiş gibi tepesine dikildi arkadaşının. "Enver!" dedi otoriter bir sesle, "Hadi çıkalım dükkândan. Zaten iş güç yok. Hava da çok sıcak. Gidelim ayazmaya, serin serin oturalım, birer tek atalım."

İki arkadaş kasabanın sıcaktan boşalmış sokaklarından, hiç konuşmadan, ağır ağır geçtiler. Kasaba çıkışından birkaç yüz metre ileride, iri çınarların altındaki su başına varıp ahşap iskelenin üstündeki masalardan birine oturdular. Henüz öğle yemeği saati değildi belki, ama onlar yine de, çok acıkmış gibi, alabalık, patates kızartması, çobansalatası, kavun, peynir... mükellef bir sofra donattılar. Bu ikiliyi günün o saatinde su başına oturmuş içerken görmemiş olan Hamdi de coşup karısının yaptığı lahana turşusundan getirdi, bir de 70'lik Yeni Rakı'yı masanın ucuna iliştiriverdi.

Dostlukları boyunca, Güneri Bey'in kızının düğünü dışında, birlikte hiç bu kadar çok içmemişlerdi. Şuradan buradan konuşarak gidiyordu ki içki sohbeti, her zaman bir kaç kadehten sonra çakırkeyf olan Güneri Bey, "Enverciim, sevdalandın mı, ne?" deyiverdi.

Kızmadı Enver Bey. Oysa Güneri Bey laflar ağzından çıkar çıkmaz ayılmıştı. Enver'in, pek az rastladığı o öfke nöbetlerinden biri tutacak diye yüreği ağzında bekliyordu. "Bilmiyorum..." diye başladı Enver Bey. Sonra hikâyenin gerisi geldi.

Dürbünle karşı evi nasıl gözetlediğinden başlayıp Saime ile – ona Saime diyebilen tek kişiydi – çiçek sohbetlerini, bir kez evine çay içmeye gittiğini, komşulara görünmemek ihtiyacı duyduğu için nasıl utandığını anlattı Güneri'ye. Birkaç saat süren sohbetleri sırasında, Saime şehirde geçen hayatı hakkında Enver Bey'e ilk kez açılmıştı. Şehir insanlarının nasıl acımasız olduklarını, hayatı maddiyattan başka bir şey olarak düşünmediklerini, kasabadan kaçtıktan kısa bir süre sonra pişman olduğunu, af dilemek için babasına uzun bir mektup yazdığını, babasının cevap vermediğini söylemişti. Enver Bey şehirde ne yaptığını sormuştu, ama Saime bu konuyu hemen açmak niyetinde değildi besbelli. "Bir başka gün anlatırım size... Söz, mutlaka anlatacağım," demiş, yine şehirden yakınmalarına dönmüştü.

Öylesine güzel bir sohbetti ki, Enver Bey hiçbir kadınla böylesine candan, böylesine keyifli – söylemesi ayıp ama – böylesine erkekçe söyleştiğini hatırlamıyordu. Yüreğini yakıp kavuran, Saime'nin kıymetli dostluğunu doğru dürüst yaşayamayacağını bilmesiydi. Kasabalı mahvederdi onları. Dillerine bir düşerlerse, cehennem hayatı yaşatırdı kasabalı. Birlikte deniz kıyısında yürümeye bile çekiniyorlardı. Saime, Enver Bey'in evine her geldiğinde, lüzumsuz çiçekler yüklenip dönüyor, komşulara göstere göstere bahçeye bırakıyordu çiçekleri. Buna rağmen Enver Bey'in bitişiğindeki ebe Hatice ne yapıp etmiş, kaşla göz arasında Saime'yi yolundan çevirip, "Enver Bey uyur öğleden sonraları. Rahatsız etmeyin de ne istiyorsanız bana söyleyin," deyivermiş, Saime ısrar edemeyip uyduruktan gübre istemiş, Hatice de üşenmeden gübreleri Saime'nin evine götürmüştü. Enver Bey çıkamıyordu işin içinden. Saime'yi görmek istiyordu. Onunla konuşmak, onun yüzüne bakmak istiyordu. Onun evinin kokusunu koklamak istiyordu. Karısına duyduklarından farklıydı duyguları. Yüreği sabun köpükleri gibi kabarıyor, sabahları dünyaya gözünü açtığı için coşku duyuyor, gözünü açar açmaz da Saime'yi yanında istiyordu. Engellenebilir şeyler değildi istekleri. Peki, ya kasabalı ne olacaktı? Nasıl kaldıracaktı o yaştan sonra dedikodunun ağırlığını?

Ardından da, ballandıra ballandıra, Saime'nin evinin temizliğini, düzenini, zevkliliğini övmeye koyuldu Enver Bey. Mahmut Bey'in sağlığındaki küf kokulu, derbeder, yığın yığın eşya dolu ev gitmiş, kasabanın en güzel evi gelmişti yerine. Hiçbir kadın yoktu ki o koca kasabada, böylesine zevkli şeyler yapsın evinde. Soluk almadan anlatıyor, birbiri ardına deviriyordu rakı kadehlerini. Güneri Bey bütün bunları dinlerken kendine göre bir sonuç çıkardı: Durum böyleyse, kendisinin içmemesi, sarhoş olmaması lazımdı. Enver'in hali hiç iyi değildi! İçkisine dudaklarını değdirerek dinledi Enver'i. Hiçbir şey söylemedi sayılır. Enver Bey anlattıkça açılmış, açıldıkça öfkesi dinmiş, sonunda iyice sarhoş olmuş, sayıklar gibi konuşmaya başlamıştı. Ne dediği anlaşılmaz olunca, Güneri Bey hayatında ilk kez Enverciği için yüreği paramparça, sarıldı ona, ağladılar. Hamdi'nin karısı Nazlı cama yapışmış, kasabanın saygıdeğer iki adamının rakı yüzünden ne hale geldiklerini kocasına göstererek kıssadan hisse çıkarıyordu.

Birbirlerine destek olarak, öğleden sonranın azgın sıcağında döndüler evlerine. Güneri Bey artık dükkân açacak halde değildi. İçki içmemişti ama kafası kederden dumanlanmış, karmakarışık olmuştu. Arkadaşını evine kadar götürdü, oturma odasındaki çiçekli sedire yatırdı, âdet yerini bulsun diye de üstüne ince

bir pike örtüp uyuttu onu. Kapıyı çekip çıktığında şöyle bir duraladı kapının önünde, derin bir göğüs geçirip karşı yamaçtaki Saime'nin evine baktı. "Yarabbi, sen büyüksün," dedi hafif bir sesle, "Yardım et bu adama." Yardımın nasıl bir yardım olacağını bilmiyordu ama arkadaşı, sevgili Enverciği, bu ıstıraptan kurtulsun istiyordu. Hem de çok istiyordu.

Tüm bu olanlar, ne olup bittiği bilinmese bile, birileri tarafından görülüyor, gözetleniyordu. Enver Bey'le Güneri Bey'in ayazmada, öğle sıcağında kafayı buldukları, Enver Bey'in yıkıla devrile evinin yolunu bulamayacak hale geldiği, her ikisinin de iki gözü iki çeşme ağladıktan sonra bitkin bir halde evlerine döndükleri, Güneri Bey'in Enver Bey'i evine bıraktıktan sonra, ayazmada içtiği onca rakıyla yetinmeyip bir de Arif'in meyhanesine gittiği, üç şişe bira ile üç kadeh votka içtiği, sonunda onun da yıkılacak hale geldiği, gecenin kör karanlığında kasaba sokaklarında, "Ah Enver, vah Enver!" diye yanıp yakıldığı, soranlara niye yanıp yakıldığını anlatmadığı gibi üstelik Kırtıl Kâmil'i dövmeye kalkıştığı, tökezleyip yerlere serildiği, zavallı karısının adamı zorla eve soktuğu... ertesi sabah kasabanın bütün kahvelerinde konuşuluyordu. Herkes sebebini bulmuştu : Saime ya da Emel, ne karın ağrısıyla adı, o uğursuz karı!

Sıcaktan kaçmak için cumartesiyi fırsat bilip çamlık düzlüğüne ya da ayazmaya pikniğe gidenler, kamyonlara doluşup, çoluk çocuk, kendilerini dalgalı denize atanlar oldu ama işi dallanıp budaklandırmak için kasabada kalanlar yeter de artardı. Esnaf sadece Enver Bey'le Güneri Bey'i, dolayısıyla Saime'yi konuşuyordu; bu yüzden de zaten durgun olan alışveriş yaşamı hepten kilitlendi. Çevreden gelen sayfiyeciler bakkalı, kasabı, manavı kahvelerden toplayıp dükkânlarına sürüklemek zorunda kaldılar.

Her zamanki gibi erkenden kalkmıştı Saime. Çardağında çayını içti, akşam yaptığı peynirli poğaçalarını yedi. İster istemez Enver Beyin evine ilişti gözü. Onun dürbünü yoktu, evin içindeki hareketi göremezdi ama Enver Bey'in evden çıkıp seraya girdiğini fark edebiliyordu. Hiçbir hareket göremedi. Aklında o gün Enver Bey'le konuşmak vardı, ama elle tutulur bir sebep bulamıyordu. İkide bir karşı eve göz atarak, evinden çıkıp seraya yürüyen Enver Bey'i görmeyi ümit ederek, ev işlerine daldı. Eski bir kilimi yıkarken aklına gelen bir şey yüzünden kendi kendine gülümsüyordu. İlk görüştüklerinde Enver Bey'den dürbününü isteyecek, gerekçesini de söyleyecekti : "Ne zaman uyandığınızı, ne zaman ne yaptığınızı göremiyorum. Siz beni yeterince gözetlediniz. Sıra benim. Verin de, biraz ben sizi gözetleyeyim."

Güneri Bey ancak öğleye doğru kendine gelebildi. Suratından düşen bin parça olan karısı birkaç acı kahve yaptı ona. Kahve fincanını önüne atarcasına koyarken söyledikleri kahveden acıydı : "Bu yaşından sonra kendinden utanmıyorsan, bizi, çoluğunu çocuğunu, torununu düşün. Neydi o pespaye halin? Nasıl çıkacaksın ortalığa, merak ediyorum." Fazla kulak asmadı. Tartışmaya girerse söyleyeceği her sözün, hemen o akşam, meyhanede meze haline gelebileceğini artık iyi biliyordu. Karısı bir söylerse, kasabalı bin yapar, günlerce tefe koyar çalardı. Yıllardır anlatamamıştı karısına, aile içinde olan bitenlerin evin dört duvarı arasında kalması gerektiğini. "Zengin ağa kızı alırsan sözün bu kadar geçer Güneri," demiş, yatıştırmıştı kendini. Bu kez de çenesini tuttu, başının ağrısını ha-

fifletmek için iki tane aspirin yuttu, evden çıkmaya hazırlandı. Karısı sorguya başlayınca, "Enver'i merak ediyorum. Yoklayıp gelirim," dedi, fırladı evden.

Saime öğle yemeği yemedi. Denizden esen rüzgârın tutunmalarına bir türlü izin vermediği sebzelerine küçük bir set hazırlamaya uğraşıyordu. Kasabanın ikliminin cilvelerini bilmediği için, Enver Bey'e danışmayı da akıl etmeyince, domatesleri, patlıcanları rüzgâr alan küçücük bir yamaca ekmişti. Şimdi de iki esintiden sonra boyunlarını bükmelerini engellemek gerektiğini anlamış, ama geç kalmıştı. Uyduruk set biraz ortaya çıktıktan sonra, yarıdan çoğu ölmek üzere görünen sebzelerden iyice ümitsiz olanlarını söktü, işi bitince keyfi kaçmış bir suratla doğruldu, Enver Bey'in evine bir kez daha göz attı.

Evin kapısı önündeki küçük kalabalık hemen göze çarpıyordu. Kıpırtılı bir kalabalık üstelik. Aralarında birkaç tane de kadın vardı. Saime, Enver Bey'in evine bir dakikaya yakın, gözünü kırpmaksızın, dikkatle baktı, kalabalığın kımıltılarını izledi. Sonra önlüğünü, bahçe için aldığı lastik eldivenlerini fırlattı, evin kapısını çekip üstünden anahtarını aldı, karşı yamaca doğru bir koşu tutturdu.

Enver Bey'i, yatırdığı çiçekli sedirde kımıltısız bulmuştu Güneri Bey. Pencerenin dışından seslenmiş, camı tıklatmış, ilkin pencereyi, ardından kapıyı gümletmiş, ama Enver Bey kımıldamamıştı. Güneri Bey hiç düşünmeden kırdı ahşap kapıyı, içeri girdi. Neye dayanamadığı belli değil ama Enver Bey'in yüreciği dayanamamıştı işte. Bütün iyi adamlar böyle göçüp gitseler keşke. Uykusunda rahmeti bulmuş, Güneri Bey'in yatırdığı haliyle ölüp gitmişti.

Akşamın sersemliğini üzerinden hâlâ atamamış, korkunç gerçeği algılayamamış olan Güneri Bey şaşkınlık içinde, bitişik evdeki ebeyi çağırdı. Enverciğinin ölümünü, doğumdan haberli birinden öğrenirse kabullenecekmiş gibi. Yaşamın başlangıcının sevincini yaşamış insanlar, ölümden kaçınmayı başarabilirlermiş gibi. İrikıyım ebe Hatice, yaşama aracılık etmenin kazandırdığı o kaşarlanmış haliyle, "Ölmüş işte... Kalbi durmuş. Allah rahmet eylesin," deyip komşulara haber verdi.

Saime kasabalının hiç görmediği, darmadağınık haliyle odaya girdiğinde, Enver Bey üstünde hâlâ Güneri Bey'in örttüğü pikeyle çiçekli sedirde yatıyor, Güneri Bey ise şokunu atlatamadığı ölümün çehresini görmemek için sırtını ona dönmüş, sedirin ucuna ilişmiş oturuyordu.

Bakıştılar.

Derler ki, ertesi gün sabah ezanında, kasabanın tek hastanesinin morgunu basmış Saime. Morg bekçisi Rüstem, sık sık yaptığı gibi, bir 70'liği temize havale edip yattığından o saatte sarhoşmuş hâlâ. Saime öyle gürültü yapıyormuşki, kapıyı indiriyormuş. Zar zor uyanan uyku sersemi bekçi kapıyı açar açmaz Saime dalmış içeri. Bekçi neye uğradığını şaşırmış. Saime'nin ne yapmaya çalıştığını da anlayamamış. Zaten, bütün gün sarhoş dolaşıp kasabada olup bitenlerden hiç haberi olmadığından, Saime'yi tanımıyormuş bile. Saime bir tekerlekli sedye üzerine yatırılmış Enver Bey'in cenazesini, kaptığı gibi kaçırmış hastaneden.

Derler ki, bekçi Rüstem hastaneden cenaze kaçırmanın bir suç olduğuna çok geç karar verebilmiş. Çünkü resmi tatil günü bu kararı vermesine yardımcı olacak hiç kimse yokmuş ortalıkta. Bekçiyi, hapisten çıktıktan sonra himayesi altına alıp işe yerleştiren savcı, arabasına atlamış, ailesiyle birlikte uzak bir yere denize gitmiş.

Hastanenin başhekimi de yıllık izindeymiş. Nöbetçi doktor dersen, Rüstem'i hiç sevmezmiş. Bir söylentiye göre Rüstem başına gelenlere lanet okuyarak, bekleyeceği bir cenaze olmadığı için memnun bile olup Saime ile merhum Enver Bey hastaneden çıkar çıkmaz yatmış, kim bilir kaç saat daha uyumuş. Öğleden sonra, üstelik günlerden pazar olduğu için zorlukla, kasabanın jandarma amirini bulmuş. Suçu haber vermiş. Jandarma amiri ise, akşam akşam deli bir kadınla bir cenazenin aranamayacağına karar vermiş, işi ertesi güne ertelemiş. Bu arada Güneri Bey jandarma çavuşunu dövmeye kalkmış. Karısı araya girmiş de Güneri Bey hapse girmekten kurtulmuş.

Tuhaf ama, derler ki, Saime ile Enver Bey'in tekerlekli sedye üzerindeki cenazesinin kasabadan geçişini kimse görmemiş. Bir pazar sabahı, ezan vakti, kimseler yokmuş demek ki kasabanın sokaklarında.

Kimsesiz bir kadınla kimsesiz bir cenazeyi aramaya bir jandarma çavuşuyla iki er gönderdiler. Aranacak fazla bir yer de yoktu, çünkü Hamdi'nin karısı Nazlı, tavukları yemlemek için bahçeye çıktığında onları patikadan geçerken gördüğünü iddia ediyordu. Pazartesi günü on biri yirmi sekiz geçe, ayazmadan bir kilometre kadar güneye doğru, bir böğürtlen yumağının dibi de, mendil kadar bir yeşilliğin ortasında buldular, Enver Bey'in cenazesi ile Saime'yi. Saime küçücük bahçe çapasıyla çukur kazmayı sürdürüyordu. Jandarma çavuşu tüfeklerini doğrultmuş olan iki jandarma erine "geri basmalarını" söyledikten sonra usul usul yaklaştı Saime'ye.

Egeli bir gençti jandarma çavuşu Gökhan. Kasabanın dedikodularını dinler, ama bulaşmazdı. Olan bitenleri uzaktan da olsa izlemişti. Enver Bey'le birkaç defa orkide sohbeti bile yapmıştı. Kimseye zararı dokunmayan Saime'den kasabalının ne istediğini anlayamayan tek tük kişiden biriydi. Çünkü Mahmut Bey'i tanımazdı, güzel giyinen, güzel kokan, güzel bakan kadınları ise – elinde olmadan – pek severdi.

Saime'nin yanında diz çöktü Gökhan. Yumuşacık bir hareketle omuzuna dokundu. "Tek başınıza kazamazsınız o çukuru," dedi. Ortalık öylesine sıcaktı ki, Gökhan'ın kaba kumaştan üniforması ıslak ıslak yakıyordu tenini. Alnındaki ter damlacıkları ise yalnızca sıcaktan değil, Saime'nin hali yüzünden duyduğu telaştandı. Saime konuşmadı. Gözyaşları bir yandan, ter bir yandan, ıpıslak olmuştu Saime'nin çehresi. Gözleri ağlamaktan şişmiş, küçülmüş, saçlarının içine topraklar, çalılar doluşmuş, bir gecede yabanıl bir hayvan haline gelivermişti sanki.

Gökhan, Saime'yi bir çocuk gibi okşayarak, onunla birlikte ağlamaklı, omuzlarına sarılmış, neredeyse kucağına almak üzere, avuta avuta kasabaya yöneldi. Cenazeyi ise, korkularından betleri benizleri atmış iki tıfıl er, kimi zaman tekerlekler kimi zaman da eller üzerinde taşıdılar Saime'yle Gökhan'ın peşlerinden. Ayazmadan biraz önce Güneri Bey karşıladı onları.

Derler ki, Güneri Bey o sabahın kör karanlığında Saime'nin evine girmiş, nesi var nesi yok toparlamış, valizlere tıkıştırmış. Sonra, kırk yılda bir kullandığı, pek kıymetli 54 model Desoto'sunu sarmaşıklı kameriyenin altından çıkarmış, Saime'nin valizleriyle birlikte ayazmanın önünde nöbete durmuş. O kadar heyecanlıymış ki, Nazlı'dan bira üstüne bira istemiş, üstelik Nazlı'ya, "Hamdi," diyormuş, her seferinde "Hamdi kasabaya indi," lafını da duymuyormuş, hem de

bardaktaki birası bitmeden yenisini ısmarlıyormuş. Kendinde değilmiş besbelli. Güneri Bey Enver Bey'in sedyedeki cesedine sarılıp sessiz sedasız ağlarken Nazlı da Saime'nin yüzünü gözünü yıkamış. Kasabadan birkaç kişinin olan bitenleri görmeye gelmesi üzerine, Güneri Bey Saime'yi arabasına attığı gibi, çekmiş gitmiş.

Gökhan ile iki er, önlerinde cenaze, arkalarında meraklı kalabalıkla kasabaya dönmüşler.

Derler ki, bir daha gören olmamış Saime'yi. Güneri Bey birkaç gün sonra kasabaya dönmüş. Döner dönmez karısıyla esaslı bir kavga edip evi terk etmiş. Enver Bey'in evine yerleşmiş, serasına, orkidelerine bakar olmuş. Dükkânı tahliye etmiş, kıymetli arabasını şoför Turgut'a satmış, birkaç kuruş parasını bankaya yatırıp münzevi yaşamış. Kasabanın delisi Tosbağa Tosun dışında kimseyle ahbaplığı kalmamış. Alışverişini, bahçıvan çıraklığını Tosun yapar olmuş.

Enver Bey'i kasaba mezarlığına, karısının yanına gömmüşler. ❁

1994-1996
İstanbul-Bodrum

Bir öykünün Turgenyev'e belirdiği ilk biçim, bir birey figürü ya da eylem içinde görmeyi arzuladığı bir bireyler birleşimi şeklindeydi – böyle insanların çok özel ve ilginç bir şey yapmaları gerektiğinden emindi.

– Henry James

"Hikâyenin kaynaklarına bakmak bir zorunluluktur."

Şimdi şunun çoğaldığını görüyorum. Yüksek basınçlı başarıların : Bir anda her şey allak bullak olsun. Herkes benden söz etsin, benim kitabım ortaya çıksın, satılsın gibi güdülerin olması. Bir anda her şey birden olsun, ben de bir anda büyük hikâyeci olayım. Böyle bir eğilimin olduğunu hissediyorum. Somut örnek vermek gerekirse; düşük basınçlı başarılar ve emeklerin ne kadar güçlü olduğunu görebiliriz.

Konuşan : Feridun Andaç

Öyküye '60'lı yılların sonuna doğru başladınız. Salt öykü yazmakla yetinmeyip, öykü üzerine düşüncelerinizi de dile getirdiniz. Bu hangi gereklilikten doğdu?

– O dönemde biz, kuşak ve birey olarak, eldeki öykü kaynaklarına son derece titiz olarak bakmak gibi bir zorunluluk duyuyorduk. Bu, gaddarca bir sorunun yanıtını aramakla eşdeğerdi. O soruyu bilmeyenler bile, o soruyu duyumsuyordu. Soru şuydu : Hikâye yazıyorsun, Türk hikâyesinde ne gibi bir eksiklik gördün de hikâye yazıyorsun? İlle de bu sorunun yanıtını bulmak gerekir mi onu bilemiyorum. Çünkü bazı genç hikâye yazarlarının, bazı genç şairlerin – yani işlerini başılmadan gördüğüm kardeşlerimin – böyle bir kaygıları olmadığını sık sık görebiliyorum. Hatta bu kaygıyı yanlış bulanlar da var. O dönemdeki kuşakta eğer hikâye yazıyorsak; bizim hikâye mirasını sonuna kadar bilmek gibi bir duygu, bir yönelim vardı. Nitekim benden biraz daha önce hikâye yayınlamış bir Tomris Uyar'ın, hikâye kuramı diyebileceğim saptamaları, incelemeleri vardır. Bir Selim İleri yine aynı yönde yazılar yazmıştır. Bugün artık hikâye yazmayan Taylan Altuğ, hikâye üzerine son derece ilginç incelemeler yazıyordu. Nedim Gürsel de Türk hikâyesi değil ama Türk edebiyatı üzerine zengin incelemeler yazmış bir arkadaştır. O kuşakta geçmişteki hikâyeyi bilmeden, meddahlarına Dede Korkut'larına kadar bilmeden, bugün hikâye üretmek birtakım önemli handikaplar ve tuzaklar taşır diye; bir disiplin demeyeyim ama; his vardı. Örneğin, benim o sıralar yazdığım bir yazı Türk hikâyesini Ahmet Mithat'la başlatmanın yanlışlığı üzerinedir. ("Aydınlar ve Hikâyemizin Doğuş Sorunları", "Türkiye Defteri", sayı 1, Nisan 1971) Ve bunun aksini kanıtlamaya çalışan, bir hayli sivri noktaları olan bir yazıdır. Biz, kendi yönümüzü biraz daha aydınlatmak için, hem bugüne, hem düne sık sık bakıp onu irdelemek zorundaydık. O yazılar da bunların bir parçası, bu eğilimin birer göstergesiydi.

Bu süreçte öykülerinizle okur karşı-

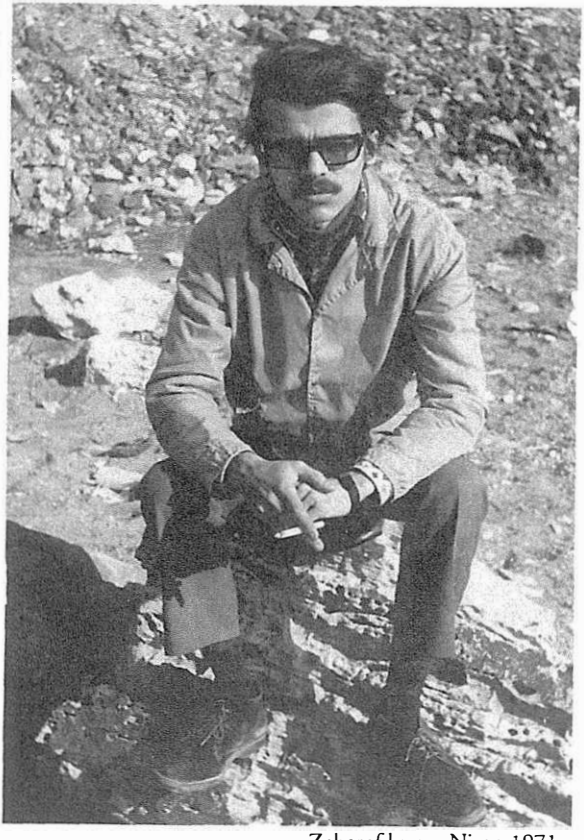

Zaharof kıyısı, Nisan 1971

sına nasıl çıktınız?

– İlk hikâye parçam, 1968 ya da 1969'da olacak, "Soyut" dergisinde çıktı. Olmamış bir hikâyedir. Daha sonra hiçbir kitapta yer almamıştır. Bir imaj, bir imge üzerine kurulu bir hikâyedir. "Deredeki" adlı bir hikâyeydi. Oradaki dere, şimdi artık mikropların bile yaşamadığı Kurbağalı Dere idi. Oradan geçerken ölmüş bir sütçü beygirinin anlatımıydı. Yukarıdaki büyük bir konağın, Osmanlı zenginlerinden birisinin konağının tenezzüh atı iken emekli edilip sütçü beygiri olmuş, o dereyi geçerken ölmüştü. Bu bir çevreci içgüdüyle yazılmıştı. Sadece o at anlatılıyor. Bir iki yazı çıktı. 'Ne demek, anlaşılmıyor, bu nedir yahu!' diye. Onu biraz erken yayımladığımı düşündüm. Zaten o dönem arkadaşlarım bana kızarlardı. Hikâyelerimi okurlardı, "Yahu yayımlasana bunları," derlerdi. "Yok," derdim, "daha olmadı." "Bizim olsa hemen yayımlarız," filan derlerdi. "Daha olmadı," derdim, "Ukala," derlerdi.

Parasız yatılı

Neyse, daha sonra bu Kemal Tahir öyküsünü anlatayım : İki hikâyem yayımlandı. Bunlardan birisi, yine daha sonraki kitaplarımda yer almamış. "Suların Kürediği Talan" diye bir hikâye. "Papirüs" dergisinde yayımlandı. O dönemde "Papirüs"te hikâye yayımlamak bir onurdu. Bugün böyle dergiler olmadığına üzülüyorum. O hikâye, aslında benim yayımlanmış ilk hikâyem oldu. "Deredeki"ni şu anda hikâye saymıyorum. Bir metin denilebilir ona. Daha sonra başka ilginç bir şey oldu : Doğan Hızlan'ın yönetiminde "Yeni Edebiyat" dergisi çıkıyordu. Güzel bir uygulaması vardı derginin. Şiir gönderen genç şairlerin dosyalarını örneğin Behçet Necatigil'e veriyor, seçimi Necatigil yapıyordu. O seçilenler de dergide yayımlanıyordu. Aynı şekilde Kemal Tahir'e 30-40 kadar hikâye verdiler. Onlardan birisi de benim hikâyemdi. İlk kitabımda yer aldı. Demek ki onu hikâye saymışım. Yayımlanan ilk hikâyem odur diyebiliyorum rahatlıkla. O da, "Yazılmamış Bir Günlük" adlı hikâyeydi. Kemal Tahir bunu seçti, seçtiği hikâyenin yazarını tanımak istedi. Ve onunla tanışmak gibi bir şansı elde ettim. İlk çıkışım böyle oldu. Daha sonra yönetimine katıldığım "Türkiye Defteri"nde, "Yeni Dergi"de çıktı hikâyelerim. 1976'da da ilk kitabım *Gidenler Dönmeyenler.*

Gelelim Türkiye Defteri serüvenine. Öykü üzerine önemli yazılarınızı da burada görüyoruz. Dergide öyküler de yayımlıyordunuz. Buradaki ilkeniz, yeni öykülerle ilişkileriniz nasıldı?

– Dergi ilk çıkış noktasında, o sayıya baktığımızda hemen görürüz; Tomris Uyar, Leyla Erbil, Selim İleri hikâyesi ile çıktı. Benim de "Adımlar ve Türk Hikâyeciliğinin Doğuş Sorunları" başlıklı yazım vardı. Bu yazı bir yandan geçmişten bu yana hikâyemizde birtakım kopukluklar olduğunu ama hikâyemizin Ahmet Mithat'la başlamadığını kanıtlamaya yönelik bir yazıydı. ("Çünkü Batılı hikâyemiz Doğulu hikâyemizle başlar," diyordum.) O yazının ardından, o dönemin ruhu düşünülecek olursa, hangi bilinçle ve hangi coşkuyla yazıldığını çok açık gördüğüm üç hikâye

yer alıyordu. Fakat "Türkiye Defteri", daha sonra 12 Mart 1971 koşullarında kapandı. İki. sayısı bir iki yıl sonra çıktı, yine o koşulların itişiyle siyasal ağırlığı çok fazla oldu. Ve öne çıktı. O dönemde, neredeyse orada hikâye yayınlayan tek kişi gibi kaldım. Daha çok teorik, eleştiri yazıları, Nâzım Hikmet, Kemal Tahir, Orhan Kemal sayıları hep inceleme ağırlıklı oldu. Sonraları da dergi yavaş yavaş açılmak üzereyken, örneğin; Fatma Ülke'nin bir hikâyesi yayımlanmıştı. İlginç bir hikâyeydi. Dergi kapandı. İlk başta "Tahirciler Tekkesi", "Kemal Tahirci Çocuklar" biçiminde anılmıştık dergide. İkinci aşamasından söz ediyorum elbet. Birincide bir şey olmadı. Ama tekrar yayımlanmaya başladığında, böyle tekke dergisi gibi görülmekle birlikte, dergiyi yönetenler; Naci Çelik, Taylan Altuğ ve ben, Türk solunun o günkü sorunlarını göz önünde tutarak bir soru sorma platformu yaratmaya çalışıyorduk. Bu çabalarımızla, özellikle çıkardığımız özel sayılarla, böyle bir oylum getirebildik sanırım. Hangi konuda ne söyleyeceği merak edilen bir dergi olabilmişti.

Öykü giderek dergilerden, gazetelerden safdışı edildi. Siz bu safdışılığı nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Geçmişe bakmakta fayda var. 1960 sonrası Türk hikâyeciliğinde büyük bir gelişim ve değişim söz konusu idi. Yani yüz çiçek açmıştı işte orada. Nasıl açmıştı? Birçok isim, yeni yollar, yeni biçimler, yeni içeriklerle çıkageldiler. Ustalardan Bilge Karasu, Leylâ Erbil zaten yazmaktalardı. Onların duyumsanabilen bir desteği vardı. Onat Kutlar bırakmıştı, Demir Özlü sessizdi. Muzaffer Buyrukçu, Ferit Edgü, Adnan Özyalçıner yazmaktaydı. O kuşak '60 sonrasından '75'e kadar süren toplu bir hareket – birbirinden haberli ya da habersiz – o sıralarda 'yeni hikâye' diye adlandırılıyordu. Ya da 'yenilik hikâyesi' deniliyordu. Adı verilen son hikâye yönelimi oldu bu. O sırada üç noktayı çok önemli buluyorum bu çıkışta : Birin-

---

Hulki Aktunç (1949) İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini askeri okullarda tamamladı. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam etti. *Meydan Larousse* Ansiklopedisi'nde çalıştı. Reklâm sektörüne geçerek metin yazarlığı yaptı, kendi ajansını kurdu. • Yazın yaşamına öyküler yazarak başladı. İlk öyküsü "Soyut" dergisinde yayımlandı. (Sayı : 17, Eylül 1969) İlk ürünleri "Yeni Edebiyat", "Yeni Dergi", "Papirüs"te çıktı. "Türkiye Defteri" dergisinin (1973-75) yönetimine katıldı. İlk kitabı *Kurtarılmış Haziran* ile 1977 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü'nü, *Bir Yer Göstericinin Hayatı* ile 1989 Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü kazandı. *İnsan Aşklarının Külüdür* 1994 Halil Kocagöz Şiir Ödülü'nü, *Istıraplar Ansiklopedisi* ise 1994 Cemal Süreyya Şair Ödülü'nü alan kitapları oldu. İlk romanı *Bir Çağ Yangını* ile de 1990 Abdi İpekçi Roman Ödülü'nü aldı. • Öykülerinde birey-toplum sorunlarını işleyen Aktunç, kurduğu öykü evrenini yapısal özgünlüğe dayandırdı. Öyküsünün söylemsel özelliğini belirleyen anlatım konumunun çeşniliği onu sürekli bir arayışa, yeniliğe itti. Geleneksel anlatım biçimlerini yıkarak öykünün kurgusal ve anlatımsal boyutlarını genişletti. Her yeni kitabında bu özgün yanın öne çıkması, çağdaş öykücülüğümüz için bir kazanım olarak nitelendirildi. Romanlarında çağına tanıklığı, yine bireyin toplum gerçeğindeki konumundan hareketle yansıttı. Şiirlerinde güçlü bir imge düzeni kuran Aktunç, gelenekselle modern şiirin çakıştığı noktada şiirini varetti.

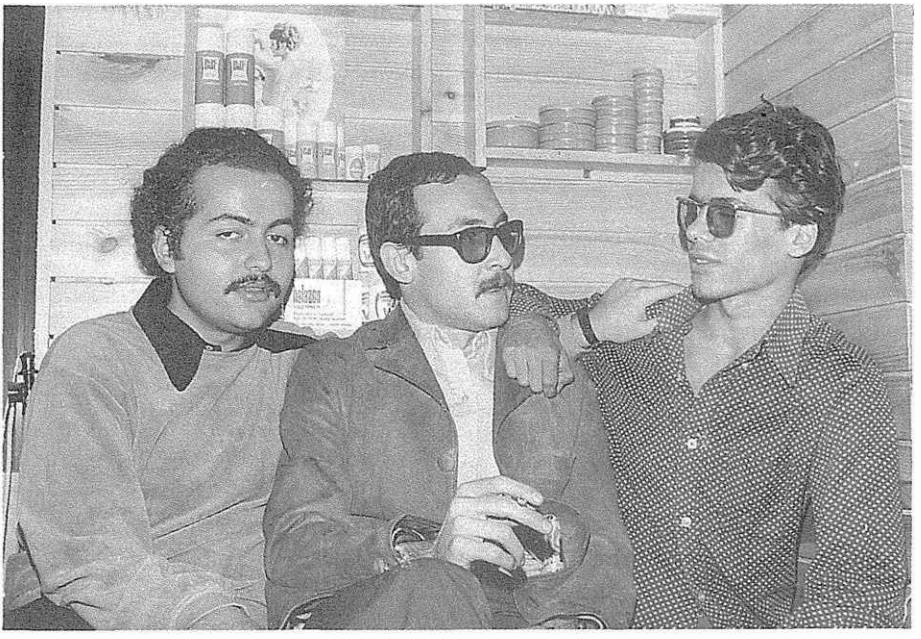

Selim İleri, Taylan Altuğ, Hulki Aktunç, 22 Eylül 1970

cisi Sabahattin Ali çizgisi. Ki, bu hikâye patlamasını yaratanların hepsi sosyalist dünya görüşünde olan insanlardır. Bunun ayrı tutulabilecek bir tek örneği belki Rasim Özdenören olabilir. Çünkü ilginç bir öykücü Özdenören. Fakat o da okurun dolaşım kanallarında yeterince yer almıyordu. Yani Müslüman dergiler bugünkü kadar yoğun değildi. "Edebiyat" adında güzel bir edebiyat dergisi çıkıyordu. Onlar, gerçekten yeni bir dile yakınlıkları ile sağ çemberi yavaş yavaş kırmaktaydılar. Biz onlarla ilgileniyorduk artık. Sabahattin Ali çizgisi, Sait Faik çizgisi. Birinci çizgi sosyalist gerçekçiliğin, ikinci çizgi avangard açılımların temsilcisiydi. Bu iki çizgi, bu yeni gelen kuşak tarafından birtakım sentezlerle götürülemez miydi? Bu soruyu bilinçli olarak ya da bir yazar içgüdüsü ile birçoğumuz taşıyorduk. Üçüncü bir nokta da, Türk hikâyesinin 23 Nisan'da doğmadığı gibi son derece antiideolojik bir sorunun yanıtlarını aramamızdı. Benim bugün baktığımda gördüğüm bu. Bunlar yeterince oturaklı sorulardı. Eğer yanıtlama çabasına girişilse, bugün tekrar patlayabilir gibime geliyor. Çünkü kesin yanıtları hâlâ alınmamış sorulardır bunlar. Ve o süreç devam etmekte, kendini sürdürmektedir. Bazen kesilerek, hızı azalarak. Ama böyle bir akış var.

Şimdi, 1980 sonrasındaki duruma bakacak olursak, aslında Ece Ayhan'ın söylediği bir söz var : "Anayasa değişti diye, şiir niye değişecek beyler," diye sorar o. Ben de buna katılırım. Burada şunu söyler o : "Bizim toplumla hiçbir ilgimiz yok zannedenler çıkmıştır." Halbuki o şunu sormaktadır : "Ben zaten şiirimi ileriye doğru kurmuşum. Birisi gelip de Anayasayı değiştirse bana ne! Benim doğrultum zaten baştan bilinçli olarak saptanmıştır," demek istiyor. Bunu saptıranlar oldu o tarihte. Üstyapısal değişimlerin sanatı bire-

bir belirleyeceği, belirlediği konusundaki genellemelere daima kuşkuyla bakıyorum. Ama 12 Eylül sonrasında, yine de bunu söylemek durumundayım, hikâye yazmakta olan arkadaşlardan birçoğu, bu demin söylediğim soru işaretlerini ya hissetmiyorlardı ya da bu onlar için önemli değildi. Dolayısıyla birdenbire tek tek kişilerin birbirleriyle ısı alışverişine dahi girmeden ürettiği sanki herhangi bir kökü olmayan hikâyeler gibi kaldı bunlar. Birkaç istisna var tabii. Murathan Mungan'ın, Doğan Yarıcı'nın hikâyesini geçmişle bağlantısız, kökünü araştırmamış bir hikâye olarak görmüyorum. İstisnalar var. Fakat hikâyenin sorunları ile, geçmişten bugüne yansıyan sorunları ile fazla ilgili olmayan, hatta çıktığı andan itibaren; "ben Türkiye'nin, hatta dünyanın en büyük hikâyecisiyim," diyen birtakım arkadaşlar oldu.

Bu saptamanın doğru olduğuna inanıyorum. Çünkü baştaki soru / yanıtlara döndüğümüzde şunu da görüyoruz : Kendisi hikâyeci olan kişilerin Türk hikâyesinin bugünü, dünü, belki de yarını ile ilgili birtakım çıkarsamalar yapmadıklarını görüyoruz. Bu dergileri taradığımız zaman bunlar apaçık ortaya çıkacak. Bu da, bana, yeni hikâyede, hikâyenin üretim, varoluş politikasında giderilmesi gerekli bir boyut eksikliği gibi geliyor.

Hikâye niye dergilerden, gazetelerden kovuldu? Demin söylediğim, niçin'in bir çerçevesini çizmekti. O dönemde, 1960 sonrasında hikâye yine gazetelerde pek fazla yer almayan bir türdü. Dergilere gelince; o dönemin dergilerinde "Yeni Dergi"de, "Papirüs"te hikâye devamlı yer almıştır. Bir önceki dergi kuşağında "Seçilmiş Hikâyeler", "Dost" dergilerinden hikâye kattiyen geri bırakılmamış bir türdür. Şöyle açıklayabilirim : Hikâyecinin kendisi, kendi hikâyesine ve Türkiye'deki hikâyenin bugününe, dününe dönüp bakmıyorsa kim ona niye baksın ki! Kendisi sahip çıkmıyorsa o türe, kim sahip çıksın? Sahip çıkan birtakım yönelimler yeniden beliriyor iyi ki.

Murathan Mungan'ın, Doğan Yarıcı'nın hikâyesini geçmişle bağlantısız, kökünü araştırmamış bir hikâye olarak görmüyorum. İstisnalar var. Fakat hikâyenin sorunları ile, geçmişten bugüne yansıyan sorunları ile fazla ilgili olmayan, hatta çıktığı andan itibaren; "ben Türkiye'nin, hatta dünyanın en büyük hikâyecisiyim" diyen birtakım arkadaşlar oldu.

Şimdi sizin kuşağa baktığımızda ortaya çıkan birçok öykücünün bu alana yazmasını destekleyen, gönendiren birtakım etmenler vardı. Yayın yönetmenleri, editörler, o dönemin belli yazarları önemli bir işlevi yerine getirmiş. Demek ki dergilerin yayın yönetmenleri bu alanda belirleyici ve etkili olabilir. Düne baktığımızda o var. Peki, bugünü nasıl görüp nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Kesinlikle. "Papirüs", "Yeni Dergi" unutulmaz. O yönetmenler başka dergiler çıkarmaya başladıklarında o kadar unutulmaz olamadılar. Bence, orada tarihsel bir denk düşme oldu. Tekrarlamak pahasına söyleyeyim; "Papirüs" ya da "Yeni Dergi"de

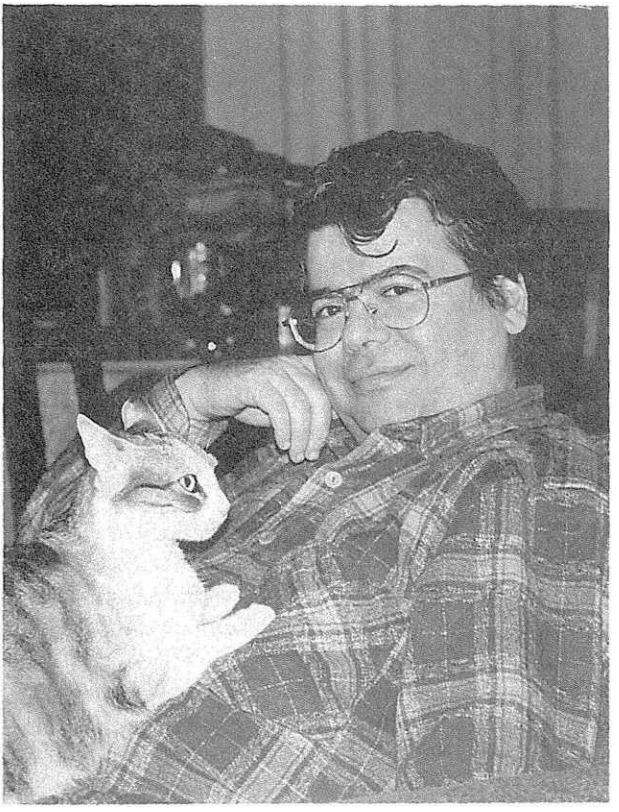

Sisip ile, 1995

hikâye yayımlamak yazarın hikâyeciliğinin bir çeşit onaylanması demekti. Sonra gerek o güzelim "Gergedan", gerekse "Argos" iyi sanatçılarda o heyecanı yaratsalar da sözünü ettiğim öteki dergilerin atılım havasını veremediler hiçbir zaman.

Bir yazar için en önemli şey yazdığı bir yazının bir dergide yayımlanması. Ama bir şey daha var, yayımlanma aşamasına gelme bir engeli aşmadı. O ürünün okunması, değerlendirilmesi, değerlendiren kişinin konumu. Yeni bir yazar için, şu dergide şu editörün onayından geçtikten sonra ürünün yayımlandı, bu artık beni öykücüler safına katıyor, denilebilecek bir düzey var mı?

– En yakın örnek "Varlık" dergisidir. Çünkü "Varlık" bu konuda öyküye bir kadirbilirlik taşıyan tek dergi sanırım. Ne yaptı? Hikâye ödülleri koydu genç hikâyeciler için. Genç şairler için de bunu yaptı. Önceki yıl bayağı yankılar yaptı. Şimdi "Varlık" bu potansiyeli taşıyor. "Benim hikâyem orada yayımlansa," dedirtecek bir dergidir. Onun hakkını yemek istemem. Ama zamanın ruhunu ve ölçüde belirlemektedir. Yani burada kişiler, kurumlar hiç önemli değil. Ha, bir de "editör" dediğimiz, herhangi bir kimse değil. Bir Memet Fuat, bir Cemal Süreya!

"Yüksek basınçlı başarılar, alçak basınçlı başarılar"dan söz etmiştiniz. Şimdi bu döneme teğet düşen bir yanı var mı öyküde sizce bunun?

– Şimdi şunun çoğaldığını görüyorum. Yüksek basınçlı başarıların: Bir anda her şey allak bullak olsun. Herkes benden söz etsin, benim kitabım ortaya çıksın, satılsın gibi güdülerin olması. Bir anda her şey birden olsun, ben de bir anda büyük hikâyeci olayım. Böyle bir eğilimin olduğunu hissediyorum. Somut örnek vermek gerekirse; düşük basınçlı başarılar ve emeklerin ne kadar güçlü olduğunu görebiliriz. O zaman şiirde Behçet Necatigil'i, öyküde Bilge Karasu'yu örnek olarak rahatlıkla verebilirim. Bundan yüksek basınçlı başarıların ne olduğu da ortaya çıkmıştır sanırım.

Ne yapmıştır Necatigil? Yıllar yılı, ısrarla, kendini derinleştirmeye çalışmıştır. Karasu ne yapmıştır? Kendi yolunu, '50'li yıllardan beri ağır ağır, evrimler ne olursa olsun kendi yolunu, biçemini, dilini geliştirmeye çalışıyor. Bugün Necatigil gibi şiir yazmaya kalkarsanız, Nâzım Hikmet gibi yazmaya kalkarsanız hemen ölürsünüz. Çünkü o, uzun yıllar taşıyarak getirdiği bir biçemi kolayca kurmamıştır. Bu kadar uzun yıllar üzerinde çalışılmış bir biçem olduğu için bir yontu gibi duru. Olağanüstü bir taş vardır, ona dokunamazsınız, ondan yararlanayım dediğinizde de ölürsünüz.

Hikâyede de öyle. Yeni dönemde biçem arayışı son derece az rastlanan bir olay. Bakın, Mario Levi'de bir biçem arayışı görüyorsunuz. Âdeta, "Ben o kadar karmaşık ruh durumlarımızı, insan sorunlarımızı anlatıyorum ki; bunu öyle kısa cümlelerle anlatmak mümkün değil," dercesine bir biçem arayışı vardır onda.

"Bak bu adamın söyleyişi yeni bir şey getiriyor, yeni bir ufuk açıyor,"

Hikâyede de öyle. Yeni dönemde biçem arayışı son derece az rastlanan bir olay. Bakın, Mario Levi'de bir biçem arayışı görüyorsunuz. Âdeta , "ben o kadar karmaşık ruh durumlarımızı, insan sorunlarımızı anlatıyorum ki; bunu öyle kısa cümlelerle anlatmak mümkün değil," dercesine bir biçem arayışı vardır onda.

denilebilecek yeni yazar sayısı az. Bugün işten anlayanlar 1969 yılında yayınlanmış bir Selim İleri öyküsü görseler, "A bu Selim İleri'nin," derler. Nedim Gürsel için de aynı şeyi söyleyebilirler. Bizden önceki kuşaktan, ama bizimle öykü yazmış Sevim Burak ortadadır. Orhan Duru, apaçık, o kadar külfetsiz ve mütevazi görünmesine karşılık, ortadadır. Van Gogh'un mudur, bir söz vardır : "Çerçevesiz bir tablo, ruhsuz bir beden gibidir..." Biçim budur. Yani ruhsuz bedenler, bedensiz ruhlar var da; bedenli ruhlar veya ruhlu bedenler azalıyor gibi geliyor bana.

Peki öykü yazan bunca kişi var. Neden bunlar bir araya gelemez. Örneğin, neden bir öykü dergisi çıkaramazlar? Oysa şiirler bu eğilimin hep öncüsü olmuştur yazınımızda.

– "Seçilmiş Hikâyeler" dergisini çıkaran Salim Şengil hikâyeciydi, buna gönül vermiş birisiydi. Şu anda da hikâye düşündüğüne eminim, yazıyor ve yayımlıyor. Sonra bu "Dost" dergisine dönüşmüştü, hikâye dergisi olmaktan çıkmıştı. Ama yine hikâyeye yer veriyordu. Daha sonra böyle kişisel çabalar oldu. Mustafa Balel "Öykü" dergisini çıkardı. Bugün, sanıyorum halen çıkan bir "Yaba" adlı dergi var. Bunlar nicelik olarak var oldularsa da, nitelik olarak Türk öykücülüğüne önemli katkılar getiremediler. Getirselerdi, zaten çok başka olacaktı. Daha sonra "Yaşasın Edebiyat" diye bir öykü dergisi çıktı. Garip bir rastlantıdır ki, şiir koyduğu sayı da son sayısı oldu.

Önemli olan çıkmış olması değil de bir etki yaratması, yön açması...

– Bu dergiler nicelik olarak çıkmıştır, önemsizdir demek istemiyorum. Onların çabalarına, emeklerine, düşüncelerine çok saygı duyuyorum.

Ama bir derginin nicelik olarak var olması söylediğim sorunu çözmüyor. Nitelik olarak bir açma getirdiği zaman o yanından taşabilirsin. Bu da ayrı bir gösterge bence. Özellikle Memet Fuat bunun üzerinde çok durdu. Ben de aynı şeyi söylüyorum. İyi olur. Ama yan yana gelecek öykücülerin sayısı ya fazla değil ya da bu hikâyeciler birbirleriyle ısı alışverişinde bulunmuyorlar. Isı alışverişi kuşakçılık, akımcılık değil kesinlikle.

Şimdi yayıncılarda da geriye itme çabası var. Gazeteden, dergiden hikâyeyi itiyorlar. Bunu acaba hangi hikâyeci duymamıştır : "Sana iyi bir hikâye kitabı vereceğim. İyi ama bir de roman yaz!" Burada kendimi korumak istiyorum. Benim iki romanım var. Ama onlar bu tip istek yüzünden yazılmadı. Benim doldurmam gereken bir eksikliğim, anlatmam, romanla anlatmam gereken şeylerardı. Onlar o yüzden yazılmıştır. Ama yayın dünyası da bunu desteklemedi diyebilirim. Bir ara Afa Yayınları bir yıl içinde 5-6 hikâye kitabı bastı. Erdal Öz hikâyeye bir hayli destek verdi. Ama bunların yanı sıra birçok yayınevi de hikâye kitabı basmam diyor.

Yine öykücülüğünüze dönelim. Öyküye nasıl başladınız, sizi etkileyen, yönlendiren kaynaklar neler oldu?

– Çocukluğumu geçirdiğim evde, daha ziyade dinleme yoluyla, hikâye ile tanışmıştım. Babam uzun kış gecelerinde birtakım kitaplar okurdu. Bunların bir tanesi *Kısas-ı Enbiya* idi. Nuh'un gemisinin serüvenlerini bu kitap sayesinde öğrendim. Kedinin ilk defa ne zaman ortaya çıktığını. Kedi hastasıyımdır, çok severim kedileri. Biraz önce oynadığım, hatta soğuk kış gecelerinde ayağımın ucunda yatan, ayağımı ısıtan kedinin nasıl ortaya çıktığını anlatan bir kaynak... Bu, şiddetli ilgimi çekmişti. Büyü gibi gelmişti. O öyküyü herkes bilir, ama kı-

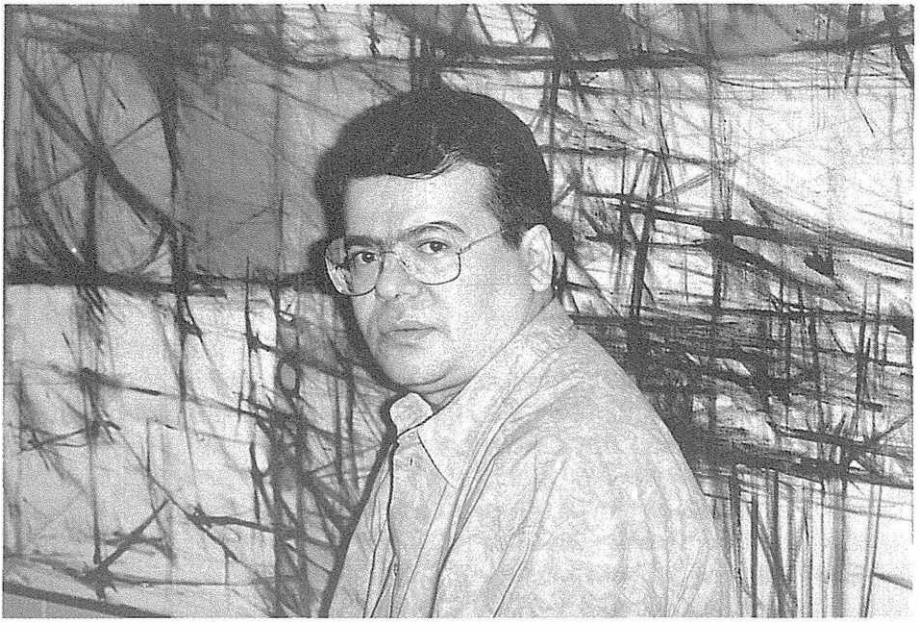

saca söyleyeyim : Nuh, burada bütün hayvanlardan birer çift alır. Onlara çoğalmamalarını söyler. Çoğalırlarsa gemi batacaktır. Bütün hayvan çiftleri bu buyruğu dinledikleri halde bir tek fare uymuyor. Fare, cinselliği çok yüksek bir hayvan olduğu için, çoğalmaya başlıyor. Nuh, buna bir türlü çare bulamıyor. Sonunda farelerin çoğalması öyle bir boyuta geliyor ki; gemiye zarar veriyorlar. Bunun üzerine Tanrı'ya yalvarıyor. Tanrı da ona diyor ki; "Gidip aslanın burnunu sıvazla çareyi bulacaksın". Nuh gidip de aslanın burnunu sıvazladığında, burnundan "hınk" diye kedi düşüyor. "Hınk demiş burnundan düşmüş" deyimini de buna bağlarlar.

4-5 yaşındayım, okuma yazma bilmiyorum, bunu birisi okuyor. Bir çocuk olarak kendiniz ile hayat arasında birtakım ipuçları bulmaya başladığınızda, aynı ipuçlarını araştırıp çoğaltmaya kalkabilirsiniz. "Acaba ben de köpeğin varoluşu hakkında bir masal bulabilir miyim," diye. Son derece saf, naif bir yaklaşıma girebilirsiniz. Ondan sonra okumaya başladıb. Özellikle "ada" hikâyeleri beni çok ilgilendiriyordu. Robinson'un kısaltılmış baskıları. Seyahatler, bu tür insan serüvenleri ilgimi çekiyordu. Cami önü kitapçılarından alınan *Tahir ile Zühre, Cenk Hikâyeleri...* Bütün bunlar beni çok etkiledi. Günün birinde kendimi Reşat Nuri ile karşı karşıya buldum. Bir akrabamın bir raf kitaplığı içinde. *Damga* romanı vardı, aldım. Başka şeyler olabileceğini gördüm. İşte o benim aradığım sorunum, "Ben de acaba günlük yaşamla ilgili birtakım soruların yanıtlarını bulabilir miyim?" biçimindeki yönelimin arayışı. Orada daha değişik bir yanıt bulmuştum. Sonra yatılı okula girdim. Parasal bakımdan, kitap almak zordu. Fakat, Üsküdar'da bir kesekâğıtçı buldum. Kesekâğıtçıya çuvallarla kitaplar geliyor. Kitaplar, Varlık ve Dost yayınları gibi, kesekâğıdı olamadığı için, bir köşede duruyor ve çok ucuza satılıyordu. Böylece orada da Orhan Kemal'in *Babaevi* ile tanıştım. Kafka'nın *Ceza Sömürgesi* ile aynı günde almıştım. Çünkü inanılmaz derecede ucuzdu. O sırada, Tahsin Demiray'ın ortaokul edebiyat öğrenimi için yazdığı bir kitabı vardı. Orada Memduh Şevket Esendal'ın bir hikâyesini okudum. Ve ona benzer bir hikâye yazdım. İlk yazdığım hikâye buydu, "Can Sıkıntısı". On iki on üç yaşındaydım. Bu hikâyede emekli bir adam var, karısı ölmüş, iki genç kızıyla yaşıyor. Kızlarından şikâyetleri var. Ara sıra eski arkadaşlarıyla buluşmak için kıraathaneye gidiyor. Tamamen Esendal'ın etkisi altında kalarak yazılan bir karalamaydı. Bununla, bir şeyi yazmanın tadını o zaman aldım. 1963'te günlük tutmaya başladım. 14 yaşındaydım. Bu da, beni yazı konusunda yönlendirdi, alışkanlık kazandırdı. Yani, yazmasam olmuyor. Her gün yazıyorum. Hiçbir şey bulamazsam o gün ne okuduğumdan, o gün satın aldığım bir kitaptan söz ediyorum. Bir kıyı köşe kitapçısında hâlâ çok eski fiyatlarla satılan bir kitap bulmuşum, onu yazıyorum. O dönemde şiirler de yazmıştım. Hikâye konusunda böyle bir hayli ilerlemiş olmalıyım ki, edebiyat dünyasına girme cesareti oradan oldu. Tamamıyla hikâye üzerinde yoğunlaştım.

Bir öykü nasıl oluşur sizde, yazma süreci nasıl gerçekleşir?

– Şu anda yoğunlukla hikâye yazıyorum. Kendi kendime bir "hikâye yazma dönemi" verdim. Son aylarda

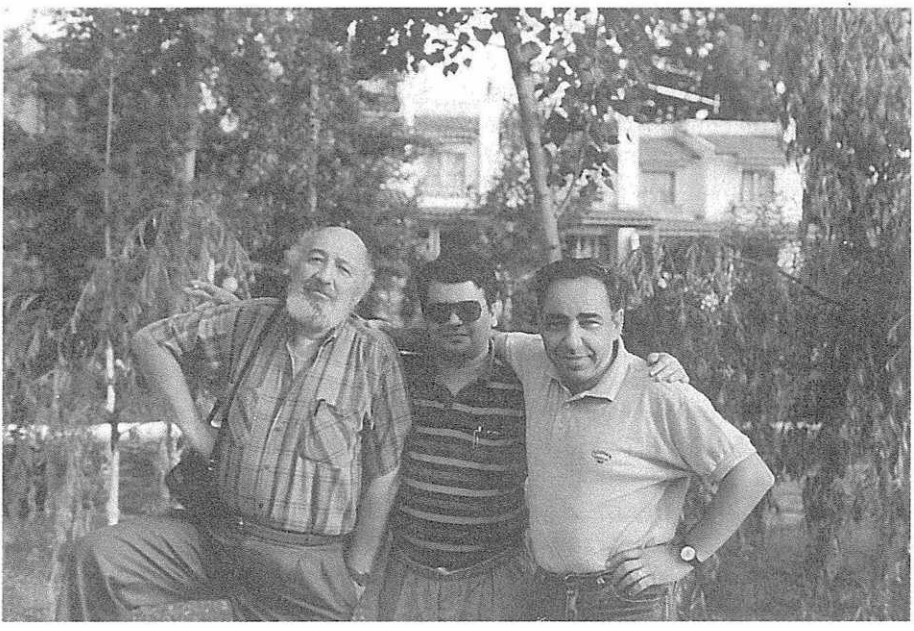

Ara Güler, Hulki Aktunç, İkna Sarıaslan, 31 Mayıs 1993

yapıyorum bunu. Hikâyeden hikâyeye değişebilir mi? Daima küçük bir imge oluşur kafamda. Bir şeyler birleşir. Bunu hep suyun kaynamasına benzetmişimdir. 99.9 derecede olduğu halde fokurdamaz da, bir gıdımcık, çok küçük bir ısı farkıyla fokurdamaya başlar. Bazı hikâyelerimi, örneğin; "Bayram Gömleği"ni bir defada oturup yazmışımdır. Bir daha el sürmemişimdir. Bazı hikâyelerimi daha uzun zamanlarda yazdım, yavaş yavaş, işleye işleye. Nitekim bu hazırlamakta olduğum yeni kitabımda öyle bir hikâye var. Buna da örnek olarak; "Binbirdirek Batakhanesi - Yeni Bir Söylenti" hikâyesini verebilirim. Uzunca bir sürede yazılmıştır bu. Dediğim gibi, küçücük bir imge, hatta bir isim, gördüğüm izlediğim bir olayın bende yarattığı çağrışım, ama suyun fokurdamasının yarattığı çağrışım... Son derece küçük şeylerden yola çıktığımı söyleyebilirim. Bir disiplin verilerek, bir plan yapılamaz mı? Yapılabilir. Binbirdirek Batakhanesi... öyküsü uzun yıllar duymakta olduğum bir meddah hikâyesinin izleri sürülerek yazılmıştır örneğin. Bu da mümkün. Bir küçük hikâyeyi Borges gibi yazmak da mümkün. Borges, neredeyse, 'yaşamadım, okudum' hikâyeleri yazmıştır. Bunlar bu çağın hikâyecilerine ışık tutmuştur, yani bu sorunuza tek yanıt olamaz gibi geliyor bana. Sonra, bazen, bir biçimin peşine düşülerek yazılabilir.

Öyküdeki asıl amacınız nedir? Öyküde neyi anlatmak nereye varmak istiyorsunuz?

– Klasik bir yanıt olabilir. Öykü dışında başka hiçbir şekilde anlatamayacağınız şeyler var. Bunu şiirde yapamıyoruz. Bütün türler için geçerli tabii. Öyle şeyler var ki, şiir dışında yazılamamıştır. Roman dışında yazamıyorsunuz. Hikâye dışında anlatılamayacak şeyler nelerdir acaba? Onu sorduğum zaman birtakım yanıtlar alabiliyorum. İçtenlikle söylüyorum; her

hikâyem bunun yanıtıdır, diye bir savım yok. Ama bunu görmüşümdür. Hikâye dışında anlatılamayacak şeyler... Dün başıma şöyle bir şey geldi; birisi hikâyemden bir film yapmak istiyordu. Dedi ki : "Bu öyküden film olmuyor." Bu, beni mutlu etti. Çünkü o hikâye olarak yazılmıştı. Film çıkmamalıydı ondan. Hatta şu da başıma geldi; yabancı ülkelerde hazırlanacak antolojiler için çevirmek istediler, çeviremediler. "Bu öykü çevrilemiyor," dediler. Bu, beni mutlu etmiştir. Çünkü o Türkçe yazılmıştır. Herhangi bir dile çevrilsin diye bir ön amacı yok. Türkçeye bile çevrilemez, gücü onun içinde. Dolayısıyla film yapılamaz.

Burada çok önemli bir yan ortaya çıkıyor. Öykülerinizdeki üslupçuluğunuz. Hep uçlarda yazıyorsunuz. Fazla söze, söz edenlere çok az yer veriyorsunuz. Evet, bunun üzerinde duralım biraz da.

– Bir imza gününde genç bir adam yaklaştı. Elinde bir kitabım vardı. "Bunu ben buradan almadım, ama imzalar mısınız?" dedi. Kitap, *Ten ve Gölge* idi. "Tabii," dedim. O sırada, ortam da fazla kalabalık değildi. Birkaç arkadaşıyla gelmişti. "Algılar Efendisi" adlı hikâyeyi ezbere okumaya başladı. Şimdi, bundan bir yazar bencilliğiyle hem hoşlandım hem de beni düşündürdü bu. Çünkü bir ezberleme çabası göstermediğinden emindim. Ama bu, benim yazma biçimim hakkında ipucu vermiş oldu. Okurdan tepki getirmiş oldu.

Bu hikâyelerde bilinçle ya da yama güdüleri/alışkanlıkları/gelişimi sonucunda varılmış noktayla ilgili vezinler olduğunu söyleyen arkadaşlar da var. Yani, belli bir dil tartımı dil vezni var. Bunun dışına çıktığım zaman o hikâyenin aksadığını düşünüyorum. Hikâyenin konusunun, özünün kendi kendine getirdiği ve daha önce biriktirdiğiniz, geliştirdiğiniz biçimle bir noktada birleşiveren bir noktası oluyor. O da, o hikâyenin kendi tartımını oluşturuyor. Onun dışına çıkarsanız, gene belki hikâye oluyor, ama bir tarafından aksadığını duyumsuyorsunuz. Böyle anlatabilirim bunu.

Bireysel dünyaları hep bu eksende yansıttınız. Açmazlar, değişimler, tükenişler, bilinç kaymaları, sanrılar, umutlar hep iç içe. "Dönüşsüz, yağmur tutmaz bir yazı stili"niz var. Bunca işçilik niye?

– Biraz şundan ötürü diyebilirim. Hep söylüyorum ya, "Hikâye yazıyorsun ama Türkiye'de hikâyede ne gibi bir eksiklik gördün?" sorusunun sayısız yanıtı olabilir. Bu yanıtlardan bir tanesi benim için şudur : Türkiye'de hikâye diline herhangi bir katkı getirebilir miyim? Türkiye'de hikâye anlatma yaklaşımları vardır. Buna herhangi bir şey ekleyecek gücüm var mı, yok mu? Bunu kendime sık sık sordum. Türkçe'nin çok zengin bir hikâye dili olduğundan eminim. Aynı zamanda da Türkçe'nin hastasıyım! Sorduklarında; "Yahu kardeşim, sen niye yıllarını argo sözlüğü yazmaya verdin?" Ki, yine aynı yanıtı veriyorum : Benim bu dile bir borcum olduğunu hissediyorum. Çok seviyorum Türkçe'yi. O dile, en azından yine o dille nasıl bir katkım olabilir, oldu demiyorum katiyyen, ama olması için çalıştığımı rahatlıkla söyleyebilirim. Hikâyedeki tavrım, yönelimlerimden birisi bu.

Buradan, yeni öykücü adayına söz uçuralım dilerseniz? Neler söyleyebilirsiniz ona?

– Öncelikle Türk hikâyesini çok iyi bilmesi gerektiğini söylerim. Türk

hikâyesi ile ilgili olarak çok dikkatli okumalarını öneririm. Tepki duymaları, etkilenmeleri lâzım. Bunlardan hiç korkmamalıdırlar. Sürekli olarak yazmaları gerekiyor. Ben, eğer deminki sorulara değer biriysem; onu biraz da şuna borçluyum : Moda civarında birtakım yarlardan çöpler dökülürdü gençliğimde. Oraya gider, gördüğüm çöplük halini en ince ayrıntılarına kadar kırk sayfa yazardım. Niçin yazardım? Bir şey çıkacak mı, çıkmayacak mı? Hayır! Kendimi zora sokardım. Kum çuvalı ile koşmak gibi. Sürekli olarak yazmaları gerekir. Çabuk beğenmemeleri gerekir. Bunun için de Türk ve dünya hikâyecilerini bilmeleri, okumaları gerekir.

Bugün bir öykü dergisine gereksinim var mı, sizce?

Kesinlikle var. Onu da şöyle yapmak gerekir; hikâyeden çok iyi anladığına – bütün yargılarına katılsak da katılmasak da –, hikâye için ter döktüğüne inandığımız bir kişi yayın yönetmenliğini yapacak. Kendisi de yargılarına katılsa da katılmasa da hikâyeye ter dökmekte olan insanların çalışmalarına açık olacak bu yayın yönetmeni. Böyle bir hikâye dergisinin yeni bir deneyim başlatabileceğine inanıyorum. Bugün bu potansiyelin olduğuna inanıyorum. Yönsüzdür. Dergi bunu toparlayabilir. Bu tür bir girişimin mutlaka devinim yaratacağına inanıyorum. "Adam Öykü" ile "Düşler Öykü"nün, bu yönde, umutlu verimli başlangıçlar olabileceğine inanıyorum. ❁

ANGELA CARTER

Öpücük

Orta Asya'da kışlar çok soğuk ve kasvetli geçer; bunaltıcı, pis kokulu yazlarsa kolera, dizanteri ve sivrisinek getirir, ama nisanda hava, baldırın iç derisinin yumuşaklığıyla okşar insanı; çiçek açan tüm ağaçların kokusu, kentin çöplüğünden gelen geniz yakıcı esintiyi bastırır.

Her kentin kendine özgü bir iç mantığı vardır. Bir çocuğun boya kutusundaki pastel kalemlerle, koyu sarı, beyaz, kırmızımsı kahverengiyle dümdüz, geometrik şekillerden çizilmiş bir kent canlandırın hayalinizde. Evlerin açık renkli, alçak balkonları, sanki beyazımsı, pembemsi topraktan yapılmış gibi değil de, bu topraktan çıkmış gibi görünüyor. Her yer, pastel kalemlerin parmaklarınızda bıraktığı toza benzer soluk renkli, kum gibi bir tozla kaplı.

Bu ağarmış, soluk renklerin üstünde, eski türbeleri kaplayan yanardöner seramik çiniler gözlerinizi kamaştırıyor. İslamiyet'in o canlı mavisi, siz baktıkça yeşile dönüşüyor. Bir masmavi, bir yemyeşil görünen yusyuvarlak kubbenin altında, Timurlenk'in Asya'nın bu baş belasının kemikleri, yeşim taşından bir mezarda yatıyor. Gerçekten efsaneleşmiş bir kenti geziyoruz. Semerkant'tayız.

Devrim, köylü Özbek kadınlarına ipekli giysiler vaat etti; hiç değilse bu sözünü tutmamazlık etmedi. Kadınlar incecik satenden, çizgili, çarpıcı renklerden oluşmuş, bir ışık yanılması gibi gözleri kamaştıran pembeli sarılı, kırmızı beyazlı, siyahlı beyazlı, kırmızılı, yeşilli ve beyazlı tunikler giyiyor, kırmızı camdan yapılmış bir yığın mücevher takıp tıkıştırıyorlar.

Kadınlar, alınlarına, kaşlarını yüzlerinin bir yanından öbür yanına kadar kesintisiz uzatan kalın, siyah bir çizgi çektiklerinden, her zaman kaş çatıyormuş gibi görünüyorlar. Gözlerinin çevresine sürme çekiyorlar. Çarpıcı bir görünümleri var. Uzun saçlarını fırıl fırıl dönen iki üç düzine saç örgüsüyle topluyorlar. Genç kızlar, simli ipekler ve boncuklarla işlenmiş küçük, kadife başlıklar takıyorlar. Yaşlıca kadınlar, başlarına çiçek desenli bir çift yün eşarp sarıyorlar; biri alnın üstüne sıkıca bağlanıyor, öteki gevşekçe omuzlarına sarkıyor. Altmış yıldır kimse peçe takmıyor.

Düşsel bir kentte yaşamıyorlarmışçasına, amaçlı yürüyorlar. Kendilerinin ve türban takıp koyun derisinden yapılmış ceketler giyen çizmeli erkeklerinin, yabancıların gözünde tek boynuzlu atlar kadar garip yaratıklar olduklarını bilmiyorlar. Bütün bu parlak, masum egzotiklikleriyle, tarihle tam bir çelişki içinde sürdürüyorlar varlıklarını. Benim onlar hakkında bildiklerimi bilmiyorlar. Bu kentin, bütün dünya olmadığını bilmiyorlar. Dünyayla ilgili bildikleri tek şey,

hendeklerinde süsenler yetişen, bir yanılsama kadar güzel olan bu kent. Çayevinde yeşil bir papağan, hasır kafesinin çubuklarını kemiriyor.

Pazarda keskin bir ot kokusu var. Kaşlarını siyah boyayla birleştirmiş bir kız, turpların üstüne bardaktan su serpiştiriyor. Yılın bu erken mevsiminde, yalnızca geçen yazdan kalma kurutulmuş meyveleri – kayısı, şeftali, üzüm – ayrıca bir de az sayıda, çok değerli, kırış kırış nar bulabilirsiniz; kışın narlar ince talaş içinde saklanıyor; şimdiyse, içinde tanelerin nasıl yuvalanıp yaş kalabildiğini göstermek üzere bu narlar, ortadan yarılıp tezgaha konmuş. Şam fıstığından da lezzetli olan tuzlu kayısı çekirdeği içi, Semerkant'a özgü yerel bir yiyecek.

Yaşlı bir kadın kırmızı zambaklar satıyor. Bu kadın, bu sabah yaban lalelerinin, kan damlalarından şişirilerek oluşmuş balonlar gibi çiçek açtığı, dem çeken yusufçukların kayaların arasında yuvalandığı dağlardan gelmiş. Bu yaşlı kadın öğle yemeğinde, bir parça ekmeği yayık ayranına banıp yavaş yavaş yiyor. Zambaklarını satınca, gene onların yetiştiği yere dönecek.

Yaşlı kadın, sanki zamanın içinde yaşamıyor. Ya da sanki Şehrazat'ın son şafağın geldiğini fark etmesini, son masal da bittikten sonra susmasını bekler gibi. Zambak satıcısı, o zaman ortadan kaybolabilir.

Bir keçi, Timurlenk'in güzel karısının yaptırdığı caminin yıkıntıları arasında yaban yaseminlerini kemiriyor.

Timurlenk'in karısı, bu camiyi, kocası savaştayken, ona süpriz olsun diye yaptırmaya başlamış; ama kocasının çok yakında döneceğini öğrendiğinde, kemerlerden biri hâlâ bitmemiş durumdaymış. Kadın, doğru mimara gitmiş, acele etmesi için yalvarmış, ama mimar ona, işi ancak kendisine bir öpücük verirse zamanında tamamlayacağını söylemiş. Bir öpücük, tek bir öpücük.

Timurlenk'in karısı yalnızca çok güzel ve erdemli değil, aynı zamanda çok da zekiymiş. Pazara gitmiş, bir sepet dolusu yumurta almış; bunları katılaşıncaya kadar kaynatmış, sonra da on iki farklı renge boyamış. Mimarı saraya çağırtmış, sepeti göstererek beğendiği herhangi bir yumurtayı seçip yemesini istemiş. Mimar, kırmızı bir yumurta almış. Tadı neye benziyor? Yumurtaya. Bir tane daha ye.

Mimar yeşil bir yumurta almış.

Bunun tadı neye benziyor? Kırmızı yumurtanınkine. Bir tane daha dene.

Mimar mor bir yumurta yemiş.

Bütün yumurtaların tadı birbiriyle aynı, demiş mimar, elbette tazeyseler.

Gördün mü? demiş Timurlenk'in karısı. Bu yumurtaların her biri öbürlerinden farklı görünüyor, ama hepsinin tadı aynı. Öyleyse hizmetçilerimden istediğini öpebilirsin, ama beri rahat bırak.

Peki, tamam, demiş mimar. Ama çok geçmeden dönüp gelmiş; bu kez, elinde

---

Angela Carter (1940) yedi roman ve üç öykü kitabı yayımladı. Romanlarının sonuncusu *Nights at the Circus* (1984). Roman ve öykünün yanı sıra, inceleme yazıları yazıyor.

üstünde üç kâse bulunan bir tepsi taşıyormuş; insan kâselerin üçünün de suyla dolu olduğunu sanırmış.

Bu kâselerin her birinden biraz iç, demiş mimar.

Timurlenk'in karısı önce ilk kâseden, sonra ikincisinden birer yudum almış; ama üçüncü kâseden bir yudum alınca, nasıl da öksürüp tıksırmaya başlamış, çünkü bu kâsede su değil, votka varmış.

Bu votkayla şu su birbirine benziyor, ama tatları birbirinden farklı, demiş mimar. Aşkta da durum böyledir.

Bunun üzerine, Timurlenk'in karısı mimarı dudaklarından öpmüş. Mimar camiye geri dönmüş; zaferler kazanan Timurlenk, ordusu, sancakları ve tutsak kralları kapattığı kafesli arabalarıyla Semerkant'a girdiği gün, mimar kemeri tamamlamış. Ama Timurlenk karısını görmeye gittiğinde, karısı ona yüz çevirmiş, çünkü votkanın tadını aldıktan sonra hiçbir kadın hareme geri dönmez. Timurlenk onu, mimarı öptüğünü söyletinceye kadar kırbaçlatmış; sonra da cellatlarını alelacele camiye göndermiş.

Cellatlar, mimarın kemerin üstünde durduğunu görmüşler, hançerlerini çekip koşarak merdivenlerden çıkmışlar, ama onların geldiklerini duyunca mimar kanat açmış, İran'a doğru uçup gitmiş.

Bu, basit, geometrik şekillerle ve bir çocuğun boya kutusundan alınmış cesur renklerle oluşturulmuş bir öykü. Öyküdeki Timurlenk'in karısı, tıpkı öteki Özbek kadınları gibi, alnına bir uçtan bir uca siyah, düz bir çizgi çekip saçını düzinelerce küçük örgüyle topluyordu belki. Kocasına akşam yemeği hazırlamak için pazardan kırmızı ve beyaz turplar alıyordu. Kocasını terk ettikten sonra, belki de yaşamını pazarda çalışarak kazanıyordu. Belki de orada zambaklar satıyordu. ❁

İngilizceden çeviren : Nurgül Deveci

DAVID MALOUF

Kış Güneşi

BU ÖĞLE saatinde bile kilisenin içi karanlıktı. Sütunların arasında duran buz gibi, eğik güneş şeritleri ışıltılı toz zerrecikleriyle öylesine doluydular ki neredeyse taştan sert ve sağlam oldukları izlenimini uyandırıyorlardı. Genç adama, biri gotik kemerler üstünde dikine yükselen, bin yıl önce yapılmış, öbürü de bununla bir açı oluşturacak şekilde kendi bakışının ışık ve tozdan o anda yarattığı iki kilise varmış gibi geliyordu. Öbür uçta bir platformun üstünde, ta dipte bir Meryem kucağında oğluyla, mucizevi bir şekilde belirir belirmez içerideki kutup havasından donup kalmış kutsal bir hayalet gibi duruyordu. Bu Michelangelo'nun o ünlü yapıtı olduğuna göre, bu kilise Onze Vrouw olmalıydı.

"Affedersiniz."

Ses iki sıra arkasından gelmişti. Konuşan, hantal görünümü ve küçük gözenekli, balmumunu andıran teniyle, genç adamın daha önce içeride gezinirken yerel mihrapların yan panellerinde resimlerini gördüğü, kiliseye bağışta bulunanların eşlerine benzeyen, kırk yaşlarında, çirkin bir kadındı. Üstünde boğazına kadar düğmelenmiş, köşeli omuzlu bir yağmurluk, başında da rahibelerin taktığı türde bir başörtüsünün yerine sıradan bir eşarp vardı. Ama dua pozisyonunda öyle diz çökmüş dururken ardında iki-üç küçük benzeri – elleri sımsıkı kenetlenmiş çocuk yaşta bir dizi kız – olsa şaşırtıcı olmazdı. Ve genç adama öyle geliyordu ki kadının ayakkabılarının altına baksa, derinlerde bir yerlerden gelmiş bir canavar, gözleri hüzünle dolu, şekli belirsiz, kambur, kendini kasvetli bir biçimde kötülüğe adamış, ama kadının eteğinin ötesinde gördüğü, meleklerle dolu dünyaya duyduğu sevgiden sarhoş bir yaratık görecekti.

Kadın, "Flaman değilsiniz, değil mi?" demekteydi. Bunu, kibarlığından, yarı yarıya bir soru olarak sorsa da, yarı yarıya da zaten bildiği bir gerçeği belirtmekte olduğu açıktı.

"Hayır," diye itiraf etti genç adam. "Avustralyalıyım."

Fısıldayarak konuşuyorlardı – ne de olsa bulundukları yer bir kiliseydi-ama kadının ağzından çıkan "Öyle mi? Demek *Yeni* Dünya'dansınız," karşılığı neredeyse duyulamayacak bir düzeydeydi. Bunu öylesine romantik bir şey, genç adamın düşünmeye alışkın olduğundan öylesine büyük bir serüven gibi göstermeyi becermişti ki genç adam bir an yüksek sesle gülmekten kendini alamadı. Sonra hemen sustu; ama bu arada kahkahası zeminin altındaki, mezarlara ayrılmış bölümün garip bir biçimde değiştirdiği bir yankı olarak geri gelmişti. O günlerde

hiçbir Avustralyalı bu kadar gösterişli bir terimin kapsamına girebileceğini düşünemezdi. Durum şimdiki gibi değildi.

"Biliyor musunuz?" diye fısıldadı kadın gururla. "Tahmin etmiştim. Flaman olmadığınızı hemen anladım – kusura bakmayın, ama bu belli bir şey – dolayısıyla da kendime dedim ki, onunla İngilizce konuşacağım, ya da bu kez belki Esperanto'yu deneyeceğim. Esperanto biliyor musunuz acaba?" Genç adam "Hayır" anlamında başını salladı. Kadın, "Zararı yok; daha çok zaman var," dedi. Ne için zaman olduğunu belirtmemişti. "Ama Katoliksiniz, değil mi?"

Bu sorunun yanıtı da olumsuzdu. Ya da, daha doğrusu, tam da olumsuz değildi, ama bu kez ağzından çıkan "Hayır"ın kesinliği kadını şaşırtmıştı. Bundan sonraki soruyu sormadı ve bir süre nasıl yeniden söze başlayabileceğini bilmiyormuş gibi durdu. Sonra genç adamın başını çevirdiği yöne bakıp Madonnayı gördü ve "Anladım," dedi, "siz sanatla ilgileniyorsunuz. Buraya Madonna için geldiniz." Sonunda genç adamı anladığına memnun, heykelin sahibiymiş gibi bir hava takınmıştı. Sessizce ve belli bir eski dünya ululuğu ve cömertliğiyle bunu ona sunuyordu.

Genç adam, dürüst davranıp ona gerçeği söylemiş olsaydı daha iyi olacağını düşündü. Bir zamanlar (ki şimdi de daha yirmi yaşındaydı) Katolikti ve hâlâ bu dinden olduğunu söyleyebilecek halde olmasa bile, onu büsbütün ardında bıraktığı ileri sürülebilecek kadar da ileri gitmemişti. Memling'lerle dolu küçük hastaneyi gezdikten ve bütün o görkemli Van Eyck'lara baktıktan sonra da, bugünlüğüne, sanata olan ilgisini tüketmişti. Bu da burada bulunma nedeninin tümüyle kaba ve sıradan olduğu anlamına geliyordu: yalnızca bir süre için öldürücü soğuktan kaçıp sığınabileceği bir yer aramıştı.

Dışarıda, Kuzey Denizi'nden havayı biçerek gelen buz mızrakları, yirmi mil boyunca, sislerin dolandığı dümdüz arazinin üstünde yol aldıktan sonra, sanki bütün ufukta (bir iki çan kulesi sayılmazsa) ondan başka saplanabilecek dikey bir engel bulamamışlardı. Orada dakikalarca kırk yedi şeytanın buluştuğu bir nokta olarak kalmıştı. Kemikleri buzullar gibi sürtünmüş, dev buz tabakaları kafatasını ezmiş, gözbebeklerinin donup büzülüp düşeceği ve yıllanmış kaldırım taşlarının üstünde zıplayarak uzaklaşacağı korkusu içine dolmuştu. Bütün bunlardan sonra yalnızca "Üşümüştüm" demek biraz gülünç kaçardı.

"Öyleyse," dedi kadın, "izin verin de sizinle randevulaşalım. Ben bu şehrin ruhsatlı rehberlerinden biriyim. Bütün gün bir devlet dairesinde motorlu taşıtlarla ilgili belgelerle uğraşıyorum, ama tam dörtte buluşursak size sevgili hüzünlü Bruges'umuzu gösterebilirim – tabii isterseniz. Hayır, hayır, lütfen – kendi zevkim için yapıyorum. Para istemez. Çünkü ilgilendiğiniz belli, bunu hemen gördüm." Yakasını kaldırıp genç adama çekici bir gülüş fırlattı. "Okey mi?" Bu Amerikan deyimini kendinden ne kadar memnun olduğunu belli eden bir sesle söylemişti. Bu eski ve çarpıcı bir şekilde ölü şehrin rehberlerinden olsa da, kesinlikle genç adamla aynı yüzyıla ait olduğunu ve Yenidünya'ya özgü alışkanlıklara burnu büyük bir şekilde yaklaşmadığını vurgulamaya çalışıyor gibiydi. Sanki, bir an bir dansöz gibi bacaklarını geri savurarak, bu yerin harikalarıyla eziyetleri arasında ona yalnız bir şeyler öğretmekle kalmayıp aynı zamanda eğlenceli dakikalar da geçirteceğini belirtmişti.

Desen : Necati Abacı

"Tamam öyleyse," dedi bir itirazla karşılaşmayınca, "anlaştık – dörtte buluşuyoruz. Göreceksiniz, bakın, Bruges'umuz nasıl da güzel, nasıl da *triste,* Fransızca anlıyor musunuz? *Bruges la Morte.* Belki Almanca da anlıyorsunuzdur biraz? *Die tote Stadt.* Bunu sesinde belli bir ürperti, genç adama ayna arkalarını hatırlatan gümüşümsü bir üşüyüşle söylemişti. Aynı anda da eldivenli elinin yalnız parmak uçlarını ona uzatmıştı. "Artık gitmeliyim. Dörtte görüşürüz."

Genç adamın, böyle bir şeyi tam olarak istemeden, şehrin bütün tarihiyle tanışması böyle oldu. Ellili yıllarda, bembeyaz yoğun bir sisin budanmış bulvarlarda dolanıp kanalların üstünde hayalet gibi gezindiği ve sarayların, rahibe manastırlarının ve müzelerin kırmızı tuğla yüzlerinin sarmaşıkların pençelerinin altında çırılçıplak durduğu soğuk bir öğle sonrası, kılavuzunun peşi sıra hörgüçlü köprülerle ıslak otlardan geçerek kanlı bir geçmişi olan, bir el aynası büyüklüğünde bir pencere, kendileri de artık yamru yumru olup paslanmış bir grup işkence aleti, küçük bir mucizenin olduğu, neredeyse fazlasıyla sıradan bir yer, beş yaşlı kadının

küçük ağaç dalları kadar eğri ve düğümlü parmaklara dantel ördükleri bir avlu ve ondalık sistemini icat etmiş olan bir adamı temsil eden redingotlu bir heykel gördü.

Kadının kendi öyküsünü yüzyılların arasındaki boşluklarda duyduğundan, sonunda iki tarihi, onun tarihiyle şehrin tarihini birbirine karıştırmaya başladı. Korularda düşenin bu kadın mı, yoksa yerel bir dükün kızı mı olduğunu ve onun sevgilisinin mi, yoksa daha eski bir dönemden birisinin mi çevredeki bir sürü kuleden birine kapatılıp işkence gördüğünü sonradan hatırlayamayacaktı. Kadının, savaşta Gestapo karargâhı olduğunu söylediği yer öteki yapılardan pek farklı değildi, ama tabii sonradan onları taklit ederek yapılmış olabilirdi.

Kadın, çok mutlu olmuş olmadığı anlaşılan kendi hayatı dahil, her şeyi hafife alarak anlatıyordu, ama ironik olabildiği gibi, ciddi de olabiliyordu. Bütün bunların – kalıntılarla eski dehşetlerin ve gösterilerin ötesinde – ne olduğunu anlayabilmek için günlük olana karşı bir tutku duymak gerektiği konusunda ısrarlıydı. Gerekli olanı böyle açıklamıştı. Bunun için de bakmak yeterli değildi. "O zaman insan yalnız gözünü alanı görür," dedi ona, "garip şeyleri, olağanüstü olanı. Ama sıradan olanı görmek, gerçekten zor olan bu. Siz de öyle düşünmüyor musunuz? Bunun için hayal gücüne gerek var, hiçbir zaman da yeterince hayal gücü bulunmaz – hiçbir zaman, hiçbir zaman."

İnançla konuşmuştu ve artık kendi küçük gösterisi de bitmiş olduğundan aralarında belli bir rahatsızlık vardı. Hava kararmıştı. Gece, içinde ringa balıkları olan, koyu mavi, koca bir buz kalıbı gibi ovaya indirilmekteydi; neredeyse gıcırdayışı duyulabilecekti. Genç adam ayaklarını hafifçe yere vurdu, ağzından beyaz bulutlar çıkarak çekingen ve ne yapacağını bilmez bir şekilde gülümsedi. Şarkı söylüyormuş gibi uzatarak, "Soğuk," deyip bacaklarını ileri geri oynatmaya koyuldu, kadının bu küçük dansa güldüğünü görünce de, kollarını da sallayarak devam etti. Sonra, biraz fazla çabuk bir şekilde, bu küçük gösterinin de sonuna geldiler. Kadın eldivenlerini çekiştirerek durup baktı.

Genç adam kendinden beklenen bir şey daha olduğunu biliyordu. Ama bu neydi? Kendinin mi önermesi gerekiyordu? Kadının daha önce böyle bir şey istemediğini söylemesine karşın, ona bahşiş mi vermeliydi? Gereken bu muydu? Böyle olabileceğine aklı yatmıyordu. Ama bütün o tonlar, bakışlar, el ve kaş hareketleri ve açıkça belirtilmeyen ama kolaylıkla karşılanan taleplerle birlikte para da, burada, Avrupa'da tam olarak kavrayamadığı, ağırlığını, yerini, anlamını çıkaramadığı, sayıları o kadar kabarık olan ve galerilerle işkence odalarından çok onları görmeye ve becerebilirse de kapmaya geldiği şeylerden biriydi. Kendini o anda alabildiğine genç ve toy duyuyordu. O görünmeyen bacak savuruşundan anlaması gereken – ve zaten de anladığı – bir şey vardı. Kadın ona, dökülmekte olan hayaletlerle dolu bu romantik geçmiş köşesinin, gümüşümsü bir düşüncelere kapılış şeklinde bir hüznün ölüme tapılan bir dine dönüştürüldüğü bu yerin ötesinde bir şey göstermeyi planlamıştı. Bu dönüştürme belki şanlı bir şeydi, ama içine güneş girmesine dayanamayacak kadar gölgelerle doluydu. Birden içinde, yurdunda olduğu gibi var gücüyle parlayan bir güneşe karşı derin, yakıcı bir istek duydu. O, güneşten başka bir şey *değildi.* Güneş, köklerinin olduğu dünyaya ve gençliğine aitti.

Kadın uzanıp elini tutmuştu. "Sevgili dostum," demekteydi sesinde hafif bir titremeyle, " – sana dostum diyebilirim değil mi? Gerçekten de dost olduğumuzu duyuyorum. Böylesine kısa bir zamanda birbirimizle yakınlık kurduk. Sana göstermek istediğim bir şey daha var – çok güzel, ama geçmişten değil. Kişisel bir şey."

Genç adamı kanal boyunca yürütüp taşları sisin altında parlayan, ötekilerinden daha geniş bir sokağa çıkardı. Çevrede. yapıların sütunlu klasik girişlerine çıkan taş basamaklar vardı. Pırıl pırıl aydınlatılmış uzun vitrinlerde kırmızı kurdeleli çobanpüskülü dallarıyla üstlerine beyaz toz püskürtülmüş çanlardan oluşan Noel süsleri asılıydı. Bu vitrinlerin en büyük ve aydınlıklarından birinin önünde neden durduklarını genç adam ilkin anlayamadı. Hâlâ güneş ve gençlik düşüne dalmış olarak dünyanın öbür ucunda olduğundan, geldiklerini anlayamamıştı.

"İşte," diyordu kadın. Burnunu vitrine dayadığı yerde bir sis halkası oluşmuştu.

Camın öbür yanında cenaze gereçleri vardı; parlak emayeli süs çelenkleri, org borularını çağrıştıran, her boydan, balmumundan oyulmuş mumlar, kimi camdan, kimi alçıdan, kimi de yaşının her onyılı görülebilen bal rengi tahtadan, irili ufaklı melekler. Bir melek lavta, başkaları da viyol, mızıka ya da yanlarına astıkları ilkel dümbelekler çalıyordu. Daha başkaları, yaramaz bir çocukla konuşuyormuş gibi işaret parmaklarını kaldırmış ve öteki dünyaya ait olmayan, anlamı belirsiz bir gülümseme takınmışlardı. Her şey o kadar canlı ve renkliydi ki, düğmeli içinin görkeminin görülebilmesi için hafifçe yatık olarak vitrinin önünde bütün bunların ortasına yerleştirilmiş tabut olmasaydı, genç adam gördüğü nesnelerin işlevini anlayamayabilirdi. Tabut çok da rahata benziyordu – insanı içine uzanmaya davet eden bir lükslüğü vardı. Ama görüntü dinlenme çağrıştırmıyordu. Ağır kapak sertçe bir yana itilmişti; sanki tabutun içindeki, uzun bir uykudan sonra doğrulmuş ve silkinip rıhtım boyunca yürüyerek uzaklaşmış gibiydi. Bütün bunlar genç adamı şaşırtmıştı. Bir an kadının onu daha önce gördüklerinden daha yeni bir mucizenin gerçekleştiği bir yere getirmiş olup olmadığını merak etti. Ama, hayır, öyle değildi.

"Böyle bir tabut," diyordu kadın usulca, "kendim için de ısmarladım. O kadar şaşırmayın, canım – yakında ölmeyi filan planladığım yok asla! Taksitle ödüyorum. Tam bunun gibi. Tıpkı."

Genç adam yutkundu, başını salladı, gülümsedi, ama rahatsız olmuştu. Kadın vitrine tırmanıp o tombul ve görmüş geçirmiş görünümlü meleklerin arasında tabutun içine girse ve orada, o düğmeli mavi saten parçasının üstünde eteğini kaldırıp beyaz butlarını sıkacak şekilde aşağı doğru kıvrılmış çoraplarını göstererek parmağını büküp sırıtarak onu da kendisine katılmaya çağırsa, ne daha rahatsız olabilir, ne de kendini daha çıplak ve savunmasız duyabilirdi. Yalnızca kendi kafasında olan bu görüntünün çirkinliğinden yüzü kızardı.

Ama sonra şaşkınlık anı geçti. İçindeki şok duygusunun kadına tümüyle doğal gelen bir uygunsuzluktan kaynaklandığını anlamıştı. Kadının rahat yorumuna göre yalnızca alabildiğine zengin ve hatta adi bir hayatla dolup taşan bir dünyaya ait bir olay söz konusuydu. Bu vitrin kadının ona gösterdiği en aydınlık şey, bütün gün gördüğü en aydınlık, en canlı, en az hüzünlü şeydi.

Dolayısıyla da, bu deneyden başına bir şey gelmeden kurtuldu. İkisi de kurtuldular. Genç adam yıllar sonra geriye baktığında, kadın gülümseyip aralarındaki gizli yakınlığı göstermek için eline dokununca birden bir rahatlık ve kıvraklık duyduğu ve pekâlâ da yapabileceği gibi, irkilmediği için sevinecekti. Rahatsızlığı geçmiş ve gençliğine ve toyluğuna karşın, içi yalnız kadına değil, kendine de yönelik bir duyguyla kabarmıştı. O zaman adlandıramadığı bu duyguyu tam olarak yakalayabilmesi için onun da kadının yaşına gelmesi gerekecekti.

Ve orada da bir an için aynı yaştaydılar; sonra kadın elini bıraktı ve soluğu beyazlaşarak, "Şimdi de, benim çok sevgili dostum," dedi, "ücretimi istiyorum. O güzelim kafelerimizden birinde bana bir kakao ısmarlayacaksın. Okey mi?" ❁

İngilizceden çeviren : Şavkar Altınel

ÖYKÜ ANLATIMININ ÇEKİCİLİĞİ

BILL BUFORD

Anlatı neden birdenbire böyle popüler oldu?

VIRGINIA Woolf'a göre, 1910'larda insan doğası değişti. Eğer bu doğruysa, bu değişiklik geçmiş ve insan doğası sonra tekrar değişmiş olmalı; belki beş yıl önce, belki de önceki gün.

Woolf'un savı, modernizm ve sanat, ve insanların, kitapların artık neden konularının olmadığını, portrelerin neden artık insanlara benzemediğini ve oyunların neden artık hiçbir şey anlatmıyor gibi göründüklerini anlatmak için öne sürmeye başladıkları tüm bu inatçı kuramlar üzerineydi. 1910'lara doğru tartışma aldı yürüdü, dünya artık geçen yüzyılın kalıplarından hoşlanmıyordu, roman için bildik özelliklerinin (olay örgüsü, karakter, anlatı) uydurulmuş olması yeterli oluyordu. Gerçek hayat geleneksel bir öyküye hapsedilemeyecek kadar karmaşık ve elle tutulmazdı.

Modernizm şu anda kapısında herkesin sıraya girip beklediği müze gösterileri ve dik yakalı gömlekler içindeki yazar fotoğraflarından başka bir şey değil ancak küstahlıklarından birçoğu hâlâ direniyor : Bunlardan birisi "öyküler" için ne düşündüğümüz : Tipik üretici, "Bunlar hâlâ yüksek bir sanat düzeyinde değil. Öykü nerede? Bana gözyaşı, kahkaha dolu gülüşler ve kalp kırıklığı verin," der gibi bağırmaktadır sanki.

Öyküm varsa, malzemem var, başlığım ve haberim var demektedir gazeteci. Olay örgüsü için okuyan bir okuyucu (öykü isteyen bir okuyucu) incelikle ilgilenmez, ilgilendiği biçem değil olaydır. Herkesin elinde bulunan bir yazın terimleri sözlüğü olan "Yeni Princeton Şiir ve Yazınbilim Ansiklopedisi"nin bin üç yüz seksen üç sayfasında parodi, ölçü ve söz oyunu bulabilirsiniz, fakat öykü için bir madde yok, "krş. havaalanı edebiyatı, Random House/Joan Collins ve John Grisham" gibi bir gönderme bile yok.

Öykü anlatımı nedense hâlâ ciddiye alınmıyor gibi; ancak şu anda, Woolf'un onu ölü ilan etmesinden sonraki halinden daha popüler belki. Öyle görünüyor ki, anlatıda bir yeniden canlanma var. Sanki birdenbire derin bir uykudan uyanıp herkesin farklı sesler çıkardığının farkına varmış gibiyiz; muhasebeciler sanki yalnız beş heceli düzenli bir ölçüyle konuşuyorlar; Peter Jennings haberleri sanki Urduca okuyor, sanki tüm taksi şoförleri İngilizce konuşuyor. Canlanma o derece ani ve şaşırtıcı ki anlatıcıların çoğu bu durumdan rahatsız olmuş görünüyorlar.

Geçtiğimiz ay bir yayın gördüm. "Hukuk Öyküleri : Hukukta Anlatı ve Güzel Konuşma", hukuk mesleği dışında çok az bilinen bir türde ortaya çıkmış

Virginia Woolf (1882-1941)

denemeler seçkisi; Anlatıya Dayanan Hukuk, çekinerek de olsa, davaları tartışmak için öyküleri kullanıyor. Oysa geçmişteki uygulama, tartışma, örnekleme, kanıtın bilimsel olarak sunulması gibi daha "akılcı" yöntemlere sarılmak oluyordu. "Hukuk Öyküleri" öykü anlatımının başka yerlerde yol açtığı birçok anlaşmazlığın aynılarını sergiliyor. Bildik savunmacı tavır (yayıncılardan birinin olmayacak bir önerisine bakılırsa, anlatıya dayanan hukuk, ırk ve din açısından azınlıkta kalanlar ve kadınlar için iyi bir şey olabilirmiş...), ikincisi de bildik modernist yakınma ("İnsan deneyimi" Alan M. Dershowitz'in dediğine göre "öykü yapısı içine sığdırılamaz"). Konuya bir başka katkı da Robert Weisberg'den geliyor, Weisberg'in tarihsel yazıların gidişatından çıkardığı şöyle bir sonuç var : Bu alanda da son on ya da on beş yıl. öykü de bir canlanmaya tanık olmuş; sosyoloji ya da istatistik olarak tarihten çok, öykü olarak tarihten söz edilebiliyor. (Lawrence Stone, Jonathan Spence, Sean Wilentz ve Simon Schama tarihin yeni öykücüleri sayılabilir.) Weisberg ayrıca bilimsel yazıların durumunda da böyle bir eğilimin varlığını öne sürebilirdi, ve kuşkusuz, hemen göze çarpacak bir türe de değinebilirdi : "Yeni" yazınsal kurmaca dışı yazılar.

Birçok kişinin, (örneğin, Times'dan James Atlas'ın ve bu yılın başında bir konuşmada George Steiner'ın) sormaktan kendilerini alamadıkları soru şuydu : Bu tür kurmaca dışı anlatılar kurmacanın yerini mi aldı? Böyle bir sorunun sezdirdiği gibi, bütün tarihçilerin, avukatların, nörologların, davranış bilimcilerin ve anı yazarlarının, anlatı yazmaya dönmüş olmaları, buna karşılık romancıların anlatıya dönmemiş olmaları olası mı?

Belki de buna, yazınsal bellek yitimi diyebiliriz. Belki de hiç kimse anımsamak istemiyor. Ancak bugün kurmaca yazınının yirmi ya da on yıl önce bile bugünkü halinden ne kadar farklı olduğunu usa getirmekte yarar vardır. 1985 yılında Amerikan kurmaca yazınının postmodern sonrası çacıllığımızın bir göstergesi olduğunu söylemek olasıydı. Yazınsal sözcük dağarcığımız (John Barth'ın tükenmiş yazın türleri tartışmasını anımsayacak olursak) "Tükenmişlik Yazını," *Nouveau Roman,* eşzamanlı anlatı (iki ayrı anlatı aynı sayfada yan yana iki sütuna yazılıyor, neyi yakalamak için? Deneyimin eşzamanlılığını, seni geri zekâlı!) gibi adlar ve deyimler içeriyor. Öyküler üstüne yazılmış öyküler vardı, öykü yazımı üstüne yazılmış öyküler vardı ve öykü yazacak yazar avına ilişkin öyküler vardı. Hepsi sanattı! Hepsi çağdaştı! Ve en sonunda hepsi kayboldu!

Nasıl? Ne zaman? Birçok şeyin çöktüğü 1989 yılında mı oldu olanlar? Ya da on üç yıl önce Raymond Carver son derece kişisel ve son derece gündelik dilde yazılmış o güçlü anlatılarını, "Lütfen Sessiz Olur musunuz?"u en sonunda yayımlayıp birçok kişinin öyküye ilişkin düşüncelerini değiştirdiği zaman mı? İçinde bulunduğumuz durum, kurmaca yazarları olmayanların öykü yazma işine el atmaları olarak değerlendirilemez, ancak zamanımızın en güçlü yazarları (Don DeLillo, Umberto Eco, Gabriel Garcia Marquez, Toni Morrison, Robert Stone) hem kurmaca yazarı hem de başlıca öykü yazarlarıydılar. Daha da ilginci, öykü anlatımı, yazını tamamen ele geçirmiştir. Modernizmin, "Anlatının gerçeği çarpıttığı ve bu nedenle bir yana bırakılması gerektiği" yolundaki varsayımı da artık bir yana bırakılmıştır.

Öykünün birçok tanımından en yalını şöyle yapılabilir : Okuyucuya "baka-

lım bundan sonra ne olacak" dedirten yazı. Hep söylendiği gibi, iyi yazarlar, isteyin ya da istemeyin, sizi, okumayı sürdürmeye zorlarlar; bu arada süt taşar, inilecek durak kaçırılır. Güçlü bir anlatı yazmak temel biçimiyle bir çekme edimidir : Amacı uyarmaktır. Bir merak, bir ilgi, bir beklenti uyandırır. Okuyucuyla kırıştırır, bir istek uyandırır ve bunu doyurmaya yeltenir, yalnızca bir başkasını hatta daha büyük bir tutku uyandırmak için, daha çok, daha çok, lütfen, hemen şimdi. 18. yüzyılda romanların yoz sayılması ve genç bir kadının kendi başına okumasına izin verilmeyecek türden şeyler gibi algılanması gerçekten de o denli garip midir? Öykünün sanattan ayrıldığı yön zevk vermesidir; kişiye bir şeyler katmaktan çok doyum sağlar.

Ancak, öyküler, bizi aynı zamanda kaostan da korur ve belki 20. yüzyılda at gözlüklerini çıkaran bizlerin delice istediği de budur. Öyküsel anlatının beklenmedik canlanışının altında yatan neden, öykülere olan gereksinimimizdir. Öykülerin başlıca bilgi birimi, belleğin temeli, kişisel ve toplu yörüngelerimizin başı, ortası ve sonu olan yaşamımıza anlam kazandırmak için önemli bir yordam olmasıdır. Belki de insan bedeni resim için ne kadar önemliyse anlatı da yazı için o kadar önemlidir. Bilginin birçok alanında anlatıya döndük, çünkü onsuz yaşamak olanaksız.

İngilizceden çeviren : Yavuz Yener

NECATİ TOSUNER

Sonra...

MASANIN orta yerinde bir kitap duruyordu. Tabakların.. bardakların arasında, fırından yeni gelmiş bir ekmek gibi – yine de sakince – duruyordu. Sanki, niçin sakin olmaması gerekiyordu?..

"Düşünsene..." dedim arkadaşıma. "Kitabımın çıkmasına bile sevinmedi!"

Arkadaşım baktı. Kitaba da baktı. Gözlüğünü ortasından itti, bir şey demedi.

"Sevinmiyor da değil, daha da kötüsü..." dedim. "Sevinemiyor!"

Yine gözlüğünü iteledi arkadaşım, – sinirlenmişti. Ve bunu bana belli etmek istemiyormuş gibiydi.

"Oysa, senaryoda bu yoktu..." dedim. "Bak, nerden nereye geldik!.. Hah, birlikte yaşlanmaya hazırlanıyorduk da..."

Arkadaşım, boynunu büktü biraz, iki parmağı şakağına dayalı, öylece durdu.

"Ben anlayamıyorum..." dedi sonra. "Hiç anlayamıyorum... Nasıl böyle..."

"Hadi bir yudum alalım..." dedim.

"Kitabı ıslatmak olsun..." dedi.

"Evet, kitabı ıslatmak için..." dedim. "Boşanmayı ıslatacak değiliz ya..."

"Çoğu kişi de boşanmayı ıslatır oysa..." dedi arkadaşım.

"Oysa, – mı?.."

Sonra sustuk.

Sıkça geldiğimiz bir yerdi. Bahçenin oturduğumuz bölümü camlarla çevriliydi. Birkaç masa ancak doluydu. İç bölümse, öğle yemeği yiyenlerle tıklım tıklımdı. Yakınlardaki işyerlerinde çalışan, çoğunluğu genç insanlardı.

Sonra karşıki camiden ezan okunmaya başladı. Sessizce içmeyi sürdürdük. Ezanı dinledik.. kendimizi dinledik.. geldim geliyorum yaza baktık.

Sonra, hiç olmadık bir şey oldu : Ağacın biri bana göz kırptı.

Baktım, evet bana!

Bahçenin ortasında, birbirlerine özellikle yakın olmayı seçmiş gibi duran iki ağaç vardı. Daha çok da şeftali ağacına benziyorlardu. Çiçekleri, "Ben şeftaliyim!" diyordu.

Yok, yanılmıyordum. Göz kırpıyordu.

Usulca arkadaşıma dedim ki :

"Bana göz kırpıyor.."

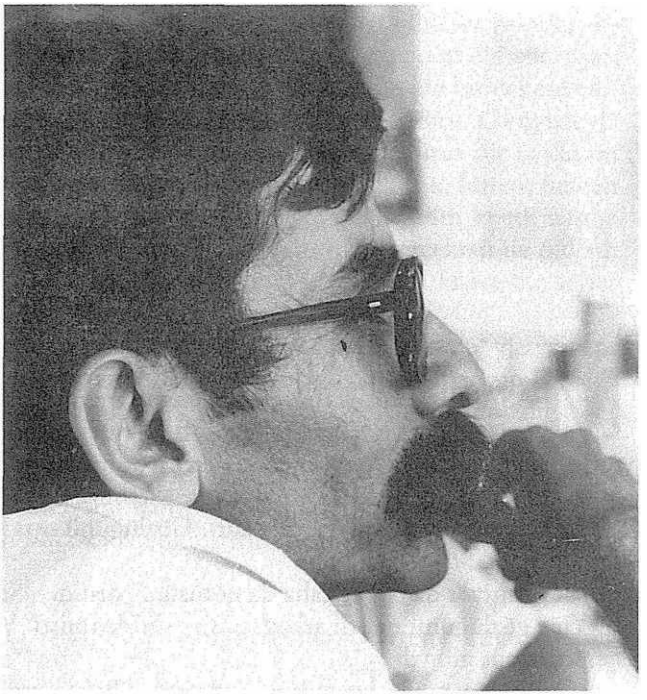

Arkadaşım gizliden camdaki görüntüleri taradı bakışlarıyla, sonra bana eğilerek sordu :

"Hangisi?.."

"Daha narin olanı..."

"Sarışın olan, ha?.." dedi.

"Yok canım, kızlar değil..." dedim. "Şurdaki şeftali ağacı..."

Arkadaşım, camın derinliğine dikkat edince, ağaçları seçti.

"Bana göz kırpıyor..." dedim.

"Şeftali ağacı, ha?.."

"Evet..." dedim. "Belki şeftali değildir. Bana göz kırpıyor..."

Arkadaşım bardağını uzattı :

"İyi ya..." dedi. "Sen de göz kırp ona!"

Güldük.

Baktım, incecik iki şeftali ağacıydı, – ve tüm bahçeye sanki uzak duruyordu.

Sonra arkadaşım hesabı ödedi, çıkıyoruz.. tam çıkacakken, yerdeki dört parmak betondan aşağıya tökezledi arkadaşım, düşmemek ve gözlüğünü de kurtarmak için çabalarken daha da hız kazandı ve.. yuvarlandı ileriye!

Gölge bir yere çekildi, ayağını tutarak kıvrandı biraz.

"Durup dururken..." dedi.

Ben bir şey demedim.

Yine de tutamadım kendimi :

"Beton sana göz kırptı!" dedim.

Önce bir baktı bana, gülmeye yakalandı sonra.

Sonra da dedi ki :

"Az daha kafamı patlatıyordu!"

❋

Ay çok güzeldi. Gökte "ay!" dedirtecek bir ay vardı. Şaşmak bile bir şeydi. Elli yaşında şaşmak, çok daha başka bir şeydi. Sanki başka bir şey yoktu. Evet, hiçbir şey yoktu. Koskocaman bir ay vardı. Yalnızlık vardı. Sanki hiçbir şey yoktu, – yalnızlık

vardı. Evin yolu niçin güzeldi?.. Sen nerdeydin?.. Evde miydin?.. Sen beni terk etmedin mi?.. Sen...

Hiç ışık yanmıyordu.

✻

Ertesi gün arkadaşımı çalıştığı yerden telefonla aradım.

Yardımcısı bayan :

"Siz duymadınız mı?.." dedi.

"Ayağı..." dedi.

"Hastanede..." dedi.

Kentin karşı yakasından hastaneye ulaşmak tam iki saatimi aldı. Evet, ayağı alçıdaydı ve imza biriktiriyordu.

"Çok mu kötü?.." dedim.

"Yok..." dedi. "Çıtlamış yalnızca..."

Alçıyı okşadım hafifçe. Çocukluğumdaki alçılara benzemiyordu, – pırıl pırıldı.

Neyse ki, bu anlattıklarımın tümü gerçekte olmadı.

Şimdi şu soruyu sormanın tam yeri :

Hangileri oldu.. olmadı hangileri?.. ❁

Hürriyet Yaşar, Necati Tosuner'i
Necati Tosuner'le konuşturdu

"Öykü bitince, okuyanın kafasında sürmesini seviyorum."

YAPI KREDİ Yayınları, Necati Tosuner'in tüm kitaplarını yeniden yayımladı. Önce tek romanı *Sancı.. Sancı*, sonra da 6 öykü kitabını – yazılış sırasına göre – üçer üçer bir araya getiren *Kambur ve Öncesi* ile *Sisli ve Sonrası* çıktı.

Okurlarla Necati Tosuner arasında yaşanan/yaşanacak bu yeniden buluşmanın anımsatmasıyla, Necati Tosuner'le bir konuşma yapmaya karar verince, önce bildik sorular dizildi art arda. Sonra yeniden okundu tüm öyküler. Sonra bir daha okundu. Sorulacak soruların çoğunun, öykülerde de sorulmuş olduğu çıktı ortaya.

Bildik soruların yazıldığı kâğıtlar buruşturulup çöpe atıldı.

Öykülerden seçilmiş tümcelerle oluşturulmuş sorular yardımıyla, Necati Tosuner Necati Tosuner'le konuşsa nasıl olurdu?

✻

Duygularımızın bulanıklığında bir şeyler gizliydi. Biz bir şeyler arıyorduk. Ne aradığımızı, aramak isteyip istemediğimizi bilmeden yalnızca aranıyorduk, aranmak yaşantımızdı bizim.

– Bu satırları yazdığımda, lise öğrencisiydim Ankara'da. İyi öğrenci olmaya falan artık aldırıyor değildim. Bunun için çok geçerli nedenlerim de vardı elbet. Toplumun değer yargıları, gençliğimi içimden geldiğince yaşamama engel oluyordu. Tek başına Ahmet Bey ya da Ayşe Hanım değildi bunu yapan. Hep bir araya geldiklerinde onlarla aramda bir duvar oluşuyordu. Kimseye bir kötülüğü dokunmamışken, kötü adam oluyordum. Kendilerinden farklı olmam, farklılığı sırtında taşıyor olmam, beni kendilerinden aşağı kılıyordu. İşte buna yoktum. Onlardan aşağı olmadığımı kanıtlamak için, yazar olmaya özendim. Nasıl yazılır bilmeden, neyi yazmam gerektiğini bilmeden, yazarak ve yazmaktan büyük sevinç duyarak, yazınca boyumun büyüdüğü duygularına kapılarak, elliye yakın öyküden sonra, ilk kitabım *Özgürlük Masalı*'na aldığım öyküleri yazdım. İyi ki yazmışım, diyorum şimdi.

Bırakacaktım bu kentin sokaklarını.

(...)

Yalnız olmaktır yaşantım. Yalnızlık dostumdur benim. Ben yalnız, ben mutlu.

– Yazıyor olmak çok yardım etti bana. Elbet acı da verdi. Benim durumumdaki insanların kendilerine sormaktan kaçınacakları soruları açmak için kendimi bıçağa yatırmam gerekiyordu. Sonra da bu acıyı yazınca mutlu oluyordum.

Ne yaşanıyorsa o yazılıyor gibidir. Aktardığı bunalım, özel durumuma verilerek dostça bağışlanmalarla karşılanmıştır. Kendim için söylediklerime değil, başkaları için söylediklerime bakıp, benimle ilgili yanlış değerlendirmeler de olmuştur.

Yaşadığım yoğun yalnızlığı da aşan derin bir düşsel yalnızlık içindeydim. Tanrı, insanlar, sevgisizlik, acınıyor olmak, yaralı olmak, eksik değil fazlalıklı saymak kendini, sessiz bir başkaldırı.. sanki yalnızlığı daha artırmak için gerekeni yaptım. Terk ettim baba evini, İstanbul'a geldim. Yalnızlığa sığındım.

Kaçmanın yenilgiyi kabullenmekten başka şey olmadığını anladığım günler sinsice ve birdenbire geldi.

(...)

Ama yılmamalı, yalnızlığı değil, erdemi aramalıydım. (...)

İnanmak, onu aramak için yeterlidir. İnsanlardan kaçmak yerine, onların içinde, onlarla uğraşmakla başlar bu da.

– Evet, oradan oraya geldim. Yazdıklarıma da yansıdı bu. *Özgürlük Masalı*'nda bir şeyler sezdirilmeye çalışılır. Bu satırların alındığı *Çıkmazda* ise, başkaldırının doruklaştığı öyküleri içerir. Ne yaşanıyorsa o yazılıyor gibi-

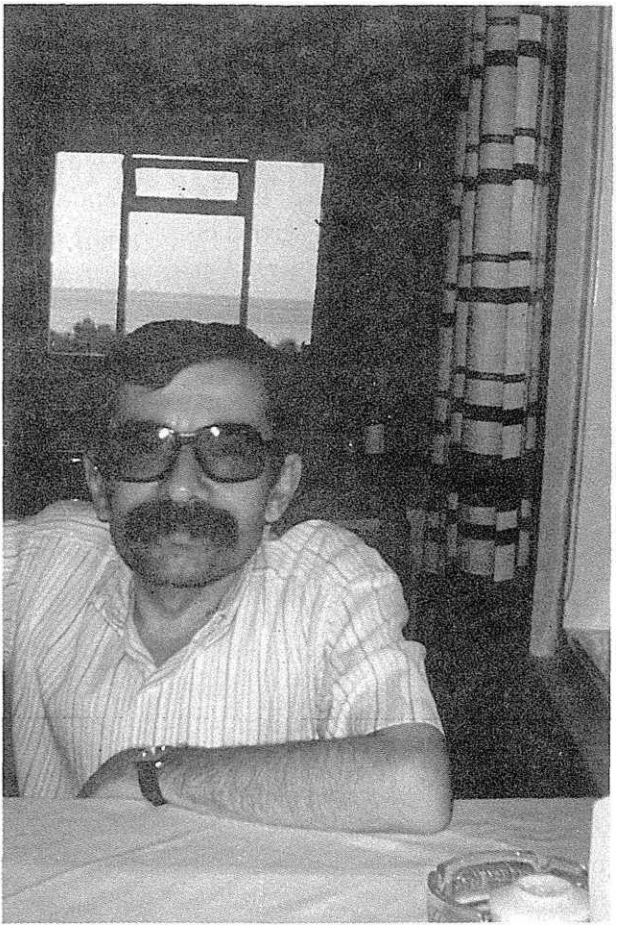

dir. Aktardığı bunalım, özel durumuma verilerek dostça bağışlanmalarla karşılanmıştır. Kendim için söylediklerime değil, başkaları için söylediklerime bakıp, benimle ilgili yanlış değerlendirmeler de olmuştur.

Artık kendime bir iş bulmalıyım. Öyle herkesin kapıştığı gibisinden bir iş tutacağıma güvenemediğimdendir belki, arpa saplarından sepet örmeyi kuruyorum. (...) Güzel biçimli süsler işleyeceğimi umuyorum. Sevdayı öreceğim.

– *Çıkmazda*'dan bir anlamda kurtuluştur *Kambur*. Sanki *Özgürlük Masalı* ile *Çıkmazda*'yı birlikte aşıyor gibidir. Yoğun bir sevda dokusu taşır, çaresizlikten çok direnç içerir. Yazıyor olmak da yetmez. İntiharı da başaramaz, iyi ki... Sevmek güzeldir, karşılıksız kalmanın acısı yaşanıyor olsa da!

Yok, kıyıların nasıl yağmalandığını anlatacak değilim.

(...)

Üzülüyorum bir akarsu gibi.

– *Sisli*'deki bu öykü, kitabın ilk bölümüne son verir. Bu kitapların yazıldığı yıllar, Türkiye'de toplumsal yaşamın hızla değişime uğradığı, sosyal gerçekçiliğin altın çağını yaşadığı yıllardır. Sanki yazdıklarım toplumsal gerçekliğin dışındaymış gibi, kendini anlatıyor olmakla çok suçlandım. Oysa, önerilen biçimde ürünler vermiş olsaydım, o zaman da "Ne yapsın, kambur, bunları yazıyor işte..." gibisinden değerlendirmelerle karşılaşacaktım. İçimden gelen yoldan gittim, bakıyorum, iyi de etmişim.

Altı yaşındaysa da, Türkçeyi Başbakanımızdan daha güzel konuşuyor. (...) Elinde resimli bir dergiyle geldi, dedi ki :

"Bana bunun öyküsünü anlatır mı-

sın?"

Bense yıllardır hikâye yazmaya özenirdim. Utandım.

– Gerçekten de Süleyman Demirel'in Türkçesi çok kötüydü. 12 Eylül'den sonra Türk Dil Kurumu kapatılınca, inanılmaz bir şey oldu : Demirel'in Türkçesi düzeldi. Ortaokula (Cebeci Orta) gittiğim yıllarda, eğitimde Türkçeye büyük önem veriliyordu. Güzel Türkçe bilinciyle geldim liseye. Yazmakta biraz ilerlediğim zaman, bir hazineyle karşılaştım : *Ataç'ın Sözcükler*'i. Bu kitaptan kendime özel bir sözlük hazırladım.

"Öykü" sözcüğünü, "öykücü" olmamak için pek sevmiyordum, yanılmışım. Şimdi özel ad olarak da güzelce kullanılıyor. Öykücü olmak da fena değil. Hulki hikâye yazıyor, ben öykü yazıyorum. İyi de ettiğime inanıyorum.

O.Henry'yi severdim ya, sevmezdim hikâyenin sonunda bir ünlem olmasını. İsterdim ki üç nokta olsun olacaksa...

– Okuyucuyu alıyordum karşıma, kendimi anlatıyordum ona. Daha çok böyle yazdım. Bu ise büyük bir içtenlik gerektiriyordu. Çok şükür, bunu başardım. O. Henry'yi ya da bir başkasını seviyorsam, elbet onun gibi yazmam da gerekmiyordu. Daha ilk kitabı hazırlarken, kimseye benzememek gerektiğini sezgiyle öğrenmiştim.

Öykü bitince, okuyanın kafasında sürmesini seviyorum. Ha, "ben" diye yazmanın çok fena olduğu gibi bir görüşe de rastlıyorum. Anlamıyorum, niçin? Ben diye yazmak kötüyse, sen yazma, aferin! Sait Faik çarpar adamı. Bence, Türk edebiyatı çok geniş bir mozaik. Herkese yer var orada. Herkes istediğini.. istediği gibi yazsın. Evet, bu çerçeveyi böylesine geniş tutmamın gizli bir amacı da olabilir. Hani, zar zor da olsa o mozaikte yer alabilmek gibi. Ben kendimle dalga geçmeyi severim.

Önce bir kâğıt gibi buruşturuyorum yaşamayı. Buruşuk, bumburuşuk bir şey oluyor avcumda. Sonra geliyor umut : "Hele dur bakalım." Ve büyük bir özenle düzeltiyorum kırışıklığını.

– Beşinci kitabıma *Necati Tosuner Sokağı* adını koymam itici bulundu bazılarınca. Dostlarım da, cadde ya da bulvar istememiş olmamla savundular beni. Oysa öykünün zamanını belirleyen sevimli bir buluştu yalnızca. Bu da gönlümde yatan aslan olsa kime ne zararı vardı?..

Necati Tosuner Sokağı ve *Çılgınsı*'da "ikinci kambur"un öyküleri yer alır. Yaşanı böylesine acımasız olmasa, dünya pek sıkıcı olurdu sanki. Kamburunu yenmeyi başarmış adamın karşısına daha da güç bir tümsek çıkar. Daha da güç, çünkü bu derdi başkasına da yaşatmaktadır. Eşime bir çocuk veremeyişim gibi... Bu 6 kitapta, 1964-1990 yılları arasında yazılmış 68 öykü yer alıyor. Çok sayılmaz. Bir bakıma da, hiç de az değil. Buruşturulmuş yaşamı yeniden düzeltip, bir yeni sıkıntının izlerini taşıyan yeni bir kitap hazırlıyorum şimdi. Adı, "Seni Sevdim!" Sonrasını da, sonra düşüneceğim elbet. ❁

FATMA MURAT

Gecenin Bedeline Dönüşmeden

DÖRDE beş kala elindeki kitabı bıraktı. Yanı başına koyduğu küpelerini yeniden taktı. Gevşettiği kemerini eski deliğine geçirdi. Aynada göz boyasını, saçlarını inceledi. Başlangıcın yabanıl, ama heyecan veren, o kendine özgü halini yaşıyordu. Kapının ziline hazırlandı. O sırada telefon çaldı. Telefonu açmakla açmamak arasında bocaladı Ege. Zil durmayınca İsmet olduğunu anlayıp açtı. "İşim uzadı. İki saatten önce gelemeyeceğim. Sen rahatına bak," dedi İsmet'in sesi.

Canı sıkıldı Ege'nin. Dördü zor etmişti zaten. "Ne diye erken geldiysem?" dedi, kendine kızarak. Kemerini yeniden gevşetti. Kulağını sıkan küpeleri çıkardı. Ağrıyan midesi için dolaptan bal, peynir bulup atıştırdı.

Yabansı, soğutarak gelen bir duyu başlıyordu. Yok edici bir şeylere tutunmak isteğiyle odalara girip çıktı. Eşyalarını karıştırdı İsmet'in. Yatağına uzandı. Üstü daha örtülmemiş mavi kırışıklık soğukluğu çoğalttı. Fırlayıp kalktı yataktan.

Sabahın altına dek uyuyabilmişti bu yatakta. – Kuşkusuz çok insanda varolan yabancı yatağı yadırgamaktan başka bir şey değildi bu. – Gün ışır ışımaz öbürlerini uyandırmamaya özen göstererek, sessizce, hırsız gibi, giyinip evine gitmişti.

Öğleden sonra saat üçte İsmet'in sesiyle uyanmıştı. "Saat dört gibi evde olurum. Anahtarı posta kutusunun içine koydum. Sen benden önce gel. Eve geldiğimde seni bulmak istiyorum," demişti.

Yataktan deli gibi fırlayıp, yıkanıp süslenmiş, günün ilk çayını bile içmeden gelmişti ne varsa. Varolanı anlamaya çalıştı : "Yeryüzünde bir kadınla bir erkeğin birbirlerini anlamaları için çok zaman gerekmiyor. İçgüdülerimiz tek başına olmak yerine, bir yatakta yatmayı, konuşup koklaşmayı dürtüklüyor, hepsi bu." Bu muydu neden? Öyle bir dürtüyle mi koşmuştu buraya?

Eylül'ün çocuk yüzü – şimdi büyüdü – silik bir yol gibi geçti belleğinden.

"Daha Ceylan'ın evindeyken aç karnına içtiğim cinin keyifli boş vericiliğin-

deydim belki de. İsmet, barlarda zaman yitireceğimize, kendi evine gitmeyi önerip bizi eve getirdiğinde, daha kapıdan girer girmez karısını lanetleyerek, evi, eşyaları, çocuklarını, yeryüzünde ne varsa her şeyi karısına bıraktığını, bitpazarından aldığı şu koltukların yüzünü yakında değiştireceğini, bu kış odun sobasını atıp yerine japon sobası alacağını bir çırpıda sıralayıp yatağa girdiğimizde – gerçi incelikleri yok değildi. İstersem ben onun yatağında yatacaktım, o da bu kanepede – ve yatağa girer girmez tek sözcük bile etmeden sevişmeye başladığımızda ışıklar ve gölgelerle bezenmiş ilk akşamın gizemli etkisindeydim ya da," diye düşündü.

Ne güzeldi akşam, bu eve gelmeden önce.

Ceylan'la Ege Ceylan'ın evinde otururlarken Okan aramıştı. Ege olduğu için, yanına İsmet'i de katarak gelmişti Okan. Ege oldubittiye getirildiğini düşünüp biraz alınmıştı ama, cinlerini bir solukta içip akşam yemeği için deniz kıyısındaki bildik salaş balık lokantasına giderlerken, yolda, bunun rastlantı olduğunu sezinleyip alınganlığı geçmişti. Hoşuna gitmişti hatta.

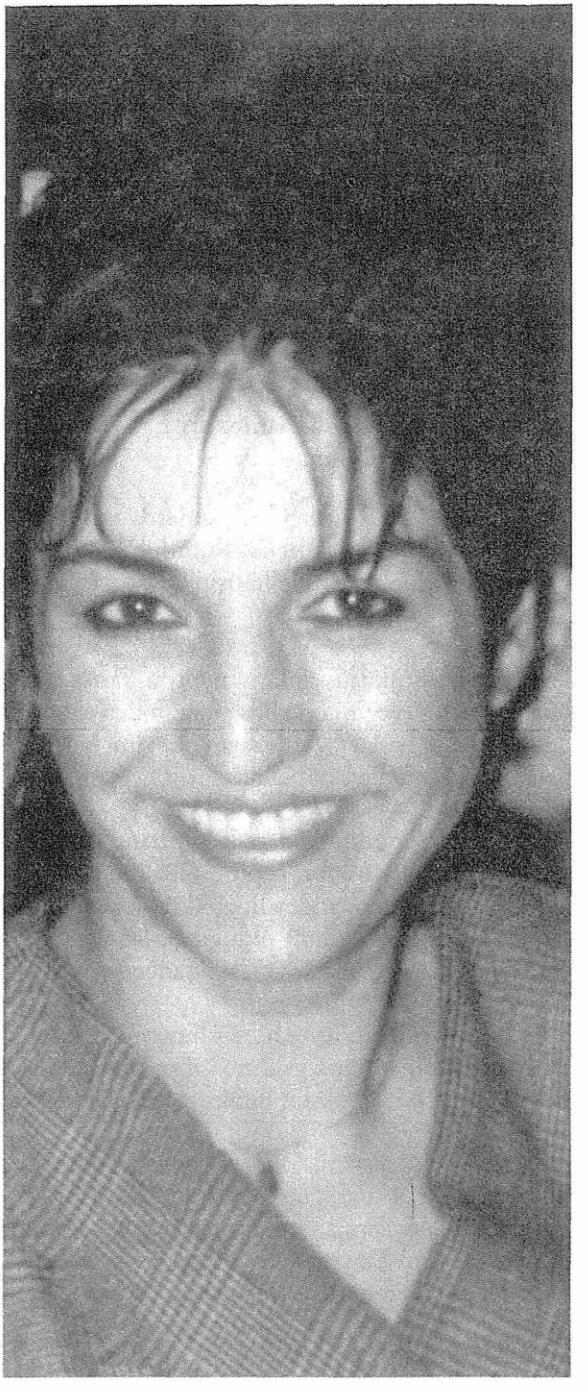

İki üç masalık lokantada onlardan başka kimsenin olmayışı, on üç on dört yaşlarındaki garson çocuğun pek önemli konukları ağırlar gibi toy bir ivedilikle mutfakla masaları arasında gidip gelirken gözlerinin biraz daha büyüyüp, biraz daha güzelleşmesi, – Ege'nin içtiği her yudumda Eylül'ün gözlerine benziyordu – yandaki kahveden gelen arabesk müzikle tavla seslerinin İsmet'in üst üste yaptığı şakalara attıkları kahkahaları bastırması, yanı başlarında denizin bir bölümünü silme kaplayan kayıkların, suların bilge karanlığında gün doğuşunu beklerken ağırbaşlı duruşları... Her şey ne güzeldi akşam.

Onca özgürlüğüne karşın akşamları sokağa çıkmıyor Ege.

En çok da o baharda, akşam bulaşığını yıkarken, mutfağın penceresinde yansılanan karanlığın içinde parıldayan otomobillerin farlarıyla direklerin tepesinden göz kırpan sokak lambaları Ege'yi deli gibi sokağa çağırırken ne çok, ne çok istemişti özgür olmayı.

O saatler üçü birden doluşurlardı mutfağa. Yalnız gecelerin hüzün kokan zamanlarında belki de özlemdir mutluluk üçgeni. Ege'nin duvarlarıydı. Duvarları delmek, gecenin gizemine karışıp ışıklar ve gölgeler ortasında yok olmak isterdi. TEK BAŞINA...

Hikmet kuşkusuz anlayamıyordu karısı Ege'yi. Aşağılanmak gibi geliyordu ona. Geri döneceğini bile bilse kafesinden salıp uçmasına izin vermeyecekti. Çocukluğundan başlayıp, kafasına vura vura beyninin ve bedeninin işlevlerini böyle belletmeselerdi yapardı belki.

Ege için, kocalık haklarıyla sınırlandırılamazdı varlığı. Varlığından kaçamayacağını anladığı o gün, kapının yüzüne açılmayacağını bile bile acılar içinde o evden kaçtı. Acılar içindeydi, çünkü o evde Eylül vardı. Analık içgüdüleri bir yana, varoluşuyla yükümlü olduğu bu canlıyı kendi başına yaşayabileceği evreye getirmeden orta yerde koyması, inancıyla çelişiyordu.

Ege, "Hiçbir şeyin ve hiçbir kimsenin etkisinde kalmadan, özgür ve bağımsız irademle yeniden sana geldim," diye o eve dönseydi eğer, Hikmet'e o dönüşün tadını duymaktan yoksun bıraktıracaklar kimlerdi?

Ne güzeldi akşam. Orda... denizin kıyısında... o salaş lokantada, yosun kokusuyla sesler, ışıklar, gölgeler arasında... Kimse kimseden hesap sormadan... Salt öyle istedikleri için... Orda yaşamın bir bölümünü paylaşırlarken... Ama İsmet dördünün olan zamanı gecenin bir yerinde kendine çalmış, Ege kurmak istediği düzendeki eksiği tamamlayacak son eşyaya benzediği için, onları evine çağırmıştı.

Şimdi – şu odada bir başına düşünürken – düşündüklerini akşamdan ayrımsamayışına şaştı.

Akşam onca acılara katlanarak hak ettiği insanlığıydı bir bakıma. O anı kendi doğrularından uzak biriyle paylaşmak dokunmuyordu Ege'ye. – Çünkü İsmet olanca yalınlığıyla anlatmıştı kendi doğrusunu. – Ama kalırsa, o an, biçim değiştirip, yaşayacakları gecenin bedeline dönüşecekti.

Varlığına ihanet edemezdi.

Kalktı. Mutfak tezgâhına bıraktığı balla, peynir kabını buzdolabına eski düzeniyle yerleştirip bir solukta dış kapıyı açtı. Kapısının önüne tam bu sırada geldi İsmet. Ege'yle göz göze geldi. Adam bir heyecan ağzını açıyorken, Ege koşarak merdivenleri indi.

İstanbul, Eylül 1990

PETER CAREY

Mutluluk Öyküsü

1

MARIE onun uçma konusundaki düşüncelerini eleştirip duruyordu. "Sen bu konuyla iyice aklını bozdun."

"Bu akıl bozmak falan değil bence," dedi adam.

"Bu bir saplantı," dedi Marie, "uçmayla ve kuşlarla ilgili bütün bu konuşmalar. Sanırım sen yalnızca mutsuzsun ve kaçmak istiyorsun."

Adam kumsalda sırtüstü uzandı ve bir martının alçalarak, süzülerek, dönerek rüzgârı sürüşünü izledi. "Bence iyi olur," dedi adam, "Şu martıya baksana."

Marie gözlerini kapadı. "Onları gördüm," dedi. "Renkleri beyaz ve turuncu gagaları var." Bir an sustu. "Ve turuncu bacakları," diye ekledi. Az sonra, "Uçabilsen başka bir şey yapmak istersin, yüzmek gibi," diyerek bozdu sessizliği.

"Martılar yüzebilir," dedi adam.

"Suyun altında değil."

"Suya dalabilirler," dedi adam, "ama dipte uzun süre kalamazlar."

"Ben de bunu kastediyorum," dedi Marie, "dipte uzun süre kalamazlar. Suyun altında yüzemezler, balık gibi değil onlar."

"Evet," dedi adam, "bu doğru, balık gibi değiller."

"Bu seni mutsuz etmiyor mu?"

"Hayır," dedi adam, "ben daha çok uçmakla ilgileniyorum."

Marie kumda doğruldu. "İnsanı çileden çıkarıyorsun," dedi. "Asla mutlu olmayacağını biliyorum."

"Uçabilsem mutlu olurum."

"Bu pek olası görünmüyor."

"Olanaksız da değil."

"Evet," diye içini çekti Marie, "herhalde olanaksız değildir."

2

"Sen ağlıyorsun," dedi Marie.

"Hayır, pek sayılmaz."

"Ben neden ağladığını biliyorum. Karın yüzünden ağlıyorsun."

"Hayır, bunun doğru olduğunu sanmıyorum."

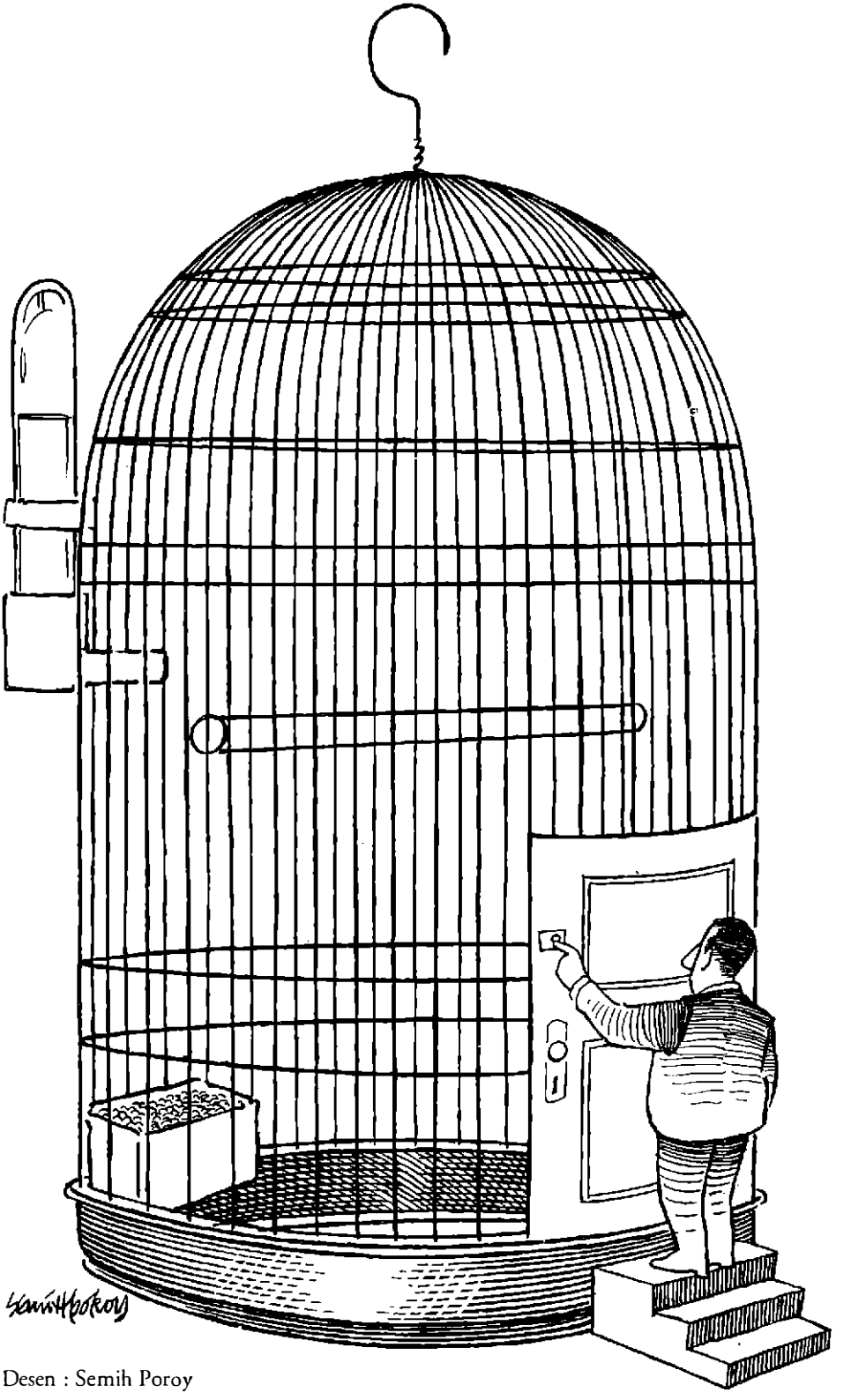

Desen : Semih Poroy

"Ben doğru olduğuna eminim."
"Değil, gerçekten."
"Öyleyse uçamadığın için."
"Hayır."
"Öyleyse ne var?"
"Bir şey yok," dedi adam. "Ağlamıyordum."

3

Seviştikten sonra Marie hâlâ rahatsızdı. "Ne var?" diye sordu adama.
"Ne ne var?"
"Sen bilirsin."
"Hayır, gerçekten, bilmiyorum. Kendimi iyi hissediyorum. Sen kendini iyi hissediyor musun?"
"Evet, kendimi iyi hissediyorum, ama peki ya sen? Neyin var?"
"Ben iyiyim."
"Gözlerini dikmiş tuhaf tuhaf tavana bakıyorsun."
"Sırtüstü yatıyorum. Sırtüstü yattığım için tavana bakıyorum."
"Uçmayı düşünüyorsun," dedi Marie suçlayıcı bir tavırla.
"Düşünmüyorum."
"Düşünüyorsun. Bunu çıkartabilirim. Senin ne zaman uçmayı düşündüğünü hep anlarım ben. Bundan vazgeçer misin lütfen."
"Tamam." dedi adam.
Daha sonra, "Uçmayı düşünüyordun değil mi? Bana açık açık söyle," dedi Marie.
"Hayır," dedi adam, "düşündüğümü sanmıyorum."
"Uçmayı düşündüğünde beni korkutuyorsun. Düşünmeyeceğine söz ver."
"Söz veriyorum," dedi adam.

4

"Bu da ne?" diye sordu Marie, adamın omzunun üstünden bakarak.
"Bu bir tulumba," dedi adam.
"Kanatları var."
"Hayır, onlar senin düşündüğün türden kanatlar değil. Onlar çarkın kanatları. Suyu kaldırırlar. Bu bir tulumba."
"Sanırım uçmayla ilgili bir şey bu," dedi Marie.
"Bunu düşünmeyeceğine söz vermiştin."
"Bu bir tulumba," dedi adam, "gerçekten."
"Eh, peki," dedi Marie, "her neyse, lahanaların her tarafında küçük yumurtalar var. Sana bunu söylemeye gelmiştim."

5

Uzun bir süre uçmaktan söz eden olmadı. Bir gece bulaşıkları kurularlarken

Marie konuyu açtı : "İçine girip uçmak için bir şey yaptıysan," dedi, "bunu söyle yeter..."

"Evet," dedi adam.

"Peki, yaptıysan eğer, kaç kişi alabilir?"

"İkimizi."

"İkimizle uçabilir mi?"

"Tabii."

Marie mutlu görünüyordu, birden onu öptü. Elleri adamın saçına sabun köpükleri bulaştırdı. Sonra düşünceli bir havaya büründü.

"Aleti yaptıysan," dedi, "köpeğe yer olacak mı?"

"Evet," dedi adam, "ayarlanabilir. Bunu düşünmemiştim, ama ayarlanabilir."

"Zor olmaz mı?"

"Hayır, kolay olur."

"Bu iyi bir fikir gibi geliyor," dedi Marie.

6

"Eee," dedi adam, "nereye gitmek istersin?"

Marie kaskını taktı ve köpeği aldı. "Bilmem," dedi. "Sen nereye gitmek istersin?"

"Sen nereye gitmek istersen oraya," dedi adam.

"Pekâlâ" dedi Marie. "Aslında gitmek istediğim..."

Sustu. "Bencil olmaya başladım. Sen nereye gitmek istiyorsun?"

"Sen nereye gitmek istersen oraya."

"Pekâlâ" dedi Marie. "Hep Floransa'ya gitmek istemişimdir."

"Olur," dedi adam.

Gökyüzüne baktı. Uçmak için güzel bir geceydi. ❁

Çevirenler : Pelin Özer – Gamze Varım

ŞÜKRAN YÜCEL

Ses

İÇİMDE öyle serkeş, uçuşup duran öyküye bir türlü ulaşamıyorum. Sözcükler kanat takıp kaçışıyorlar, asla bir tümceye sıkışıp kalmadan. Görüntüler biçimden biçime girip tanımlanması güç bir karmaşaya dönüşüyor, renkler birbirine karışıp önce ikincil sonra üçüncül renklere doğru hızla yol alırken her biri gittikçe koyulaşan bir siyaha karışıyor özünü yadsıyarak. Kamikazeye binmiş düşünceler durmaksızın karşıtlarına dönüşürken başım dönüyor. Çıplak ve korunmasız duygular ereğini arıyor.

Kafamın içini bir ağ gibi saran imgelerin karmaşıklığından bir türlü kurtulamamak bir yazma nedeni olabilir mi? Yazamamak, düşüncelerini bir türlü başkaları için anlam taşıyacak bir tümlüğe eriştirememek, bir olayın akışına kendini bırakamamak, gerçeği veya imgeleri yeniden kurgulayamamak, kabız bir düşünce hali; geç kalmış, suyu paçalarımdan akan ama başı bir türlü gelmeyen doğum sancıları hiç peşimi bırakmazken ne yazabilirim ki?

Kalemi elime aldığımda kafamın içi şeytanlarından bir anda kurtulup bomboş kalıyorsa yazmak olası mı? Yazmamak için bir sürü neden sıralayabilirim. Beni bekleyen ütü, çamaşır, yemek, günün ivedi gereksinimleri bir imgeye kurban edilemeyecek kadar gerçeklik taşıyor. Oysa yazmak, bilinmeyenle boğuşmak ve çoğu kez yenik düşmektir. Esin perisi bir türlü gelmek bilmez, sözcükler orada burada uçuşur da sayılar tüm acımasızlığıyla beynimi elegeçirir.

O çalan kapı mı? Yoksa telefon mu? Yazmamak için bir neden daha. Beklenmeyen bir konuk veya uygunsuz bir telefon bile başı sonu belirsiz bir öyküyle cebelleşen bir yazar için geçici bir kurtarıcı olabilir. Alıcıyı istekle alıyorum, beni yazma uğraşımın umarsızlığından bir an için çekip çıkaracak dost bir ses bekleyerek.

"Ayşe Hanımla mı görüşüyorum?"

"Benim."

"Bil bakalım ben kimim?"

Bu da nesi? Nereden bileceğim bu sesi? Eski bir arkadaş mı, az tanıdığım biri mi? Kestirmeyi de beceremem. Karşımdaki de acele ettikçe paniğe kapılmış gibi,

"İlhan?"

"Bu kadar mı unutulduk?"

"Gökhan."

"Biraz daha düşün bakalım."

Birden kendimi gülünç buluyorum. Ne diye tahmin yürütüyorum ki? Kimse kim, bana ne?

"Sizi tanıyamadım."

"Biraz ipucu vereyim istersen."

"Adınızı söyleseniz, daha iyi olmaz mı?"

"Tadı kaçar o zaman."

Neyin tadı kaçacaksa, baştan kaçmış zaten. Yine de ilginç bir etkileyiciliği olan sesin erk alanına girdiğimden midir nedir, onu tanıyamadığım için özür dileyip duruyorum.

"25 yıl geriye git."

"Okuldan mı?"

"Hangi okul?"

"Lise?"

"Geç, geç."

"Üniversite?"

"Hayat mektebi, hayat mektebi!"

Hangi hayat mektebi? Yaşam okulu mu demeliydi?

Bu sağır diyaloğu gittikçe sinirimi bozmaya başlıyor ve telefonu kapatacağım yerde sesimi yükseltiyorum.

"Benimle dalga mi geçiyorsunuz?"

"İyi bildiniz yazar bozuntusu!"

İşte o anda telefonu gerçekten kapatmalıydım. Ama Pandora'ya sandığı açtıran o öncesiz merak bende bir anlık ikircime neden olmuştu.

"Bu da ne demek?"

"Şakaydı yalnızca. Sen eskiden de böyleydin. Her şeyi ciddiye alırdın."

"Tanımadığım bir sesin bana sabah sabah şaka yapmasına alışık değilim."

"Birisini tanımak ne demektir, bunu gerçekten düşündün mü? Kimi tanıyabiliriz ki? Tanıdığımızı sandığımız kişiler, gerçekte bizim tanıdıklarımız mıdır?"

"Şimdi de felsefe mi?"

"Felsefeyi sevdiğini sanıyordum."

"Felsefeyi sevdiğim doğru, ama gerçek amacını bilmediğim birisiyle felsefe alışverişi yapmak beni açmaz."

"Ne yapmayı yeğlerdiniz?"

"Kim olduğunuzu söyleyin ya da kapatın."

"Dur kızma canım. Senin belleğini deniyordum yalnızca."

"Belleğimi insan adlarıyla sınırlı tutmuyorum."

"Ama yine de sınırlıyorsun belleğini. Belki de beni belleğinin dışına itmenin özel bir nedeni vardır."

"Benim için özel olanları hep anımsarım. Bu konuşma bence gereğinden fazla uzadı."

"Bence de. Ne dersin başka bir ortamda sürdürelim mi?"

"Sanmıyorum," diyorum. "Buna ne zamanım ne de isteğim var."

"Şimdi kapatalım telefonu. Yüz yüze konuşalım."

"Mümkün değil."

"Neden olmasın. Biraz sonra kapıyı açtığında benimle karşılaşabilirsin."

"Kapıyı açacağımı nereden biliyorsunuz?"

"Biraz sonra karşındayım," diyor ve kapatıyor.

İçimdeki sıkıntı boğazımı tıkıyor, bir hırıltıya dönüşüp ağzımdan çıkıyor. Alıcıdan gelen zil sesi kulağımda uzayıp gidiyor. Kimdi bu? Kimdi bu adam? Yazamama sıkıntımı bölüp gerçek bir boğuntuya dönüştüren bu ses kimindi? Geçmişin derinliklerinden geldiğini söyleyen, ama hiçbir tanıdık tını taşımayan bu ses, bilinçaltımın karanlık dehlizlerine atıp unutmak ve hiç anımsamamak istediğim hangi anının tanığı veya ortağıydı? Belleğimi kurcalamak, onu o karanlık labirentten çekip çıkarmak, kim olduğunu bulmak istiyor muydum? Unutuşa terk ettiğime göre beni hiç de mutlu etmeyecekti onu sisli anıların mezarından çıkarıp diriltmek. Öyleyse onu hiç anımsamamalıydım. Yalnızlığa itildiği karanlıkta bırakmalıydım. Bilincimin üst katlarına asla çıkmamalı, bulunduğu dehlizde çıkış yolunu bulamadan debelenip kalmalıydı.

Oysa o şimdiden beynimi tümüyle ele geçirmiş gibiydi. Telefonu kapattığım andan başlayarak ondan başka hiçbir şey düşünemez olmuştum. Ya şimdi buraya gelirse. Gelirse gelsin, ne diye korkacağım ki? Dürüst biri olsa adını söylerdi, demek ki o bir düşmanım. Yok canım, yalnızca bir telefon sapığı. Beni rahatsız etmek istedi ve başardı da. İçlerindeki sıkıntıyı bu yolla başkalarına geçirip rahatlayanlardan olmalı. Yoo, bu kadarı fazla. Bu konuşmayı kafamdan hemen silip

çalışmaya başlayacağım. Bir öykünün içinde yitip onu da, sesini de hiç işitmemiş gibi unutacağım. Onu tanımış olsaydım mutlaka anımsardım. Belleğime güvenirim.

Usumu derleyip toplamaya çalışarak masaya oturuyorum ve kaldığım yerden yazmaya çalışıyorum : "Esin perisi nedir ki? Telefondaki bir ses olabilir mi? Bugünün yazarlarına esin, telefondaki bir ses veya bilgisayar ekranındaki bir işaretle gelebilir mi?" Neler saçmalıyorum ben? Telefondaki sese takmışım bir kez. Bunu mutlaka çözmeliyim, ama nasıl? Boş gözlerle odama bakarken kütüphanemin en alt rafındaki fotoğraf albümlerine takılıyor gözlerim. Yanıtı orada olabilir. Fotoğraf albümündeki bir yüz o sesi çağrıştırabilir.

Aceleyle eski, en eski albümleri raftan çekip tozlarını silkeliyorum. Hemen oracıkta yere oturup önüme diziyorum onları. Bu eski fotoğraflar beni hep büyülemiştir. Onlardaki gizem sakladıkları sırlardan çok, artık unutulmuş bıyık biçimlerinde, şapkayı şöyle yan takışlarında, sinema yıldızlarını andıran pozlarında ve objektife son derece istekli bakışlarında gizlidir. Bense onların hep çok önemli bir sır taşımalarını isterim ve o sırrı bakışlarında yakalamayı. Oysa bir tuhaf aşktır onlarınki, yeni fotoğraflarda hiç görülmeyen. Fotoğraf makinesine sevgililerinden bile sakındıkları bir tutkuyla bakarlar. Onlara baktıkça babamın yüzlerce fotoğraftan oluşan eski yıldızlar albümünü anımsarım. O etkileri benzersiz eski aktrisler : Greta Garbo'lar, Marlene Dietrich'ler, Mae West'ler, Norma Shearer, Greer Garson, Vivien Leigh, Lawrence Olivier, Robert Taylor, Gary Cooper, Clark Gable... İnce bıyıklı Douglas Fairbanks. Babam acaba ona benzemek için mi bıyıklarını öyle inceltirdi? Ben çocukluğumda hep o fotoğraflara bakıp onlarla konuşup oyunlar türettiğim için mi yaşamı hep bir film gibi algıladım? Hep bir gizli kameraya yaşamımın rolünü oynuyormuşçasına poz verdim belki de. Bir kamera beni hep izledi ve ben o anımın anlaşılabilir bir açıklamasını yaptım sessiz ve derinden. Ağzımı bile açmadan, ama tümüyle bir anlatıcının tümceleriyle. Hani oyuncu yolda yürürken arkadan gelen sesi onun düşüncelerini aktarırmışçasına.

Albümü karıştırıyorum yavaş yavaş. Önümdeki ilk fotoğrafta kepçekulaklı bir oğlan çocuğu küçük bir hasır koltukta oturmuş, objektife şaşkın gözlerle bakıyor. Kim bu çocuk? Ağabeyim değil. Uzak akrabalardan biri olmalı. Telefondaki ses onun olabilir mi? Belki.

İkinci fotoğrafta saçları kısacık kesilmiş kara boncuk gözlü iki yaşlarındaki bir kızın bacakları görünmesin diye sanırım, kucağına çiçekli bir örtü örtülmüş. Yanında bir iki yaş büyük ağabeyi onu kolundan tutmuş. Önlerinde kuru çiçekler ve bir çift küçük potin duruyor. Altında süslü harflerle Foto Park yazıyor. Fotoğrafın arkasını çeviriyorum. 20.10.1948. Bu küçük kız ben olamam. Henüz doğmamışım. Kim olduklarını bile bilmediğim bu kişilerin benim albümümde işi ne?

Bir başka fotoğrafta başında ortaokul kasketiyle bir delikanlı üç genç kızla poz vermiş. Kızlardan öndeki taburede oturanın saçları lüleli, tepesine de büyük bir beyaz kurdele kondurulmuş. İki kızın minik çiçekli giysileri aynı kumaştan dikilmiş.

İşte bu annem olmalı, ağaçlıklı bir manzara resminin önünde yere yanlamasına uzanmış, başını bir koluna yaslamış, diğer kolu kalçasının üzerinde. Diya-

gonal çizgileri ortada birleşen bir giysi var üstünde. Bildiğim her zamanda çok ciddi olan annemi bu pozda görmek şaşırtıyor beni.

Sonraki birkaç fotoğrafın hepsi babamın askerlik fotoğrafları. Kimi tozluklu, kimi çizmeli, kiminde elleri arkada kavuşturulmuş, birinde eliyle belindeki kemeri tutuyor ve arkasında orada bulunma nedeni belirsiz süslü bir goblen koltuk duruyor. Fotoğraflarda ilgimi çeken bir ayrıntı da aralarındaki yaş farkı. Bazısında babam yeniyetme, bıyıkları henüz terlememiş, sıska bir delikanlı iken diğerlerinde bayağı kalıplı, omuzları geniş bir genç adam. Arkalarına bakıyorum, birinde 1932 yazıyor, diğerlerinde 1942. Demek 10 yıl arayla iki askerlik yapmış babam, seferberlik yıllarında tekrar çağrılmış orduya.

İşte annemle babamın düğün fotoğrafı. Babam kruvaze takım elbisesi, cebinde beyaz mendiliyle, saçları yandan ayrılmış, dudaklarında yarım bir gülümseme ile gözlerinin içi gülüyor. Annemse beyaz ipek gelinliğin üstüne saten kuşağını kuşanmış; beyaz tülden duvağı başındaki minik yapma çiçeklerle süslenmiş kepin üstünden dökülerek yerde bir küme halinde toplanmış; koyu renk boyalı dudakları sımsıkı kapalı, ama yine de gizlenmiş bir gülümseme yüzünü aydınlatıyor. Sağ elini babamın sol omuzuna dayamış. Bu pozu fotoğrafçı verdirmiş olmalı. Fotoğraf yatak odasında çekilmiş ya da o zamanki fotoğraf stüdyolarında hazırda böyle bir karyola vardı. Yatağın üstünde arı kovanı işlenmiş satenden bir örtü, duvara da kabartmalı ipek bir yorgan asılmış.

Daha sonraki bir fotoğrafta babamın başının ortası açılmış, yanlarda tek tük saç var. Üstünde bir trençkot. Bir parkta oturmuş, yanında bir-iki yaşlarında küçük bir çocuk. Bu ben olmalıyım. Fotoğraflar sonunda benimle açık havaya çıkmış görünüyorlar. Fotoğraftaki babamın ifadesinden övünç ve sevgiyi yakalamak mümkün.

Öylesine atlıyorum fotoğrafları. İşte şurada topuz yapmışım, bir başkasında uzun düz saçlı, diğerinde erkek gibi kısa kesilmiş saçlarım. Genç kızlık fotoğraflarım çok asık yüzlü, gülümsemeyi unutmuş gibiyim. Dalgın, sert ve içedönük bakışlar... Açıkça bunalım takılıyorum (!) Gençliğimle bunalımın bu kadar iç içe olmasının hayalimdeki dünya ile gerçektekinin hiç çakışmamasından kaynaklandığı açık. Bu ikisi hâlâ da çakışmıyor, ama ben gerçekle uzlaşmayı biraz biraz öğrenmiş olmalıyım. Alışkanlık çatışmayı azaltıyor ne de olsa. "Onu anlıyorum," diyorum. "Onu çok çok iyi anlıyorum, o sanki benmişim gibi anlayabiliyorum, ama o beni anlamazdı yaşamının o noktasında. Olasılıkla beni yadsırdı." Olgunum ya, bu duyguyu da anlıyorum, ama yine de paylaşamıyorum.

Eski fotoğrafların içindeki yolculuğum bana bu albümü açışımdaki amacımı unutturmuş gibi. Telefondaki sesi yeniden anımsamamla içimden bir kara tren geçiyor uzun uzun öterek. Korkulu ürpertilerle karanlığı yırtan tren sesi arasındaki bağlantıyı düşünüyorum. Belki de eski tren yolculuklarımla bir bağı vardır. Yoksa neden geçsin içimden çığlık çığlığa bir kara tren?

Beni çocukluğumun deniz kentinden Anadolu'nun merkezine taşıyan bir trende gidiyorum. Biraz önce yaşlı gözlerle bizi uğurlayan annemin hüznünü içimde hâlâ taşıyarak. Umutlu mu yoksa kederli miyim, bilinmeyen karanlığa doğru lokomotifin ağır aksak hızıyla ilerlerken? Karışık duygularımı ve kuşkularımı gevezelikle örtmeye çalışıyorum her zamanki gibi. Birden o geçiyor önüm-

den kapkara gözleri kaygı yüklü, bir an duraklıyor benim ikircimli gözlerimde. Sonra yürüyüp gidiyor arkalara doğru. Bu, bizim evin önünde saatlerce durup balkona bakan genç tıp öğrencisi. Yağmurlu bir günde peşime takılıp çekingen yanıma yanaştığında ne ben onu beklediğim kişiye benzetiyorum ne de o beni hayalindeki melek huylu kıza. Soru soran, eleştiren ve hatta yargılayan bilgi küpü kız, ne o zamanki erkeklerin ne de bugünkülerin tipiydi. Yarınkilerin de olacağını sanmıyorum. Yine de gözlerim, yüzüm, saçlarım veya dış görünüşümle ilgili bir başka ayrıntı onun düşlemine girmiş olsa gerek ki evimin önündeki durakta bir süre daha bir türlü gelmeyen otobüsünü beklemeyi sürdürdü.

O olabilir mi beni telefonla arayan? Adını bile anımsayamadığım birisi, – derken birden anımsıyorum tuhaf bir bilinç tazeliğiyle – Nihat, evet Nihat'tı eminim, beni neden arasın ki? Birkaç hafta önce oğlumun bir doktorun beni iki kez aradığını, adını anlamadığı birisiyle ilgili benimle bilgi alışverişinde bulunmak istediğini söylediğini anımsıyorum. Sonra bu doktor yeniden aramamıştı. Şimdi beni telefonda arayıp not bırakan doktorla genç kızlığımdaki doktor adayı birdenbire tuhaf bir biçimde yine bir telefonda çakışıyordu.

İnsanların yaşamlarının ortalarına rast gelen bir anında ilk aşklarını anımsadıklarını ve o heyecanı yeniden duymak istediklerini, bunu canlandırmaya çalıştıklarını hep işitirdim. Benim yaşamımda öyle belirgin bir ilk aşk da yoktu. Düşlemimde oyalandığım bazı uzak düşler. Yakışıklı bir yüze uygun çizilen kurmaca nitelikler. Bu tip mutlaka çok okuyor olmalı. Oysa ne demişti Che Guevara görünüşlü, yeşil parkalı tıp öğrencisi :

"Doktorlar iyi para kazanıyor diye seçtim Tıp Fakültesi'ni."

Ne derin bir düş kırıklığı. Ya topluma hizmet, ya Hipokrat yemini, ayrım gözetmeden insan sevgisi?..

"Üniversiteli olup da bunlara ilgi duymayan var mı? Ama ben gerçekçiyim. Okulumu bitirecek ve kendi hayatımı kuracağım."

Ya kurtarılacak hayatlar, hekimsiz yörelerde tedavi bekleyen hastalar, bir türlü tükenmeyen, soykıran hastalıklar, umarsızlığa terk edilen uzak "bizim" köyler?

"İdealizmi saçma buluyorum ben. İnsan önce kendini kurtarmalı."

Sen git kendini kurtar öyleyse, ben insanlığın koskoca sorunlarının içinde boğulmayı seçerken.

Onunla birlikteliğimiz olamazdı elbet, o öylesine yüzeysel algılarken yaşamı, derinliklerde yüzmeye çalışan beni anlayamazdı.

"Yağmurda yürümeyi çok severim ben."

"Benim de şemsiyem olsa ben de severdim."

O zaman başımı kaldırıp baktığımda onun saçlarından damlayan yağmuru görüyorum.

Gerçekte bencil olan benim belki de. Şemsiyenin altında yağmuru seven, dünyayı hep istediği gibi görmek isteyen, kendi istemini egemen kılmaya çalışan benim galiba. Dünyaya ve aşka biçim vermeye çalışan genç kız, küçükken istedikleri olmadığında tutturan o şımarık kız mı? Elbette engellere çarpa çarpa, aşklarda kırıla döküle, duvarlara vura vura büyüdü o kız. Büyümeseydi ölürdü. Alışamazdı kırıklığa, yaşamını saran loşluğa, umutsuzluğa ve ölüme. Yavaş yavaş düşlerin ölmesine, coşkunun tükenmesine, sevginin sürmemesine.

25 yıl önceden gelen bir ses neydi benim için? 25 yıl önceki benliğime dönmek mi? O tuhaf karmaşaya dönmek isteyebilir mi insan? Hem sahi, o sesin sahibi gerçekten var mıydı?

"Biraz sonra karşındayım," demişti telefonu kapatırken. Oysa saatler geçtiği halde gelen giden olmadı.

Sanırım hiç gelmeyecekti. Belki de o ses, bugünün geçmişimde gizli olduğunu bana anımsatmaya çalışan lanet olası alt bilincimin bana bir oyunuydu. Belki de hep gelmesi beklenen esin perisiydi(!) Kim bilir? ❁

İzmir, Temmuz, 1996

Neden sevgilisi isterik bir çığlıkla kendisini çan kulesinden atarken, bir denizaltına binip, dünyayla barışmak için Kuzey Kutbuna giden bir adam hakkında yazacakmışız? Tüm bunlar gerçek dışıdır ve gerçek yaşamda meydana gelmez. İnsan yalın şeyler hakında yazmalıdır : Peter Semiyonoviç Maria İvanovna'yla nasıl evlendi. Hepsi bu.

– Anton Çehov

SICAK ÖĞLE ÜZERİNE

ÜLKER İNCE

Radiçkov'un öykülerinde giz, büyü, fizikötesi inançlar, doğaüstü yaratıklar hep gerçekliği olan şeyler. Bakıyorsunuz kapana yakalanan bir kuş bir sövgü savurmuş, tırmık oradan lâf atıyor, hasır bir şeyler fısıldıyor ya da bir hayalet evin bütün işlerini yapıyor, hatta oturup bir öykü yazmış, siz onu okuyorsunuz.

RADİÇKOV'UN öykülerinde bildik renkler, kokular, sesler ve tatlarla dolu bir dünya bulacaksınız; acısından, yıkımından bile dirim fışkıran capcanlı, canlı olduğu kadar da şen bir dünya, ama gene de bizi afallatan bir dünya bu. En gündelik yaşam parçalarından Radiçkov öylesine bambaşka bütünler kurmuş ki, hem bizi çok bildik bir dünyanın içinde tutuyor, hem de ne olduğunu anlayamadığımız bir şeyin hafif dokunuşlarıyla ürpertiyor. Bilinenin en uç sınırlarında dolaşırken bilinmezin sınırsızlığını ara ara duyumsamanın ürpertisi bir bu. Bazen cinler, periler, hayaletlerle evcilleştirilmiş bir bilinmez, bazen de uzay bilimin madensel, ürkütücü rengini taşıyor. Ama sonuçta yaşamın vazgeçilmez bir parçası. Radiçkov'un öykülerinde giz, büyü, fizikötesi inançlar, doğaüstü yaratıklar hep gerçekliği olan şeyler. Bakıyorsunuz kapana yakalanan bir kuş bir sövgü savurmuş, tırmık oradan lâf atıyor, hasır bir şeyler fısıldıyor ya da bir hayalet evin bütün işlerini yapıyor, hatta oturup bir öykü yazmış, siz onu okuyorsunuz. Bütün bunlar öykülerde yaratılan gerçeklik duygusunu sarsan değil, tam tersine oluşturan şeyler, ya da bize gerçekliği yeniden düşündüren şeyler.

Öykülerde insanı doğa, toplum ve evren aynasından yansımış görüyorsunuz. Radiçkov büyültecini yalnızca insanlar dünyasına, insanlar arası ilişkilere değil, toplum, doğa ve evren çerçevesi içindeki ya da karşısındaki insanlara da yaklaştırıyor. İnsan ancak bu üçünün karşısındaki durumuyla ilgilendirir görünüyor yazarı. Öykülerin tümünden okuyucuda kalacak izlenim böyle. Bu geniş çerçeve içine yerleştirilince de insanlar dünyasının boyutları küçük kalıyor; ötekiler daha büyük yer kaplıyor. Radiçkov'un gerçeklik algılamasının sınırları geniş yani. Dünyamızın bir evrenin parçası olduğu bilincini sürekli koruyarak yazdığı belli. Doğa güçleri olsun, henüz çözemediğimiz bilinmez güçler olsun, insana karşı varlıklarıyla sürekli yer alıyor öykülerinde. İnsan daha büyük bir oyunun parçası olarak görülmeye çalışıyor. İnsanın kendisinin ne olduğunu anlamasında bu güçlerin varlığını gözden kaçırmaması önemli görünüyor. Hatta öykülerde doğa ve evrene oranla toplumun daha silik kaldığını söylemek bile olası.

İlk öykü *Sıcak Öğle* oldukça açık bir biçimde insanın, doğa karşısındaki, doğanın, değişmez insana kayıtsız, sert ve soğuk yasaları karşısındaki durumunu çi-

ziyor. Ama yazar bunu öylesine düzenlemiş ki belki de şimdiye değin hiç olmadığı türlü kesin bir çaresizlik ve dehşet duygusuyla algılıyorsunuz. Çerkaz ırmağı üzerine kurulmuş taş bir köprünün ayağında köprüye yerleşme payı olarak bırakılmış küçük oyuklardan birine bir oğlan çocuğunun elini soktuğu anın tam köprünün oturacağı ana rastlamasıyla, orada kısılı kalan küçücük bir çocuk kolunun durumuna özdeş bir insanlık durumu söz konusu. Öykü bir düzeyde o çocuğa karşı insancıl duygularımızı kabartır, olay karşısında yarı yolda duran trenin yolcularından tutun da oralarda manevra yapan ordu birliklerine, harman yerinde çalışan çiftlik işçilerine, itfaiye arabasıyla görevlilerine kadar yüzlerce kişinin çocuğun yardımına koşmasıyla bu duyguları doyururken daha üst bir düzeyde de, her ne kadar bu çocuğun kolunun kısılması bir rastlantıysa da insanoğlunun durumunun hiç de böyle olmadığını anımsatmaktadır. Her türlü insan duygusuna ve çabasına yanıtsız duran taş köprü karşısında, bütün insanların yaşamı kurtarmak için birleşmesidir yüce olan. Doğa güçlerinin, yıkıcı güçlerin kararlılığı karşısında insanın gösterebileceği kararlılık da bu olabilir ancak. Yaşamı korumak!

İkinci öykü Deri Kavun birinciye göre kavranılması biraz daha güç bir öykü gibi görünüyor. Çünkü bu kez bizim için çok daha büyük bir bölüm bilinmez olan evren karşısındayız. Biraz bilimkurgu öyküsünü andırıyor ama doğrudan doğruya o değil. Burada Radiçkov bize olabilir gibi gelmese de olamaz diyemeyeceğimiz bir olay anlatmaktadır.

İkinci öykü *Deri Kavun* birinciye göre kavranılması biraz daha güç bir öykü gibi görünüyor. Çünkü bu kez bizim için çok daha büyük bir bölüm bilinmez olan evren karşısındayız. Biraz kurgu-bilim öyküsünü andırıyor ama doğrudan doğruya o değil. Burada Radiçkov bize olabilir gibi gelmese de olamaz diyemeyeceğimiz bir olay anlatmaktadır. Ya da olamaz dememize olanak bırakmayacak biçimde anlatmaktadır her şeyi. Çünkü öyle bir yere getirir ki öyküyü, anlattığı olayın olabilir ya da olmazlığı değil, bildiklerimizle açıklanamayacak bir durum karşısında oluşumuz önemlidir. Öykünün kahramanı olan yazarın televizyonu bozulmuştur, onartmak için servis istasyonuna telefon eder. İki genç gelip onarımı yapar. Ama daha sonra gelen gerçek görevli o iki gençten habersizdir, onları kendilerinin göndermediklerini söyler. Son zamanlarda türeyen, onarmak bahanesiyle araçlardan değerli parçaları çalan hırsızlar olmalıdır bunlar. Bunu kanıtlamak için televizyonun arka kapağını açar görevli ve ger-

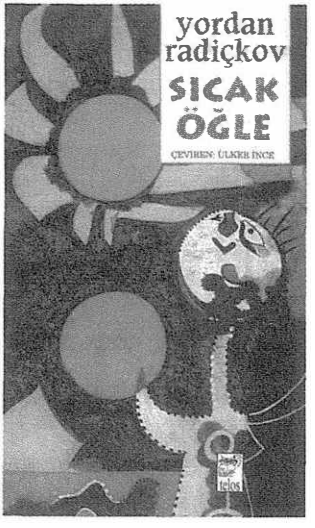

çekten de haklıdır, televizyonun içi bomboştur. Yalnızca iki tel çubuk vardır. İyi hoş, ama televizyon çalışmaktadır, ses de görüntü de kusursuzdur. Bunu nasıl açıklamalı? Servis istasyonundan gelen görevlinin, ya da daha sonra gelenlerin kanıları hemen hemen hiç değişmez : Burada bir hırsızlık olayı vardır, hırsızlık yoksa bir dolap çevriliyordur! Bunun ötesinde bir şey kurcalamaz kafalarını. Yaşamı dümdüz, apaçık, elde edilmiş gören insanlar bir açıklama bulmak için kafalarını yormazlar bile, eldekilerden biriyle yetinirler. Yazar buna bir açıklama bulmalıdır. Televizyonu, içinde bıraktıkları iki tel çubukla çalıştırmayı beceren o iki genç, olsa olsa iki uzaylı olabilir, diye düşünür. Böylece bir kurgu-bilim öyküsü başlar ve gelişir. Bu kurgu-bilim yapılan açıklama gerçekte çocukçadır, inandırıcı değildir, olayı akla yatar bir biçimde açıklamaktan uzaktır, ama servis istasyonundan gelenlerin budalalıkları yanında çok daha duyarlıdır. Duyarlı, yaşamdaki giz öğesine karşı duyarlıktır. Radiçkov için giz geleceğin tohumlarını içinde taşıyan bir şeydir. Yaşam şimdi ve burada olup biten bir şey olmadığına göre şimdinin içinde geleceğin tohumları her zaman olmuştur, onları sezip yakalamak bambaşka bir uyanıklık işidir.

Radiçkov için giz geleceğin tohumlarını içinde taşıyan bir şeydir. Yaşam şimdi ve burada olup biten bir şey olmadığına göre şimdinin içinde geleceğin tohumları her zaman olmuştur, onları sezip yakalamak bambaşka bir uyanıklık işidir.

Hayalet öyküsünde basit insanların dünyasının gizle, bilinmezle ne denli içlidışlı olduğunu görürüz. Ama onlar gizi evcilleştirmişler, ürkütücülüğünü azaltmışlar, yaşama katıştırmışlardır. Bir köylünün evinde bir gün birden işler kendi kendine yapılmaya başlar : Sobanın kapağı açılır, içine bir odun girer, maşa ateşi karıştırır falan. Elbet karıkoca önce çok şaşırırlar ama iş bunun adını koyuncaya kadardır. Bunun bir hayalet olduğuna karar verdikten sonra hiç sorun kalmaz, bırakırlar her işi yapsın. Hatta adam karısını hayaletten kıskanır bile. Kötü bir niyeti var mı diye geceleyin gözler. Yani köylü için hayalet öylesine gerçekliği olan bir şeydir.

Umut... Umut..., kır yaşamı ve çocukluğun, umutları nasıl yeşerttiğini anlatır. Umutlar olunca masal ve büyü de vardır. Ama köyde yaşamın kendisi gibi umutlar da basittir. Biri çıkıp da köy çocuklarına, "Dileyin benden ne dilerseniz," dese biri düdük isteyecektir, biri kasket, üçüncüsü... üçüncüsünün biraz düşünmesi gerekir, düdükle kasket istendiğine göre isteyecek başka bir şey bulmak pek öyle kolay değildir. Öykünün en sonundaki birkaç tümceyle öyküdeki zaman ve yer birden değişir. Öykünün yazarı yıllar sonra kalabalık ve büyük bir kenttedir. Çocukluk ve köy yaşamına karşı büyüklük ve büyük kent yaşamı getirilmiş, bunlar arasıra umutlar açısından bir karşıtlık konmuştur. Kent yaşamı yalnızca bir kalabalık görüntüsüyle verilir, hatta yalnızca yürüyen ayaklar tanınmayan yüzler olarak. Burada umuda yer yok gibidir. Kafası çocukluk dünyasının kırları, ormanları, tarlaları, keklikleri, karatavuklarıyla doluyken birden insan kalabalığı arasına dönen yazar çocukluğunda ormanda dolaşırken ıslığını sık sık duyduğu

karatavuğun sesini şimdi bu ayaklar ormanının arasından duyar gibi olur ve "Dikkat, benim karatavuğumu kalabalık arasında ezmeyesiniz!" diye haykırır. "Artık karatavuk çocukluktur, umutlardır ama onun orada, o ayaklar arasında ezilmeden kalabileceğini düşünmek çok güçtür. Yalnızca kent değildir karatavukları yaşatmayan ayrıca yetişkinlik yaşamı da öyledir. "Yetişkinlik yaşamı galiba yalnızca çocukluk yaşamını yok etmek için var," der. Ama yürekte hâlâ karatavuğu ezdirmeme isteği yaşamaktadır.

Son iki öykü *Harmani* ile *Barut Abecesi* devrim öyküsüdür, devrim sürecinin Bulgar köyünde nasıl yaşandığını, köylülerin hangi güdülerle devrime nasıl katıldıklarını anlatır. İkinci öykünün sonunda, devrim sabahı partizanlarla birlikte köyüne döndüğü zaman evini yıkılmış bulan köylü bitişik avludaki fıçıcı komşusunun tıpkı kendisinin polisten kaçıp partizanlara katıldığı sabahki gibi fıçıya kasnak çaktığını görünce şu soruyu sorma zorunu duyar : "Şu dünyada bir şeyler değişti mi?" Hemen öyle bir gece içinde değişen bir şey yoktur kuşkusuz. O sabah her şeyi bıraktığı gibi bulmuştur. Yaşamı değiştirmek daha çok zaman alacaktır. Bu yalnızca o köylünün sorusuysa yanıtı budur ama bu soruyu aynı zamanda yazarın sorduğunu düşünürsek anlam biraz daha değişmekte, genişleyerek genelleşmektedir : "Şu dünyada bir şeyleri gerçekten değiştiriyor muyuz?" Değiştirmiyoruz anlamına geldiğinden değil, ama değiştirdiğini sanma yanılgısına karşı her zaman dürüstlükle sorulması, dürüstlükle yanıtlanması gereken, yalnızca sorulduğu yer ve zaman için değil her yer ve zaman için geçerli bir soru olmaktadır.

YORDAN RADİÇKOV ÜZERİNE

BOYAN NİÇEV

Onun maskelere ya da yürekte, ruhta beslenen anılara dönüşmüş tuhaf kişileri, geri çevrilmiş bir okşamanın taşlaşmış lirik ham hayalleri, yarıda kesilmiş iç dökmeleri, donmuş el hareketleri olarak tanımlanabilir.

YORDAN Radiçkov, çağdaş Bulgar edebiyatının en parlak, en renkli kişilerinden biridir. 1929'da doğmuş, yazmaya başladıktan sonra on yıl gibi kısa bir süre içinde hem tam anlamıyla Bulgar, hem de son derece evrensel olan kendi özgün söyleyiş ve biçemini geliştirmiştir. Özellikle köylülerin yaşamını konu alan Bulgar taşra yazı geleneğini sürdürerek daha da geliştirmiştir. Elin Pelvin, Yovkov, Karaslavov, İliya Volen ve Daskalov gibi yazarlar, savaşla biten dönem içinde yazmaya başlamış ya da tümüyle bu dönem içinde yapıt vermişken, Radiçkov devrimin yaşamı değiştirdiği yıllarda edebiyata girmiştir. Böyle bir kökten değişim süreci, belki de son zamanlara kadar Bulgar nüfusunun çoğunluğunun yaşadığı kırlık bölgelerde daha da karmaşık, daha da tuhaftı. O günlerin Bulgar köylüleri arasında yaşanan atasal değerler hızla parçalanıyordu; tıpkı onların kendi gözlerinin – daha çok da, inanmayan gözlerinin – önünde hızla değişen yaşam biçimi ve tanımı gibi. Çok sevdikleri yaşam biçimleri kayıp gidiyor, geçmişin malı oluyor, yerlerini yeni ve acayip şeylere bırakıyorlardı. Büyük insan kitleleri köylerden kasabalara göçüyor, orada yeni yaşam biçimleriyle yüz yüze geliyorlardı. Eski değerler değişiyor ya da yeniden tartıya vuruluyor, yenileri ortaya çıkıyordu. Toplumsal gelişmenin ilerleyiş hızını artırmak değildi bu yalnızca : Toplumsal gelişme gerçekten dinamik oranlarda gerçekleşiyordu. Bunlar Bulgar tarihinin benzersiz günleriydi, derin anlamını ve kaçınılmaz çelişkilerini keskin karşıtlıklarda ortaya koyduğu günlerdi. Bu hızlı değişimi, bu canlı ve hareketli kuruluş sürecini Radiçkov, ilkönce ulusal halk sanatının ve folklorunun en has gelenekleri içinde, renkli halk karnavalının ışığında algıladı. Eski yaşam biçimi, Bulgar köyünün eski gelenekleri kuşkusuz içten çatlamıştı ve *Sıcak Öğle*'nin, *Geçen Yaz*'ın, *Şaşkınlık*'ın yazara bu değişikliğin, yeni yaşam biçiminin doğuşuyla eski biçimlerin ölüşünü içeren karmaşık iç mekanizmasını yansıtabilecek bir söyleyiş geliştirmeyi başarmıştı. Yüksek

sanatsal anlatım nitelikleri, eşsiz bir mizah duygusu ve katıksız Bulgar bir imgelemin damgasını taşıyan bu evrimleşme yavaş yavaş oldu ve yüksek ruhsal değerlerin esinini taşıdığı oranda da dünya saldı. İvailo Petrov, Stoyan Ts. Daskalov, Georgi Mishev gibi o da savaş sonrası Bulgar köyünde olanları anlatıyordu ama bunları yalnızca öykü konusu olarak kullanmakla kalmıyor, keskin kaba güldürünün, hoş nükteli folklorun tadını taşıyan imgelerle iç içe örüyordu. Yalnızca renkli bir imge dünyası değil, son derece özgün bir yazma biçemi de yaratmıştı. Onun romanlarını, öykülerini okurken yazınsal dokundurmalardan canlı görsel betimlemelere, hafifçe çarpıtılmış garip kişilerden aşırı yalınlığı içinde klasik, düzgün biçimli sanatsal ilk örneklere ustaca geçişler dikkatimizi çeker. Bütün bunlar, şiirsel imgelemin uçuşu, derin bilgelik, anlatımın fıkraya dönüşümüyle belirlenen güzel bir üslup hareketi biçiminde kendiliğinden ve doğalmış gibi çıkar karşımıza. Bir anıştırmanın bir genellemeye gideceğini beklerken eğlendirici bir fıkrayla karşılaşırız, bir fıkranın renk değiştirerek meselleşeceğini düşündüğümüz sırada fıkra birden balon gibi patlar, gözü ve imgelemi ürperten şen renkli sular sıçratır. Ne ummuş olursanız olun hiçbir zaman düş kırıklığına uğramazsınız. Tuhaf kişiler, şiirsel bölümler, canlı resimler, atak gülünçlükler, saçma ham hayaller alayı alaca renkleriyle okuyucunun gözü önünde fırıl fırıl döner, onun imgelemini ince, aşılayıcı bir düşünce ve çağrışımlar dizisiyle ateşler, onu çoktandır bulgulamak istediği yaşam yollarına çeker, umulmadık dile vermeler, alışılmamış ama sevilen anılar uyandırır. Yolun sonunda her zaman yalın bir doğru vardır. Doğruyu – arama ve en yakın çevresinde gerçekleştirme çabası Radiçkov'da öylesine güçlü dile getirilir ki çoğu kez onun didaktik görünmesine neden olur; *Sıcak Öğle* (1965), *Işıksız Avlular* (1966) gibi yapıtlarında bile anlatıya gazetecimsi bir hava verir. Biçimsel nitelik hiçbir zaman bozulmaz, ancak Radiçkov'un asla yakasını bırakmayıp sıkı sıkı tuttuğu yaşamın kendisi gibi daha çok çeşitlenerek zenginleşir.

En son kitapları, örneğin *Işıksız Avlular* (1966) ile en son çıkan kısa öyküler derlemesi *Barut Abecesi*'nde (1969) ustaca bir imge bolluğunun ortasına çiçek dürbünü renkliliği yerleşmiştir, kalemindeki kesik caz temposu neşeliliği içsel uyumun, biçimlerin esnekliğinin akışıyla dinginlik bulur. Yeni olma niteliği yalnızca konudan değil, her şeyden önce kişisel yaratıcı bulgulamalardan kaynaklanan bir şeydir.

Yüksek ahlaksal, coşkusal düzün, anlatının tümüyle lirik, iç dökme havası, doğuştan lirik bir ozanı ele verir gibidir. İlk kitaplarını okuyanlar ilk öykülerinin

Yordan Radiçkov (1926) ilk öykü kitabını 1960 yılında yayımladı. *Barutlu Alfabe Kitabı* adlı derlemesi için Yordan Radiçkov'a ülkesi Bulgaristan'ın en önemli edebiyat ödülü olan Dimitrov Ödülü verildi. Radiçkov, öykü ve uzun öykülerinin yanı sıra, tiyatro yapıtları da yazdı. *Kargaşalık, Ocak Ayı, Lazaritsa* ve *Uçuş Deneyi* adlı oyunları vardır. Radiçkov ayrıca *Biz ve Serçeler* adlı bir çocuk kitabı, *Sapan* ve *Hepsi ve Kimse* adlarında iki de roman yazdı. Sibirya ve İskandinavya gezileri üzerine *Işıksız Avlular* ve *Küçük Kuzey Sagası* adlı iki gezi notu yayımladı.

gerçekten lirik yaratılar olduklarını anımsayacaklardır. *Basit Eller* adlı öykü derlemesi lirik izlenimlerin canlı izlerini taşır. Yaşamın kaynağı hiçbir zaman kurumaz, bu şiirsel duygu bütün kısa öykülerinde, en sonuncuya kadar böylece sürmektedir. *Işıksız Avlular*'da doğayla yüz yüze geldiği zaman, her şeyden çok kendisinin olan lirik niteliğe döner. Doğada tuhaflık yoktur. Doğa insan yaşamına yalnızca, içinde tuhafın filizlendiği toprağı sallamaktadır. Radiçkov bunu güçlü ve doğru olarak duyumsar. Onun maskelere ya da yürekte, ruhta beslenen anılara dönüşmüş tuhaf kişileri, geri çevrilmiş bir okşamanın taşlaşmış lirik ham hayalleri, yarıda kesilmiş iç dökmeleri, donmuş el hareketleri olarak tanımlanabilir.

Bu son derece özgün anlatıcının tuhaf yazma biçemine alışmak öykü okurları için kolay olmayabilir.

Biçeminin çarpıcı özgünlüğü en son kitabı *Barut Abecesi* adlı öyküler derlemesinde kendini göstermektedir. Alışılmış biçemsel yolların kullanıldığı özgün bir kurgusal yapı içinde bir bütün oluşturan ilk yedi öykü, özgürlüklerini kazanma yolunda Bulgar halkının antifaşist savaşımıyla felaket ve sıkıntılarına ayrılmışken ikinci bölüm bizi yazarın daha önceden tanıdığımız Çerkazki dünyasına sokar. Radiçkov, güçlü imgelemsel anlatım yolları ve de güçlü bir "şimdi" duygusuyla, tarihteki bütün öteki büyük halk hareketleri gibi, antifaşist hareketin de nasıl halkın köklerinden fışkırdığını, onların özlemlerinin özü olduğunu göstermiştir. *Barut Abecesi* ve *Sıcak Öğle*'nin yazarı işte bu halka adamıştır kendini.

Yordan Radiçkov'un bu derlemede yer alan öyküleri onun yaratıcılık yaşamında birbirini izleyen evrelerini gösterecek biçimde çeşitli kitaplarından seçilmiştir. ◙

İngilizceden çeviren : Ülker İnce

VECİHİ SARISÖZEN

Atlantis

ÇOCUKLAR, bugün sizi yedi bin yıl öncelerine götürmek istiyorum. Bir insan gibi, doğan, gençlik taşkınlıkları yaşayan, seven, içsel çatışmalara düşen, en kenarlarındaki sesleri ortaları duyabiliyorsa bir o kadar da barışmalara çıkabilen, âşıklar gibi sıçrayarak, baş döndürücü hızlarla yol alan Kentler Çağı'na.

O çağda yer öylesine bol, kız kardeşi zaman öylesine geniş, öte yandan öylesine yalnız ve birbirlerine öylesine yasakmışlar ki sonunda birlikte olabilmek için Yasakçı'ya insanca bir oyun oynamaya karar vermişler. Biliyorsunuz insan her yasağı çiğnemiştir, çiğnenmesi gerekenleri de, gerekmeyenleri de. Yasakçı yasaklarını her birisinin çiğneneceğini bilerek koymuştu. Hem, "aşk yasak dinlemez", bunu daha önceki öykülerimden biliyorsunuz; bugün, sonumuzu tek bir üyemizin bile tartışamadığı bu geminin içinde neredeyse yüz yıldır sıkışıp kalmış, yine de ayaktaysak, bizi bugüne vardıran süreç, yine çiğnediğimiz o ilk yasakla başlamıştı.

Bu arada! Dikkat ettiniz mi yer için 'bol', zaman içinse 'geniş' dedim çocuklar, 'sonsuz' değil! Ah!.. Mutluluk neden bu kadar kısa ve onun bu kısalığını kendimize neden kabul ettirmemiz gerek?!.. Evet, hep birlikte yineliyoruz : 'Sonsuzluk yoktur, ucundan hiçbir canlının ve nesnenin düşmeyeceği uzunluk yoktur!' Bu ilkenin izi evrendeki her tinsel ve bedensel oluşuma düşer...

Gözlerim görmese de sıkılmaya başladığınızı algılayabiliyorum, ama unutmayın, yeni bir dünya umudunu sürdürebilmemiz için düşlemimizi gerçeklerle bastırmamız, onu olabildiğince yavaşlatmamız gerek. Yoksa bu gemi bir anda küçülecek ve bizi boğacaktır...

İşte yer ve zaman birbirlerinin içinde erimek, tek olmak istiyorlar, ama buna olanak yok. Yasakçı bir tek onlar için öyle bir yasak koymuş ki ne yapsalar çiğneyemezler. Bin yıllara yayılan bir düşünce süreci ve sonunda ortaklaşa çıkan karar, bir oyun daha doğrusu : Son zamanlarda ikisinin de gözdesi bir kent var. Bu kent için kendilerinden birer parça koparacaklar, içinde yaşadığı göz kamaştırıcı uyumu bozabilecek her tür etkenden uzak, geçilemeyecek sınırlar ardına çekecekler onu ve çocukları belleyecekler. Yasakçı'nın yeri öylesine bol, zamanı öylesine geniş ki onlardaki eksikliğin ayrımına nereden varacak?.. Düşündükleri gibi de yapmışlar. Bir de ad koymuşlar ona, 'Atlantis', kendilerince uzun bir de yaşam biçmişler.

Âşıklar gibi sıçrayarak, baş döndürücü hızlarda yol alan bir kent... Sanıyor ki hep ileriye doğru ilerlenir, bir süre için bile durmak düşmektir. Ne yazık! 'Son Gün Yasası'nı bilmiyor. Belleğinin eksilmeye başlayacağı günün öncesi derin bir soluk alıp, gözlerini o güne kadar aldığı yola geri çevirmesini, adımları arasında bıraktığı zenginlikleri ve yoksulluklarını, yeşillik ve kuraklıklarını toplaya toplaya ilk günlerine ilerlemesini sağlayacak içgüdüsü gelişmemiş... Usunuza dünya geldi değil mi çocuklar! Hiç görmediğiniz dünya. Bu gemide, yüz yıl önceki kaçışın yedinci günü her tür görüntü belgeselinin uzaya bırakılma kararının alındığı dünya. Sizin içindi çocuklar : Yeni bir dünyaya kavuşacaksınız, buna inanın, bilin bunu, ve o dünya yine 'o dünya' olacak.

Bir masal gibi başladım, ama dağılıp gitti değil mi? Hanginiz başladı ağlamaya? Yoo, sakın bir salgına dönüştürmeyin bunu! Anlaşıldı, Fujiyama Birimi'ne çekilme kararı aldığımı öğrenmişsiniz. Doğru. Çok uzun yaşadım, yeter, bugünün grubunda ben de varım. Sizin için çocuklar, her şey sizin için.

İşte! Atlantis de duramamış, kaçırmış günü ve ertesi gün bilgeliğin kapısı kapanmış ona. Saatin gözü açılmış ve kentin onca yüzyıl tek tek doldurulan kumu başlamış akıp gitmeye. Son kum tanesinin de düşüp kentin ölmesinden tam yedi yıl sonra, yedi yıldır boş kentin surlarını döven sert okyanus yelinin içinden bir adam çıkıp gelmiş kente. Sanki yeni yaratılmış gibi, sarsak adımlarla yürüyormuş, sokak sokak, ev ev dolaşmış kenti, öksüz asmalarla, gördüğü her şeyle sevişmiş ve bir bahçe kulübesindeki delik deşik bir şiltenin üzerine yatmış, burnunu tozlu samanlara dayayıp koklamış, koklamış, uykuya dalmış. Ve bir düş görmüş, daha doğrusu bir karabasan : Kent yavaş yavaş okyanusa gömülüyor, dalgalar giderek yaklaşıyormuş ona, ama o uyanamıyormuş bir türlü. Birden sıçrayıp doğrulmuş yerinden, çevresine bakınmış ve sanki ilk kez açılıyormuş gibi açılan ağzından şu sözcükler dökülmüş : 'Ama bu insanca!' Sonra geldiği gibi, sarsak adımlarla, yitip gitmiş yelin içinde.

Şimdi! Söyleyin bakalım bana. Acaba kimmiş dersiniz o adam?

JALE SANCAK

Öyle Bir Sevda ki

DAVUT kapıyı açtı, sessizliğe çıktı. Sokağın renklerini yitirmiş karanlık yüzüne, sokağın unutulduğu saatin hüzüne. İyice üzüldü içi. Odalardan dışarı sızan cılız, zavallı ışıklara baktı, kasvet yürüdü üzerine. Davut kapıyı açtı sokağın unutulmuşluğuna baktı uzun uzun, sonra telaşla koşuşturran bir köpeğin kaygısına çıktı sessizliğin yanısıra. Taranıp süslenip geliveren karanlığın kösnülü kırıtışına köpeğin kaygısının yanısıra. Kendi kaygıları da ekleniverdi sessizlikle kasvetin üstüne. Gün uykuya salmış olmalıydı her zamanki gibi suyun alt yanında bir yerlerde meşhur uykuculuğuyla. Issızlaşıvermişti her taraf. Gece erken inerdi buraya. Hele kışsa. Gece sabırsızdı nedense. Gün uykucu uyuşuk. Gece evecen, bütün öteki kentlerde olduğundan daha evecen. Ya sen Davut, sen nasılsın? Hevessiz, coşkusuz, bugün o eski, dökük dükkanda miyadı dolmuş ayakkabıları onarırken. Sahi sen?

İki adım atıp durdu, dönüp eve baktı. İki katlı, çarpık çurpuk, kararmış bir kalas yığını, ev değil. Edanaz'ın sesi geliyor mu dinledi. Ürktü Edanaz'ın sesi gelecek diye. Oysa sessiz sessiz ağlar Edanaz. Gözünden yaşlar akmasa ağladığı anlaşılmayacak. Az önceki öfke sağanağından sonra, küskünlüğe batmışlardı.

Davut ondan dışarı çıkmıştı. Kalsa öfkesi kolay geçmeyecek. İyi ne nereye gidecek şimdi, kime? Ne vardı dışarıda hiçlikten başka. İçini acıtan kopkoyu bir hiçlik. Koskoca bir hiçlik. Hepsi bu. Gene de ağır ağır sürdürdü yürüyüşünü. Edanaz hâlâ ağlıyor mudur? Bilemez ne kadar sürer ağlaması. Onu her ağlatışında sokağa çıkar hemencik. Uyandığında hiçbir şey olmamışcasına gülümser Edanaz. Sabrından mı? Kin tutmaz yüreğinden mi? Yoksa korkusundan mı? Korku?.. Gidecek yeri yok Edanaz'ın. Küsse, kin tutsa, uzatıverse kavgayı, Davut onu kapı dışarı etse ne olacak? Bundan mı alttan alışı. Bundan Değil de sevgiden mi acep? Ah Edacığım ah, yapabilir mi Davut, çocuk öfkelenip parlasa bile bu denli kötüleşebilir mi sevdiğine? Nasıl sever seni bilmez misin. Uyanıp gülümsediğinde Edanaz ışıklı sular gibi, nasıl kucaklar, sıkıca sarar içi titreyerek. Öper yüzünü gözünü, her yanını. Ya çekip gitse Edanaz bir gün, ne olur Davut onsuz?

Unutulmuş sokağı geride bırakıp bir başka unutulmuş sokağa saptı. Aynı solgun ışıklar, sımsıkı örtülü perdeler, giderek yoğunlaşan sessizlik, uzun der sokak boyunca. Gecenin alaycı, hınzır gülüşü bir yandan da. Ah gece ah, geç bakalım dalganı çaresizliğimle. Bekleyenin yokmuş, gidecek yerim de öyle, iki kelamdan yoksunmuşum... Sen öyle san. Surpik abla var ya... Surpik abla, kadın komşum. Komşudan da öte. Ne zamandır arayıp sorduğu yoktu zaten kadıncağızı.

Eski evde altlı üstlü otururlardı. Hep dertleşirlerdi yokluktan, kimsesizlikten, Surpik ablanın kocası Rıfat enişteden. Hızlandı sevinçle. Gördün mü gece hazretleri benim de gidecek yerim varmış. Adımları şarkı söylemeye başladı. Bir de Edanaz tutturmasaydı buralardan gidelim diye. Gidelim ne olur, dayanamayacağım diye. Nereye gideceğiz be güzelim? O balıkçı limanına mı, o dalgaları devasa kıyıya mı, o çocukluğumun kentine mi, nerey? Orası kabul etmez ki beni.

Edanaz bir gece ansızın çıkagelmişti. uykusunun karabasanlarla bölündüğü gecelerden birinde. Bağırarak uyanmış olmalıydı. Ayışığıyla birlikte doldurmuştu odayı edanaz. Korkma demişti saçlarını okşayarak, korkma, ben yanındayım. Yatağın kenarına ilişip üzerine eğilmişti sonra. Bir daha bırakmayacağım seni. Bir daha mı?.. Daha önce bırakmış mıydı ki? O uzak şehirde, fenerin altındaki kayalıklarda çıplak ayakla dolaşan kadın değil miydi Davut'u bırakan? Edanaz?... Şaşkınlıkla bakmıştı Davut. Saçlarına ne oldu? Kestiler demişti Edanaz. Nasıl da dingindi. Tuhaf! Kestiler. Sonra uzamışlardı ama, hem de ne gümrah, gür. Beline dek kızıl kahve bir ırmak gibi. Fenerin altındaki kayalıklarda çıplak ayakla dolaşan kadının saçları gibi.

Uyanır uyanmaz fenerin oraya koşmuştu. Mendireğin üzerinde yürüyorlardı ağır ağır. Rüzgâr kadının beyaz uzun giysilerini balon gibi şişiriyordu gene, ama saçlarını uçuramıyordu deli deli. O ateş rengi saçlar yok olmuştu çünkü. Neredeyse Edanaz'ın kafası kadar çıplaktı kadının kafası. Koca bir dalga üzerlerinden aşacak gibi olmuş, babası hiç istifini bozmamıştı buna rağmen. Sonra bir yenisi, bir hırçın dalga daha patlamıştı ayak uçlarında. Sonra bir başkası. Bir başkası daha. Deniz çıldırmıştı sanki. Tekneler birer ikişer mendireğin içine çekiliyorlardı. Su, adına yaraşır biçimde siyaha kesmişti. Çok ürkmüştü Davut, ya o hoyrat dalgalardan biri alıp götürürse onları. Hayır, dalgalar değildi alıp götüren. Başka bir şeydi, daha başka, daha güçlü bir şey. O gün son görüşü olmuştu uzun beyaz giysili kadını.

Edanaz bir gece ansızın çıkagelmişti. Yalnızlığının iyice azgınlaştığı geclerden birinde. Yıllardır gelmesini beklediği kadının ötekisi olduğunu sanıyordu oysa. Çocukken yitirdiği o kadın olduğunu. Liverdi adı, liver.. Ne demek liver, soramamıştı babasına bir türlü yüreklenip. Onu yitirdikten bir süre sonra buraya gelmişlerdi. Bu kör, sağır, dilsiz ilçeye. Ne çok ağlamış, direnmiş, ne çok yakarmıştı babasına gitmeyelim diye. Duymamıştı bile adam. Bu dünyada değil gibiydi. Yaşamıyor gibiydi o aralar. Kötü bir düşten kurtulmak istercesine soluğu burada almıştı. O düş peşini bıraksın diye alelacele işe koyulmuştu. Bu kör, sağır, dilsiz ilçenin tek ayakkabı tamircisi olmuştu kısa zamanda. Gözüpek, yürekli, şen şakrâk bir denizciden suskun ama maharetli, işinin ehli bir kunduracıya dönüşmüştü. Biraz büyüyünce Davut'a da öğretmişti zanaatını, baba mesleği sayarak. Baba mesleği mi? İyi de o sevdalı bir denizci değil miydi asıl? Denizi nasıl söküpü almıştı içinden? Nasıl dayanmıştı hasretine? O daracık dükkâna nasıl sığar olmuştu?

Şimdi bu ilçenin, bu sağır, dilsiz küçük kentin tek ayakkabı tamircisi Davut'tu, zaman zaman içinde yekinen deniz özlemiyle kıvranan tek ayakkabı tamircisi. Edanaz hiç hoşnut değildi doğrusu. Seni bağlayan bir şey bu diyordu, seni buraya tutsak eden. Oysa Surpik abla pek memnundu. Ne yapardık Davut sen

olmasan. Hani nerede yeni potin alacak para? Pençe yaptırdın mı tamam, giyersin bir süre daha. Kışı bile çıkarır. Ellerin dert görmesin aslanım, belli pek uğraşmışsın. Davut'un hiç sevmediği bu işe niye başkası meyletmedi sanki? Niye bu iş onun üzerine yığılıp kaldı kutsal bir görevmişcesine. Oysa o, babası daha fazla üzülmesin, daha fazla yaralanmasın diye, babasına acıdığından onamıştı eski ayakkabılarla haşır neşir olmayı. Sırf bunun için.

Gece dans ede ede akıyordu sokaklarda, evlerin bungunluğuna inat. Evlerin kıvançsız duruşuna inat. Başatlığıyla övüne övüne. Gecenin şımarıklığında, küstahlığına dayanmak güçtü. Hele yalnızken pek beterdi geceye katlanmak. Gün nasılsa geçip gidiyordu topuktu, penceydi, boyaydı. Ama gece geliverdi mi... Çok az konuşur olmuştu babası ilçeye geldikten sonra. Hepsi hepsi gerekli birkaç sözcüktü sarfettiği. Kukumav kuşu gibi düşünürdü boyna. Düşünürdü günboyu; denizli günlerini mi? Teknenin suları yara yara açıldığı, kıyısız denizlere kavuştuğu seferleri mi? Yakamozlara vura vura bol balıkla döndükleri, yengiyle döndükleri geceleri belki de. Fırtınaya karşı koyabilmenin, fırtınadan sağ salim kurtulabilmenin sevincini kimi de. Ya o ateş rengi saçlı kadını, onu, en çok onu mu düşünürdü? Anlatmazdı hiç. Dışa vurmazdı içinde olup bitenleri. İçinde olup bitenler pek zorluydu, sezerdi Davut, bir başına yüklenmek onları pek zorluydu.

Fotoğraf: Fe-

Yüreğinin kahırdan çatlaması işten değildi, çocuk da olsa bilirdi Davut. Bir akşam dayanamayıp söylemişti gene de; Burada geceleri bir kabus gibi yaşadım ben, çok yıprattı beni geceler. Ölümden kısa bir zaman önceydi; Geceler çok yordu beni burada. Hiç gelmemeliydik.. Onu götürmelerine izin vermemeliydim Davut. İzin vermemeliydim.. Ah bu geceler! Ah!

Bundan mı çabuk ölmüştü babası? Gecelerden, denizsizlikten, onun yokluğundan?.. Davut için de aynı şey geceler. Neyseki Edanaz geldi. Neyseki Edanaz var. Geceler hayli değişti onun gelişiyle. Bu kör, sağır, dilsiz ilçe, o da. Sevmese de katlanabiliyor Edanaz'ın sayesinde. Sevmese de avunabiliyor. En kötü, en çirkin, en dayanılmaz şeyleri başkalaştıran bir yan var Edanaz'da. Sevda da her şeyi çekilir kılan bir yan var. Sevda demek Edanaz demek. Onun yumuşacık, sıcak sokuluşları demek. Baktı Surpik ablanın oturduğu evin önünde. Taşınalıberi daha da yıpranmış ev, beli bükülmüş, yüzü buruşmuş. Evsahibinin oğlu gelmişti evlenince. O yüzden çıkarmıştı Davut'u. Davut öteki eve geçtikten sonra hepten bir başına kalmıştı. Belki de bir büyük gibi ondan çıkagelmişti Edanaz. Dayanacak gücü kalmadığından. Umar tükenmiyordu her şeye rağmen. Tükenmiyor mu? Sahiden? Uzun beyaz giysili, çıplak ayaklı kadın bir gün tüketmemiş miydi tümden, saatler boyu mendireğin ucunda fırtınaya karşı oturduktan sonra? Fenere kilitlememiş miydi kendini? Fenerin delisine çıkmıştı adı umarı tükenince. Kapının tokmağını birkaç kez vurdu. Generden kendini kayalıklara bıraktığında... Soluğunu tutup dinledi merdivenlerden inen şıpıdık terliklerin sesini. Tekne geç dönmüştü o gün. Bol balıkla dönmüştü. Bereketle, kıvançla. Gene de geç dönmüştü. Yetişememişlerdi. Götürüldüğü yerden kaçıp gelmiş olmalıydı? Fenere gizlice tırmanmış olmalıydı, kimse görmeden. Surpik ablanın kesik öksürükleri duyuldu bir an. Davut'un kayalıklara gitmesini engellemişlerdi, çocuksun sen diye, görme daha iyi diye. Kapı ağır ağır açıldı. Surpik ablanın vaktinden önce kırışmış, kıllanmış, çizgilere boğulmuş yüzü. Duraksadı bir an şaşkınlıkla. Sonra gülüverdi sevinçle. Davut, aslanım! Hele gel.. Nerelerdesin sen? Unuttu bu oğlan bizi dedim. Vallaha unuttun. Davut eğilip elini öptü Surpik ablanın. Hiç olur mu? Anca işte... Ağır ağır çıktılar merdivenleri Surpik önde Davut arkada. Enişten pek berbat. İyice çakıldı yatağa. Sahi önceden de bu kadar yorgun muydu Surpik ablanın sesi?.. Şu lanet içki mahvetti onu. Ne eli tutuyor ne ayağı. Felç demiş devlet hastanesindeki doktor. Yattıkça yaralar açılıyor her yanında. İrinleniyor hepsi. Şaşırdı Davut, Surpik ablanın soluk soluğa kalışına. Bu cevval, dinç, durmak nedir bilmez kadına ne oldu böyle? Kova kova su taşırdı k uyudan gün boyu, kömür çıkarırdı bodrumdan, siler süpürür arıtırdı. Kaynattığı reçeller, incir tatlıları, kızılcık şerbetleri de cabası. Gık demezdi gene de, pes etmezdi. Babamın hastalığına bile yetişti. Tas tas çorbalar taşıdı ona. Yumuşacık çörekler pişirdi. Üstünü başını yıkadı, yuğdu. Ah bir kızım olsaydı Davut! Ama olmadı işte. Allah çocuk vermedi bize. Niye bilmem. Bir günahımız vardı elbet. Bozguna uğramıştı Surpik abla birdenbire. Düşkırıklığı abanmıştı üstüne. Umutsuzluğa batmıştı. Davut hafif hafif, sevecenlikle vurdu sırtına. Aşkolsun Surpik abla, yakışıyor mu sana umarsızlık? Surpik abla başını salladı. Ne bileyim oğul, ben de karıştırdım artık ne yakışıyor ne yakışmıyor. İçeri geçtiler. Yoksulluğun başköşeye kurulduğu odaya. Tavandan sarkan yirmibeş mumluk ampul derin bir bungunluğa kapı

açıyordu hemen. Rıfat enişte, o bir zamanların civanmert delikanlısı, o cabbar adam, o aslanlar gibi adam neredeyse pelteye dönüşmüştü. Kıpırdamadan yatıyordu yatağında. Davut onun da elini öptü. Bir koltuğa ilişti sonra. Rahat otur aslanım dedi Surpik abla. Görüyorsun işte. Ölü sanki. Canını yitirmiş sanki. Ahhh ah! Daha çok buruştu yüzü. Görüyorsun işte. Seni bile tanımadı. Doğruydu, boş boş bakıyordu Rıfat enişte. Sefasını başkaları sürdü Davut, başkaları. İç geçirdi derinden. Bana da inmeli bir koca kaldı bu yaşta. Davut çarpılmış yüzüne baktı Rıfat eniştenin. Pek beterdi, ürkünçtü. İyi ki Edanaz'ı getirmemişim yanımda. Korkardı yoksa. Surpik ablaya dönüp üzüntüyle başını salladı. İşin zor sahiden. Surpik gene o umutsuzluğa battı. Zor ya... Hem de ne zor. Offf of!.. Açsındır sen, yemek hazırlayayım. Dolma sarmıştım. Yok dedi Davut, tokum. Edanaz hazırlamıştı çıkmadan evvel. Edanaz mı?.. Hâlâ vazgeçmedin mi ondan be Davut'um? Niye acır gibi bakıyordu Surpik dudu. Kolay olmuyor dedi Davut, vazgeçemiyor insan. Fena derecesine dudaklarını ısırdı Surpik. İyi de.. Şu Edanaz dediğin... Bir sigara yaktı Davut, içine çekti uzun uzun dumanı. Kötü kız değildir aslında. Biraz inatçı işte.. Surpik abla irkildi, kaygıya düştü, bocaladı bir an. Ah Davut ah, korkulara salarsın beni. Bu söylediklerin korkutur beni. O ev yaramadı sana, hiç yaramadı. Dur, tatlı getireyim de yiyelim. Çabucak dışarı çıktı, iki tabak alıp camlı dolaptan. Ne olacak bu çocuğun hali. Ağdalanmış şurubunu tatlının bol tuttu. Keşke gitmeyeydi oralara. Yeni ovulmuş iki kaşık çıkardı çekmeceden. Keşke şöyle helal süt emmiş bir kız bulup... Neydi Surpik ablayı korkutan. Kimseye kötülüğü yoktu Edanaz'ın. Hele Davut'a hiç. Bahtsız bir kızdı esasında. Hoyratça kullanılmış, hırpalanmış, oradan oraya savrulmuş bahtsız bir kız. Babası Liver için de aynı şeyleri söylemişti bir keresinde. Derin bir ezginlik duydu içinde. Ben de eziyet ediyorum utanmadan.. Gider gitmez gönlünü alacaktı Edanaz'ın, bağışlatacaktı kendisini. Surpik abla sehpayı ortaya çekip tatlı tabağını Davut'un önüne koydu. Bir bardak da su. Geleceğin içime doğmuş sanki Davut. Bilirim seversin bu tatlıyı. Güldü Davut. Eline sağlık. Ne zamandır benim de canım çekip duruyordu. İştahla, ince dilimlenmiş incirlerden birini diliyle damağı arasına sıkıştırdı. Hakikaten pek leziz olmuş. Kimse senin gibi yapamaz bu tatlıyı. Ağır ağır emerek çiğnedi. Gerçekten de özlemişti İncir reçelini. Rıfat enişte inleyerek duvara döndü. Açılan üstünü kalkıp örtüverdi Surpik. Yalnız olmaz insan dedi, yalnız olmaz. Bak böyle günler de var. Bir başına kalıp sürünmek var. Ben olmasam ne yapardı Rıfat? Köpekler gülerdi haline. Ne demek istediğini anlamıştı Davut. Ben yalnız değilim ki Surpik abla. Edanaz var. Edanaz mı?.. Yapma aslanım, yapma yiğit oğlum, o bir hayal, bir düş sen de bilirsin. Düş mü? Ne diyor bu kadın? Hem de tehlikeli bir düş Davut, incitici bir düş. Tatlı tabağını sehpaya bıraktı Davut. Ben gideyim artık dedi. Surpik sesi daha yorgun, üzüntüyle güldü. Bak kaçıyorsun gene. Edanaz'a bir şey dendi mi kaçıyorsun. Ah Davut ah, niye böyle oldun sen a oğul? Niye olmayan bir kadına tutuldun? niye bir düşe sevdalandın? Bunca kanlı canlı, dipdiri kadın varken eftafta.. Davut başını öne eğdi. Elimde değil, seviyorum onu. Edanaz'ı seviyorum, mutluyum böyle. Başını boşyere derecesine salladı Surpik. Yüzü daha da buruştu, yaşlandı. Yok öyle biri, Edanaz diye biri yok, kendi kendini yalnızlığa mahkum ettin. Benim de içimi acıtırsın. Davut ayağa kalktı telaşla. Surpik aldırmadı, sürdürdü, hepsi senin uy-

durman diye. Artık kendine gelmeli, derlenip toparlanmalıydı. Hepsi senin uydurman yiğit oğlum, yok öyle biri, kulak ver bana, inan bir kez olsun. Sendeledi Davut, tere battı, tırnaklarını avuçlarına geçirdi. Birbir zorlukla kapıya doğru yürüdü sonra. Dur gitme otur, dedi Surpik, acı çekmeni istemediğimden.. otur dinle. Çocuğum sayarım seni. Davut küskün küskün baktı Surpik dudu'ya. Düş değil gerçek o. Tümüyle gerçek. Gerçekten de gerçek benim için. Onsuz ölürüm, yaşayamam bunu bil. Sonra hızla merdivenlerden aşağıya kaydı. Edanaz'a gidecekti. Onda avutacaktı küskünlüğünü, yalnızlığını, babasının Liver de avuttuğu gibi. Ona sığınacaktı. Aynı hızla geceye karışıp karanlığın içinde gözden yitti çabucak. ❁

ÖMER ASAN

Olmuyor, Olmuyor, Olmuyor

ONU da seviyorum, O'nu da. Ne demek mi? İki kadını da seviyorum; hem Yelda'yı hem de Selda'yı. İsimlerindeki lirik uyum yüreğime de yansıdı. Aynı anda ikiz bir sevgi taşıyorum.

Çok değil iki gün arayla tanıdım onları. İlkin Selda'yla tanıştık, boştaydım, sevgili aranıyordum. Ortaköy'de bir barda zaman tefediyorken yanımıza gelmişti. Arkadaşların arkadaşıydı. Boş yanıma oturduğunda kırk yıllık tanışığız gibi muhabbete koyulduk. Konuşurken koluma giriyor, gözlerimin içine bakıyordu. Müthiş de kalçaları vardı abi, o kadar olur. Ben kendimi fırlama sanırdım, hikâye, bu kızın anasının karnına girmesiyle çıkması bir olmuştur. O an içimden onu öpmek geldi, sarıldım ve öptüm. Şaşırmış gibi yapıp güldü. Dağılırken yine görüşelim dedik, işte böyle başladı.

Yelda'yı bir dinleti sırasında arkadaşlarım tanıştırdı. Yine yanyana oturuyor ve bazı şarkıları birlikte söylüyorduk. Bir şarkıda elimi tutup havaya kaldırdı. O ritmik salınımlar yüreğime de yansımıştı. Onunla da al telefonumu ver telefonunu deyip ayrıldık.

Eee... Ne olmuş yani, diyeceksiniz, bu kadarcık şeylerle aşk mı başlar? Başlar ya da başlamaz. Yaşam eredi bir yol değil mi? Ben de kendimi neye ereceğimi bilmeden salmışım gidiyorum. Bazen bir aşk, bazen de bok çukuruna düşerim. Temiz kaldığım anlar aslında yaşanmamışlığımdır. İşte böyle salmışım kendimi deryaya, mevlam kayıra.

İlk, Yelda'yla çıkmaya başladık. Öyle denk geldi, Sosyalist Parti'nin ilçe lokalinde karşılaştık. Partide sık sık toplantılar oluyor ve alevli tartışmalara tanık oluyorduk. Öyle ki, dağıldıktan sonra sorunu sığındığımız kafelerde tartışmaya devam ediyorduk. Bu arada sık sık karşılaştığım Yelda'yla toplantılardan birlikte çıkar olduk.

Dürüst ve açık sözlüydü Yelda. Söylemek istediğini kıvırtmadan söylemesi, içtenliği, düşüncelerini inatla savunması sarmıştı beni. Toplantılarda söz aldığında herkes susar, dikkat kesilirdi. Bunda alımlı ve güzel bir kız olmasının da payı vardı. Ben de ondan pek aşağı kalmıyor, hatta bazen inadına onun savunduğu görüşlerin tersini öne sürüp tartışmayı uzatıyordum. Bu nedenle toplantı çıkışı beni yakalıyor, "bu konuyu görüşmemiz gerek" deyip bir yerlere götürüyordu, canıma minnet. Al papazı, ver kızı uzlaşmasından sonra başka konulara dalıyorduk.

Artık parti toplantıları dışında da buluşuyor, sinemaya, tiyatroya, sahile gidiyorduk. Arkadaşlarım da durumu fark etmişler, "hayırlı olsun" dileklerini sunmuşlardı, ama daha elini bile tutmamıştım.

Ülkenin de gündemi doluydu. Sorunlar bel boyuna ulaşmış, partileri de boğmuştu. Ortalıkta korkunç bir istikrarsızlık kol geziyor, bundan da fırsatçılar kazançlı çıkıyordu. İstediğin kadar "kafana takma" de, yerken, içerken, işerken, kahvede ellibir oynarken sorunları konuşuyor, düşünüyorduk. Böylesi bir girdabın içinde yüzmeye çalışıyordum. Sevgilisizlik de cabası.

Derken bir telefon; Selda. Akşam Ortaköy'delermiş.

Bir masanın etrafında yedi-sekiz kişilik kızlı erkekli grup olduk. Birçoğunu da tanımıyorum. Doğal olarak Selda'nın yanına oturdum. Gruptuk, ama herkes yanındakiyle takaza ediyor, biralarını çekiyordu. Selda'da gününde değildi herhalde, çünkü pek konuşmuyordu. Tam "Yerim böyle grubu," deyip kalkıyorken, Selda :

"Nereye?" diye sordu.

"Sıkıldım be," dedim.

"Hadi bana takıl," dedi, masadakilere, "Eyvallah," çektik.

"Şimdi nereye?" diye bu sefer ben sordum.

"Yürüyelim," dedi.

Kuruçeşme'ye kadar hiç konuşmadan yürüdük. Boğaza bakan bir kanepenin çağrısı üzerine oturduk. Dibime kadar sokuldu Selda. Gözlerimin içine bakarak şarkı söylemeye başladı. Tam "şimdi bir şeyler" olacak diye düşünürken,

"Benimle birlikte olur musun?" diye sordu.

İçimden "Bismillahirrahmanirrahim" çektim, şaşırmıştım. O an aklıma Yelda geldi, ama aramızda bir şey geçmemişti ki. Soruyu yanıtlamalıydım.

"Mümkündür," dedim, gülüverdi.

"Haydi o zaman bana gidelim," dedi.

Evine, yer minderleriyle döşeli odasına aldı beni. Etraf kitap ve kasetlerle doluydu.

"Sete bir kaset koyuver," dedi ve mutfağa girdi. Biraz sonra elinde içkiler ve çerezlerle gelip kanepedeki gibi dibime sokuldu. O an tutucu yanımı mı kullanayım, özgürlükçü yanımı mı diye düşünceye dalmışken,

"Anlat bakalım," deyiverdi.

"Ne anlatayım?"

"Ne düşündüğünü..."

"Şimdi felsefe yapmanın sırası değil diye düşünüyorum."

İçkisini bırakıp boynuma sarıldı. Minderlerin üstüne yuvarlanıverdik. Yaşamımın en heyecanlı ve coşkulu sevişmelerini yudumladım diyebilirim. Yaşam buydu işte.

Sabah olmuş, uyanmıştık. Giyinirken,

"Nasıldık?" diye sordu.

"Düşünmem gerek," dedim, gülüştük.

İnsanı insan değil de insanlar olarak düşünürdüm. Toplumsal yaşam, toplumsal mücadele, toplumcu sanat, toplum... Toplumsal sevişme, asla. Şimdi de bireysel yaşam, bireysel mücadele, sanatta bireysellik, birey... Yatağıma kadar gi-

ren bu kavramları kovmanın sırası gelmişti. O neydi be, sevgili seçerken bile siyasi tercihlerimizle uyumluluk arıyorduk. Kalçalar, göğüsler, dudaklar daha mı sonra gelirdi ne?

Şu bireylerle ne çok ortak noktamız, ne çok da farklılıklarımız varmış. Farklılıkların çekiciliğini hep yadsımışız ve bugüne dek bu çekiciliği yok etmenin yollarını aramışız. Oysa kışkırtmalıymışız anasını satayım. Aslında beni kışkırtan Selda'ydı. Ama ne bir söz istedi, ne bir şey sordu, ne de bir daha görüşelim dedi. Birkaç gün sonrasıydı, Yelda'yla buluştuk. Beni görür görmez boynuma sarıldı.

"Nasılsın?" diye sordu, sevecendi.

"İyi," dedim.

Bir yandan da, "Ne bok yedim," diye düşünüyordum. Çünkü Yelda'yı seviyorum. Yanıtımın kısa oluşundan hoşlanmadı :

"Ne demek iyi?"

"Ne demek istiyorum," deyip, hafifçe kızaran yanaklarından öptüm. Doğruca bir kafeteryaya gidip oturduk. Yelda'ya,

"Gel seninle biraz felsefe yapalım," dedim.

"Olur, nerden başlayalım?"

"Yaşam sorgulanmaya değer mi?"

"Valla üstat, Sokrates, sorgulanmayan hayat yaşanmaya değmez, diyor."

"O kadar derine dalmayalım. Bana dün ne yaptığımı sor."

"Sorduğumu farzet."

"Tamam, dün seni bir kadınla aldattım." Ne diyeceğini şaşırmıştı. Başını önüne eğdi. Bir süre hiç konuşmadan öylece kaldık. Elimi uzattım, tutmadı. Başını kaldırıp yüzüme baktı :

"Felsefen bu mu?" dedi.

"İlginç olan da bu. Benim felsefemde böyle bir davranış yoktu. Sana herhangi bir söz vermememe rağmen yine de kendimi, seni aldatmış sayıyorum. Çünkü seni seviyorum."

"Aldatmaya değer miydi bari?"

"Hiç düşünmedim."

Kısa bir susma faslından sonra ayağa kalktı :

"Ben de seni sevmeye başlamıştım, ama ne seni ne de kendimi öyle zırt pırt sorgulamaya niyetim yok. Yaşam zaten bizi olabildiğince yoruyor. Sense daha başlangıçta beni yormaya başladın."

Ben de ayağa kalktım. Birlikte çıkıp sahil boyunca yürümeye başladık. Konuşacak bir konu bulamıyordum, zaten otobüs durağına gelmiştik. Yelda gülümseyerek ellerimi tuttu :

"Eğer beni yormaya niyetin yoksa, yine görüşürüz" diyerek uçtu gitti.

Hep böyle olmuştur. Bir sevgili bulabilmek için günlerce aranırım. Bulduğumda da müthiş severim. Bu arada anlayamadığım şeyler yaşarım ve sonuçta ayrılıklar düşer payıma. Ayrılıklarımı sever hale geldim. Tam düşlerimi süsleyen sevgiliyi buldum derken pırrr...

Abi, ya onlar beni anlamıyor, ya ben onları. Anlamak için evdeki bütün kitapları karıştırırım. En güzel aşk hikâyelerini, en iyi aşk şiirlerini okurum, hiçbiri benimkileri tutmaz. Ama yine de olmuyor, olmuyor, olmuyor. ●

HÜRRİYET YAŞAR

İnce ve Güzel

YAZI iyi gitmiyordu. Masadan kalktım. Dalgın, yürüye yürüye, boğaza tepeden bakan gecekonduya varmışım.

O, kendi yaptığı oturağa uzanmış, İstinye'nin üzerinden batmakta olan yusyuvarlak, kıpkızıl güneşi seyrediyordu.

Beni görünce bir, "Oooo!" çekti, doğruldu. Masanın üzerindeki demliğe davranıp içeriye seslendi :

"Bir bardak getirin, heeey!"

Sarılıp hoşlaştık.

Ayağa geçiriliveren terliklerin telaşlı, şıpıdık sesleri yaklaştı. "Aaa, kim gelmiş!" diyerek bir kız çocuğu koştu, kucağıma atladı. İndi, içeriye haber vermeye gitti.

Bardağa çay koyan kemikli, büyük ellerdeki titremeyi, dudaklardaki bıyıkaltı gülümseyişte de gördüm. Sevinçten olduğunu anlayıp, geldiğime sevindim.

Şimdi, seyrek gelişimden yakınan dokundurmalar gelecek, ben de onları karşılayacaktım. Hep öyle olurdu. Yüzüme binlerce yıllık sevgiyle bakan adamın mavi gözlerindeki ağlamaya yakın sevinci görünce, bu eskimiş kurgudan vazgeçtim. Gözlerim söylemiş olmalı ki o da, "unuttun bizi" ile başlamadı. Hiçbir şey söylemedi. Gözlerime baktı, baktı.. Burnuma, gözlüğüme, kulaklarıma baktı... Ben de kendimi bıraktım...

Cebinden bir sigara çıkardı, yaktı. Ben yanında içmezdim. Bardaktaki çaya bir kaşık şeker koyup uzattı.

Tavan arasından iki kedi çığlık çığlığa tepemizdeki asmaya, ordan da yere atlayıp kaçtılar. Gülüştük. Kedilerin gittiği yönde, bahçenin öte ucunda, çitlere dikine dayanmış bir kütük duruyordu.

"O kütük ne olacak?" dedim.

İçerden gelenler oldu, sarılıp öpüştük. Oturup hal hatır sordular. Onlarla eski kurguyu bozmadık, hoşbeş edip soruştuk.

Yemek hazırlamak için hepsi içeri dönünce, biten sigarasını bastırıp dumanını üfledi.

"O kütük kuruyacak," dedi.

"Ne zaman kurur?" dedim. Başını önce kütüğe, sonra yarısı batmış kızıl güneşe çevirdi. Yanımıza yöremize sandalye çekip oturanlar oldu.

"Belli olmaz. Havaya bağlı," dedi.

"Ne yapacaksın?" dedim.

Kalktı. Ağır adımlarla kütüğün yanına gidip, güneş görmeyen yüzünü üste çevirdi. Gelip oturdu. Boşalan bardağına çay doldurdu.

"Olursa, kemençe..." dedi.

"Olur," dedim, "niye olmayacakmış?"

Güldü.

"Dalı var, budağı var bu işin," dedi. "Olur demekle olur mu? Bakalım ne çıkacak içinden?"

Bir şey diyemedim. Yemekten sonra kalkıp eve döndüm. İçimde, nedenini bilmediğim tanımsız bir yeğnilme vardı.

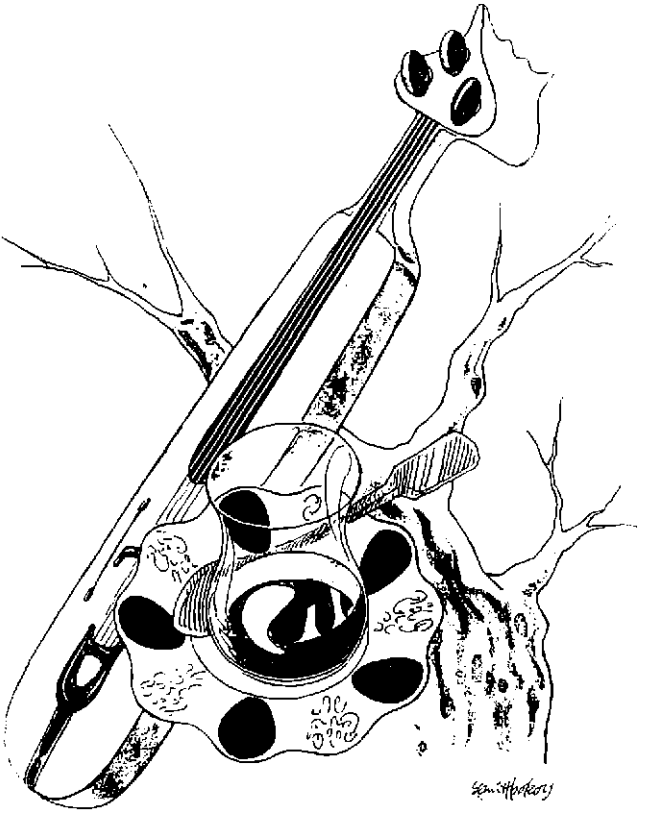

Desen : Semih Poroy

Yazıyı, yazdığım kadarıyla okudum. Tam da budak gibi bir yerde takılıp kalmıştım. Masanın üzerine attım.

Kaç gün, kaç hafta geçti bilmiyorum. Elimdeki, hâlâ işin kabasıydı.

Kalkıp ona gittim.

Sözcüklerle yazılan şiir bazen, insanın yaşadığının nasıl da uzağında kalıyor! Ben hiçbir şey sormamış, hiçbir şey söylememiştim. Gitti, elinde kemençeye benzer bir oyuk ağaçla geldi. Bahçenin ucuna baktım, kütük yerinde yoktu.

Oyuğun içinde elime takılan iskarpela kalıntılarını yolarken :

"Daha çok işi var," dedi. "İncelecek. Ötmez böyle. Ses vermez."

Elinin yavaşlığını hep bilirdik.

"Ne zaman biter?" dedim.

"Çalışsam biter," dedi. "Elim değmiyor her zaman. Yoksa, olmayacak işi kalmadı. Başladım ya, gider. Sözünü de verdim."

Sevinçle bakıştık.

Eve döndüm. Yazının başına oturdum. Yaban sözcükleri ayıklayıp yerlerine uyanlarını buldum. Yattığımda, gün aydınlanıyordu.

Huzursuz bir uykudan sonra, yeniden işe koyuldum. Baştan sona okudum.

Olmuyordu. Bir şey eksikti, ama neydi? Ben bu yazıyı son tümcesi için, hatta son sözcüğü için yazmaya başlamıştım. Yazı oraya gitmiyordu.

Vardığımda, daha uyanmamıştı. Bahçedeki oturağın üstüne uzanıp, boğazdan geçen gemileri seyrettim. Çay verdiler. İkincisini içerken uyku şişi gözleriyle çıkıverdi. Toparlandım.

Masaya peynir, zeytin koyarlarken söyleniyorlardı :

"Şu kiremitlerin altına iki tahta çakmadı. Tavandaki kedilerden uyunmuyor."

"Sabaha kadar ağaç oydu. Sanki üç kuruş para alacak!"

Güneşe henüz alışmamış mavi gözlerindeki öfkeyi söylenenlere çevirdiğinde, içeri kaçıvermişlerdi.

"Benim işim bitti gibi," dedi. "Yalnız, kapak yok işte!" Çitlerin yanındaki tahtaları gösterdi. "Bunlardan olmaz. Köknar olacak." Gece çok düşünüp de olurunu bulamamış gibi, tahtaları kucaklayıp evin arkasında bir yere bıraktı, geldi.

"İlle köknar mı olacak?" dedim.

"Köknar hem güzel öter, hem de ince ince oyarsın," dedi. "Kendinden damarlıdır. Üstüne desen verir."

Yola baktı. "Bugün," dedi, "birisi geçecek. Ona söylerim, getirir."

"Ne zaman getirir?" dedim.

"Bir daha geçerken getirir besbelli," dedi.

"Ya bir daha geçmezse?"

"Geçer. Hastası var bu tarafta."

"İyi," dedim, "geçsin de..."

Öylece ayrıldık.

Yazının sonunu aramayı erteledim. Çıkardığım kadarının, dilime takılan yerleriyle uğraştım. Kimi yerini yontup sivrilttim, kimi yerini törpüleyip yumuşattım. Sonunda iyice ele avuca geldi. Sevindim.

Ona gittiğimde, keyfi yerindeydi. Kalktı, içeri girdi. Anladım. Pırıl pırıl, incecik bir kemençeyi, getirdi, ellerime bıraktı. Yüzümdeki arkadaş sevincini okuyunca, yine gitti, bir başka kemençeyle döndü. Şaşkınlığımı seyretmenin tadını çıkarıyordu. Yeter, anlat diye baktım.

Titrek ve tane tane başladı. İlkinin yanında bir acayip kalan ikinci kemençeyi göstererek :

"Bunu yapmış birisi vermiş adama," dedi. "O da beğenmemiş, benden istedi."

Gözlerindeki haklı sevinçte kıskançlık yoktu. İki kemençe de önümdeydi. Birinin ince ve güzel, ötekinin kaba ve çirkin olduğunu seçiyor, "ama neden" sorusunu yanıtlayamıyordum.

"Düğünde kemençeyi eline aldın mı bıraktırmazlar adama," dedi. "Bu yarım kilo çeker. O elindeki, iki yüz yetmiş gram."

Aradaki gramlar kafama vurulmuş gibi şakaladım. Baktıkça, baktıkça görmeye başladım.

Acayip kemençenin boynu kısa ve küt, ötekininki ince ve uzundu. Birinde, tellerin eşiği öylesine kesilip konulmuş, öbüründe işlemeli. Birinde, tel bağlanmış

kulaklar dümdüz ve kalın, öbüründekilerde tanımsız bir incelik. Birinin üst tahtası... İşte o kapak... Boydan boya damarlı ve ince... Bir eski marangoz dost, çok uzaktan getirmiş. Köknar. Köknarın üstü damar damar...

Acayip kemençeyi aldı götürdü.

Döndüğünde, "O niye uğraşmamış?" dedim.

"Uğraşmıştır," dedi. "Adamoğlu işine içindekini döker, hey oğlum."

Dayanamayıp, ilk kez iş olsun diye konuştu :

"Olmuş mu?"

Elimdekini, kutsal bir emaneti verir gibi uzattım.

"Çay demleyin yahu!" diye içeriye seslendi.

Dudaklarında aynı titrek, ama sevinçli gülümseyiş vardı.

Kanlıca, 1994

ÖYKÜ YAZMAK

SEVİM GÜNDÜZ RAŞA

Öyküye olayın çok öncesinden değil hemen yakınından başlamalı ve olaya hemen girmelidir. Okur, daha ilk bir iki tümcede kendini öykünün dünyasında duyumsayabilmeli, olayın gelişimiyle ilgili ipuçları alabilmelidir.

Herkes öykü yazabilir mi?

Son yıllarda öykü ve roman yazma sanatı üzerine okuduğum birçok kitabın kimilerinde – ABD'deki üniversite hocam da aynı görüşü paylaşıyordu – isteyen herkesin yeterince çalışırsa iyi bir öykü ve roman yazarı olabileceği, ün ve para kazanabileceği ileri sürülür.

Ün ve para kazanılabileceğine karşı çıkmıyorum; ancak gerçekten iyi, sanatsal değeri olan öyküler yazmak için bu alanda yetenekli olmak ve bu yeteneği geliştirmek için pek çok çalışmak gerektiğine inanıyorum.

Kimse size yazmayı öğretemez, yazmayı kendi kendinize ve çok çalışarak öğrenebilirsiniz

O zaman şöyle bir soru geliyor akla : Bu konuda neden bu kadar kitap yazıldı? Neden okullarda, üniversitelerde "Yaratıcı Yazma" dersleri veriliyor? Üstelik de neden bu dersler, "Şiir Yazma", "Roman Yazma", "Öykü Yazma", "Oyun Yazma", "Senaryo Yazma" vb. bölümlere ayrılıyor?

Çünkü büyük ustaların yapıtlarının incelenerek varılan sonuçlardan yararlanılması gerektiğine inanılıyor. Kuramlaştırılmış bilginin bize zaman ve güven kazandırdığına kuşku yok. Bir gerçekliğin ayırımına varılması için, o gerçekliğin bir adı olması gerekir. Ayırımına varmak, karanlıkta el yordamıyla kendimize yol aramaktansa, bir şeyi bilinçle yapmamıza yardımcı olur. Yoksa şu kurala uyularak konuşmalar yazılırsa, öykünün başlangıcı şöyle olursa, ya da gelişme bölümü öykünün şu kadarlık bölümünü kapsarsa iyi bir öykü olur denemez hiç kuşkusuz. Biz burada, anlatı şu özellikleri taşıyorsa öykü adını alır, şunlar yapılırsa öykü iyi olmaz diyebiliriz. Yazdığının iyi bir öykü olması için yapması gerekenleri yazar kendisi bulabilir ancak.

Öykü nedir? Ne değildir?

En basit tanımıyla öykü birinin (ya da birkaç kişinin) başından geçen bir (ya da birkaç) olayı, bu olayları yaşayan kişilere çok yakın olarak, adeta onların özünde yaşayarak anlatan ve kurgu olan yazı türüdür. Edgar Allan Poe öyküyü uzunluğu bakımından, "Bir oturuşta okunabilecek uzunlukta," diye betimler. Öykünün bir başka özelliği ise, lirik şiir dışındaki yazı türlerinin hiçbirinde ras-

tlanmayan bir bütünlüğü oluşudur.

Öykünün ne olmadığına gelince : Öykü skeçten değişiktir, çünkü skeçte kişi, ya da kişiler, durağan bir biçimde anlatılır. Skeçteki olay yalnızca kişinin özelliklerini göstermek için kullanılır. Kişinin bu olay sonunda değişmesi söz konusu değildir, yaşanan olaydan önce de öyleydi, olaydan sonra da öyledir. Dün de öyleydi, yarın da öyle olacaktır.

Oysa öykünün dinamiği vardır. Tıpkı yaşam gibidir. Öykü kişisi bir olay yaşar, yol kavşağında kalır, içsel ya da dışsal bir çatışkı (ya da her ikisini birden) yaşar, fakat yaşadığı deneyimden sonra, önceki kişi değildir, deneyim onu değiştirmiştir.

Öykü, ne kadar kısa olursa olsun, anekdot da değildir. Çünkü anekdotta bir ya da iki kişi söz konusudur fakat ortam hiç önemli değildir. Olay ayrıntıyla anlatılmadığı gibi dünyanın herhangi bir yerinde geçmiş olabilir, herhangi bir zamanda yer almış olabilir ve çoğunlukla güldürür.

Öykü romandan da ayrıdır. Genelde romanda olaylar ve karakterler daha çoktur. Öyküdeki kadar bütünlük söz konusu değildir. Romanda olaylar belirli bir konu çevresinde de olsa, sonda toparlanmak üzere belirli bir uzaklığa kadar dağılabilir. Kurgu bakımından uzun öyküyle kısa romanın birbirine daha yakın olduğu söylenebilir.

Öykü romandan da ayrıdır. Genelde romanda olaylar ve karakterler daha çoktur. Öyküdeki kadar bütünlük söz konusu değildir. Romanda olaylar belirli bir konu çevresinde de olsa, sonda toparlanmak üzere belirli bir uzaklığa kadar dağılabilir.

Öykünün öğeleri

Öykünün öğeleri, bir araya geldikleri zaman öyküyü oluşturan şeylerdir. Bunları, 1. Konu, 2. Fikir, 3. Ortam, atmosfer, 4. Kişi(ler), 5. Olaylar dizisi olarak sıralayabiliriz.

1. Konu.

Öykü bir ya da daha çok olay anlattığına göre bir konusu vardır. Olay ne denli sade, ne denli kısa olursa olsun, bir olaydır, dolayısıyla olayın anlattığı şey, öykünün konusudur. İki tümceyle anlatılan bir olayın bile konusu vardır.

Örnek : Yabandomuzu avına gitmişlerdi. Hava birden kararda, korkunç bir fırtına koptu.

Konu : Yabandomuzu avına gidenlerin birden fırtınaya yakalanmaları.

Ne var ki çağdaş öyküde konuyu yalnızca 'anlatılan olaya' bağlamamak gerekir. Birçok çağdaş öyküde konu, "olaydan öte" bir "durum"dur. Yine de öyküde anlatılan "bir şey" vardır, ve bu da öykünün konusudur.

2. Ana fikir.

Öykünün ana fikri, okurunuzun, okudukça algılamasını istediğiniz şeydir. Öyküde, romandaki gibi uzun uzadıya olaylar dizisi söz konusu olmadığı için, ana fikir konuyla ve öykünün öteki öğeleriyle iç içedir. Öykü kişilerinin davranışla-

rından kolaylıkla sezilebilir. Öykünün anlatım biçemi bile bize ana fikirle ilgili ipucu verebilir.

3. Ortam, atmosfer.

Öykü kişilerinin içinde bulunduğu, olayların yer aldığı mekân ve atmosfer, öykünün ortamını oluşturur. Öyküde yer betimlemesi ya da, gelecek olaya okuru hazırlamak için küçük sahne betimlemeleri olarak verilebilir. Kullanılan benzetmeler, güçlü yüklemler, sıfatlar, imgelerle merak uyandırabilir.

Kimi öykülerde (özellikle çağdaş öykülerde) konu ve olay çok kolaylıkla göze çarpmaz. Asıl önemli olan yazarın fikrini, dünya görüşünü, duygularını ve düşüncelerini okura iletebilecek bir atmosfer yaratabilmektir. Bu atmosfer yine de bir öykü atmosferi (yani, yine de bir olay - konu çerçevesinde) olacaktır. Olay ve konu olmazsa, yazı deneme, makale ya da sohbet olur, öykü olmaz.

4. Kişiler.

Öykü bir ya da birkaç kişinin başından geçen olayı ya da olayları anlattığına göre, yazmaya karar verdiğiniz zaman en önemli işlerinizden biri öykünüz için kişi(ler) bulmaktır. Bu kişileri nereden bulacaksınız? Yakın çevrenizden. Çıkış noktanız kendiniz veya yakınlarınız da olabilir. Ancak üstünde birleşilen bir nokta vardır ki o da şudur : Çevrenizden tek kişiyi alıp hiç değiştirmeden öykünüze kahraman yaparsanız, yalınkat, başarısız bir öykü çıkar ortaya. Çünkü tanıdığınız o kişinin özelliklerine bağlı kalarak anlatmaya çalıştığınız zaman kendinizi sınırlandırmış oluyorsunuz. O nedenle tek kişi yerine, tanıdığınız birkaç kişinin birbirine uyumlu yönlerini alıp bir öykü kahramanı yaratabilirsiniz. Ayrıca öykünüz üstünde çalışırken o da sizden yeni kişiler bulmanızı isteyebilir. Onun sesine kulak verin.

Öykü kahramanınıza ilişkin, öykünün gerektirdiğinden daha geniş bilgi vermeyin. Çevremizdeki insanların kişiliklerini davranışlarından çıkarsamalar yaparak öğreniriz. Öyküde de yöntem bu olmalıdır. Öykü kişisinin çabuk öfkeye kapıldığını yazar söylememeli, onun öfkesini davranışlarıyla ve sözleriyle gösterdiği bir ortam yaratmalıdır. Okur, kahramanın öfkeli kişiliğini onun davranışlarından ve söylediklerinden kendisi sezinlemelidir.

Yukarıda öyküyü, kişinin başından geçen bir olayın anlatımı diye tanımladı. Kişinin başından geçen olay anlatılmaya değer olmalı her şeyden önce. Peki, bir kişi bir olayı yaşarken, her şey onun istediği yönde gelişirse anlatılacak ne kalır? Masallardaki son benzeri, "Onlar erdi muradına, biz çıkalım kerevetine," deriz, masal biter, söylenecek söz kalmaz. Demek ki, anlatılmaya değer bir olay olması için kişinin karşı karşıya kaldığı bir durumda bir çelişki, bir çatışkı yaşaması gerekiyor. Öyküdeki kişi bir yol kavşağında kalacak, bir seçim yapmak zorunda olacak. Örneğin, balıkçı, şu ya da bu nedenle bir an önce köyüne ulaşmak zorundadır; fırtınaya yakalanır. Bir başka kıyıya çıkıp yaşamını kurtarma yolunu mu seçecek yoksa ölüm tehlikesini göze alarak köyüne gitmeye mi çalışacak? Bu bir çatışkıdır. Bundan bir öykü çıkabilir. Ya da, kişi sevgilisiyle eşi arasında, zaman zaman onlardan kaynaklanan, zaman zaman yalnızca kendi içinde doğup gelişen (ama gerçekte yine eşiyle sevgilisinin en azından varlıklarından kaynaklanan) kimi çatışmalar yaşar. Bu çatışkılar da bir öyküye konu olabilir.

Kimi öykülerde kişinin çatışkısı pek kolaylıkla göze çarpmaz, ama öykü an-

latılmış olduğuna göre kesinkes bir çatışkı vardır ve bir daha dikkatle okunduğunda görülecektir.

Günlük yaşamımızda tanıdığımız kişileri gözden geçirelim. Sorunlarını bildiğimiz kişilere kendimizi daha yakın duyumsarız. Yine de yaşamlarına ilişkin her şeyi bildiğimiz kişiler bize çok ilginç gelmez. Demek ki yakınlık duymamız için sorunlarını bilmemiz gerekse de ilişkilerimizde biraz da gizem arıyoruz. Öykü, gerçek yaşamın bir yansıması olduğuna göre durum orada niye değişik olsun? O nedenle bir yandan kahramanın sorununu okura sezdirip yakınlığını sağlamaya, bir yandan da gizemi yıkacak sınırı aşmamaya çalışmak gerekiyor.

Öykü kişilerine ilişkin bir noktayı daha belirtelim : Öykü kişisinin gerçekliği, inandırıcılığı çok önemlidir. Öykünüzün kahramanı bir kuş da olabilir. Richard Bach'ın *Martı*'sını anımsayalım. Martı'nın yaşamından insanlara ilişkin gerçekleri öğrensek de öykünün kahramanı bir kuştur. Ama öyküde yaratılan ortam içinde gerçektir, inandırıcıdır. Öykü kişisi insan da olsa, başka bir varlık da olsa (Adalet Ağaoğlu'nun "Duvar" adlı öyküsünü anımsayalım) ölçülü bir abartı, dahası ölçülü bir çarpıtma öykü kişisini çok ilginç kılabilir. Yeter ki gerçekliği bozulmasın.

Öyküdeki olayı kurgularken dikkat edeceğimiz en önemli nokta olay – kişi uyumudur. Karşıtlıklar, sürprizler öyküde merak ve gerilimi artırabilir, bunları kullanmak yararlıdır kuşkusuz; ama öykü kişileri bölümünde değinildiği gibi inandırıcı olmak önkoşuldur.

5. Olay, Olaylar Dizisi.

Öyküdeki olayı kurgularken dikkat edeceğimiz en önemli nokta olay – kişi uyumudur. Karşıtlıklar, sürprizler öyküde merak ve gerilimi artırabilir, bunları kullanmak yararlıdır kuşkusuz; ama öykü kişileri bölümünde değinildiği gibi inandırıcı olmak önkoşuldur. Silik kişilikli korkak birinin bir kabadayıya yumruk attığını söylemek istersek bu iki kişiyi çok uygun bir ortam ve olaylar dizisi içine yerleştirmemiz gerekir. Öyle ki okur bir yandan şaşırırken bir yandan da "Böyle şey olmaz, yazar bizi aptal yerine koyuyor," dememeli.

Öyküde (romanda bile) kahramanın başından geçen bütün olayları anlatmak olanağı yoktur. Ayrıca da anlatılsa ne kadar sıkıcı olacağını düşünün. Çok şey anlatmak sonuçta hiçbir şey anlatmamakla eşdeğerlidir. Kısacası yazar, anlatmak istedikleri konusunda seçici olmak zorundadır. Öykü yazarı ise roman yazarına göre daha da seçici olmak durumundadır. İstediği konuyu seçemez anlamına gelmez bu hiç kuşkusuz; kahramanının başından geçen olaylar arasından seçme yapmak zorunda olduğunu söylemeye çalışıyorum. Ana fikri neyse, ona ve kahramanına en uygun olayı (olayları) seçmek durumundadır yazar. Burada genel bir kuralı işaret etmenin çok yararlı olacağına inanıyorum : *Öykü, uzunluğu oranında olay ve kişi barındırır.* Çok kısa bir öyküde bir, bilemediniz iki kişi ve tek olaya yer vardır ancak. ("Bizim İstediğimiz Aşk Ve Para", William Saroyan, *Yoksul İnsanlar*, Türkçesi : Memet Fuat) Oya Baydar'ın, Adalet Ağaoğlu'nun, Füruzan'ın

öykülerinde ise, daha uzun oldukları için daha çok kişi ve daha çok olayla karşılaşırız.

Kişilerin tanıtımı, olaylara bağlı olarak yapılmalı, yazar bu yolla söylemek istediklerini okura sezdirmelidir. Yazarın ana olay dışındaki yan olayları, öyküye yararı olduğu oranda kullanması gerekir, yoksa öykünün bütünlüğü bozulur. Yan olaylar, ya da sahneler, kendi içlerinde birer bütün olsa da, öyküdeki ana olayla bağları oranında gereklidirler. Ancak, çıkardığımız zaman öykünün bütünlüğü bozuluyorsa, öyküde bir eksiklik oluşuyorsa, o yan olay ya da sahne öykümüz için önem taşımaktadır. Duvarda asılı duran bir gemici fenerinden söz ediyorsanız, o fenerin orada bulunuşunun öykünüze bir şey katmış olduğuna inanmalısınız. Ya kahramanınız o fenerle bir şey yapsın, ya da denizle, gemicilikle bir ilişkisi bulunsun; ama o fener o duvarda boşu boşuna asılı durmasın.

Öykünün bölümleri

Şimdi aşağıdaki çizelgeye göz atalım.

Başlangıç- karmaşa- düzene girme
Başlangıç- sorun- çözüm
Başlangıç- çatışkı- karar
Başlangıç- gerilim- çözülme
Başlangıç- soru- yanıt
Başlangıç- gizem- açıklama

Bu çizelgeye daha birçok satır eklenebilir. Ama şurası kesin ki, en genel görünümüyle öykünün başlangıcı, orta bölümü ve sonu vardır.

Başlangıç

Bütün yazı türlerinde başlangıç çok önemlidir. Kısa yazı türlerinde okur ilk birkaç tümceyi okuduktan sonra yazının bütününü okumaya karar verir ya da okumaktan cayar. O nedenle başlangıç bölümünde yazar ne yapıp edip okurun ilgisini çekmeyi başarmalıdır.

Başlangıç bölümü okuru olayla, ortamla ya da öykünün kişileriyle tanıştırır, ona gelecek olaylara ilişkin ipuçları verir.

Öyküye olayın çok öncesinden değil hemen yakınından başlamalı ve olaya hemen girmelidir. Okur, daha ilk bir iki tümcede kendini öykünün dünyasında duyumsayabilmeli, olayın gelişimiyle ilgili ipuçları alabilmelidir.

Öyküye, ortam betimlemesi, ya da kişi anlatımıyla ya da doğrudan doğruya konuşmayla başlanabilir. Ancak okura kişileri tanıtmak kaygısıyla, kişilerin kendi aralarında bildikleri şeyleri söyletmemelidir. (Bu kural, öykü içinde yer alacak bütün konuşmalar için geçerlidir.) Bir TV dizisinden aldığım şu örneğe bakalım : Dizi başlarken bir yatak odasında, bir erkeği bavulunu hazırlarken görüyoruz; karısı ona yardım etmektedir. Erkek karısına şöyle der :

"İstanbul'a gitmem gerekiyor. Yeğenim Hüseyin, büyük ağabeyimin oğlu, babası öldükten sonra işin başına geçmiş. Kardeşi Ahmet..."

Bu konuşmada bence birçok yanlış var. Bir kez, ağabeyin ölümünü erkeğin eşi kuşkusuz biliyordu; ağabeyin oğlunun yeğen olduğunu ise herkes bilir. Bu

hanım bu beyin eşiyse Ahmet'in Hüseyin'in kardeşi olduğunu da biliyordur. Ola ki hanım eşinin ailesiyle hiç görüşmemiştir ama yine de aile içindeki olayları ve kişilerin adlarını bilmemesi çok küçük bir olasılıktır. Öyle olsa bile oyun içinde bunun bir başka biçimde duyurulması gerekirdi.

Yukarıdaki konuşma bir öykünün başlangıcı olsaydı şöyle verilebilirdi :

Erkek, aceleyle mutfağa girdi, yemek hazırlamakta olan karısına, "İlk uçakla İstanbul'a gitmem gerekiyor," dedi.

Kadında ve okurda merak uyanacak. İstanbul'da acaba ne oldu? Ayrıca okur küçük bir ipucu yakalamış olacak. Bu kişiler İstanbul'da değil, fakat uçak seferlerinin (dahası İstanbul'a birden çok seferin) yapıldığı bir kentte yaşıyorlar.

Kadın, elindeki bıçağı bırakmadan kocasının arkasından yatak odasına gitti, merakla, "Ne oldu? Çok mu önemli?" diye sordu.

Erkek yatağın üstüne küçük bir bavul attı, çekmeceden aldığı çamaşırları bavula doldurmaya başladı; bir yandan da karısına yanıt verdi. "Hüseyin fabrikayı devralmış. Ahmet'le aralarında sorun çıkmış. Yengem beni çağırıyor."

Kadın yatağın kıyısına ilişti, "Babalarının cenazesi kalkalı daha iki gün oldu, onlarsa birbirlerine mi düşmüşler?"

Ya da başka bir başlangıç yazılabilir. Önemli olan konuşmaların doğal olmasıdır.

Şimdi de William Saroyan'ın yukarıda sözü edilen "Bizim İstediğimiz Aşkla Para" adlı öyküsünü okuyalım. Öykü şöyle başlıyor :

Adınız nedir? dedi kadın.

Joe, dedi adam. Dün gece Musso and Frank's'ta tanışmıştık.

Ah, evet, tabii, dedi kadın. Ne kadar aptalım, unuttum. Yazarsınız.

Bırakın şimdi, dedi adam, unutun onu da.

Öyle böylece sürer. Olayın ve çatışkının çok kolaylıkla göze çarpmadığı, yalnızca kadınla erkeğin konuşmalarıyla süren çok kısa bir öykü. (Üç yüz elli, bilemediniz dört yüz sözcük.)

Orta bölüm

Olayların geliştiği bölümdür. Öyküde en geniş yeri kapsar. Gerilim (gizem, düğüm) bu bölümdedir. Okur "Acaba daha sonra neler olacak?" sorusunu bu bölümü okurken sorar. Gerilimin ne zaman yaratılacağı, ne zaman doruğa ulaşacağı, ne zaman çözüme geçileceği konusunda ölçütler konamaz. Bunlara yazarın (belki de öykünün) kendisi karar verecektir. Belki de yazar öyküyü, gerilim doruktayken bitirmeyi yeğleyecek, sonucu, tartışmalara açık olarak okura bırakacaktır.

Sonuç

Bu bölüm için söylenecek pek bir şey olduğunu sanmıyorum. Gerilim çözülür, okur kafasında oluşan sorulara bu bölümde yanıt (ya da olabilecek yanıtlar) bulur.

"ÇINLAMA"DA ANLATI ÇÖZÜMLEMESİ

NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT

"Çınlama" bir yandan bireysel bir dönüşümün öyküsü, diğer yandan da toplumsal yaşamımıza tutulmuş bir ayna olarak belirir.

HER ŞEYDEN önce bilimsel bir yöntem olarak kendini tanımlayan yapısalcılığın, "Son yıllarda, hiç değilse Batı ülkelerinde artık yeterince tanınan temel ilkelerinden çok, büyük ölçüde bu ilkelerden kaynaklanan yeni bir bilim dalı(yla), göstergebilimle özdeşleştiğine," dikkat çeker Tahsin Yücel.[1] Gerçekten de günümüzde yapısal yaklaşımın en verimli çalışmalarının göstergebilim alanında verildiğini, çalışma ve yayınlarını yakından izleme olanağı bulduğumuz Paris Göstergebilim Okulunun devingen, atılımcı bir yaklaşımla sürdürdüğü bilimsel etkinliklerle bakış açılarını inceleme konularını alabildiğine geniş bir yelpazeye yaymayı amaçladığını, sürekli bir kuramsal yenilenme içinde olduğunu gözlemliyoruz.

Bu çalışmamızda Paris Göstergebilim Çevresinin başlıca inceleme konularından olan metnin *anlatı düzeyi*nin (niveau narratif) çözümlemesini kendi yazınımızdan bir örneğe uygulamaya çalışacağız. Bilindiği gibi Greimas göstergebilimi ilk çalışmalarını yazınsal anlatılar üzerinde gerçekleştirmiştir : Maupassant, Daudet, Balzac gibi özellikle on dokuzuncu yüzyıl öykü ve roman ustalarının yapıtları çeşitli düzlemlerde ele alınmıştır. Kuramla uygulamayı bir arada yürüten bu bilimsel yaklaşım aşamalı bir çözümlemeye dayanır. Metnin *yüzeysel yapı*sı (structure de surface) ve *derin yapı*sı (structure profonde) üzerinde yapılan gözlemler ve çözümlemeler birbirini tümleyici niteliktedir. Bir başka deyişle yüzeysel yapıya ilişkin gözlemler bizim anlamın derin yapısına ulaşmamızı olanaklı kılarken, ancak derin yapıya başvurarak yüzeysel düzeyi tanımlayabiliriz .[2] Göstergebilimciler yüzeysel katmanda *anlatısal* (narratif) ve *söylemsel* (discursif) yapıları ele alırlar, derin katmanda da içeriğin anlamının göstergesel çözümlemesine giderler.

Bu çalışmamızda Adalet Ağaoğlu'nun "Çınlama"[3] adlı öyküsünün *anlatısal bileşeni* (composante narrative) üzerinde gözlemlerde bulunmaya çalışacağız. Aslında elimizdeki öykünün *sözceleyim* (énonciation) boyutunda, birbirinden ilginç söylem teknikleri üzerine kurulu olduğu daha ilk okumada dikkati çekmekte, hem dilbilimin hem de göstergebilimin *sözceleyim* kuramlarına başvurarak son derece geniş bir çözümleme olanağı sunmaktadır. Ancak öykü *sözce* düzeyinde anlatısal sözdizimin öyle tipik ipuçlarını veriyor ki, biz de, bu çalışmada gele-

neksel Greimasçı tutum doğrultusunda önceliği öykünün sözce boyutuna tanımaya karar verdik.[4]

V. Propp Rus masalları üzerinde yaptığı ayrıntılı incelemede[5] bütün masalların değişmez biçimde otuz bir *işlev* ve *yedi eylem* alanı içerdiği sonucuna varmıştır. Greimas hem bu çalışmadan, hem de Etienne Souriau'nun *Les 200 000 situations dramatiques* adlı yapıtında dile getirilen düşüncelerden yola çıkarak anlatısal düzlemde altı temel işlev bulunduğuna dikkat çekmiştir[6] Greimas'ın anlatı düzeyinde saptadığı altı *eyleyen* (actant) şunlardır : *Gönderici* (destinateur; öznenin eyleme girişmesini, bir edimde bulunmasını sağlayan güdülenmeyi başlatır, onda bir istek uyandırır, bu, bir olgu, oluntu, kavram, durum, bilgi ya da kişi olabilir), *Alıcı* (destinataire : güdülenmeyi üstlenir), *Özne* (sujet; çoğu kez alıcıyla özdeşleşir, koşullanmış, güdülenmiş, yoksun olduğu değere ulaşmak için bir edimde bulunmaya hazır bir eyleyendir), *Nesne* (objet; bir istek nesnesidir, öznenin ulaşmak için edimde bulunacağı değerdir), *Engelleyici* (öznenin nesneye kavuşmasında onun edimini güçleştiren eyleyendir), *Destekleyici* (öznenin değer nesnesine kavuşmasında yardımcı işlev üstlenir). Hemen belirtelim *eyleyen kişiyle* (acteur) karıştırılmamalıdır.

Öznenin değer nesnesini edinmek için giriştiği edim en genel anlamda bir durumdan (yoksunluk ya da bağlaşım) yeni bir duruma (bağlaşım ya da yoksunluk) geçiştir. Bir başka deyişle özne *dönüşüme* uğrar ve bu süreç dar bir anlatıdır. Tahsin Yücel'in belirttiği gibi, "alabildiğine yalınlaştırılmış, en küçük boyutlarına indirgenmiş bir anlatı söz konusudur burada".[7] Bu dar anlatılar *Anlatı izlencesi* (programme narratif) olarak adlandırılır. Şimdi elimizdeki öykü deki temel eyleyen ve anlatı izlencelerini saptamaya çalışalım.

1. Seyfi Bey-Komşular :

"Çınlama"nın ilk bölümünde Seyfi Bey'in emekli ikramiyesi aldığını bu ikramiyeyle neredeyse yarım bırakılmış diyebileceğimiz yeni bir apartmanın zemin katında küçük bir daire edindiğini okuruz : "Burası ona, bütün umut kırıcı uyarılarına karşın, nihayet bir yerleşiklik dinginliği vaat etmekte." (s. 26) Memuriyeti gereği o kasabadan bu kasabaya atanmakla yaşamının büyük bölümünü geçiren Seyfi Bey'i bir özne olarak tanımlarsak, "dingin yaşam" bir değer nesnesi olarak belirir. Onda bu isteği uyandıran da kuşkusuz "Memleketin en uzak köşelerinde atanmadığı il-ilçe bulunmaması" (s. 25) durumu, bir başka deyişle, Seyfi Bey'in "dingin yaşam"ı özlemesini sağlayan gönderici, Seyfi Bey'in "memur yaşantısı"dır. Seyfi Bey yaşamı boyunca özlemini çektiği bu yerleşik ve huzurlu yaşam biçimine sonunda emekli ikramiyesinin yardımıyla ulaşabilecektir. O halde "ikramiye" de bir eyleyen olarak tanımlanabilir : Öznenin değer nesnesine ulaşmasında destekleyicidir. Ancak bu edime bir başka eyleyen daha karışacaktır : engelleyici-komşular. Özne-Seyfi Bey'in minik bir bahçe, küçücük sevimli bir ev hayalini yeni taşınan komşuları karabasana dönüştürür : Tüm dairelerin fazla eşyası bu minik bahçeye indirilir, çocuklar toplarıyla Seyfi Bey'in dairesinin camlarını kırarlar, vb. Böylece ilk yaklaşımda, Seyfi Bey'in umut bağladığı, çiçeklendirmeyi düşlediği, *esenlikli* (euphor ique) bir yer olarak tanımlanan uzam (daire) zamanla *esenliksiz* (dysphorique) bir uzama dönüşür. Bu dönüştürme işleminin

de *yaptırıcı* (manipulateur) öznesi, komşulardır. Böylece komşuların engelleyicilik işlevi metnin anlatı boyutunda daha da sağlam biçimde belirir.

İlk bölümün *eyleyensel örnekçe*sini şöyle belirleyebiliriz :

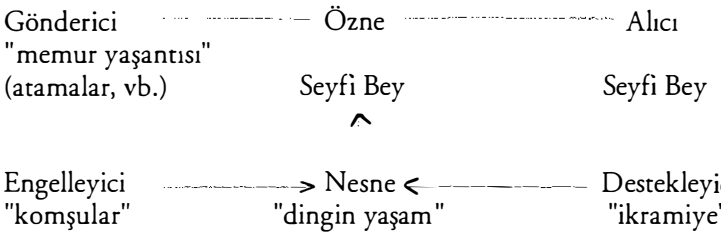

Uzamsal açıdan da izleksel değerlerin tersyüz oluşunu şöyle gösterebiliriz :

"apatman dairesi"

Önce		Sonra
(Komşular taşınmadan önce)	=	(Komşular taşındıktan sonra)
/ esenlikli /		/ esenliksiz /

2. Seyfi Bey - "İsyan köpeği"

Daha öykünün başında, Seyfi Bey'in bir başka özelliği okura aktarılır : Seyfi Bey toplumsal çarpıklıklara alabildiğine duyarlı bir kişidir. Ancak uygar kişiliği onun gösterebileceği tepkileri sınırlandırmıştır : "Özdenetimin buyruğudur : Kimsenin çenesine yumruk atmaz, başına taşla vurmaz, bir bankanın önünde kuyrukta uzun süredir beklerken önüne pişkinin biri geçince dahi bağırıp çağırmaz, "Lütfen sıraya uyalım," demekle yetinir". (s. 25) Bu özdenetim Seyfi Bey'in toplumsal çarpıklıklar karşısında zaman zaman duyduğu öfkeyi bastırmakla görevlidir.

Bu öfke metinde ilk kez "haksızlıklara tepki duygusu" (s. 25) olarak belirir ancak hemen sonraki satırlarda yazar eğretilemeli bir anlatıma başvurur : Haksızlıklara karşı Seyfi Bey'in içinde ayaklanan "isyan köpeği"dir. Bu eğretilemede "köpek" sözlükbiriminin rasgele seçilmediği metnin özellikle anlatısal düzeyinde kendini gösterir. Özdenetiminin buyruğuna uyan Seyfi Bey bir edim öznesi olacak ve bu "köpek"i dönüştürmeye çalışacaktır. Böylece "özdenetim" gönderici işlevi üstlenirken, Seyfi Bey de bu güdülenme sonucunda içindeki "isyan köpeği"ni, başkaldırma dürtüsünü yatıştırmayı başarır. Böyle bir eğretileme derin yapıda "hayvansal / insansal" *yerdeşlik*lerine (isotopie) (B) göndererek metnin çok anlamlı derin yapısını da bize duyurur.

Öte yandan Seyfi Bey'in içinde barındırdığı bu eğretilemeli "köpek" üstlendiği birden çok işlevle neredeyse başkahraman Seyfi Bey'in öyküsünü gölgede bırakacak niteliktedir çünkü karmaşık bir yapısı vardır. Bir yandan Seyfi Bey'in

içinde barınması açısından onunla özdeşleşmiştir : "Hayattan ve kitaplardan edindiği birikimle" (s. 25) onun bir parçası olmuştur. Ancak diğer yandan da, Seyfi Bey bu duygunun acımasız boyutlara ulaşmasını engellemek için özdenetime başvurmuş, köpeği eğitmiş, evcilleştirmiş, dolayısıyla onun güdüleri doğrultusunda doğal gelişimine ket vurarak, bir anlamda onu sindirmiştir. Öykünün başı Seyfi Bey'in içindeki "isyan köpeği"ni eğiterek onunla uzun süredir çatışmasız yaşadığı konusunda bizi bilgilendirir. Ancak öykünün ortalarında apartmanda yeni komşuların yaşamaya başlamasıyla (s. 28 : "Hal böyle olunca (...) içli isyan köpeğinin yanına.") köpeğin "sakin"den "azgın"a doğru bir değişime uğramasına tanık oluruz. Bu dönüşümü başlatan gönderici yine "komşular" dolayısıyla apartman yaşantısıdır. Seyfi Bey'in balkonuna girercesine park eden tüpgaz kamyoneti, balkon duvarlarını kale diye kullanan apartman çocukları, yukarı balkonlardan akan deterjanlı sular, kapı önlerinde yığılmış terlikler, hindi boğazlayan komşu, vb. toplu olarak gönderici işlevi üstlenir. İçine sindiği evcil kalıptan köpeği çıkarıp, azgınlığa, şiddete özendirir : "Seyfi Bey, geçmişten bugüne içinde bilmeden büyüttüğü talim terbiye görmüş evcil köpeğin değişik, tehditkâr hırlayışlarını ilk o zaman (...) ayırt etti." (S.28)

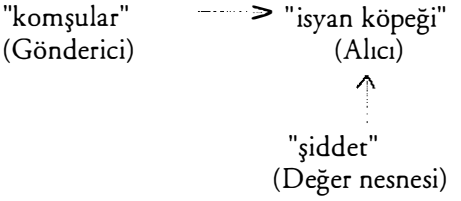

Komşularla hiçbir biçimde uzlaşamayacağını anlayan Seyfi Bey içinde ayaklanan, azgınlaşan, kudurmaya başlayan isyan köpeğini evcilleştirmeye, şiddetten uzaklaştırmaya girişir. Böylece anlatısal düzeyde Seyfi Bey'in edimi köpeği büründüğü azgınlıktan yoksun kılmak olacaktır. Bu arada metinde bir başka eyleyen belirir. Vendetta adlı öykü, Seyfi Bey'e bu sindirme ediminde yardımcı olacaktır. Bir başka deyişle bu edim aşamasında Seyfi Bey'in bilgisi (öykü) destekleyici işlevi üstlenir. Anılan öyküde intikam amacıyla güdülendirilen köpeği aklına getiren Seyfi Bey azgın "isyan köpeği"ni sindirmek için bir strateji geliştirir. Daireyi satın alırken düşlediği tüm güzellikleri aklından silmeye çalışarak "içinde kudurdukça kudurmakta olan katil adayı köpeği sümsükleştirme eğitimine başladı". (s. 31) Bunun yolu da bağıran çağıran çocukları duymamak, yukarı katlardan bahçeye atılan çöplere kendi çöpünü de katmak gibi eylemlerden geçer. Bu gibi alıştırmalar doğrultusunda Seyfi Bey'in başlattığı bu eğitim başarılı olur çünkü "içindeki azgın köpeğin ulumaları yavaş yavaş azalır" (s. 32) ve köpek "ağır sessizliğine gömülür". (s. 32) Bir başka deyişle Seyfi Bey'in edimi "isyan köpeği"ni "azgınlık" durumundan "uysallık"a dönüştürür.

Bu izlencenin başarıya ulaştığını bize bildiren en önemli olay kuşkusuz metnin geriliminin doruğa ulaştığı kazadır. Komşu çocuklarından biri inşaat iskelesinin üzerinde tehlike içinde oynarken Seyfi Bey ve "köpeği" yerlerinden kımıldamaz ve duyarsızca çocuğun ölümüne tanık olurlar. Burada öykünün başında

yer alan "Düş, hadi düş" önermesi yinelenmiştir. Bir anda anlatıcının sesinden ayrılan yeni bir ses duyarız : Sindirilmiş de olsa evcilleştirilmiş köpeğin sesidir bu.

Bir durumdan başka bir duruma geçiş olarak tanımlanan geleneksel *anlatı* (récit) tanımını göz önüne alırsak[9] Çınlama'nın son derece yetkin bir örnek olduğunu kolayca gözlemleyebiliriz. Öte yandan öykünün ustalıkla oluşturulmuş anlatısal bileşeninin yine aynı ustalıkla üretilmiş bir söylemsel bileşenle tümlendiği de açıkça görülür. "İsyan köpeği"nin hantallaşıp, yağlanıp yerinden kalkamaz hale geldiğini okurken Seyfi Bey'in davranışlarının bir zamanlar çatıştığı komşularına benzediği gözümüzden kaçmaz. Böylece, öykünün sonlarına doğru, Seyfi Bey'in tüm yaşamı boyunca hoşlanmadığı hatta karşı çıktığı değerlerle uyum sağlayarak rahata erdiğini okuduğumuzda, içindeki isyan duygusunu yatıştırmaya çalışırken uygar kentli bilincini de köreltmeye çalıştığı sonucuna varabiliriz. Anlatısal düzeyde ilk aşamada saptadığımız değer nesnesi "dingin yaşam" gerçekte metnin son bölümünde kavuşulmuş bir değer nesnesi olarak karşımıza çıkar. Seyfi Bey dinginliğe kavuşur. Ancak bu dinginliğin içeriği değişmiştir, tıpkı sonunda çarpık düzenle uyum sağlayan Seyfi Bey gibi. Bu içerik değişikliği metnin uzamsal boyutunda da doğrulanır. Seyfi Bey bir zamanlar esenlikli olması için onca uğraştığı bu dairenin esenliksizliğine karşın orada yaşamını sürdürecektir.

Bu açıdan baktığımızda da "Çınlama" bir yandan bireysel bir dönüşümün öyküsü, diğer yandan da toplumsal yaşamımıza tutulmuş bir ayna olarak belirir. Böyle bir metnin ise ancak çoğul okumalarla tüketilebileceğini ve ancak bu tür yaklaşımlarla çok katmanlı yapısına ulaşılabileceğini de belirtmek isteriz. ◙

[1]Tahsin Yücel, *Yapısalcılık*, İstanbul, Ada Yayınları, s. 74

[2]A. J. Greimas-J. Courtés, *Sémiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*, 1. cilt, Paris, Hachette, 1979, s. 372

[3]"Adam Öykü", Sayı 2, İstanbul, Ocak-Şubat, 1996, ss. 25-33

[4]Genel olarak, sözceleyim öykünün anlatılış, "aktarılış biçimi", sözce ise söylemin, metnin, öykünün, kısaca, "aktarılan"ın kendisi olarak tanımlanır.

[5]V. Propp, *Masalın Biçimbilimi*, (Çev : Mehmet Rifat-Sema Rifat), İstanbul, BFS, 1985

[6]A. J. Greimas, *Sémantique Structurale*, Paris, Larousse, 1966

[7]Tahsin Yücel, a.g.y., s. 106

[8]*Yerdeşlik* söylem düzeyinde yinelemelerle belirginleşen ve derin yapıda belli kategorilere bağlanan anlam öğelerinden oluşur.

[9]J. Courtés, *Analyse sémiotique du discours*, Paris, Hachette, 1991, s. 70

DOST KÖRPE

Eylül

BENDEKİ değişim ne zaman mı başlamıştı? Doğrusu kesin bir tarih verebilecek durumda değilim, ama ısrarcı davranacak olursanız (ki bundan bir an bile şüphe etmiyorum) yaşamımda bir şeylerin yolunda gitmediğine dair bir önsezinin beni ilk uyarmaya başladığı dönem olarak 1977 kışına dikkatinizi çekebilirim. O sıralarda bir yandan gece okullarına gidip öğrenimimi sürdürmeye çalışırken, bir yandan da tanınmış bir reklam şirketinde muhasebecilik yaparak ısrarla hayatta kalıyordum. Kirada olsam fazla dayanamazdım herhalde, ama evin bana ait olması en parasız zamanlarımda bile bir umut, bir güvence veriyordu bana. Bütün akrabalarım Artvin'deydi, ve ben tüm yaşamımı İstanbul'da geçirmiş ve pek çok kişiyle tanışmış olmama karşın bana muhasebecilik işini bulan Murat ve başka birkaç kişi dışında tüm arkadaşlık bağlarımı koparmıştım. Pelin'le tanışmadan önce bu durumdaydım işte; arkadaşsız, tek başına, tanımadığı bir dünya karşısında şaşkın ve başarma hırsıyla dolu. Ama daha öncesi de vardı tabii, yoo hayır, *bunu* inkâr edecek değilim, çok çok daha öncesi vardı, elbette vardı, tıpkı hep bir daha-önceye sahip olan her şey gibi, insanlığın evrensel laneti, hep geriye doğru, hep geriye, asla yeni bir başlangıç yapamadan, hep hesaplanamaz zaman önce başlatılmış bir şeyleri sürdürme çabasında, her şeye bu denli yabancı olmamızın sebebi bu olmalı, başka ne olabilir ki, kendimizi tanımaktan bile âciziz, bir sonumuz olduğu hayaliyle yaşıyoruz, ne budalalık, en azından geleceğimizi bilme çabasıyla, ona sahip olma, onu kontrol etme, sonsuz yaşam ya da yok oluş hep üçüncü seçenekten habersiz yaşıyoruz anlamadığımız tek şey bu yani benimseyebileceğimiz tek seçeneğin belirsizlik olduğu diğerleri bize göre değil istediğimiz kadar yapay kalpler karaciğerler icat edelim ya da Tanrı'ya adaklar adayalım belirsizliği kullanmayı öğrenemediğimizden onunla savaşmayı tercih ediyoruz yapmak yerine yıkmayı üretirken bile yıkımın kuklalarıyız ama beni yanlış anlamayacağınızı umarım kendimi sizden üstün görüyor ya da ayrı tutuyor değilim tersine tüm budalaların en budalası olarak görüyorum kendimi tıpkı o meşgul edici kitapta dendiği gibi kendini yücelten alçalacaktır ve yaşamını yitiren onu bulacaktır ve yıkım ya da uzlaşmanın dışında üçüncü bir seçeneğin hayalini kurmak delilikse ben delilerin en üstünü en yola-gelmezi olacağım ve insanların gözünde alçalacağım lütfen konudan uzaklaştığımı sanmayın bu satırları okuyan sizler ki tanımasam da varlıklarınızı parmak uçlarımda hissediyorum lütfen beni kendinize yakın görmeyin çünkü bu da bir belirsizliktir ve kullanmasını bilmeyen

zihinlerin imgeleminde şiddete dönüşecektir Eylül. Bu kelime nasıl da inanılmaz çağrışımlarla dolduruyor beynimi. Hiç bıkmadan defalarca tekrarlayabilirim. Eylül. Eylül. Hayır, Eylül ayında âşık olmadım, ya da herhangi bir Eylül'de önemli bir şey geçmedi başımdan (ne de olsa, Şeytanın Sözlüğü'nde belirtilmesi gerektiği gibi, on iki aylık bir bezginliğin dokuzuncusudur Eylül), aksine, ne zaman Eylül gelse, genelde neşeli ve delidolu biri olarak tanınan ben içime kapandım, insanları görmek yerine gökyüzüne bakmayı tercih ettim, bulutlarda yazılı olanları kitaplardakine yeğledim, yağmur damlalarını en sıcak, en konforlu odalardan daha huzur verici saydım. Eylül. Bu kelimeyi söylerken hissettiklerim sonsuza dek sizden apayrı biri kılıyor beni, bana benliğimi armağan ediyor, yeniden-doğuşumun habercisi oluyor, beni kimsenin asla duyumsayamayacağı (bundan nasıl emin olduğumu sormayın, çünkü Egaeus'un dediği gibi bilmek ikna etmeye çalışmak zahmetinden kurtulmamı sağlıyor) çağrışımlarla tanıştırarak varolduğuma dair yaşamım boyunca edinebildiğim tüm kanıtı sunuyor bana; yine de yaşamımı periyotlara bölme eğilimiyle yaşıyorum, bu bir hastalık bende, geçmişimden ayrı tutulma hastalığı, evet evet, sizdeki hastalığın aynısı işte, ben de geçmişime bazen aşağılar bir gözle, bazen gıpta ederek bakıyor, ama asla o zaman da şimdikinin tıpatıp aynı olduğumu kabule yanaşmıyorum, şu anda bile yanaşmıyorum, kabullenemeyeceğim kadar korkutucu bir gerçek bu, değişme illüzyonuyla yaşadığımı kavramak, kendimi kötüleştirememek, olduğumdan daha fazla alçaltamamak, yalnızca koşul meselesi ben bu sonuca vardım isterseniz bir örnek vereyim böylece daha iyi anlarsınız bir çocukluk anınızı ele alın ben örnek olarak benimkini veriyorum beş yaşındayım Soğuksu'nun bir sokağında oturmuş Tunç adında bir dostumla misket oynuyorum daha doğrusu oynamıyorum da Almanya'dan o sabah gelen yeğenimin armağan ettiği misketimi yere atıp tutuyorum gurur duyuyorum kocaman içinde yüzüp duran renkler kahverengi beyaz kırmızı o sırada yirmi yirmi beş yaşlarında iki kılıksız yanımıza gelip bizi izlemeye başlıyorlar ben tabii korkuyorum ama erkekliğe de bok sürmemek lazım korkmamak lazım korktuğumu belli etmemek için misketi atıp tutmayı sürdürüyorum onlar yokmuş gibi davranmaya çalışıyorum şimdi korktuğum başıma geliyor kılıksızlardan biri misketi kapıyor ben ne yapıyorum her şeyden önce rahatlıyorum tabii bunun olması beni sevindirmiyor ama en kötü korkum gerçekleşti artık rahatım belirsizlikten kurtuldum anlıyorsunuz ya bir an için kurtuldum belirsizlikten bunun verdiği rahatlık Herakles'in mirası rahatlamış ama sorumluluk sahibi bir insan tavrıyla misketimi geri istiyorum anlıyorsunuz ya geri alma umudum yok öyleyse niye yapıyorum bunu belirliliğin pençesine düştüm bir kez robotlar insanlardan daha rahattır ben de robot gibi misketimi geri istiyorum biri uzun boylu olanı dişlerinden biri kırık ön dişi ama öyle kırık ki dümdüz tam ortadan çaprazlama diküçgen oluşmuş bu diküçgenin arasından geçen ses diyor ki hiç paramız yok diyor ki bu misketi satıp eve döneceğiz üçgen diş sırıtıyor öbürü tren bileti alacağız diyor sonra yeterince eğlendiklerine karar vermiş olacaklar ki gerçekten de pek eğlenceli bir şey sayılmaz yaptıkları kalkıp gidiyorlar ben ağlamaya başlıyorum salyalarım toprağa damlıyor garip bir zevk veriyor toprakla bütünleşiyorum sanki salyalarım sanki toprağa boşalıyormuşum gibi bunu şimdi anlıyorum elbette yüzüm kıpkırmızı Tunç'a bir şeyler yapsana

diyorum benden büyük üç yaş Tunç çaresiz ne yapabilirim diyor bana ne yapabilir ağzıyla toprağa da boşalamayacağına göre zavallı Tunç benden de çaresiz güçsüz olmanın ezikliğiyle bir yandan da köpekçe bir rahatlama ama bir gün onu boğazını sıkan birinden kurtaracağımı bilmiyor bir gün dediğim de üç ay belki de dört ay sonra misket olayını unutuyoruz ve bir kuş kapanı alıp almama konusunda ateşli bir tartışmaya girişiyoruz ben almama taraftarıyım çünkü bütün para benden çıkacak çünkü eniştemlerin verdiği tüm para ona gidecek eniştem öldüğünde ne anlamsız bir yaşam teyzemle annem kavga ettiler çünkü gece ziyaretlerine pek meraklıydı sağlığında tartışma Tunç'un bana küsmesiyle sonuçlanıyor ben küfür etmeyen çocuk eniştemlerin verdiği parayla kuş kapanı almak istemiyorum kuşları yakalamak istemiyorum onlar ilgilendirmiyor beni kitap almayı seviyorum ben babamdan gizli kumbaramı kıran apartmanda rakı kokusu her taraf leş gibi çünkü kitap almak istiyorum çünkü yalnızca ansiklopedi ve sözlük okumak istemiyorum bütün kitapları okumak istiyorum kütüphaneyi soymak ama on iki yaşıma kadar kütüphane yüzü görmedim taşınana kadar sonra da sabahtan akşama kadar kadının oğlu da vardı benden büyük çay ikram ederlerdi bana fazla gelen giden de yoktu zaten küçücük al bakalım şerbetini derlerdi dört kaşık ve her gece orayı soymayı planlardım soymayı ve okumayı teker teker masal kitaplarını yazıları seven ayı.

Dediğim gibi, sizi ikna etmeye çalışmak gibi bir niyetim yok; bunları yazmakla bile sizden çok fazla şey istemiş oluyorum zaten. Yalnız şunu bilmenizi isterim ki ben de inanmak için kanıt aramadım, kanıtları gördükten sonra ikna oldum. Anladım ki yine aynı şekilde davranacaktım, şu anda beş yaşıma dönsem yine aynı şekilde davranacaktım. Tabii beş yaşımda olduğumu sanmam koşuluyla, her şey aynen tekrarlanmalı tabii. Kandırmacanın biricik koşuludur bu. Evet, koşullar aynen tekrarlanmalı, ve benim yine aynı şekilde davrandığımı göreceksiniz. elimde değil bu, ben bir makineyim. Evet, yalnızca bileşik koşulların bir ürünü benim tavırlarım, düşüncelerim, bundan şüphe mi ediyorsunuz? Samimiyet, tüm sorun bu işte. Çünkü sizi temin ederim ki her deneyimin iki ayrı yüzü vardır, ve bazen, bir beden ıssız otoyola boylu boyunca uzandığında beyni sıcak asfaltla tanışır.

Umarım beni anlamakta güçlük çekmiyorsunuzdur; görüyorsunuz ya, yeni olan her şeye karşı bir merak uyanmıştı bende. Yalnızlığa karşı, kendi ayaklarımın üzerinde durabilme yetisine karşı, sevgisizliğe karşı... Yeni insanlar tanımak değildi istediğim, ama eskilerden kopmaktı. Yeni uğraşlar bulmak değil, eski uğraşlarımı terk etmek cazip geliyordu bana. Yeni bir evren yaratmak için değil, eskisini değişik bir şekilde algılamak için uğraşıyordum. Sorgulama; acımasız bir sorgulama başlamıştı benliğimde, çok kısa sürede kontrolden çıktı. Kendime acımıyordum; güçsüzlere yeterince acımıştım yaşamım boyunca. Ruhum bir yenilenmişlik duygusuyla dolup taşıyordu, sahip olabileceğimi asla ummadığım bir enerjiyle. Bu noktada kelimelerin göreceliğinden kaynaklanan bir yanlış anlamayla karşı karşıya bulunduğumuzdan eminim. Öğrenmek sadece bir bilgi ya da beceri edinme işlemi değildi benim için, daha çok seziseldi. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu sezebiliyordum, kanıta gerek yoktu. Bilgi özümün yoğurabileceği bir hamurdu, o kadar; bu hamurdan istediğim her şeyi çıkarabilirdim ortaya,

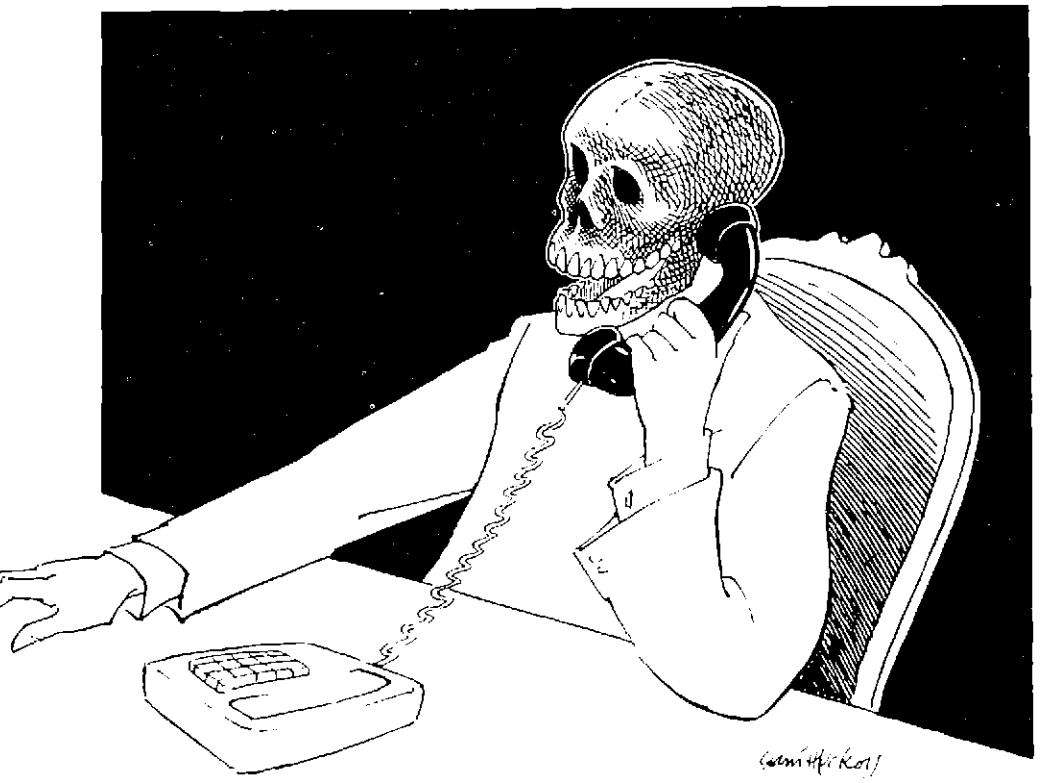

ama hamurdan bağımsız da değildim. Onsuz işe girişmenin, en azından bu aşamada, çılgınlık olduğunu biliyordum, ve hep sınanacağım anın gelmesini bekliyordum, yeni edinilmiş güçlerimi kullanabileceğim ve ya daha güçlenip ya da eski halime döneceğim sonrayı.

Bu değişim hevesinin beni hazırlıksız yakaladığını söyleyemeyeceğim; hayır, ta en başından beri, az önce aslında varolmadığını açıkladığım o belirsiz *en-baştan* beri farkındaydım her şeyin. Ama bu farkındalık hiçbir şekilde telaşlandırmıyor ya da karmaşaya sürüklemiyordu, tersine, sınırsız bir umarsızlık ve kendini beğenmişlikle arkama yaslanmaya, yaşamıma olanları, bu kadar kısa bir süre içinde kimsenin tanımadığı bir adam olup çıkmama yol açan etmenleri en ufak bir onaylamazlık belirtisi göstermeden gözden geçirmeye teşvik ediyordu beni. Artık ne eskiden gittiğim barlara uğruyor, ne de bir zamanlar çok yakın olduğum insanların ismini alıyordum ağzıma. Tüm sosyal varlığımı, dış dünyayla olan tek bağımı oluşturan, kurulması yıllar alan dostlukları yaşamımdan tümüyle çıkarıp atmam için birkaç ay yetmişti.

Bulduğum yeni işin kaçırılmaması gereken bir fırsat, bir işaret olduğuna inanıyordum. Tam paraya ihtiyacım olduğu bir sırada karşıma çıkmıştı. Tanıdıklara işsiz olduğum haberini yaymış, kafelerde pinekliyor ve gazetelerin ilan sayfalarını saatlerce didik didik ederek günde otuz jeton harcıyordum. Derken bu Murat denen çocuk, pek de samimi değildik ya, bana bir iş bulduğu haberiyle çıkageldi. Tesadüf? Okulu bırakmaya karar verdim, böylece kendime daha fazla zaman ayırabilecektim. Doğrusu gerçekten ihtiyaç duyduğum tek şey buydu. İşe girdikten kısa bir süre sonra ikiye bölündüm. Kelimenin tam anlamıyla ikiye bölündüm. Acıdan çok şaşkınlık veren bir bölünme oldu; eski ben bir adım geri çekilip yeni tanıdığı bir yabancının insanları analiz etme ve onları yönlendirme

konusundaki olağanüstü becerisini hayranlıkla karışık bir kuşkuyla inceliyor, yeni ben ise eski benin budalalığıyla alay ediyordu. Çevresindeki insanlar birer kitaptı bu yeni varlık için; zihinlerin bir kez okunup sırları açığa çıktıktan sonra, hiçbir çekici yanları kalmıyordu.

Böylece vaktimin çoğunu insanlarla alay etmeye ayırır oldum. Onların içinde yaşadıkları evreni ölümcül bir ciddiyetle kalıplara oturtmaları dayanılmayacak kadar komik geliyordu bana. Pasomu görmek isteyen otobüs şoföründen karşılığında sürücü belgesini göstermesini istiyordum. Amerikan kütüphanesindeki kitapların altını kurşunkalemle çizen garip kişinin kimliğini açığa çıkarmak için saatlerimi harcıyordum. Sezilerimle yaşıyor, yalnızca varolmaktan bile inanılmaz bir zevk alıyordum. Rüyalarım son derece karmaşık bir hal almışlardı. Gerçek gibiydi her şey. Birbirleriyle bağlantılı rüyalar görüyordum. Genellikle aynı anda üç kişi oluyordum. Dev bir otelde geçen bir rüyada hem kurtadam, hem otelin dedektifi, hem de kurtadamın öldürmek istediği sevgilisi olmuştum aynı anda. Bir başkasında da hem küçük bir odada yaşayıp hiç dışarı çıkmayan bir adam, hem arada sırada bu adamı ziyarete gelen sevgilisi, hem de bu ikisinin düşüncelerinde yaşayan ve onların sevişmelerini izleyen üçüncü bir varlık. Bu kişilerin kim olduklarını ölesiye merak ediyordum. Bilinçaltımın ürünleri, yani bana ait varlıklar mı? Eğer bu doğruysa kendi kendimle konuşuyor, kendi kendimle sevişiyor, kendi kendimi öldürmeye çalışıyordum. Doruk noktasına bir gece birilerinden kaçarken tanıştığım bir kıza âşık olduğum ve onunla dolu dolu bir ay yaşadığım (inanın abartmıyorum) bir rüyayla vardım. Uyandığımda dünyalar başıma yıkılmış gibi oldu. Nasıl da ağlayıp sızlandım, nasıl çırpınıp durdum uykuya dalıp geri dönmek için, varlığından bir an bile şüphe duymadan içinde bir ay yaşadığım o düş dünyasına! Boşuna! Yok olup gitmişti her şey, kafamın derinliklerinde yok olup gitmişti. O kızı rüyalarımda bir daha hiç görmedim, başına ne geldiğini de bilmiyorum.

Yeni kişiliğimin bana kazandırdığı ataklık ve kendine güven sayesinde, kısa sayılabilecek bir süre içinde oldukça geniş bir çevre edinmiştim. Doğrusu bu insanların arasında çok rahat hissediyordum kendimi. Pek kafa yormaya ya da ciddiye almaya gerek yoktu. Zaten bir yıl kadar sonra, karşı konulmaz bir monoton ve tekdüze yaşama tutkusuna kapılmıştım. Eskiden arkadaşlarını görmeden bir gün geçiremeyen ben, artık işten çıkıp evime bir an önce varmak, kitaplarıma ve müziğime kavuşmak için can atıyordum. Arkadaşlarım da fark ediyordu bu son değişikliği. Karlı bir kış akşamı (hayır, aylardan Eylül değildi) iki kat altımızdaki halkla ilişkiler servisinde çalışan Murat telefon ederek o gece S..... adında bir bara gideceğimizi, itiraz edeceğimi bildiğini ama boşuna çenemi yormamamı çünkü her şeyin ayarlandığını bildirdi. Ben de, gerçekten itiraz etmek istememe karşın, nedense kendimi yorgun hissettiğimden fazla sorun çıkarmadan kabul ettim. Yeni insanlarla tanışma isteğimi çoktan yitirmiştim oysa. İş çıkışında hepimiz binanın önünde toplandık. Murat beni yanındakilerle tanıştırdı : Sadık adında, uzun boylu, aptal görünüşlü, kolej mezunu bir müzisyen (çaldığı bas gitardı sanırım); Neşe adında kısa boylu, tombul yanaklı, ölü gözlü bir kız (nedense balığa benzetmiştim onu, konserve edilmiş bir balığa, her an kokusunu duyabilecektim sanki), siyasal bilgilerde okuyordu ve Dev-Sol üyesi bir sevgilisi vardı, ama sevgi-

lisi o gece nerede olacağını bilmiyordu galiba; Aylin adında, durmadan sakız çiğneyen, en üstün yaratıcı zihnin bile fazla süsleyemeyeceği öylesine kendi halinde bir kız; Adnan, edebiyat hocasıydı ve pis kokan bir piposu vardı; bir de Pelin, onu tarif etmek istemeyişimi umarım anlayışla karşılarsınız. Sadık, Neşe ve Aylin Murat'ın külüstür 131'ine bindiler; Pelin'le ben de bir taksiye atlayıp onları takip ettik.

"Bir şey sormak istiyorum," dedim, taksi hareket ettikten sonra.

"Tabii, sorun," diye karşılık verdi Pelin.

"Sen kimsin?" Yüzüme gerçek bir şaşkınlık ifadesi vererek sormuştum bu soruyu. Ses tonumda rahatsızlık verebilecek en ufak bir tını yoktu. "Ben kim miyim?" Ufak bir kahkaha attı. "Adım Pelin."

"Bunu sormak istemediğimi biliyorsun. *Sen* kimsin?"

"Hmmmm. Kimim acaba? Bir düşünelim. Bak, bu çok zor bir soru. Niye daha kolay bir şeyler sormuyorsun?"

"Ne gibi?"

"Ne iş yaptığımı sor mesela. Ya da kimin arkadaşı olduğumu."

"Pekâlâ. Daha kolay bir soru sormayı deneyeyim. Burada ne arıyorsun?"

"Yine zor bir soru. Ne aradığımı ben de bilmiyorum desem?"

"Biliyor olmalısın. Çünkü âdet görüyorsun ve sinirlerin tepende, yine de bizimle gelmek istedin, hiç tanımadığın insanlarla tanışmak için. Oysa sinirlisin ve başka bir yerde olmayı tercih ederdin. Ama nerede?"

"Âdet gördüğümü nereden çıkardın?"

"Ama görüyorsun, öyle değil mi?"

"Aslında evet. Hay Allah, çok zor bir şey bu."

"Sanırım."

"Sen nereden bileceksin? Hiç âdet görmedin ki... Bunun nasıl bir bela olduğunu bilemezsin. Her ay, dört beş günü sinirlerin tepende geçirmek... Berbat bir şey, inan bana."

"İnanıyorum, merak etme. Etrafta âdet nedir bilmediği halde günün yirmi dört saati sinirleri tepesinde gezinen milyonlarca insanın yaşadığına da inanıyorum. Ama bunun önemi yok, en azından şu an için. Bana elini verir misin?"

"Tabii. Niçin?"

"Bilmiyorum. Yalnızca tutmak istedim."

Göze çarpan hiçbir çekici özelliği yoktu. Duru bir yüzü vardı; canlı, parlak gözleri. Beethoven dinlemeyi seviyordu ve yaşama karşı kimseye bağlanamayacak, hiçbir şey üzerinde kafa yoramayacak kadar kayıtsızdı. Belki de bu yüzden ilgimi çekmişti; egom, canavarca egom bu kayıtsızlığı bir tür meydan okuma olarak algılamış olmalıydı. İnsanlarla çabuk yakınlaşmaya alışkındım, bir dakika içinde kararlaştırılan, en çok bir hafta içinde tükenen ilişkilere, ama Pelin beni bile şaşırtmıştı. Taksiden indiğimizde aramızdaki tüm duvarları yıkamamıştık gerçi (bu yalnızca sevişmekle gerçekleşebilir) ama birbirimize yakın iki dosttuk artık. Bu durum Pelin'i şaşırtmış ve ürkütmüştü; yıllar boyu insanlarla arasına koymaya alıştığı mesafeyi hiçe sayıp dokunmam sarsmıştı onu. Barda gece yarısına kadar oturup konuştuktan sonra dışarı çıktık ve öpüştük. Ona ne kadar yakınlaşırsam yakınlaşayım bu yakınlık az geliyordu bana; ona dokunmak, bana karşı becerik-

sizce takmaya çabaladığı bütün maskeleri bir anda yırtıp atma isteği uyandırıyordu. Hissettiğim her şeyi yalnızca onları hissetme ihtiyacı duyduğum ve uygun bir fırsat kolladığım için hissetmiş olabilirim, bilmiyorum. Mantığım bu konuda çaresiz kalıyor. Tek bildiğim şey şu; Pelin'in uzun süredir beklediğim sınama olduğunu görememiştim, oysa şimdi görebiliyorum.

İnsanların birtakım ortak özelliklere ve birtakım farklılıklara sahip olduklarına inanıyorum. İnanıyorum ki, insanları kontrol etmeyi uman biri önce kendini kontrol edebilmelidir. Bütün gerçekleri gizlerken bile insanların en açık sözlüsü olduğuna yürekten inanabilmelidir; kendinden kaçarken bile kendine doğru koşmalıdır. İnanıyorum ki, yaşamlarımızı sürdürürken kimseye itiraf edemediğimiz birtakım kuralların varlığını kabul ederiz. Açıklamaya çalıştığımız anda geçerliliklerini yitiren, belirsizleşen, komik görünen kurallardır bunlar; benliğimizde yatan gizin anahtarını ellerinde tutarlar. İnanıyorum ki bazı insanlar, ki ben onlardan biri değilim, sınavlarını başarıyla verirler ve bu gizemin kalbine inmeye hak kazanırlar. Benim gibilerse yenilgiye uğrar ve ne eski yaşamlarına geri dönebilir, ne de gizemlere gözlerini kapayabilirler. Onları görürler, ama yalnızca bir an için, belli belirsiz, sisli suların üzerinde yürüyen hayaletler gibi; yaşam denen yansımanın efendileri, ayna tutuculardır onlar. Görüntülerin asıl sahipleriyse, koyun sürüsünün içinde gezinen isimsiz yaratıklardır. Bedenleri otoyola uzanır, ve beyinleri asfaltın sıcaklığıyla tanışır, şaşkınlık içinde.

Değişme sürecine girdikten sonra pek çok kişiyle birlikte oldum; Pelin'le tanıştığım sırada da Banu adında bir sevgilim vardı. Banu'nun niye sevgilim olduğunu bilmiyorum; herhalde bana sorumluluk yüklemediği için. Üniversite yurdunda kalıyordu Banu; Kars'tan gelmişti. Maddi ve manevi sorunları vardı, hepimiz gibi. Ailesi bir an önce evlenmesini istiyordu, sonra isterse boşansın. Banu yaşamımda rastladığım sevişmekten gerçekten çılgınca zevk alan iki üç kişiden biriydi. Üstelik eğer hamile kalıp çocuğunu aldırarak bekâretinin bozulmasına göz yummasa, hâlâ bakire olacağını ve bundan evlenene kadar kesinlikle vazgeçmeyeceğini söylerdi bana. Bu kadar değer verdiği bir şeyin cinsel ilişki sırasında değil de kürtaj yaparken bozulması ironikti doğrusu. Yaşamında hiç gerçek dostu olmadığından yakınırdı. Nişantaşı'nda, lüks bir mağazada tezgâhtarlık yapıyordu. En büyük zevki iş çıkışı bir bara gidip bira içmekti. Pelin'le tanıştığım gece Banu'ya daha fazla katlanamayacağıma karar verdim. Pelin'i yaşamıma sokmadan önce iyi bir temizlik yapmak istiyordum. Üstelik, daha önce de söylediğim gibi, yalnızlık beni korkutmuyordu artık.

Kendimi gereğinden fazla açığa vurduğumun farkındayım. Ama bunu engelleme ihtiyacını da duymuyorum epeydir. Yazdıklarımın okunması ihtiyacını da duymuyorum; *yazma* ihtiyacı ve *okunma* ihtiyacı, farklı kavramlar bunlar. Geçmişimi gözden geçiriyorum, evimde üç kişiyle içki içerken görüyorum kendimi. Ya da avuçlarımın arasından kayıp giden bir misket için ağlarken, bir sevgilinin yazlığında uyanmış tül perdelerden sızan gün ışığından saklanmaya çalışırken, ıssız bir otoyolda boylu boyunca uzanırken... Her şey aynı anda olup bitiyor kafamın içinde; sonsuz kalınlıkta eski bir film şeridi. Salonda oturuyoruz, sonra ışıkları söndürüyorum ve mutfağa gidiyorum yoksa daha mı önceydi ama önemi yok mutfaktan döndüğümde oraya ne yapmaya gittiğimi de bilmiyorum ya bu

ikisi yani Sadık ve Pelin Aylin de karşılarında gözleri fal taşı gibi kararsız kanepeye uzanmışlar bulanık holün ışıklarını da söndürüyorum ve yanlarında ama hep o eski çekingenlik bir kez daha kaybetmeyi göze alabilir miyim hayır kızıyorum birden ve aralarına girip Sadık kafasını kaldırıyor şaşkınlık ve ben Pelin'in boynu bembeyaz kokusunu alıyorum çam ormanları gibi yumuşacık tuhaf güçlü bir önsezi itiliyorum ona artık utanmak yok yaşamımdaki her şey gibi değişik dünyalar bu da değişti alev alev son bağları da kesip atıyoruz üçümüz ve Aylin karşıda ama ne yapıyor karanlıkta belli olmuyor ki herhalde fal taşı gibi belki de sızmış canı cehenneme verdiklerinden fazlasını istemesinler yeter karışmasınlar geçici maceralara insanları tanımak istiyorum bu benim doğam ve artık yalnızlıktan korkmuyorum oysa sahiplenme duygusu bir kez gizemlerini açığa vurduktan sonra yalnızca onları elde etmekle ilgilendiğimi biliyorlar varlıklarına bile katlanamadığımı oysa o sonsuz gizem karanlıkta bile iyice yaklaşıyorum ona yanıp kül olmadan yaklaşabileceğim kadar işin tuhafı sanki hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi ama o da sarhoş öyle değil mi bu derece kayıtsızlık Tanrım acı veriyor acı çekiyorum neredeyse işin tuhafı çaresizliğimi hissediyor ve geri çekilmiyor neyse ki Neşe ve Murat içerde bense öfkeliyim hâlâ onu paylaşıyorum çünkü o altın sarısı saçlara dokunuşları o çam kokusuna bencil herifin tekiyim vakit gece yarısını çoktan ve oturmuş uzaktan seyrediyorum bitkin sarhoşluk içinde o da sevişmek istiyor biliyorum bunu ağzında sakızıyla uzaktan bize bakıyor koltuğun üstünden karanlıkta parıldayan gözleriyle kapana kısılmış gibi ama eskisi kadar ürkek değil sonra uzanıyorum kollarımın altında titriyor sonra dudakları öyle çekingen ki ama o da sarhoş ve ben de sarhoşum ve hepimiz ve Pelin'le Aylin'i öpüştürüyorum Tanrım bu inanılmaz saatlerce karşılarına geçip ve işin tuhafı çığlık çığlığa işin tuhafı gece yüzlerce dokunuşun arasında eriyip tükeniyor içkili nefesler boynumda kulaklarımda ensemde tüm bedenimde.

Uyandığımda tül perdenin ötesinde ışıldayan gün ışığı karşıladı beni. Bir başka uyanışı anımsadım ve korkuyla yerimden sıçradım. Bir an için Yalova'da olduğumu sanmıştım. Sonra mutfaktan gelen sesleri duyup kalktım. Görünüşe bakılırsa Pelin dışında herkes gitmişti. O da üzerinde beyaz, kolsuz bir tişörtle (şaşkınlıkla bunun benim tişörtlerimden biri olduğunu fark ettim) omlet yapıyordu. Beni görünce gülümsedi. Dudaklarına yumuşak bir öpücük kondurdum. Birlikte omletleri tabaklara koyduk ve mutfak masasında yemeye başladık. Bir yandan da keyifli keyifli sohbet ediyorduk. Konuştuklarımız da son derece ipe sapa gelmez şeylerdi. Uzun bir süre aşkın kimyasal bir olay olup olmadığından bahsettik. Ben hiç ummadığım bir anda âşık oluverdiğim için şaşkındım. Pelin'in hiç şaşkın bir hali yoktu. Aslında âşık olmuş gibi bir hali de yoktu. Sonra, onunla yaşadıkça, bu kayıtsız görünüşün kendi dışındaki her şeye uygulandığını görecektim. İşin tuhafı, herhangi bir şeye karşı gerçekten kayıtsız olup olmadığını bugün bile anlamış değilim. Bana karşı bütünüyle kayıtsız olmadığına içtenlikle inanıyorum. Hatta buna eminim diyebilirim. Ancak elbette bana karşı şu kadar kayıtlıydı ya da kayıtsızdı dememe olanak yok. Sadece bana karşı kayıtsız olmayışının benim için yeterli olduğunu belirtmeliyim; yaşamındaki pek çok şeye karşı bütünüyle kayıtsız olduğundan şüpheleniyorum çünkü.

Kahvaltı sırasında hemşire olduğunu ve genellikle her ay yalnızca on gece

nöbete çıktığını, kalan zamanlarında çalışmadığını öğrendim. İkinci bir işe girmesine gerek yoktu; hemşirelikten aldığı para rahat rahat yetiyordu ona. Hastanede kalıyordu ve fazla harcaması yoktu. Hemşire okuluna olan borcu da yakında bitecekti. Yine de Edirne'deki ailesine para göndermek zorunda kaldığı zamanlar biraz sıkışıyordu. Bütün bunları anlatırken keyifle dinledim onu. Kendinden bahsetmesi hoşuma gidiyordu. Ağzımdaki jambonlu yumurtaları çiğnemeye çalışırken niye benim yanıma taşınmadığını sordum. Nasıl olsa kira sorunu yoktu. Ev de ikimize yetecek kadar genişti. Ayrıca kazandığımız parayla krallar gibi yaşayabilirdik. Güldü. Bu kararı vermekte biraz acele edip etmediğimi sordu bana. Ben de hiç acele etmediğimi, çünkü ona deliler gibi âşık olduğumu söyledim. "Koca bebek!" dedi bana ve tabağıma biraz daha jambonlu omlet koydu.

Tahmin ettiğim gibi fazla eşyası yoktu. Bir sürü kitabı vardı, ve acayip giysileri. Hiç bu kadar değişik kıyafeti bir arada görmemiştim. O da benim dağınıklığıma biraz şaşırdı. Ama kısa süre birbirimize alıştık. İkimiz de pek sokağa çıkmıyor, birbirimizden başka kimseyi görmek istemiyorduk. Elimizden gelse işe bile gitmeyecektik. Artık yaşamımdaki en büyük zevk geceleri onun dizlerinin dibinde kitap okumak ya da gece yarısı birlikte oturup güzel bir korku filmi izlemekti. En huzurlu ve mutlu günlerimi yaşıyordum.

Pelin'in tartışmasından iki hafta sonra Banu'dan bir telefon aldım. Pelin o gece nöbette olduğundan evde yalnızdım. "Seni artık görmek istemiyorum," dedi ifadesiz bir sesle. Bunları söylediğini konuşmasından bir saniye önce duymuştum. "Tamam," dedim. Kısa bir sessizlik oldu. "Şimdi mutlu musun?" diye sordu. "Evet," dedim ve yine sustum. Kısa bir sessizlik daha oldu. Telefonun kapandığını duydum. Hat ölmüştü.

O gece uzun süre uyuyamadım. Kafamda pek çok düşünce vardı, ama hiçbiri Banu'yla ilgili değildi bu düşüncelerin. Pelin'i düşünüyordum. Pelin'in kim olduğunu, onun yaşamımda ne aradığını düşünüyordum. Niye ona karşı böylesine güçlü bir tutku duyduğumu, niye ondan başkasını görmek istemediğimi, niye onunla birlikteyken bile kendisini özlediğimi, gözlerindeki, bakışlarındaki dinginliği, sessizliği, evin içinde gezinirken hareketlerindeki yumuşaklığı, bir bardak şarabı yudumlarken dolgun dudaklarının kenarlarında beliren kıvrımları, ders notlarından birinin kenarına yazdığı çocukça bir şiiri, okuduğu kenarları hep kıvrık felsefe kitaplarını, siyah beyaz bir fotoğraftan uzanan gülümseyişini, ona ait her şeyi, sevgi duyduğum her şeyi, gizemi, bu yakıcı tutkular için zayıf bir kılıf olmanın bedelini, benliğimin içinde kıvrandığı acıyı, günler haftalar geçtikçe kötüleşen durumu ondan başka hiçbir şey düşünemiyordum artık garip bir saplantıya dönüşmüştü ilk başlarda ona karşı duyduğum aşk bu durumun farkında olmam hiçbir şeyi değiştirmiyordu bir sıtmalının sıtma olduğunu bilmesi neyi değiştirir ki yanında ilaç yoksa eğer ona dokunuyor ama dokunamadığım asla dokunamayacağını ve benden çok uzakta olan erişilmez bana kapalı biliyordum zihninin bir köşesi zihninin de ötesinde hatta onu asla kavrayamayacağım bir bölge korkutucu sevişirken bile uyuyuşunu seyrederken bile yüzüne ay ışığı vurup onu solgunlaştırırken ve gözkapaklarının altında zihni düşleri izlerken ve ben sabahlara dek uyumayıp sonra ertesi gün bitkin ve giderek dikkatsizleşiyordum işten de çoktan ayrılmıştım o olmasaydı ama zaten ayrılmak istememin de sebebi

oydu yaşamımdaki her şeyin sebebi oydu beni iten beni yönlendiren dürtü ama asla köpekleştiğimi düşünmeyin ona bunu yapamayacak kadar saygı duyuyordum âşık olup köpekleşmek çok kolaydır aslında bu köpekleşme sayesinde karşıdakinin aşkını kazanmak mümkün olur ama köpekleşmeme olanak yoktu bunda bir terslik olduğundan filan değil belki ben de kendimi tanıyamıyordum artık ona hiçbir şeyi belli etmemeye çalışıyordum ama hiç tanımadığım duygular kıskançlık o ilk gece Sadık ve Aylin'le ve görüntüler zihnime kazılıydı yakıcı alev gibi asla böyle hissedebileceğimi sanmazdım kıskançlık yeni tanıştığım bir duyguydu yepyeni beni çılgına çevirecek kadar yeni ve ayrıntılı ve acaba hep bu soru kafamda acaba ya Sadık onu görüyor mu ya Aylin çocuklaştığımı biliyordum ama bir çocuğun zararsızlığına sahip değildim bu da korkutuyordu beni kendimden korkuyordum neler yapabileceğimden ama söyledim ya Pelin'e hiçbir şey hissettirmemeye çalışıyordum oysa için için ama eminim fark ediyordu ama hiçbir şey söylemiyordu fark ettiğini bile belli etmiyordu öyleyse ben nasıl biliyordum belli etmeyişinden ikiyüzlü sinsi bir yaratığa dönüşmüştüm kendimi temizlemeye çalışıyordum ama boşuna boşuna bütün çabalarım boşuna Sadık'la onu kanepenin üstünden gördükçe ve Sadık çırılçıplak ve o da çırılçıplak ve oral aklım başımdan gidiyordu oysa böyle şeylere aldırmak öylesine yabancıydı ki benim için ölümcül bir hastalığa yakalandığımı hissediyordum kendimden önce sevdiğim kişi için ölümcül olabilecek bir hastalık öyleyse hastalığa Pelin yakalanmıştı ve farkında değildi benim bedenimde daha doğrusu zihnimde yakalanmıştı bu hastalığa ben onu yok edebilecek olan hastalıktım ama hayır bunu düşünemezdim bile öyle değil mi Pelin'i yok etmeyi nasıl düşünebilirdim canavarca bir düşünceydi bu benliğim parçalara bölünmüştü arada çekiştirilen kimdi peki işte o bendim benden artakalanlar işte o bendim.

Onu öldürme düşüncesi ilk olarak ne zaman mı belirdi zihnimde? Bunu da yanıtlayabileceğimi sanmıyorum. Ondan giderek daha fazla nefret ediyordum. Aynı zamanda korkuyordum da; giderek bir Tanrıçaya dönüşüyordu hastalıklı imgelemimde. Bütün ilkel korkularım açığa çıkmıştı. Televizyonun karşısında hiç kımıldamadan saatlerce oturuşunu izlemek, geceleri sabaha dek pürüzsüz bedenini ve yüzünü seyretmek varlıklarından haberdar bile olmadığım olağanüstü korkuları tattırıyordu bana. Oysa o, bugün bile inanıyorum ki, bir şeylerden şüphelenmesine karşın durumun ciddiyetinden bütünüyle habersizdi. Nasıl haberi olabilirdi? Öylesine saf, öylesine masum ve hayat doluydu ki!.. Kendisinden ne kadar nefret ettiğimi asla anlayamadı, tıpkı kendisini ne kadar sevdiğimi anlayamadığı gibi.

Genellikle birlikte iyi vakit geçiriyorduk. Beni asıl rahatsız eden düşünceler, o işteyken ya da yanı başımda uyurken beynime üşüşenlerdi. Hatta bazen sevişirken bile... Sevişme sonralarında biraz rahatlıyordum; tatlı tatlı sohbet ediyor, gülüşüyor, birbirimize sarılıyorduk. Ama sonrası... Kendimle baş başa kaldığım mutlak yalnızlıkla dolu, uzun, bitimsiz saatlerdi onlar. Uykusuzluk peşimi bırakmaya niyetli görünmüyordu. Uyuyabildiğim bir kaç saat içindeyse asla kâğıda dökemeyeceğim dehşetli kâbuslar görüyordum. Neyse ki uyanır uyanmaz hemen unutuyordum bu kâbusları. Yalnızca korkunç bir felaketin eşiğinden dönmüş olma duygusu kalıyordu içimde. En sonunda bir gece, yağmurun bıkıp usanma-

dan günlerdir yağmakta olduğu bir sonbahar gecesi çığlık çığlığa yataktan fırladım. Gördüğüm rüyayı anımsıyordum, ve şimdi biliyordum ki aylar boyunca hep aynı rüyayı görmüştüm!

Bir süre öylece karanlıkta oturup sakinleşmeye çalıştım. Duyularım şaşılacak kadar keskinleşmişti. Kaynağı belirsiz bir yerden gelen duvar saati vuruşları tokmak gibi indi beynime. Yağmur sokak ızgaralarından kanalizasyon geçitlerine akıyordu. Sonra Pelin beni çekip yanına uzattı. Duyarlı parmakları tüm bedenimde gezindi, beni sakinleştirene dek; onlara karşı koymadım. Sonra saçlarımı karıştırdı bir süre. "Ter içinde kalmışsın," dedi yumuşacık bir sesle. "Yok bir şey," dedim konuyu geçiştirmeye çalışarak. Verebileceğim en kötü yanıttı bu. "Yoksa yine kötü bir düş mü gördün?" İrkildim. "Farkında mıydın?" "Tabii farkındaydım. Kaç haftadır doğru dürüst uyumuyorsun. Aslında seninle bu konuyu konuşmak istiyordum." "Konuşacak bir şey yok." "Var tabii, koca bebek seni!" Burnuma koca bir öpücük kondurdu. "Ben senin içini okurum!" Birden kendimi rahatlamış hissettim. Ona sarılıp yüzünü öpücüklere boğdum. "Anlat bakalım derdini," dedi ısrar ederek. Yüzü pırıl pırıl parlıyordu. Size yemin edebilirim, yüzü karanlıkta parlıyordu. Onu hiç o anki kadar sevmemiştim. Aşkın da ötesindeydi bu. İnsan duyarlılığının ötesindeydi. "Dinlemek istediğine emin misin?" diye sordum. "Nasılsa uykum kaçtı," diye güldü. "Biraz masal dinlemeye ihtiyacım var!" "Tamam," dedim arkama yaslanarak. "Bunu sen istedin." Ve ona her şeyi anlattım.

"Bundan bir sene kadar önce Aslı adında bir sevgilim vardı. Pek ciddi bir beraberlik sayılmazdı bizimkisi, ama birlikte çok eğleniyorduk. Aslı'nın ailesinin Yalova'da bir yazlıkları vardı. Ne zaman İstanbul'a dönseler biz de hemen soluğu bu yazlıkta alır, birkaç gün tatil yapardık. Bu yazlık Yalova'nın dışındaki sitelerde, Aydın 6 denilen bir yerdeydi. Evin tam önünden oldukça işlek, şehirlerarası bir karayolu geçiyordu. Kamyonların, minibüslerin, tırların hiç eksik olmadığı bir yoldu bu. Yapacak işim olmadığında, öğle vakitleri örneğin, bu yolun kıyısında bir banka oturur ve gelip geçen araçları izler, bir yerden diğerine gitmenin anlamsızlığını düşünürdüm.

"Bir sabah yine (beni bilirsin, her zamanki gibi) geç bir saatte uyandım. Yatağın tam karşısındaki pencereden giren gün ışığı tül perdenin arasından tam yüzüme vuruyordu. Uzun süre, kalkıp perdeyi çekmeye bile üşenerek, öylece tembel tembel yattım. Aslı çıkarken odanın kapısını aralık bırakmıştı ve salondan ablası Nihal'in sesi geliyordu. Bir telefon konuşması yapıyordu besbelli. 'Evet, evet,' diyordu. 'Tam burada, bizim evin önünde,' diyordu. 'Paramparça olmuş, bir görsen, her taraf kan içinde,' filan diyordu. Kalkıp şortla dışarı çıktım. Evin önünde yüze yakın insan toplanmıştı. Aslı'nın da aralarında olduğunu gördüm ve yanına gittim.

"Asfaltın üzerinde bir insan vücudundan artakalanlar vardı. Beş on metre boyunca iç organlar uzanıyordu toz toprak içinde. Ciğerler, bağırsaklar, ne olduklarını anlayamadığım bir sürü et parçası... Gözlerin biri de bunların arasındaydı. Diğeri ortalarda görünmüyordu. Terlikler birkaç metre arayla yolun kenarına fırlamışlardı. Cesetten geriye kalanlarsa gazete kâğıtlarıyla örtülmüşlerdi. Aslı'dan öğrendiğime göre ölen iki blok ötemizde oturan yaşlı bir kadındı. Evinden sabah

kahvaltısı için ekmek almaya çıkmış ve bir kamyonun altında kalmıştı. Şoför de durmadan kaçıp gitmişti. Sonradan kızı olduğunu öğrendiğimiz bir kadın deliler gibi ağlıyordu. Bir yandan da 'Benim suçum! Bırakın beni! Benim suçum!' diye çığlık atıp duruyordu. Bakkala gitmeye üşenmiş, annesini göndermişti.

"Uzun süre yoldaki cesedi inceledim. Kendimi garip hissetmeye başlamıştım. Düşünsene, filmlerde ya da kitaplarda bu türden bir görüntüyle karşılaşan insanlar genellikle başlarını çevirir ya da kusarlar. Oysa ne benim, ne Aslı'nın, ne de oradakilerin kusmaya filan niyetimiz yoktu. Hepimiz asfalta saçılı parçaların arasında geziniyor, gevezelik ediyor, kadından artakalanları merakla inceliyorduk. Böyle bir görüntüyle kolay kolay karşılaşamayacağımızın bilincindeydik. Kadınlar birbirlerini dürtüyor, çocuklar burunlarını karıştırıyorlardı. Kimsenin herhangi bir şeye aldırdığı yoktu. Bir ara bir üstgeçit yapılması için yolu tıkama girişimi oldu, ancak göstericiler kısa sürede dağıtıldı. Bu fikir şoförlerin pek hoşuna gitmemişti.

"Olayı kavramaya birkaç saat sonra başladım. Kendimi bir düşte gibi hissediyordum. Daha o sabah benim kadar canlı ve sapasağlam olan bir kadının iç organları şimdi asfaltta sergileniyordu. Ölüm onu hazırlıksız yakalamış olmalıydı. Herhalde sabah ayakkabılarını bile giymeye gerek görmeden, terliklerle dışarı çıkarken birkaç dakika sonra öleceği düşüncesini aklının kenarından bile geçirmiyordu. Oysa yaşamı az önce sona ermişti ve şimdi ona ne olduğundan kimsenin haberi yoktu. İnsanlar kendileri ölmedikleri için mutluydular. Ben de ölmediğim için mutluydum. O asfalta uzanıp insanların beni seyretmesine katlanmak hiç hoşuma gitmezdi doğrusu. Beni asıl şaşırtan, doğada da en ufak bir değişikliğin olmamasıydı. Kadının yokluğu hiçbir değişiklik yaratmamıştı. O halde benim yokluğum da hiçbir değişiklik yaratmayacaktı. Ölümüm sağları sevindirecek, insanların yaşamı ben öldükten sonra da aynı canlılıkla sürüp gidecekti. O gece Aslı'yla sahilde gezinirken hep tuhaf şeyler düşünüp durdum. Kendimi savunmasız hissediyordum. Ölüm bana acımayacaktı; bunu ilk defa anlıyordum. Çimenlere uzandık. Gökyüzü pırıl pırıldı. Ama o yaşlı kadın bundan habersizdi. Peki bizim habersiz olduğumuz şeylerden haberdar mıydı acaba? Bizim göremediğimiz şeyleri görüyor muydu? Yoksa tamamen yok mu olmuştu? Başına neler gelmişti? Benim başıma neler gelecekti? Düşünsene, kadın ne kadar basit bir rastlantı yüzünden öldü! Bir an erken ya da geç karşıya geçseydi, şimdi akşam yemeğini yiyor olacaktı! Ne saçma! Her şey saçmaydı. Kadının ölü olması, benimse yaşamam haksızlık gibi göründü bana. O günden sonra yaşadığım her günü çalınmış, ya da ödünç alınmış bir gün saydım. Hep suçluluk duydum, o ölü, bense hâlâ sağ olduğum için. İşte ölümle böyle tanıştım... Son günlerde de hep bununla ilgili kâbuslar görüp duruyorum... Eee, nasıl buldun öykümü?"

"İlginç. Bence bu rahatsızlıklar aşırı duyarlı olmandan kaynaklanıyor. Sen böylesin. Yapabileceğin bir şey yok. Aslında bir şey yapmana da gerek yok."

"Biliyor musun, kadının yüzünü görmedim, ama beynini gördüm ben! Düşlerime giren de bu! Onun beynini gördüm! Cesetten iki metre öteye fırlamıştı! Biliyorum, çılgınca ama, hâlâ tek parçaydı! Dağılmamıştı, sanki biri kadının kafatasını ikiye ayırıp beyni çıkarmış ve kızgın asfalta bırakıvermiş gibi! Bundan bahsetmek öyle zor ki! Aylarca arabalara binemedim! Karşıdan karşıya bile korka

korka geçtim! Çünkü... Anlıyorsun ya, kadının beyninin canlı olduğundan şüpheleniyordum! O et parçasının içinde kısılı kalmıştı, ama hâlâ düşünmeye devam ediyordu! Yakıcı güneşte ve kızgın asfaltta pişerken bile düşünüyordu! Çığlıklar atmaya çalışıyor, ama beceremiyordu. Şaşkındı. Dostlarından, sevdiklerinden bir anda, sonsuza dek, ayrılmıştı. Beyni bedeninden ayrılmış, ama bilinci beyninden ayrılamamıştı. Orada durmuş o beyni seyrederken ilk defa bir beynim olduğunun bilincine vardım! O beynin içinde tutsaktım! Düşünsene, bilinçsiz bir et parçasının tutsağıydım; hâlâ da öyleyim! Ve yok olamamak... Bu işkencelerin en korkuncu olmaz mıydı bizim için?"

"Belki, ama düşünmekle bu işkenceyi engelleyemezdik. Yapabileceğimiz hiçbir şey olmazdı, öyle değil mi? Öyleyse endişelenmek niye? Şu anda rahatız ve bunun tadını çıkaralım. Belki yalnızca yaşamlarının tadını çıkaranlar ölümlerinin de tadını çıkarabilecektir, buna ne dersin? Hem niye o kadına karşı bir sorumluluk duyduğunu anlayamıyorum. Ölümünün seninle bir ilgisi yok ki!"

"Biliyorum. Ama suçluluk duyuyorum. Elimde değil."

"Suçluluk mu? Niye?"

"Hâlâ yaşamayı sürdürdüğüm için."

"Ama bu saçma. Söylediğim gibi, onun ölümüyle senin hiçbir ilgin yok."

"Evet. Belki suçluluk duymama yol açan da budur."

Bu konuşmanın ardından henüz iki hafta geçmemişti ki, bir akşamüstü eve geldiğimde içerde kimsenin olmadığını gördüm. Bu beni şaşırttı, çünkü Pelin hastanedeki işinin sabahleyin biteceğini söylemişti. Yine de bunu fazla önemsemeyip kendime bir kahve pişirdim ve televizyon izlemeye koyuldum. Yarım saat kadar sonra zil çaldı. Kapıyı açtım. Gelen Pelin'di. "Anahtarına ne oldu?" diye sordum. Yanıt vermedi. Yağmurdan sırılsıklam olmuştu. İçeri girdi. Sessizce paltosunu çıkardı. "Nöbetin nasıl geçti?" diye sordum. Yine yanıt vermedi. Yanımdan geçerken ona sarılmaya çalıştım, ama yüzünde donuk bir ifadeyle, bana bakmadan, kollarımın arasından sıyrılıp mutfağa girdi. Ben de endişeyle salonda oturup onu beklemeye başladım. On dakika geçti. Mutfakta ne yaptığını bilmiyordum. Sonra banyo kapısının açılıp kapandığını ve kapının içerden kilitlendiğini duydum. "İyi misin?" diye seslendim. Duşun açıldığını işittim. Oturup gazete okumaya başladım. Birden telefon çaldı. Pelin hâlâ duştan çıkmamıştı, bu yüzden ben açtım. Arayan Murat'tı. Sesi titriyordu. Korkunç bir kazanın haberini vermek için aradığını söyledi. Pelin'e o sabah, nöbetten çıktıktan birkaç dakika sonra bir araba çarpmıştı. Hastaneye kaldırmaya bile fırsat bulamamışlardı; hemen, olay yerinde ölmüştü çünkü. ❸

24 Şubat 1992

SEMA KAYGUSUZ

Çitlembik Yiyen Ölüler

ORTANCALARI çok sevdiğini biliyorum. Üzgünüm fazla yaşayamayacaklar, bir iki gün içinde kuruyup toprağa karıştıklarında sakın üzülme... Onlar baharla birlikte gölge isterler oysa sen çok ayazdasın anne.

Bayram günlerinin kalabalığı buralara kadar taşmış. Bizi hiç baş başa bırakmazlar zaten. Eski günlerde, hayallerini, küfürlerini, çalgılarını, kaçırdıkları kızları, çekişmeleri, çocuklarını, dövdükleri karılarını biriktirip gelirlerdi. Şimdi ise mermerleri ovalayıp dualar okuyarak apar topar gidiyorlar.

Uzun zaman geçti biliyorum. En son yine burada buluşmuştuk. O gün yıkayıp paklamışlardı seni, yüzünü görmek istedim ama ablalarım izin vermediler. Oysa seni son halinle hatırlamak isterdim. Dingin, daha dayanıklıydın belki. Her şeyi unutmuş, affetmiş, terk etmiştin. Önce burnunun düşeceğini söylediler. Eminim ilk önce gözlerin erimiştir. Çünkü sen çok ağlamıştın anne. O gün tanıdıklar katıla katıla hüngürderken, garip bir huzursuzlukla uzaklaşmıştım buradan. Biliyorum bana kızdın ama, tiksinmenin ne anlama geldiğini yine o gün yaşamıştım. Pis kokular, kulak tırmalayan sesler beynimi uyuşturmuştu. Banyo yapamadığımız, iç içe yattığımız o iki odalı gecekonduda bile böyle kokular almamıştım. O gün her şey çok berbat görünüyordu anne. Papatyaların sapları, domates çorbasınının buharı, ütülenmiş gömleklerin kol ağızları leş gibi kokuyordu. Yürümek; topa tutulmuş kentlerin yıkılan evleriydi, otomobil konvoyları; sümküren, horlayan, hırlayan, öğüren, kusan bütün yaşlı hastaların iniltileriydi. Ölüm, söylendiği gibi sessizlik, yeni bir başlangıç, kurtuluş değildi; yaş rutubetli hava, insanın damarlarına kadar işleyen bir gürültüydü anne. Artık güvenemiyordum, artık çok korkuyordum. Pısırık, ıslak, kimsesiz ve dayanıksızdım. Kendimi, çürütülmüş elmanın içine giren, zavallı bir kurt gibi hissetmiştim. Doyabilmek için hiçbir şey yoktu.

Hani küçük bir orkestramız vardı. Düğünlere gidip dünyanın parasını kazanırdık. Bir de Fuat vardı, keman çalan. Sen ikimizi de çok severdin. Bizi mezarlıkta birbirimize sürtünürken yakaladığın gün, kimselere duyurmadan "Oğlum ibne olacak," diye ağlayarak odunluğa saklanmıştın. Bunun bir oyun olduğunu hiç anlatamadım sana. Vücuumda kuşkulu gözlerinin gezindiğini farkettiğim zamanlar ne yapacağımı şaşırırdım. Bir ara bıyık bırakmanın seni rahatlatacağını düşündüm ama, saçlarım dimdik, bir de bıyık! Eminim çok gülünç görünürdüm. Hiçbir zaman ağır, sert, oturaklı tam bir erkek gibi görünmedim, ama bilmeni

isterim ben sadece kadınlara âşık oldum.

Geçtiğimiz yıl bir kızla tanıştım. Yaşıyor olsaydın fiziğini sorardın hemen, doğrusu ilk gün istesen de tarif edemezdim. Onun biçiminden aklımda hiçbir şey kalmamıştı. Ne saç rengini, ne gözlerini, ne de göğüslerinin büyüklüğünü farketmiştim. Onun tüm güzelliği, inanılmaz dengesiydi. Ne söylemek istediğini biliyor, ne yapmak istediğini kesinlikle ortaya koyuyordu. Sözcükleri, ortamı, yaşama şeklini zorda kalmadan, basitçe sığdırıyordu kendine. O yüzden çok zengindi anne.

Bense anlatmak için öyle çok güç harcıyorum ki her şeyim abartılı kalıyor. Geveze, asabi, coşkulu bir yoksulum. Beni gerçekten çok etkilemişti, onu almak için elimden geleni yaptım. Onun için bahçeler yarattım, günün ilk ışıklarıyla üzerinden küçük bir gökkuşağı geçsin diye kristal aynalardan bir düzen kurdum. Hiç tatmadığı meyvelerden eşsiz kahvaltılar hazırladım, beğeneceğini düşündüğüm her şeyi yan yana getirdim, kimsenin anlamadığını gözyaşları içinde anlatırken; onu anlamak için elimden geleni yaptım. Gözlerimin içine bakıp dansederken, "İşte benim kadınım", diye bütün arkadaşlarıma anlattım. Yakında evleneceğimi bilmeyen kalmadı. Herkes bizi merak ediyor, tanıştırmadıklarım Berna hakkında bir sürü soru sorup gördükleri yerde merakla yanına sokuluyordu. Onu paylaşmadığım, anlatmadığım tek dostum bile kalmadı. Fakat gel gör ki bana hiç âşık olmadı. Her seferinde sadece denedi. Benim için onu öpmek bir şiirin ilk dizeleriyken, onun için başkasını unutmanın çaresiydi. Duygularımı törpüledikçe yenilenmek için çırpınıyordum. Yine de onunla olmak için tekrar başlıyordum. Kasıklarında kalmış eski bir tutkuyla benim aramda gidip geliyordu Berna. Bu sevgi bir türlü düzene girmiyor, rutin alışkanlıkların içine süzülmüyordu. Birden bire patlak veren sürpriz olayların her gün yaşanması gibi yorucuydu onu sevmek. Berna'yı alıkoyamıyor, hükmedemiyor, kıskanma hakkımı bile elde edemiyordum. Gün geçtikçe hırçınlaşıyor, bocalıyor, saçmalıyor sonra komik durumlara düşüyordum. Onu kafamdan atabilmek için bütün kenti yürüyor, evime en geç saatte ulaşmak için saçma sapan yolları deniyordum. Eve çıkan bütün yollar sonunda bitiyordu.

Bir gün, "Bundan sonra görüşmeyelim," dedi. Olabileceğim kadar sakin görünmeye çalıştım. Onsuz sinemaya bile gitmek istemezken... Yine eve en uzak yollardan gittim, duşa girip bağıra bağıra ağladım. Neden bu kadar sarsıldığımı, acıdığımı tanımlayamam ama kendimi tanıyamadığımı söyleyebilirim. O gece rüyamda seni gördüm, üzerinde kahverengi pamuklu elbisen vardı, saçlarını öylesine toplamıştın. Benden bir şey istedin. Onu sana bulmak için sabaha kadar uğraştım. Küskün ağlama seninle uyandığımda gece çoktan çekilmişti. İstediğin şeyi hala getirememiştim...

Onun annesi de ölülerden korkutmamış, hortlak masalları, cin hikâyeleri, geceleri ayaklarını yıkayan yatır safsataları bilmiyorud hiç. Hatta küçük bir kızken gizlice karşı evin bahçesine atlayıp herkesin korktuğu mezar taşına basarak çitlembik ağacına tırmanırmış. Avuçlarına topladığı çitlembikleri, "Bir sana... bir bana..." diyerek mezardaki ölüyle paylaşırmış. Ölülerden hiç korkmuyordu anne. Oysa ben o güne kadar bütün sevgilerimi, güzelliklerimi, yeteneklerimi, eğilimlerimi öldürmüştüm. Belki onunla ...bir sana... bir bana... yaparız diye borca

tahvillerimi biriktirdiğim paraları, şirket hissemi, çocukluğumdan kalan kahkahalarımı, gizli hırsızlıklarımı, gelecekte kazanacaklarımı, Roman havası şarkılarımı, arkama sürtünen yakışıklı kemancıyı, dedikodularımı, artıklarımı, seni, senin dışında bok kadar değersiz olan her şeyimi paylaşabileceğimi sandım.

Burada "Ruhuna Fatiha" yazıyor. Şimdi bu duayı okursam, orada sana daha mı iyi davranacaklar? Belki de "Gözün aydın, oğlundan bir fatiha geldi", diye çay içmeye gelirler. Oysa sen artık ölü bile değilsin anne. Çünkü ölülerin cansız da olsa vücutları vardır. Senden ne kaldığını, şimdiki ikimizin nasıl göründüğünü düşünmek bile istemiyorum. Bir buçuk saattir mezarın başında ortancaları sulayarak mırıldanan bir adam görseydim neler anlattığını dinlemek için elimden geleni yapardım. Ama etraftakiler acıyarak bakıyor. Şimdi beni can kulağıyla dinlediğini nasıl anlatırım onlara. Yaşadıklarım, duygularımın içinde nefes alıyorsa ben onları var ediyorsam, bu anlamsızlık arayışına ne gerek var anlamıyorum. Belik de anlamını bir türlü öğrenemediğim o duayı okursam Tanrı, bütün eşi dostu toplayıp sana gerçekten çay içmeye gelebilir. Bunu düşünerek yaşamak daha eğlenceli olmaz mı? Çitlembik yiyen ölülere bu yüzden inanıyorum belki de.

Berna'ya göre yaşamın içinde birazcık kuşku varsa, yaşamak zaman kaybıydı. Her şey geçiciydi hatta. İç dünyalarımızda savunma mekanizmalarından örülmüş çarklar işliyordu ve gerektiği gibi davranıyorduk. Sadece kendine inanan, kendini tanıyan insanlar var olabiyordu. İsimler, sıfatlar, bilimler, biçimler, sezgiler, duyarlılıklar ona yetmiyordu. İstersem kafamda onu bile yok edip anlamsızlaştırabilirmişim. Berna... ber...bern..na...naber.. abe...b...e..r....n...a... berna. Sonunda Berna'ydı işte. Benim Berna'm, sevdiğim kadın. İşte bu yüzden geldim. Toprağın içined liflenmiş kemiklerin, önce düşen burnun, böceklerin yediği etin, kafamı koyduğum kucağın umurumda değil! Şu anda öylece beni dinlediğine inanmazsam geriye ne kalır anne!

Anne... Sanki sıcak nefesini hissediyorum, sanki sen karşıma oturmuş ellerimi tutmak üzeresin...

Her zaman hüzünlüydü. Fazla inançsızdı. Bir gün gözlerine dalıp, "Hoşgeldin," dedim. Masum bir çocuk gibi saatlerce ağladı. Doğduğu gün annesi göğsüne yasladığında da böyle ağladığını hatırlattım, benimle doğduğu, benimle yeniden başladığı için... İnandıramadım. Onu doğuramadım. O gün neden ağladığını hiç anlatmadı. Bazen iki ayrı yerde yaşadığını düşünüyorum. Bir yanı Çitlenbik, bir yanı denizkızı Fûm. Kimsenin bilmediği bir orkayusa gözleri dalıyor, sonra ıslanarak geri dönüyordu. Kulaç atmaktan yorulmuş omuzları düşüyordu hemen. Gittiği yeri, orda neler olduğunu, neleri bıraktığını anlatmasını istiyordum. Küstürülmüş, acıtılmış, terkedilmiş gözlerini çevirip bana nefretle bakıyor, çirkinleşiyor, eskiyordu anne. Okyanusun dibinde çitlembik ağacı yaşayamıyordu, Fûm yanıma gelip çitlembik ağacına tırmanamıyordu. Sanki ben o gizli okyanusta nefesim yettiğince onu bir güzel tartaklıyor, etlerini koparıp suyun yüzeyini kan pıhtısıyla dolduruyordum. Sanki ben onun en büyük düşmanıydım.

Sorguluyor, acıtıyor, hükmediyordum. Oysa orada, onunla yaşamak için ellerimden, bacaklarımdan, omurgamdan, ciğerlerimden, göz kapaklarımdan, tenimden vazgeçebilirdim. O benim sevgilimdi anne, bu kimseyi hatta Berna'yı ilgilendirmese de hem Fûm hem Çitlembik benim sevgilimdi.

Toprakta bir hareket var. Sanırım ortancaları fazla suladım. Su toprağın içinde yol bulamayıp tekrar yüzey taşıyor. İkimiz de çamur içinde kaldık.

Evet, beni kesinlikle sevmiyordu. Her "evet"in göründüğü kadar hayatı olumlamadığını şimdi daha iyi anlıyorum. Sözcüklerin anlamlarını çoğu zaman kestiremeyeceğimi söylemişti.

Güzelleştikçe çirkin yanları daha da kanayanlardık biz. Gülüşüp, sokuldukça birbirimize batıyorduk. Bilemiyorum belki de kaş yaparken göz çıkardım, onu anlamaya çalışırken daha da bereledim. Berelendim. Berna bir yağmur bulutunu üfleyen tutarsız bir rüzgâr gibiydi. Farklı iklimlerde geziniyor, zirvelerle vadiler arasında gidip geliyordu. Gün geçtikçe hayran olduğum o müthiş dengesinin aldatmaca olduğunu farkettim. İçindeki sözcükleri ararken ben ona çoktan aşık olmuştum.

Sonra o yağmur bulutu beni yıldırımlarıyla yere çaktı. Bir daha görüşmeme kararını açıkladığı gün, masanın üzerinden sigaramı ve çakmağımı alıp sakince uzaklaşırken, kilidini açan bir anahtar gibi otomatiktim. Uydurulmuş, preslenmiş, yontulmuş... O gün ürkmemiştim anne, ama artık Berna'dan kesinlikle korkuyorum. Çünkü yaşamaya gücüm yetmedi, sanırım aşermenin doğasını kabul etmeyen, doğum sancılarını beklemeye sabrı olmayan aceleci bir babayım.

Zamanı paketleyip, kum saatinin içindeki akış kadar süre tanıdım ona. İhtiyaçlarının mantığını anlayamadım. Kalabalık sorularla, ondan çaldığım açıklarıyla başına üşüştüm durmadan. Doğrusunu istersen, o bunların hesabını hiç sormadı. Aylardır morgta yaşıyordum anne. Gerekenleri yapamadan ölmüş biri, nasıl ölmek üzere olduğunu hissederse ben de öyleydim işte. Öfkeden tenim mosmor olmuştu. Berna'ya küsmüştüm, çelik gibi değen soğukla kaskatı olmuştum. Belki de nefret ediyordum. Beni bilerek, korkmadan, sorumsuzca incitmişti.

Hava kararmaya başladı. Bekçi uzaktan beni izliyor, izmaritinin ışığını görüyorum. Ben de bir sigara içsem iyi olur. Sen de severdin sigarayı. Tanımadığım tenlerde terlediğim, dakikada üç satır okuyarak koca bir kütüphaneyi erittiğim, buzlu viskiyle extasy içtiğim, kulaklarım patlayana kadar yüksek volümde müzik dinlediğim o morgta beraberce tüterdik anne... eğer yaşasaydın.

Nedense toprağın ısındığını hissediyorum. Sahil kumlarının harareti var altımda. Bütün mezarların altında cehennem kazanları kaynıyor olabilir mi? Mutlu aşklar Cennetde, yarım kalanlar Araf'tadır.

Berna bir şiir yollamıştı. Şimdi şiiri sana da okuyacağım umarım sıkılmazsın.

"Ulan!"

İşte! Bu kadar. Böyle uzun, haince, insanı kıskıvrak boğazından yakalayan. ayaklarına dolanan, ciğerini söküp atan bir şiir işte. Senin için böyle bir şiir yazıldı mı anne?! Senin de böyle kafana kafana vurdular mı?

Sa... sa... sanırım küçük bir deprem oluyor.

A..
Ama...
An... Anne!
Senin ne işin var burada?!

Anne - "Bağırmayı bırak da dinle geveze çocuk! Anladığım kadarıyla kız seni pek fazla beğenmemiş. Seni çirkin, işgüzar, iyi niyetli, sorgulayıcı, baskıcı, sevimli bir aşık olarak algılamış olabilir. O kız, hayatın boyunca sahip olamayacağım bildiğin tek varlık olduğu için bu kadar canını yakmış. Sen hep almak istedin çocuğum. Her defasında haşarılıydın, sorunlardan hemen sıyrılıyor, sıkıntıları atlatıyor, başladığın işi başarıyla bitiriyordun. Ama geride çok fazla öfke, ıtından kalkamayacağın düşmanlar da yaratıyordun.

Söylesene, dünyada gecekonduda büyüyüp, düğünlerde darbuka çalan, aylarca gelmeyen babasının yerine evi geçindiren, bütün kavgaları durduran, kardeşlerine göre bütün okullarını başarıyla bitiren, tezgâh kurup ayakkabı satan, saç boncuğu dizen, hiç televizyon tamir etmesini bilmezken kentteki bütün bozuk televizyonları toplayıp tamir ettirip üzerine kazancını koyarak teslim eden, annesini asla yalnız bırakmayan, üniversiteyi bitirip sayılı fotoğraf sanatçılarından biri olan, bir çok işyerinde ekiplerin başında yönetici olarak çalışan, şimdi ise büyük bir şirketin ortaklarından olan kaç insan var? Tüm bunları yaparken, eskittiklerini hatırlayıp acıyan kaç gerçek insan var? Aslında sen ne suçlu ne de sorumlusun. Sadece şanssızsın, o kızın âşık olduğu adam olarak doğma şansını hesaplamaya kalkma sakın! Her zamanki gibi kurgulayıp aceleye getirdiğin her şey yarım kalır. Kim bilir kızcağızın nasıl boğazına yapıştın? Binlerce soru sorup içini kuruttun. Sonra da yok ben onun denizi olurdum, yok yüzerdim, yok gökkuşağından balkon yapardım... Doğrusunu istersen o kız seninle bir kez olsun sevişseydi..."

– Bu çok çirkin anne!

Anne; *"....evet, bir defa olsun onunla gerçekten sevişseydin, beni ziyarete bile gelmeyecektin. Yalan mı? Benim iyi huylu, hırslı, güzel gözlü oğlum, sen o kızı kıskanıyorsun. Onun sevиştiği erkeği küçümsüyorsun. Belki de kız gerçekten anlaşılmak falan istemiyor. Böyle buhranlı ve yalnız yaşamaktan haz alıyor. Hadi artık topla kendini, insanın yavaş yavaş yoksullaştığı yaşlara geldin. Kaybetmek asıl şimdi başlıyor. Her sahip olamadığın için incinirsen içindeki çocuk gün geçtikte uykuya dalar. O kızın seni beğenmediğini kabul ederek düşünmeye başlarsan hiçbir şey kaybetmediğini göreceksin. Çünkü hiç kazanmadığın aklına gelecek, unutma ki sevgi kazanılmaz! Belki de onu olduğu gibi sevmeyi başaramadın, sen onu sevme gerekçelerinden kurtulamamışsın."*

– Siz kadınlar, gerçekten cehennem sıcağısınız. Çünkü siz o akıl sır erilmeyen zekanızla, korkunç manevralarınızla, gururlu ve nazik bir erkeği yerden yere vurabilirsiniz. Siz çocukken evcilik oynayıp tavladığınız şeytanı donunuzda sallarsınız. Evet Berna'yla hiç olamadı. Peki benim ona aşık olmama kim izin verdi? Kim baktı gözlerime ığıl ığıl! Kim küçük bir çocuk gibi sokulup sıcacık sığındı bana. Söylesene anne!

Anne; *"Bunlar verilmiş sözler değil."*

– Bu kadar mı? Benim için yapabileceğinbu mu? İnanamıyorum. Kusura bakma anne, ölünün arkasından konuşulmaz ama tıpkı bir kaltak gibi düşünü-

yorsun. Ben hasret çektime, inandım, onun için korktum, sorumluluk duydum, teslim oldum, ders aldım, uyum sağlamak için elimden geleni yaptım, güvendim, onunla tazelendim, ısındım, bekledim, kabullendim, saygıd uydum, keşfetmek için elimden geleni yaptım. Şehvetle koynuna girmek bunlardan sadece biri olabilirdi, başlığı değil!... Eğer arkama sürtünen o kemancı olsaydı bunların kıymetini daha iyi bilirdi!

Anne; *"Sus tokatı yersin!"*

– Neyse tamam, kapatalım bu konuyu. Sen de bağırma artık, mezarlığın bekçisi bayıldı, birazdan karısı aramaya çıkar. Geri dönmelisin. Geri dönmelisiniz... Kalsanız da beni yaralayamazsınız anne. İkinizde sıfır noktasında dondurulmuş birer aşksınız artık... Hıh, komik görünüyorsun. Ortancalardan biri kafanın üzerinde duruyor. Ağzının kenarlarında taş toprak var. Güzel annem benim, bu halinle bile ne kadar tatlısın.

Anne; *"Peki, neden buna çitlembik getirmedin?"*

Şeyy.. yanımda getirmiştim. ortancaları ektikten sora, bir sana... bir bana... paylaştıracaktım. Bir sana... bir bana...

Ölüler çitlembik yemez diye hepsini bitirdim. Böyle olacağını bilseydim...

Anne, sanırım ben de çok yalan söyledim...

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL

İçecek Su

BALKAN harbi zamanına aid bir hatıra zihnimde tam bir canlılıkla yaşıyor : Köy hemen büsbütün boş! Kâr ve kazanç ihtiyacı telâş ve vehmine galebe çalan tek tük esnafla köşklerde bırakılan birkaç bekçiden, bahçıvandan başka hemen kimse kalmadı. Yalnız asker...

İki aydanberidir ki yalnız, karadan, denizden, gündüz, gece bu asker kafilelerinden, köyün dolup boşalan, sonra bitti zannedilirken yerden fışkırıyormuşcasına birdenbire çamurlu kırlara beyaz çadırlarile iri papatya yığınları kuran binlerce asker öbeklerinden başka bir şeye tesadüf edilmiyor. Bir taraftan, harp, hastalarından, ölülerinden mürekkep o kahr ve idbar eserlerini getirip buraya dökerken diğer taraftan anayurt, asırlardanberi üzerine yağan ateş yağmurile yanıp kurumak, tutuşup kavrulmak bilmeyen cûd ve seha göğsünden binlerce evlâdını alıp buraya bahşediyor; ve burada, gelenlerle gidecek olanlara, malûl ve sakatlarla, zinde ve tüvanalara ayrı ayrı mıntakalar tayin edilmiş olmasına rağmen evvelkilerle şimdikilerin arasında zaruri bir temas hasıl olarak memat ile hayat, ümit ile yeis, sukut ile itilâ, hezimet ile intikam elele tutuşuyor; bu iki el tutuşurken birincisinden ötekine bir fütur mânası, elem ve şikâyet ifade eden, cesareti kırıp şüphe ve endişe veren bir şey gelmiyor, ikincisinden berikine tesliyet ve kuvvet, meçhul bir ümniyenin tahakkukunu vadeden bir sıcaklık sirayet ediyor.

Bütün bu daima kaynayan ve köpüren insan pınarının dalgaları yuvarlanıp yayıldıkça, bir gecenin karanlıkları içinde sanki toprakların yarıklarında kayboluverdikten sonra ertesi günün ağlayan güneşi altında yeniden temiz ve berrak dalgalarla fışkırdıkça köyün havasında ne bir telâşın gürültüsü, ne bir musibetin uğultusu var. Bu binlerce insan kütlesinden mabetlere mahsus bir sükût, arasıra boru seslerinin tenhalıklarda biribirini arayan selâlmarile yırtılmış derin, ölü bir sükût...

Onlara bir rüyanın sesyar gölgeler halini veren bu sükûtun yanında diğer bir hassaları var : Çekinmek. Sokaktan geçerken sizin gözünüze tesadüf etmekten utanan kaçınışları, kaynaşık kapılara sürünmekten ürken çekinişleri, bir parça sabun almak için elinde parasile bakkal dükkânlarının önünde girmeğe cesaret edemeyen düşünüşleri, koca bir küme ile yolunu şaşırarak beklerken bir geçenden korkarak soruşları, bahçeleri tamamile gözönünde tutan köşk parmaklıklarının arasından irkilen bakışları var ki yarın güllelere mert göğsünü gererken gözlerini kırpmayacak olan bu adamları korkak çocuklara benzetiyor.

Kaç kere tesadüf ettim : Birçok evinde birer değirmenin neşeli pervaneleri dönen bu köyde bir türlü yoluna konamamış su meselesi, onları, ellerinde kovalarla, kırbalarla, boyunlarında sırtlarında, onar yirmişer deste deste matralarile garpten şarka, deniz kenarından demiryoluna sevkeder. Su tedarik olunabilecek en yakın yeri haber verirseniz, o

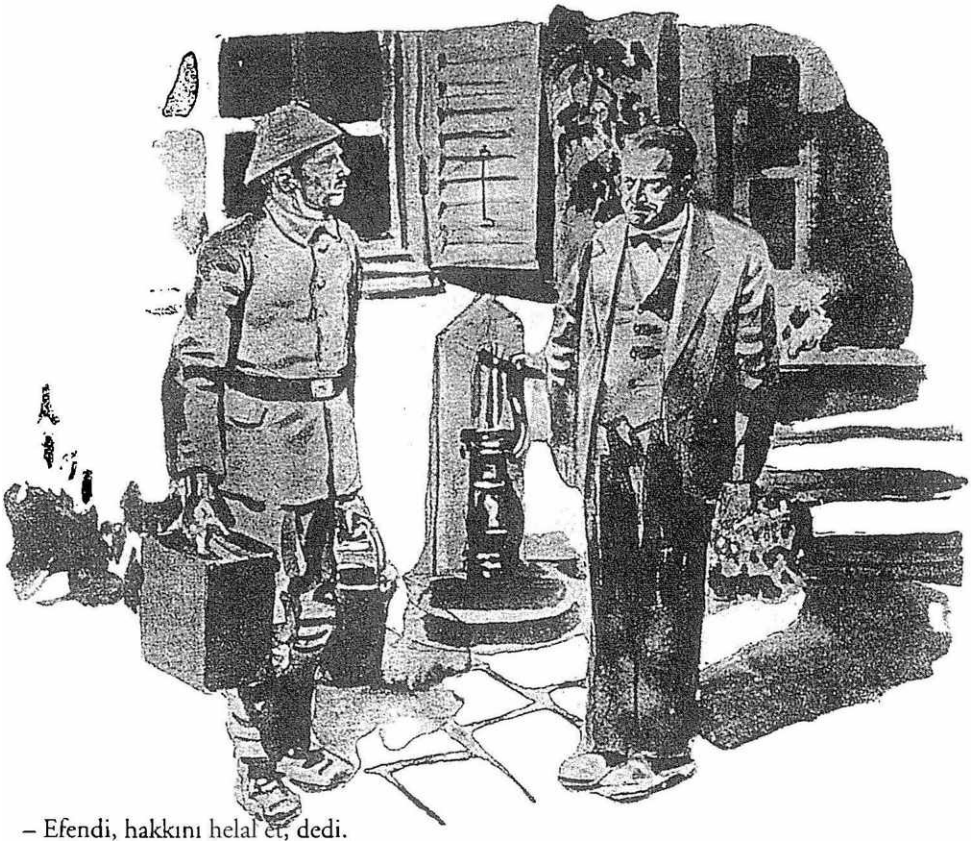

– Efendi, hakkını helal et, dedi.

Desen : Münif Fehim

zaman koşarlar.

Ah! Türk çocuğu!.. Sen tarihin o türlü türlü dolaşık ve çapraşık çizgileri arasından ne zamandanberi bu içecek suyun arkasından koşarsın!.. Ne kadar asırlardanberi hep yolunun üzerinde böyle bir tesadüf parmağı kalkmış, sana bir yol göstermiş, seni garpten şarka, şimalden cenuba, hep o içecek suya sevketmiştir!.. Bu koşuşunda, köyünün o hiç bir zaman kana kana, rahat rahat içemediğin suyunda, o genç kızların akşamları testilerini doldurdukları güleç çeşmeye bir hasret hissi mi, bir iştiyak mânası mı saklıdır?

Mukadderatının boynuna daima dolup boşalacak, boşaldıkça dolacak matrasını takarak, oradan oraya, buzlu dağlardan ateşli çöllere yolladığı, tarihin bitmez tükenmez dikenlikleri, kayalıkları arasında türlü izlerde yuvarladığı Türk çocuğu, mubarek mahlûk, sen ezelî bir seyyarsın. Hep bu içecek suyu arar, ve hep matranı kaldırarak köyünden başka sana her diyarın acı sularından birer yudum nasip oldukça gözlerini göklere dikerek şükredersin.

❁

Bir gün odanın penceresinden boş sokağa dalgın bakıyordum. Yavaş yavaş çişeleyen bir yağmur köyün yapışkan çamurlarını biraz daha ıslatıyor, onları biraz daha geçilemeyecek, biraz daha içine batılacak bir cıvıklığa getiriyordu. Karşıdaki komşumun tavukları

tahtaperdenin deliğinde, başını iğip bir gözile güneşe bir sual nazarı yollayan horozun arkasında, bu ıslak elbise ile kümese dönüp dönmiyeceklerini düşünüyorlar, duvarın kenarından bir siyah kedi ıslak temaslardan korkak ihtirazlarla kadife pençelerini kurutabilecek bir yer arıyordu.

İki elinde iki boş kova ile etrafına bakınarak geçen bir asker gördüm, su arıyordu. Belliydi ki bu boş kovalar ile uzun uzun dolaşmış ve önünden geçilen bahçelerin ekseriyetle açık kapılarından beri onları dolduramamıştı. Bizim evin de açık kapısında durmadı, ona bakmağa bile kendisini mezun addetmedi, geçip gidecekti. Penceremi açarak seslendim. Durdu, anlattım : "Girersin, sağına dönersin!.." dedim. Şüphe içinde, çekingen duruyordu.

O zaman, inmek, ve cesaret edemeyen bu çocuğa delâlet etmek lâzım geldi. Bu çocuk otuz beş yaşlarında vardı, ve onu yakından görünce otuz beş senenin türlü zahmetler ve meşakkatlerile, türlü ıstıraplar ve elemlerile hırpalanmış, yıpranmış bir vücuttu; fakat onun halinde öyle bir natıka vardı ki ıslak eski elbisesinin, buruşuk serpuşunun, ellerinde boş duran kovaların sefil ifadesine rağmen asalet takrir ediyordu. Bu, dalgaların hırçın çarpıntıları gelip üzerinde çatladıkça altından daha parlak çıkan kaya parçaları gibi kader hücumlarının darbelerinden daha parlak bir alınla sıyrılan bir Türk oğluydu.

Karşı karşıya gelince bekledim ki söylesin. Elinde boş kovalarile, ürkek ve çekingen, yüzüme baktı. O zaman sordum :

– İçecek su aradım, efendi, dedi. Yalnız bu cümlesinde uzun bir su aramak hikâyesi vardı. Başının öyle bir iğilişi, gözlerinin öyle bir bakışı vardı ki : "Zahmet vermeyelim!.." demek istiyor gibiydi.

Beraber yürüdük, ve tulumbayı çekerek ona yardım ettim. O, galiba, biraz utanarak, beni daha ziyade yormamak için acele ediyordu. Kovalarından biri ağzı açılmış ve ortasına bir kalınca değnek çivilenmiş bir teneke, öteki kulplu küçükçe ve yenice bir çinko idi. Biraz su geldikten sonra kovayı çalkadı, onun suyunu ötekine boşaltarak onu da yıkadı, ve bu suretle temizlik düşüncesini tatmin ederek kovalardan birini tekrar tulumbanın altına koydu.

Ben çekmeğe başladım; o, gözlerinde karar veremeyen bir şeyle bakıyordu : Bu işi

Halit Ziya Uşaklıgil (1866-1945) Türk edebiyatının çağdaşlaşma sürecinin öncülerinden. Edebiyat-ı Cedide akımının en güçlü yazarı oldu ve bu akımın özentili dil ve edebiyat anlayışından kopan roman ve öyküleriyle bugüne dek kalmayı başardı. Güçlü tekniği, özgün roman dili, roman kişilerinin ruhsal durumlarını yansıtabilme özellikleriyle, Türk edebiyatının önemli romancıları arasındaki yerini koruyor. Çağdaş öykücülüğümüzün ilk örnekleri arasında yer alan öykülerindeyse, yaşantı çevresini genişleten bir tutum alarak sıradan ve yoksul insanları konu ettiği görülür. Selim İleri onun öykücülüğünü şöyle saptıyor : "Halit Ziya'yı çağının egemen anlayışına boyun eğmiş, ama incelikten yana bir edebiyatın gelişmesi için didinmiş bir öykücü olarak görebiliriz. Baskı yönetimiyle uyuşmak zorunda kalışı, yazarı, çağının toplumsal gerçekleriyle hesaplaşmaktan engellemiştir. Buna karşılık kimi öykülerinde insani duyguları, insanın bireysel-açıdan yüceldiği anları çok ustaca yansıtmıştır." Öykü kitapları : *Bir Yazın Tarihi* (1900), *Solgun Demet* (1901), *Bir Şi'r-i Hayal* (1914), *Sepette Bulunmuş* (1920), *Bir Hikâye-i Sevda* (1922), *Hepsinden Acı* (1934), *Aşka Dair* (1936), *Onu Beklerken* (1935), *İhtiyar Dost* (1937), *Kadın Pençesi* (1939), *İzmir Hikâyeleri* (1950).

bana bırakmalı mıydı, kendi mi geçip çekmeliydi; halledemiyordu. Kova dolunca, onun hatırına gelmiş olmasında ihtimal bulunan zehaba imkân bırakmamak için :

– Yoruldum arkadaş, ötekini sen doldur!.. dedim.

Fazla bir acele ile dolan kovayı çekti, ötekini koydu ve benim yerime geçti. Aramızda başka bir kelime teâti olunmamıştı. Öteki de dolunca bir söz söylemiş olmak için :

"Sen nereden geldin arkadaş?" dedim.

Dudaklarını büzerek : – Tel.. içerilerden dedi, biri uzun biri kısa gelen kulplara yapıştı.

– Nereye yollayacaklar? dedim.

Başını sallayarak :

– Bilmem ki... dedi. Biri ağır biri hafif gelen kovaları kaldırdı ve yürüyüşüne ufak bir aksak ahenk veren bir muvazene sessizliğile ıslak kumların üzerinden geniş adımlarla yürüdü.

Kendi kendime : – Bu iki cevap, dedim; İşte Mehmetciğin bütün tarihî hikâyesi!.. Ta içerilerden gelip bilinemeyen nerelere giden derbeder bir hikâye.

Bahçenin kapısına kadar o önde, ben arkada böylece geldik, ta orada biraz durdu, fakir lehçesinde bana şükran eda edecek bir tabir aradı, bütün güzide bir lisanın ibareleri, bütün zerafet cümleleri onun sadece ruhunda iflâs ediyordu, sonra ruhunu daha güzel, daha iyi tefsir eden bir şey buldu :

– Efendi hakkını helâl et!.. dedi, ve aksak yürüyüşile çamurların içine bata bata, elinde biri ağır biri hafif, biri uzun biri kısa kovaların suyu çalkana çalkana yürüdü.

Arkasından bakarken düşündüm. Düşündüm ki bu Türk oğlu altı asırdanberi türlü tesadüflerin kasırgaları önüne düşmüş, bir cidal cihanının yarlarında, uçurumlarında, denizlerinde, çöllerinde yuvarlanmış idi. Tarihin bu hırpalanmış yolcusu türlü afet ve musibet çukurlarından şan ve şeref tepelerine tırmanmış, dizleri parçalanarak, tırnakları koparak tırmanılan yerlerden bir kaza darbesile taşlara çarpa çarpa düşmüş, ve daima kalkarak, yeniden dimdik durmağa çalışarak tutunacak bir kaya parçası, yapışacak bir ağaç kütüğü aramıştı. Ve Yemen çöllerinden Arnavutluk taşlarına, Acem ellerinden Girit sularına kadar altı asırdanberi kumlara, buzlara, denizlere kanını akıta akıta, mebzul bir kaynağı bitmez tükenmez kereminden her vakit taze bir kuvvetle fışkıran o al kanının garip çizgilerile kahraman hikâyesini yazmıştı.

Bu kanla yazılmış kasidenin her satırında yüksek bir fedakârlığın insanlık üstünde bir bahadırlığın haşmeti parlarken o, sanki kendi büyüklüğünden bihaber, fakat yine fütur getirmiyerek diyar diyar dolaşıyor, yine içecek su araya araya dolaşılan yerleri kanile suluyordu. Ve sonra düşündüm ki ihtimal yarın bana akan kanını sunacak olan bu adam kuyumun suyu için benden hakkımın helâl edilmesini istiyordu. ✱

– "Unutulmuş Öyküler" bölümünü "Adam Öykü"nün bundan sonraki sayılarında Uğur Kökden hazırlayacak. Halit Ziya Uşaklıgil'in "İçecek Su" adlı öyküsünü de bu sayı için Uğur Kökden seçti.

– *mürekkep* : oluşan; *idbar* : işlerin tersine gitmesi; *cûd* : cömert, eli açık; *seha* : el açıklığı, cömertlik; *tîvana* : güçlü; *memat* : ölüm; *fütur* : usanç, bezginlik; *ümniye* : umut; *hassa* : bir kimseye mahsus olan hal; *iştiyak* : özleme; *sual nazarı* : soru dolu bakış; *ihtiraz* : çekinme, sakınma; *seyyar* : gezgin; *delâlet etmek* : yol göstermek; *natıka* : ifade; *takrir* : yerini belli etme; *güzide* : seçkin; *tefsir eden* : yorumlayan; *cidal* : zorlu; *mebzul* : bol; *bihaber* : habersiz; *sukut* : düşüş; *itilâ* : yükseliş.

ÖYKÜNÜN ANLAMSAL BOYUTLARI

FERİDUN ANDAÇ

YAZMAK, eylemi *anlama, anlatıma, anlatılana* dayanır. Bu da iki oluşma sürecini kapsar : dün, bugün. dün; yaşanmış, bitmiş, anıya/birikime dönüşmüş olandır. Bugün ise; yaşanan, süren, tasarlanandır. Buna, yazmak eyleminin hayatımızdaki duruş yeridir de diyebiliriz: dün/bugün. Her ikisinin arasındaki çizgi öykünün/öykücünün yöneylem çizgisidir denilebilir.

Öykücünün yazma an'ı bugünü, yazdıkları ise dün'ü, o an'ın öncesini içerir. Bunun oluşma/duruş yeri şu eksende biçimlenir :

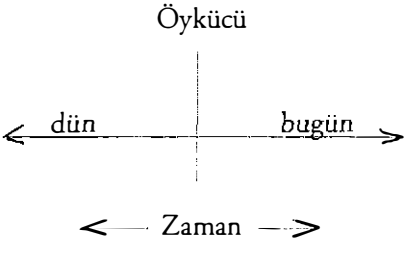

İmlediğimiz an burada bir belirleyicilik taşır: hem yazar/öykücü adına, hem de yazmak/yaratmak eylemi adına.

Öykü yazmaya yönelmek okuma bilincinden yazma bilincine yönelişle başlar. Bir nevi tanıklık gibi bir şey. Bunu karşılaşma olarak adlandırabiliriz. Anlatıma gereği anlam verişin de ivmesi olur. Burada hayata bakış, anlam veriş önemlidir.

Karşılaşma an'ına dönersek; yaratıcı edimin kaynağının burada olduğunu görürüz. Bu, aynı zamanda öykünün çıkış, buluşma, yakalanış yeri; izleksel yapısının kuruluş/alımlanış barınağıdır da.

Şu belirlemeye göre atalım önce : "Hikaye bir oluşun, bir gelişmenin tarihi değildir; zaman içinde büyük yer doldurmaz, onun doldurduğu zaman hikayenin anlattığı, çoğu pek kısa olan zamandır. Hikayenin bir önce'si, bir sonra'sı vardır. O önce de, o sonra da mantığın bulacağı bir önce ile bir sonradır. Öncesi anlatılan sahneyi hazırlayan, sonrası ise ondan doğacak olaylardır ki bunları hikayeci de, okuyucu da ancak sezer, tahmin edebilirler."*

Yine bu konumda da anlatıcı/öykücü karşılaşma an'ının bir an'lık *durumunu* öyküleken şöyle bir dizgeyi izler :

aydınlanış > seziş > uyanış	doğrusallık
dil > anlatım > kuruluş	mekânsallık

Anlatımda bir yanıyla *doğrusallık* ("olay dizisinin gelişmesi, bir tavrın belirlilik kazanması"), öte yanıyla da *mekânsallık* ("birbirine bağlanan imgeler örüntüsü, simetri ile karşıtlık özellikleri") gerçekliğini sağlar öykücü. Yaşanan an > gerçek 'durum' > olmuş/bitmiş olay oluşan atmosfer öykünün anlamsal boyutlarını oluşturur.

Öykücünün yaşadığı yoğunlaşma süreci bu yazma/yaratma eylemi içinde gerçekleşir. Yazınsal söylem bu genel yapının birer yansıması olarak belirir.

❁

Ayşe Kilimci (1954) ile Ahmet Yurdakul (1954) yakın dönem öykücülüğümüzün iki önemli adı. Onların öykülerinde bu yoğunlaşma sürecinin güzel örneklerini buluruz.

KİLİMCİ, "öykü yazmak için doğmuş" sözünü çağrıştıran biridir. İlkokul öğrencisiyken Hindistan'da "Shankars Weekly" dergisinin düzenlediği "Dünya Çocuklararası Hikaye Yarışması"nda, yaş grubu birincisi olur. 17 yaşında ilk öyküsü "Varlık"ta yayımlanır : "En Kötüsü", 1972. Ödüllerinin o gün bugündür ardı kesilmez. Öyküsünün hayatın bütün kanallarından akıp gelen bir zenginliği var. Günlük yaşamın ayrıntılarını yoğunlukla işlemesi, insan toplum ilişkilerinin boyutlanış durumlarını yansıtmada gerçekliği onun "her yerli" öykücü kimliğinin en belirgin yanlarıdır. Bir öykünün anlamını, anlamlanış sürecini yaşatır anlattıklarında. Yaratma eyleminin, hayatın tanıklığının ötesine geçip, yoğunlaşmayla oluşabileceğini sergilemektedir. Kilimci. Onun okura ulaşan *Yapma Çiçek Ustaları* (1976), *Sevdadır Her İşin Başı* (1983), *Sevgi Yetimi Çocuklar* (1987), *Gül Bekçisi/Eylül Mektuplar* (1989) bu kitaplarında öykünün, öykücünün gerçekleştirme/gerçekleşme eyleminin bütün boyutlarını buluruz.

YURDAKUl, yazma/yaratma eylemini öykü kurmak, öyküler anlatmak üzerine kurmuş biri. Onun hayata/topluma, insana, insan ilişkilerine dönük yanı öyküsünün yoğunlaşma kanallarıdır. İnsan gerçekliği, onun trajedisi, sürüklenişi; hayattaki duruş/yaşayış konumu Yurdakul'un anlatısının başat öğeleridir. Önce'si, sonra'sıyla an'lar, durum'lar, olay'lar onun öyküsünü çevreler. İnsanı ilgilendiren, insani olan her şey Yurdakul'un öyküsünün dolaşım alanındadır. *Körfez Üstü Yıldız Gezer* (1985), *Despina'nın Gözyaşları* (1996) kitaplarıyla gelen öykülerini okuduğunuzda bunu göreceksinizdir, eminim. O

*Anton Çehov, Hikayeler I, Çeviren: Servet Lünel, "Önsöz", s.II,1990, MEB Yay.

❁

ÖYKÜYÜ YAKALAMAK

AYŞE KİLİMCİ

BENDEN bu yazı istenirken, dıştan içe bakış kurgusuyla yazmam önerildi. Ben de düşündüm, biz ne kadar zamandır bunca kalabalığız diye, 25 yıl olmuş.

Öykünün Ö harfinin izi işaret parmağımıza oturalı, çeyrek asır, ne kadar az... Oysa yazmak düşlerimiz çok yıllara dayalı.

Her öykü kalbime yazılanda, Ö harfi kalp olup atmaya koyuluyor ve bize birileri daha katılıyor.

Şimdi bunları yazarken, kendi ıssızlığımın hiç olmadığını düşündüm.

Gündelik hayattan sıyrılıp öyküye koyulmak, öyküden çıkıp, bıraktığın yerden gündeliği sürdürmek dikkat gerektiren iş. Nerde bizde o dikkat.

Bizimle birlikte gündeliği paylaşanların, öyküyü taşıyanların da bize dair bazı zorlukları olsa gerek.

Basılmış on, basımı bekleyen yedi kitabımda kaç öyküm var doğrusu bilmiyorum. Bildiğim, yazdıklarımın gerçek yaşamdan alınıp asıllarına en yakın biçimde çizildikleri... Yazım serüveni boyunca iki şey bana ilginç geldi. Okurlarla ilişkilerin renkliliği, bir de imza günlerinde yaşananlar. (Yazar ve Şairlerin dağarcığında ne imza günü manzaraları vardır kim bilir)

Hem imza günü anılarım yüklü, hem göçer bir öykücü olarak yaşadığım kentler ve insanlarıyla ilgili anılarım.

Her yerli olmanın yararı bu.

Kalbime, fikrime düşen öykünün peşinde koşmak, ne soylu gailem.

Öyküde yeniden yaratmayı anlamıyorum, öyküleri ve insanlarını ben yoktan var ediyorum. Yazıldıklarında, benim tanıdığım kişi olmaktan çıkıyor, kendisi oluyor. Yazmakta yaratma ya da yansıtma yok yeniden yaratma var.

Bir olay kişi ya da duygu tohumunun filizlenip öykü olmasına süre biçilebilir mi? Dokuz ay da olur, dokuz yıl da ya da daha uzun. Öykü bu, ömrü kendinden menkul. Gücü ya da haslığı zaten gelişinden belli oluyor, öykü kendini ele veriyor, adım atışından... Öyküler aslında var, yaşıyor, ama görünmüyor. Siz, sizde de olan bir yanıyla onu görünür kılıyorsunuz.

❁

Niçin yazıyorum?

Yolunda gitmeyen bir şeyler, çok şeyler olduğu için... Haksızlıkla, mutsuzlukla kendi çapımda dövüşmek için. İnceliği, kalınlığıyla, insanın türküsünü söylemek için... Ölümlü, kısacık hayatlarımızdaki kimi kişileri, kimi anları, oluşları, çatışmaları, umutları alıp sonsuzluğa ekmek için...

Bir yığın bağımlılığı içinde, insanı bağımsız kılabilmek için... Bir anlığına bile olsa...

İnsanın, hayatın uğultusu içinde, bir an durup düşünmesini, kendini ve sonsuzluğu dinlemesini sağlamak için, neden olmasın... Yazılanlardaki umudu, ölümsüzlüğü, kendiyle aynılığı, gündelik olanın sonsuzluğunu, tadını dinlemesi için...

Söylenmemiş öykü yoktur, yazıcı bunu bilir, ama, gene de her öykü biriciktir, tavrı, sesi, edası değişiktir; tıpkı her insanın bambaşka, yeni, benzersiz oluşu gibi.

Ayşe Kilimci : Öykünün kendisi kalıcıyla geçicinin çatışmasından, geriliminden çıkıyor. Bazen bir zıtlık, bazen bir gerilimde, yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğu her yerde öykü kendisine yer açıyor. Haksızlığın, mutsuzluk ve eşitsizliğin olduğu her yerde, insan yüreğinin, emeğin, kavganın oludğu her yerde öykü var.

Yazan kişi, edebi metin yaratan, ölümsüzlüğü doğurmak gibi 'nâçizâne' bir işin belini büker. Ama, bu arada çok nazikane durumlarla karşılaşır :

Bu nâzik durumlar, nazik fotoğraflar olarak düşüyor fikrime :

Türkiye'de genç olmak zaten zorken, toplumsal ivmenin hızla yükseltildiği o karışık 70'li yıllarda, üniversitede okurken, yazar adayı genç olarak zorlandım. Zoru kolaylaştıran güzel öğretmenler ve toplumun yükselen ilerideğerleriydi. Edebiyatta psiko-sosyal incelemeler dersinde benim "Varlık"ta çıkan bir öykümü tartışıyordu sınıf, ben el kaldırıp yazarı şunu demek istemiş dedim. Öğretmen, yanlış dedi. Bu ilk komik öyküdür benim için...

Diğer fotoğraf, yazar anne fotoğrafıdır. Evin içine ve yüreğine dünyayı buyur etmişken, yaşları 17 ile 2 arası değişen üç çocuk... Yere atılan daktilo, kapatılan kitap, "anne, onu değil, beni okusana" türküleri... Notların üstünde emekleyen ipekböcekleri... Hangi koza deliniyor, hangi ipekler kördüğüm oluyor, bilinmez...

Taşra fotoğrafı... Hem de güzelliği... Çat kapı, dünya evimizde... Cezaevinden ihtiyaç kağıdı, genelevden sımsıcak selam, şair postacı da evimizde... (Neruda'nın postacısı gibi, bende iz bırakan, adressiz bile gelse mektupları ulaştıran, her seferinde hazırola geçip,asker selamı vererek, "Buyrun Hocam," diyerek sunan... Hayatım roman, diyerek bana gelmek isteyenleri, "Ben ona sordum, hakikat fakirmiş; söz istermiş" diye göğüsleyen güzel insan. Kendime ait bir odam hiç olmadı, masam da öyle, ama Çukurova benim sığındığım, dünyayı dinlediğim kocaman bahçemdi ve ben orada dünya zenginiydim. Çukurovayı öyle sevdim ki, orada yörüklerin, savrulan göçmenlerin, makinalaşmanın ve doğanın yazdığı destana öyle vuruldum ki, İzmir'den bile ileri oldu benim için. Ah, bir de o görkemli dilini zaptedebilsemdi, dizginlesemdi...

Memuriyet fotoğrafları, en unutulmaz, en gülünç olanlar... (Sonradan ödül de alan bir öyküm için, kocası tarafından terkedilen bir Kürt kadının ona saldığı mektuba, Zazaca

çeviri gerekmişti. Çalıştığım hastanenin kapısında duran çakmakçıya çevirttim ben bunu. Adam yıllarca, beni terkeden kocamı sordu bana. Mektuptan etkilenmiş, kendi gerçeğim olduğuna saplandı kaldı.

İkinci öykü kitabım, kimse bilmez, *Tamir Gören Kızlar*'dı. Yayınevimin kapağını bile hazırlattığı (sonradan basımdan çektiğim) bu kitaptaki bir öykü, sorunlu bir okur tarafından, yazılışını bilen bir arkadaşımızdı, şikayet konusu yapıldı ve 1978 yılında soruşturma açıldı. (Muhakkak ki kadın doğum uzmanıydı.) Bu, yıllarca sürdü. Sonunda karar çıktı : Bu iki hanımın da hiç işi yokmuş, biri hikâye yazmış, öteki bundan sorsunmuş...

Aslında, bu ülkede en iyi mizah öyküsü yazılır...

Yaşadığınızı yazamazsınız, ama yazdığınızda yaşadıklarınızın ip uçları vardır. Öyküyü kısa, bu yüzden de zor bir tür olduğu için seviyorum. Öyküde direniyorum, zaten öykü de direnmek demek. Yalnızlığa, haksızlığa mutsuzluğa direnmek. Hem hayattan kesilmeyecek, hem rahat olacak, hem fazla kolaycılığa alışmayacaksınız, öykü yazarıysanız eğer.

Aslında, siz yazmaya teşne iseniz, öykü de gelip sizi buluyor... *Gül Bekçisi* adlı kitaptaki 'Son Darbe' adlı öyküyü ben, kendini gündelik hayata ve sokaklara mecbur vuran bir yazar olarak bana kısmet olduğunu düşünmüştüm. Şimdi ise, ulus olarak bize kısmet olan bu darbe işinin içine, yazmaya teşneliğim sebebiyle, kendi kendime girdiğimi düşünüyorum. Son darbenin, sahiden de içinden geçtim. Sabaha karşı Meclisin önünde, elindeki balonu patladığı için bir yaşındaki kızıma çevrilen silahları değil de, ODTÜ'ye çevrilmiş tankların toplarını anımsıyorum şimdi, içim cız ederek.

Güney Anadolu 80-95 yılları arası büyük göç aldı. İnanılmaz renkler ve ağıtlarıyla insanlarını tanımaya, yazmaya doyamadığım bir dönemdir bu.

Şimdi vardığım nokta, yarısı çocuk öyküleri olmak üzere basılmış on, basıma hazır yedi kitap. Birçok ödül. Öyküye şimdi başlıyoruz asıl...

Kendini gerçekleştirmekle iyi eş/anne olmanın, memur olmanın bağdaşmadığını düşünüyorum, ki, bunun sonucu öfkedir. Duyarlı ve zeki olmak gibi, kadın olmak, yazar olmak, kişiye sürekli başetmek zorunda kalacağı sorunlar çıkarıyor. Fiziki, entellektüel, moral açılardan gelişebilmek için bazı insan haklarından, olması gerektiği ölçüde yararlanamadığımı düşünüyorum.

Bu alanların kısıtlısıyım, ama, söylemenin ve yazmanın değil...

Farklı, akıllı, serüvenci, başkaldıran, doğru yönde öfkelenen kadın yazar olmakla, bilinen anlamda kadın olmak arasında, aşılmaz uçurumlar olduğunu düşünüyorum.

Çıkmamış bir kitabı toplum ahlakına vekaleten sorgulayan bir toplum, ya da 12 Eylül sonrası bilimsel tezleri (öyküsü : "Kitabın Külü") yokeden bir zihniyet, bence, medikali kadar ağır bir kürtaj uyguluyor topluma ve toplumun bilinci, beyni, yüreği deliniyor bu işlemden...

❋

Öykü kahramanları, yaratıldıkları zaman değil de, akla ilk düştükleri an gerçek oluyorlar. O andan sonra da zaten sizinle yaşıyor, sizin bir parçanız, evinizin aklınızın içine

gelip oturuyor.

Yazılınca da bitmiyor. Onlar, öykü kahramanları olarak insandan daha gerçek zaten. Acaba sonradan başına neler geldi, diyerek, öykünün öyküsünü merak ettiğim olmuştur.

Hiç bitmeyen bu öykülerle işimde ve evimde nice kavgalarımız, muhabbetlerimiz oluyor. İyi yazılmışlarsa sorun yok. Değilse, yazılması gönlünüzce olmayan ya da yeniden yazılması gereken öykülerle sürekli didişmek zorundasınız.

Öykünün kendisi kalıcıyla geçicinin çatışmasından, geriliminden çıkıyor. Bazen bir zıtlık, bazen bir gerilimde, yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğu her yerde öykü kendisine yer açıyor. Haksızlığın, mutsuzluk ve eşitsizliğin olduğu her yerde, insan yüreğinin, emeğin, kavganın olduğu her yerde öykü var.

Hazır ortamlara hiç uymayan, hazır ortamda yapılamayan, kendi ortamını kendisi yaratan, kendisine özgü belirgin bir ortam gerektiren bir iş, öykü yazma. Kendi kendisini yaratmak zorunda olduğu gibi, kendi ortamında, hatta yazıcısını da her seferinde kendisi ayartmak zorundadır.

Evet, öykü her an, her yerde. Yazılsın, yazılmasın hava gibi gerçek, su gibi vazgeçilmez en azından benim için bu böyle.

Yazılmasa da nasıl gerçek olur öykü? Anlatıcılar döneminde nasıl olmuşsa... Şimdi yok olan o anlatıcılar ne güzel anlatırlardı öyküyü. En çok da her tekrarlanıştaki anlatış farklılığı beni çekerdi. Belki yazılmış, bizden çıkmış çıkışmış öyküleri yeniden yeniden yazma tutkum bu anlatıcılara özendiğimdendir.

Öyküden kaçılmıyor, ben kaçamıyorum. Keşke yüksek sesle anlatıp yazarak çalışabilseydim ve 24 saat bu işle uğraşabilseydim. Keşke insanlar iyi öyküler okuyabilse, buna bağlı olarak kendi öykülerini de güzel yaşayabilselerdi. Keşke bize verilen edebiyat ödülleri bir şeyleri harekete geçirebilseydi. Keşke, o en güzel ödül olan çocuklarımız ve gündelik gerçeğimizin yükü paylaşılabilseydi. Keşke ders kitaplarına alınan günümüz edebiyatı, derslerde işlenebilseydi. Keşke okumamanın en büyük özür olduğunu insanlar anlayabilseydi. Keşke, keşke demek zorunda kalmasaydım.

Yaşadığınızı yazamazsınız, ama yazdığınızda yaşadıklarınızın ip uçları vardır. Öyküyü kısa, bu yüzden de zor bir tür olduğu için seviyorum. Öyküde direniyorum, zaten öykü de direnmek demek. Yalnızlığa, haksızlığa, mutsuzluğa direnmek. Hem hayattan kesilmeyecek, hem rahat olacak, hem fazla kolaycılığa alışmayacaksınız, öykü yazarıysanız eğer.

Konu ve insan yönünden çalıştığım yerler beni besledi.

Hazır ortamlara hiç uymayan, hazır ortamda yapılamayan, kendi ortamını kendisi yaratan, kendisine özgü belirgin bir ortam gerektiren bir iş, öykü yazma. Kendi kendisini yaratmak zorunda olduğu gibi, kendi ortamında, hatta yazıcısını da her seferinde kendisi ayartmak zorundadır. Kendine yol açmanın da kendine farz olduğu bir iştir.

Uygun ortam ise hiç olmuyor. Uygun olan; öyküyü yakalamak, hayatın içinde yaşamak, insanları tanımak, Türk dilini dizginleyebilmek, görkemiyle, büyüsüyle kullanabilmek, iyi öyküler yazmak. Daha kısa öyküler, tılsıma, düşe söylenceye de yer veren hiç değilse bir tanesi geleceğe kalabilecek öyküler yazmak istiyorum. ❍

❁

ESKİ BİR ŞARKIDIR "HİKÂYE"MİZ

AHMET YURDAKUL

JULİO CORTAZAR, "Öykü ile Yakın Çevresi" isimli enfes denemesinin bir yerinde ("Adam Öykü", Temmuz-Ağustos 1996), kendi hikâyeciliğinin girdaplarından geçişini anlatırken şöyle der : "Yazar yarattıklarından hayrete düşer, okur da yazarınkilerden."

Bu yönüyle hikâye, tıpkı Sartre'ın sanat ve yazma eylemi üzerine görüşlerini açıklarken söylediği gibi, "...kaçmakla, ele geçirmek" arasında, yazar tarafından somutlanan bir anın seçimidir. İşte bu yüzden yazmak insanlığın en eski eylemi ise, hikaye de, yaşanan ve yaşanmayan hayatın en kalıcı belgeselidir; dahası hayat, yazılmış ve yazılmamış hikayelerin toplamından başka bir şey değildir. Öyle bilinir ve söylenir ki : herkesin yaşanan/yaşanmayan, yazılan/yazılmayan bir hikâyesi vardır. Ve sanatçılar, hangi kulvarda yer alırlarsa alsınlar sonuçta mutlaka bir *hikâye* anlatırlar : müzikte, resimde, şiirde, heykelde, sinemada veya romanda...

Ancak hikâye adına mutlaka içsel, özel bir yakınlık kurmak gerekirse "o"nu, şiir ve müzik tabanı üzerinde kendi nakışını işlerken düşünmekten yanayım. Teknik yönden bakmak gerekince de, kısalığı ve kurgusuyla masala... kişilerinin nitelendirilmesi, eylemin işlenişi ve canlandırılmasıyla da romana yaklaşır. Örneğin Goethe'ye göre hikâyenin belirleyici özelliği, "...olaylar zincirini saptayan ve bu türün gerçek dışıyla olan ilişkisini açıklayan, destansı ya da simgesel, temel bir belirlenim" olmasıdır. Hikâyenin kısalığı, yapısal olarak, kişinin niteliği ile giriştiği eylem arasındaki sıkı bağdan kaynaklanır. Baştaki nitelemeye uygun olmayan ikincil ve raslantısal her türlü eylem dışlanır. Bu durum Çehov'dan Hemingway'e, onların zamandaşı sayılabilecek hikâyeciler kuşağında nerdeyse çok belirgin bir özelliğe dönüşmüştür. Konunun yalınlığını sağlayan ve her ayrıntının önem kazanmasını açıklayan da bu özelliktir. Gerçeküstü bir olguyu çizmek için de olsa, olayın bütünüyle ussal bir çizgide gelişmesini, biçimle birlikte inanılmaz bir uyum içinde götüren Edgar Allen Poe ise, bu özelliğin, "...estetik yoğunluklu bir etki alanı" yarattığını öne sürer. Hikâye yoğunluktur. Duyarlığın, gerçeğin ve hayallerin birbirine açılan kapılarından baş döndürücü bir hızla geçip... insanın kendisiyle, çevresiyle, doğayla ve toplumla süregiden ilişkilerini yorumladığı bir "*oda müziği*"dir. Bundan ötürü hikâyenin, en karmaşık insanlık durumlarının üzerine gidebilme özelliğine sahip kısa ve özlü bir hesaplaşma olduğu bile söylenebilir. Gerçekliğin durmadan kostüm değiştirdiği, hatta kimi zaman anlam kaybına uğradığı... hangi takvimden yola çıkarsa çıksın, 'zaman ayarı'nın yaşanan ana odaklandığı bir anlatıdır söz konusu olan. Sahnedeki tüfeğin mutlaka patlaması gerektiğini söyleyen Çehov'dan esinlenerek denilebilir ki: her hikayede kesinlikle bir tüfek olmalı ve o

Ancak hikâye adına mutlaka içsel, özel bir yakınlık kurmak gerekirse "o"nu, şiir ve müzik tabanı üzerinde kendi nakışını işlerken düşünmekten yanayım. Teknik yönden bakmak gerekince de, kısalığı ve kurgusuyla masala.. kişilerinin nitelendirilmesi, eylemin işlenişi ve canlandırılmasıyla da romana yaklaşır.

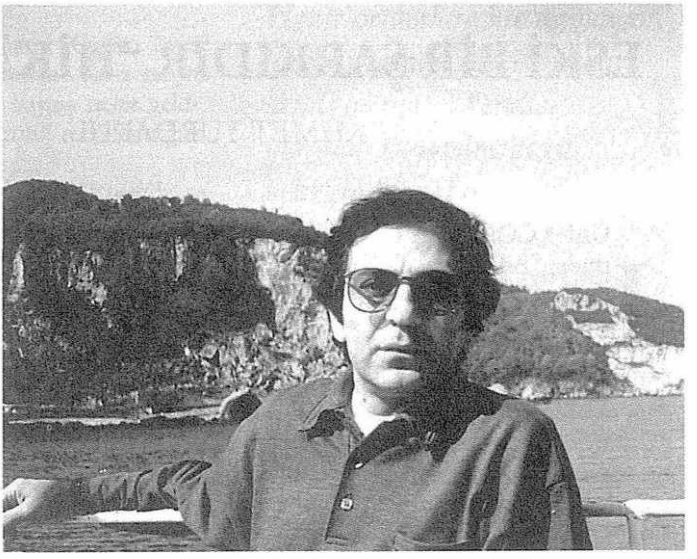

Ahmet Yurdakul : Çünkü hikaye insanoğlunun en eski şarkısıdır. Spartaküs'le, Şeyh Bedrettin'in aynı hikayenin iki ayrı kahramanı olmadığını kim söyleyebilir? Afife Piri'nin, aslında Madam Butterfly olmadığını ben hiç kimseden duymadım!

tüfek ne yapıp edip patlamalı!

Albert Camus'un denemelerinde* geçen bir saptaması vardır. Aklımda kaldığınca şöyle : "XVII. yüzyıl matematik çağı, XVIII. yüzyıl fizik çağı, XX. yüzyıl korku çağıdır. Korkunun bilim olmadığını söyleyebilirsiniz; ama unutmayınız ki bu korkuda bilimin de payı vardır." Aslında modern çağın bireyinin, yaklaşık dört buçuk milyar yıllık serüveninin en karmaşık hikâyesini günümüzün bilim-korku sarmalında yaşamakta olduğunu ileri sürmek ne yeni bir bulgudur, ne de aşırı karamsar bir görüş. O... yani insan, geçmiş yüzyıllara göre alabildiğine çetrefil, her tür gerçeklik adına bölünüp parçalanmaların ışık hızıyla yaşandığı uzun soluklu bir serüvende, içe dönük duyarlığı ve yalnızlığıyla çok daha yoğun demlenen bir serüveni yaşamaktadır. İnsanoğlunun serüveninde hal böyle olursa, hikâye de elbet kendi menzilini, sürekli genişleyen bir ufuk çizgisinin ötesine taşıyacaktır. Tıpkı insan gibi hikâye de, bir eliyle doğduğu denizlerin sularını dalgalandırırken, öbür eliyle içinde yer aldığı kozmik boşluğun sınır tanımaz gizlerine uzanacaktır; çünkü hikâye, çoktandır insana yeryüzünün birkaç kilometre yukarısından bakmaya başlamıştır; ve yazılan her hikâye, insanın, yeryüzündeki diğer insanlara (...kaçınılmaz olarak ta kendisine) doğru yola çıktığı büyük, büyüleyici, soylu bir serüvendir. Her serüven, acıyı, sevgiyi, utkuyu, yenilgiyi, umudu... yani hayata özgü bütün duygu ve oluşumları içinde taşır. İşte bu yüzden, bu serüvenin tadını çıkarabilmek için ne yazık ki (yoksa ne mutlu mu demeli?) herkes kendi dramını sonuna kadar yaşamak zorundadır, tıpkı '*uygarlık*'lar gibi; bilindiği üzere onlar da ancak düşüncelerin çatışması, düşüncenin kanamasıyla... acı ve yürek ile kurulur. Yazar, bütün bu çözülmelerin ve tekrar kurulmaların, sanki insanlığa sonsuz hikâyelerin bağışlanması için evrende yeniden ve yeniden yaşandığını bile düşünebilir; dahası, bu tarz bir düşüncenin, gerçekte 'umud'un öteki adı olduğunu da bilir, çünkü hikâyenin yazıldığı her yerde, her şeye rağmen umut gene de vardır. Çünkü hikâye insanoğlunun en eski şarkısıdır. Spartaküs'le, Şeyh Bedrettin'in aynı hikâyenin iki ayrı kahramanı olmadığını kim söyleyebilir? Afife Piri'nin, aslında Madam Butterfly olmadığını ben hiç kimseden duymadım! Nihavent'le, blues arasındaki inanılmaz ezgi benzerliği yoksa bu güne kadar hiç dikkatinizi çekmedi mi?

Söz, yine Albert Camus'de : "...Güneşin kendisi götürdü beni karanlığa; öylesine

kalındı ki aydınlığı, evreni bütün biçimleriyle pıhtılaştırıyor, bir karanlık parıltıya boğuyordu. Ama, bu başka türlü de söylenebilir. İsterdim ki, bu alacakaranlık - ki benim için her zaman gerçeğin ta kendisidir – karşısında, kendimi rahatça anlatayım. Bu alacakaranlığı, dünyanın bu saçmalığını öylesine biliyorum ki, ondan kabaca konuşulmasına dayanamıyorum. Aslında alacakaranlıktan konuşmak bizi güneşin ta kendisine götürecektir."

"Yazar yarattıklarından hayrete düşer, okur da yazarınkilerden."

Bu satırların yazıldığı ana düşen bir not:

Vakit geceyarısını henüz geçti. Masa lambasının ışığı titriyor. TRT-3'ün "gece ve müzik" programında eski ustalar ve yorumları... Chopin'in nocturn'lerine kulak veriyorum. Bence harika hikâyeler! Bu yaratı karşısında hayrete düştüğümü itiraf etsem, bilmem beni anlayışla karşılar mısınız? ○

*Albert Camus, *Denemeler*, Çev: Sabahattin Eyüboğlu-Vedat Günyol, Say Yayınları

CENAP GÜVEN

Memleketin Yüksek Menfaatleri

BEN, büyük, çok büyük bir mizah yazarıyım. Hikâyelerim hem güldürü, hem de düşün yönünden çok güçlüdür. Gerçi bugüne değin hiçbir yerde yazım çıkmadı ama, bunu ben kendim istedim. Bu fedakârlığı memleketin yüksek menfaatleri için yapıyorum. Benim yazıp yazmamamla memleketin yüksek menfaatleri arasındaki ilişkiyi belki merak etmişsinizdir. Anlatayım :

İlk hikâyemi şehrimizde çıkan bir akşam gazetesine götürdüm. Yazı işleri müdürü ne istediğimi sordu. Önce elimin birini cebime soktum. Sonra dudağıma iliştirdiğim sigaradan derin bir nefes çekip, zevkle dumanını savurdum. Daha sonra tıpkı büyük yazarların umursamazlığıyla :

– İşte bir hikâye! dedim.

Ve yine büyük bir yazar gibi başkaca bir şey demeden çıktım gittim...

Hikâyem sözünü ettiğim gazetede çıkmayınca yazı işleri müdürünü görmeye gittim. Yurdumuzda sanatçılara değer verilmediğini bilirdim ama, bu kadarı da fazlaydı artık! Benim gibi büyük bir yazarın hikâyesini basmamak... Çok kızgındım...

Yazı işleri müdürü beni birkaç nazik sözle yatıştırdıktan sonra:

– Beyefendi, dedi, hikâyeniz çok güzel. Böyle bir şaheseri bizim gibi az satışlı küçük bir gazetenin basması doğru değil. Siz bunu daha çok satan bir gazeteye, en iyisi bir dergiye götürün.

Adamın söyledikleri çok doğruydu. Gerçekten benim gibi büyük bir yazar böyle gazetelerde yazmamalıydı. Bir mizah dergisine gittim. Hikâyemi verdim ve yazı işleri müdürüne, dergileri için, isterlerse her hafta yazabileceğimi, gerçi bunun bana büyük bir yük olacağını, ama kendilerini de kıramayacağımı söyledim. Yazı işleri müdürü gösterdiğim yakınlıktan çok memnun olmuştu; teşekkür etti ve hemen koluma girerek beni içten bir sevgiyle sokak kapısına dek uğurladı. Bu uğurlamaya arkadaşlarının ve odacıların da katılması beni iyice duygulandırdı. Hele yorulmamam için beni dışarı çıkarırlarken adeta kucaklamaları sanatçılara verilen değerin güzel bir örneğiydi.

Ne var ki hikâyem orada da çıkmadı. Bunun nedenini öğrenmeli ve hesabını sormalıydım. Yazı işleri müdürüne gittiğimde koltuğa oturmamı söyledi ve şöyle dedi :

– Efendim, hikâyeniz çok güzel. Ama biliyorsunuz, biz hafif bir mizah dergisiyiz. Nasıl diyeyim, yazdıklarımız havadan sudan şeyler hep. Halbuki siz fikir

yönü çok kuvvetli yazılar yazıyorsunuz. Dergimizin okuyucuları bu çeşitten yazıları tutmuyorlar. Bizimki sanat değil, ticaret daha çok. Siz bu hikâyeyi en iyisi "Çaba" dergisine götürünüz.

Adam haklıydı. Ben bunu nasıl olmuş da düşünememiştim. Sanattan uzak, salt para kaygısıyla suluca şeyler yazan bir dergide yazmak benim işim değildi. Doğruca "Çaba" dergisine gittim...

Yerimi bulmuş ve henüz yazılarım çıkmamış olmasına rağmen, Babıâli'de az çok tanınmış, isim yapmıştım. Çok mutluydum.

Fakat tersliğe bakın, yazım gene çıkmadı. Artık iyice kızmıştım. Bu düpedüz bana, sanatçılara yapılan bir hakaretti. Hoş, kabahat bende olmuştu : Bu adamlara bu denli yüz vermemeliydim. Hemen dergiye telefon ederek, yazı işleri müdürünün ivedilikle evime gelmesini, benim gibi büyük bir yazarın onun ayağına gidemeyeceğini söyledim. Karşımdaki ses, büyük adamların büyüklük göstermelerinin çok kötü olduğunu, büyüklükte alçakgönüllülüğün esas olduğunu belirterek, dergilerine dek gelme zahmetine katlanmamı nazik bir dille rica etti. Düşündüm; gerçekten doğruydu dedikleri. Büyük bir yazar olarak hiçbir zaman övünmemeliydim. Bu düşünceyle yazı işleri müdürünün odasına gittim; yoksa gitmeyecektim. Eksik olmasınlar, dergide çalışan diğer arkadaşlar da geldiler yanıma. Kahvelerimizi içtik. Bir süre politikadan, memleket meselelerinden, mizahtan konuştuk. Yaptığım ince nüktelerle hepsini epey güldürdüm. Söz benim yazarlığıma ve hikâyeme gelince, yazı işleri müdürü :

– Hikâyenizi maalesef basamayacağız, dedi; bunun için çok üzgünüm.

– Neden? diye sordum.

Soruma cevap vermeksizin devam etti :

– Sizin büyük bir yazar olduğunuzu ilk bakışta anlamıştım ben, sizde mizahçı tipi var dostum. Duruşunuz, oturuşunuz, gülüşünüz... Evet, siz büyük bir mizahçısınız...

Ben zaten bu yazı işleri müdürünü ilk görüşümde beğenmiştim. Nazik, kibar, en önemlisi mizahtan, sanattan anlayan bir adam. Söylediklerine sevindim tabii. Teşekkür edecek oldum.

– Durun, sözümü kesmeyin rica ederim, dedi. Hikâyenizi bütün arkadaşlara okudum; hepsi de çok beğendi. Ben daha hayatımda böyle bir mizah yazısı görmedim. O ne kuvvetli hiciv, o ne üslup... Bilhassa cümle kuruşunuz çok orijinal. Okurken hepimiz gülmekten kırıldık...

Yazı işleri müdürü bana bunları söylerken odada herkes gülüyordu. Yazı işleri müdürü de gülmeye başladı. Herhalde yazımı hatırladılar, onun için gülüyorlar, dedim içimden. Evet öyleymiş. Yazı işleri müdürü:

– Bakın, dedi, yazınız aklımıza geldi gülmeye başladık yine... İnsan kendini tutamıyor...

Bu sözlerden kıvanç duydum. Bu içten duygumu yazı işleri müdürüne söylediğimde,

– Sizinle hepimiz övünüyoruz, dedi.

Ve biraz durduktan sonra devam etti :

– Biz bu hikâyeyi basmasına basarız ama, önce okuma yazma bilmeyen bir mürettip gerekir ki, okurken gülmekten fenalaşıp da işi yarıda bırakmasın!

Bu "okuma yazma bilmeyen mürettip" nüktesini çok beğendik ve ben de dahil katıla katıla güldük.

– Hadi bunu bulduk diyelim, diye sürdürdü sözünü yazı işleri müdürü, fakaaat... ya memleketin durumu?.. Şimdi düşünün dostum, hikâyenizi okuyan herkes gülmeye başlayacak : İşçiler gülecek, memurlar gülecek, öğrenciler gülecek; sanatçılar, çiftçiler, köylüler, tüccarlar hep gülecekler... Kimse gülmekten iş yapamaz olacak. Sonra bizim durumumuz ne olur?.. En iyisi siz hikâye yazmayın. Vatanın, milletin, memleketin yüksek menfaatleri için yapın bu fedakârlığı, ne olur yazmayın!..

Yazı işleri müdürü öyle yalvardı, yakardı, üsteledi ki... O günden beri memleketin yüksek menfaatleri için yazmıyorum... Eh... ne yapalım, vatan sağ olsun!

– Cenap Güven, İnkılap Kitabevi Yayınları'nın düzenlediği "Aziz Nesin Gülmece Öyküsü Ödülü"nü "Tanınmış Yazarlar" dalında kazandı.

Cenap Güven 1941 Gördes doğumlu. İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1969 yılından beri Manisa Barosu'na bağlı olarak Gördes'te serbest avukatlık yapıyor. 1960 ve 1970'li yıllarda "Akbaba" ve "Zübük"te gülmece öyküleri yazdı. 1970-71 Akbaba Yusuf Ziya Ortaç Armağanı yarışmasında "Yazılı Delil İsterim" yazısıyla fıkra dalında ikincilik kazandı. 1988 Nasreddin Hoca Gülmece Öykü Yarışmasında "Çadırımın Üstüne" öyküsüyle ve 1990 Salihli Belediyesi Oyun Yazma Yarışmasında "Duruşma Başlıyor" oyunuyla mansiyon aldı.

ATAY SÖZER

Biz Namuslusuna Çattık

"YEDİRECEKSİN," dedi arkadaşın biri... Yedirmeden olmazmış, bu işler hep böyle yürürmüş. "Çok doğru," diye onayladı bir diğeri, zaten bütün bunlar örgüt halindeymiş hepsi birbirini bilirmiş; toplanan paraları daha sonra aralarında pay ederlermiş.

"Tabii," dedi, görmüş geçirmiş ak saçlı amcam; hatta bu işlerin bir tarifesi bile varmış, yaptıracağın işin derecesine göre, yedireceğin miktar da değişiyormuş. Ne bir eksik ne bir fazla: tarifede ne yazıyorsa o... İçimi ferah tutmalıymışım, kazıklanma diye bir şey söz konusu olmazmış... "Aman etmeyin, eylemeyin," dedim. "Ben bu işleri beceremem, hayatımda hiç rüşvet vermiş değilim, nasıl verileceğini bile bilmem," dedim, dinletemedim.

"Rüşvet : bizim örf, âdet ve geleneklerimizden biridir. Örf, âdet ve geleneklerinden uzaklaşan milletler yok olmaya mahkûmdur. Milletin bekası için her vatandaşın örf, âdet ve geleneklerine sahip çıkması gerek," diye fırçayla karışık öğütler dinledim. Hatta Fuzuli bile söylemişmiş. "Selam verdim, rüşvet değil deyu almadılar," diye. Fuzuli anlı şanlı bir ulumuz olduğuna ve zinhar fuzuli bir insan olmadığına göre : demek ki bu sözünde gizli hikmetler varmış.

"Yahu benim bildiğim bu rüşvet, biraz gayri ahlaki bir şeydir," diyecek oldum. Babacan aile büyüğüm eğildi kulağıma. "Biliyorum evlat, lakin şimdi çark böyle dönüyor, yedirmeden mümkünü yok işini gördüremezsin," dedi.

İyi, güzel de rüşveti nasıl verecektim, bir an kendimi rüşveti vereceğim memurun yerine koydum. Biri bana gelip böyle bir teklifte bulunsa ne yapardım acaba? Kızar mıydım, yoksa kabul mu ederdim : acaba etraftan görenler neler derdi? Alırken içim burkulur muydu?.. "Ben bu paraya tenezzül edecek adam mıyım?" diye düşünüp üzülür müydüm : onurum kırılır mıydı?

Birden kendimi memur olarak düşünmekten vazgeçip kendim olarak görmem gerektiğinin farkına vardım... Mutlaka para yedirmem gerekti... Ama nasıl?

Görmüş geçirmiş ak saçlı amcam : parayı evrakın altına iğneleyip vermemi önerdi. Babacan aile dostu ise, önce etrafımı kolaçan edip masanın altından gizlice vermem gerektiğini söyledi.

Başka bir arkadaşa göre ise, hiç bu kadar gizliliğe gerek yokmuş, parayı alenen "tırak" diye çıkartıp "şırak" diye masanın üzerine bırakmak yeterli olurmuş.

Bir diğeri neler yapmam gerektiğini detaylı olarak anlattı : İlkönce memurun yanına yaklaşılıp evrak uzatılırmış. Memur usul gereği uzun uzun inceler ve mutlaka bir pürüz bulurmuş. İşte o zaman o sihirli cümle söylenirmiş. "Aman memur bey, bu işin bir kolayı yok mu?" Memur da o zaman senin ne demek istediğini anlayıp, güya sana yardım etmek için. "Dur kardeşim sana ne yapman gerektiğini yazayım, sonra karıştırırsın," diye bir şeyler yazarmış. Tabii burada yazılan da rüşvet miktarıymış... Sen de kabul edersen ona bakıp başını sallayacakmışsın. İşte o zaman memur, tuvalete gitmek bahanesiyle yerinden kalkarmış, sen de içinden sekize kadar sayıp peşinden gidecekmişsin...

Bunlar anlatıldıkça beni ter basıyor, unutmamak için içimden tekrar ediyorum... Yahu ben bunları nasıl yaparım?

Efendim sonra artık tuvalet mi olur, merdiven altı mı olur, neresi tenhaysa oraya gidilir, gereken miktar takdim edilirmiş... İşte bu kadar basitmiş.

"Bizim zamanımızda da böyleydi," dedi emekli memur. Bu böyle gelmiş, böyle gidermiş, hiç kimse de buna mani olamazmış.

Dairenin kapısından girdiğimde bacaklarım tir tir titriyordu, onlarca masa arasından geçip memura yaklaştım... Acaba hangi taktiği uygulasam?.. Dosya arası mı, masa altı mı, yoksa tuvalet veya merdiven altı mı?

Önceden hazırladığım parayı avucumda sımsıkı tutuyordum, terden sırılsıklam olmuştu. Dosyayı memurun önüne koydum, elindeki işi bitirdikten sonra dosyamı incelemeye başladı. Uzun uzun inceledi : "Hah," dedim, "işte şimdi bir pürüz bulacak..." O zaman ne diyecektim? Tamam hatırladım. "Bu işin bir kolayı yok mu memur bey?" demeliydim...

Dosyayı inceledi, uzattı. "Falanca beye imzalatın, ondan sonra tamamdır..." Heyecandan ne dediğini anlamıyordum bile, hemen atılıp ezberlediğim sihirli cümleyi söyledim. "Bir kolayı yok mu memur bey?" Şaşırdı önce, sonra falanca beyin odasını tarif etti, ikinci katta koridorun sonundaymış. Eğer merdivenden çıkmak zor geliyorsa, asansörü kullanabilirmişim. Ağlamaklı olmuştum, mutlaka işi yokuşa sürüyordu... "Tuvalete gidip gitmeyeceğini," sordum, aptal aptal suratıma baktı, haklı olarak... Ne yapacağımı şaşırmıştım, kendi taktiğimi kendim uygulamalıydım; elimdeki parayı cebine koyuverdim.

İşte ne olduysa o zaman oldu. Birden rengi değişti, yapıştı yakama... O güne kadar namusuyla yaşamış bir devlet memuruymuş, böyle iğrenç bir teklifi kendisine nasıl yaparmışım, bu davranışım onurunu fena halde zedelemiş.

BİLDİĞİNİZ gibi aleyhime iki dava açıldı, biri devlet memuruna rüşvet teklifi, bu amme davası, diğeri memurun açtığı manevi tazminat davası. Teklifimi hakaret kabul etmiş, sinirleri bozulmuş, bu yüzden on gün rapor almış...

Zaten ben ezelden beri şanssızımdır, nerede bir antikalık varsa, gelir beni bulur. Benim şansıma çıkan memur; birkaç kere ruhsal tedavi görmüş, tüm arkadaşları tarafından yaka silkilen "Piskopat" lakaplı bir zatmış, onun için "O

manyak yüzünden biz de huzursuz oluyoruz, ondan korkumuzdan rahat rahat rüşvet alamıyoruz" diyorlarmış. Nerden bilebilirdim? Üzgünüm, her şey için üzgünüm. İnanın kötü bir niyetim yoktu. Beraatimi talep ediyorum Reis Bey!

– Atay Sözer, İnkılap Kitabevi Yayınları'nın düzenlediği "Aziz Nesin Gülmece Öyküsü Ödülü"nü "Tanınmamış Yazarlar" dalında kazandı.

Atay Sözer 1959 yılında İstanbul'da doğdu. Uzun yıllardan beri karikatür çiziyor, Çeşitli gazete ve dergilerde çizgileri yayımlandı, katıldığı yarışmalardan çeşitli ödülleri aldı. 1978'de MSÜ Sinema TV bölümüne girdi. Bitirdikten sonra çeşitli filmlerde reji asistanı olarak çalıştı. Daha sonra senaristliğe başladı. Özellikle komediler olmak üzere, çeşitli TV filmlerinin senaryolarını yazdı.

Gürsel Korat
Çizgili Sarı Defter

İşim Yayınları, 1996

● **Nedret Tanyolaç Öztokat**

GÜRSEL Korat'ın bu yapıtındaki on öyküyü okuduktan sonra – hem de bir çırpıda –, onun kaleminden çıkacak yeni öyküleri merakla bekleyecek bir okuyucu kitlesinin oluşacağını rahatlıkla belirtebiliriz. Gerçekten de elimizdeki yapıtta yer alan usta işi öyküler çağdaş yazınımıza yetkin bir yazarın katıldığını gösteriyor. Gerek başvurulan çeşitli anlatı teknikleri, gerek öykülemede yakalanmış ritmin kendine özgü rahatlığı, gerek zorlamadan uzak ancak üzerinde titizlikle uğraşıldığı belli olan geniş sözdizim boyutu, gerek zengin içerik düzeyiyle başarılı bir yapıt. Kum Harcı, Ve Sonra, İnsanlar Ölür, D ve T, bizce yapıtta sivrilen öyküler : Önce anlatılan öykülerin içeriği, sonra da anlatılış biçimine egemen metinsel gerilimden ötürü. Bir arayış öyküsü olan Kum Harcı'nda çoksesli bir anlatı tekniğine başvurulmuş : İlk olarak Kapadokya bölgesinde filmi için öykü ve uzam arayışıyla gezinen Besime anlatıcı olarak belirir. Ayrıca not defterine yazdığı gözlemler ve film sinopsisi onun söylemine katıldığından bu ilk anlatı düzeyi kendi içinde çok katmanlı olarak belirir. İkinci anlatıcı, Besime'nin çocukluk arkadaşı ve sevgilisi Ömer'dir. Onun söylemini geriye dönüşler belirginleştirir. Son anlatıcı ise üçüncü tekil kişidir. Öyküyü sonlandırır. İkinci anlatı düzeyinde (Ömer'in söylemi) beliren cinsellik ve sevgi izleklerinin öyküde ne gibi bir sona doğru gittiğini bu üçüncü anlatı düzeyinde öğreniriz. Arayış izleğine ustaca eklemlenen cinsellik ağırlıklı sevgi izleği de kendi içinde son derece karmaşık boyutludur, özellikle Ömer açısından. Ve Sonra İnsanlar Ölür de çok sesli bir anlatı tekniğiyle yazılmış. Türküler Hatice ve Ali'nin duygularını verirken üçüncü tekil kişi anlatıcı onların cinsellik boyutunda temellenmiş ilişkisini alabildiğine sorgular. Öykünün son bölümü, Hatice'nin doğurması yine geriye dönüşle son derece acımasız bir olayın anımsanmasına koşut olarak anlatılmıştır. Bu koşutluk doğurma ve öldürme olgularını nefret izleği çerçevesinde birleştirir. D ve T'nin etkisi kuşkusuz öncelikle anlattığı olayın insan yaşamının en güç dönemine ilişkin olmasından kaynaklanıyor. Felçli bir yaşlı adam ve onun yaşlı karısının, erkeğin hastalanmasıyla iyice güçleşen yaşamlarının son derece gerçekçi bir betimlemesine dayanıyor D ve T. Öykü okuru sarsıyor ve sürekli düşündürüyor. Aslında Ay ve Elma'yı da belli bir gerilim çerçevesinde değerlendirmek gerekir : Gerilimin giderek arttığı bir yol ve kaçış öyküsüdür. Sene Binüçyüzkırkbir'de bir kaçağın öyküsüdür. Tarihsel göndermelerle örülmüş bir çerçevede anlatılır.

Katrancis Anastasios birinci öykü gibi bir arayışı anlatıyor ancak burada ülküsel bir arayış söz konusu : Kahraman yaşamında hiç görmediği ancak

belleğinde yer etmiş iki adın ardına düşer ve Yunanistan'da bir yolculuk yapar. Bu aslında insana bir yolculuktur. "Çizgili Sarı Defter" ise sevgisizlikten ölmeyi seçen hizmetçi Sevgi'nin çarpıcı, hüzünlü ve düşündürücü öyküsüdür. Burada da öyküleme hizmetçinin günlüğü ve sözde tanıklıkların birbirini izlemesiyle çok katmanlı kurgulanmıştır. Kadın ve erkek ilişkisine en eleştirel bakış Possesia'da yer almış. Gerçekle kurmacanın birleştiği biraz kara, biraz alaycı, ama çok düşündürücü bir öykü. "Kara Aşkın Günlüğü" ise tutkulu aşk izleği çerçevesinde geliştirilmiş hem biçemsel, hem de teknik bir deneme olarak ilgi çekiyor.

Son olarak, tüm öykülerin tinsel olduğu kadar tarihsel ve ekinsel düzlemde de geniş bir gözlem ve bilgi donanımıyla zenginleştirilmiş olduğunu, bu boyutuyla da okura değişik keyifler verdiğini belirtelim. ❍

Aslı Erdoğan
Mucizevi Mandarin

Mitos Yayıncılık, 1996

● Nedret Tanyolaç Öztokat

ASLI Erdoğan'ın öyküleri daha ilk okumada titizlikle ulaşılmış dil ve biçem düzeyiyle dikkat çekiyor. Sözcük ve tümce boyutunda gösterilen özeni yazarın gözlem gücü de destekleyince ortaya okurda çabucak okuyup bitirme isteği uyandıran ilginç öyküler çıkmış. Gerçekten de yazarın kentler ve insanlarla ilgili yaptığı gözlemlerin keskinliği ve bunları öykülemede başarıyla kullanması yapıtın başarılarından.

İlk bölümünü oluşturan ve aralarında yapıta adını veren *Mucizevi Mandarin*'in de bulunduğu on bir öykü olay, ana izlekler, kişi, uzam ve zaman açısından bir bütün oluşturuyorlar. Böylece, birbirine eklenebilen kısa öyküleri geniş bir bütün parçası olarak da okuyabiliyoruz.

Bu öykülerin anlatıcısı kendi başından geçen ve ayrılıkla sonlanmış tutkulu bir aşkı anlatırken bir yandan da yaşamındaki kentlerin ve kendi duygu evreninin ayrıntılı bir betimlemesini okura sunuyor. Temel uzamlar Cenevre ve İstanbul anlatıcının acı ve özlemlerle dolu yaşamının önemli bir parçası olarak beliriyor ve karanlık, marjinal mahalle ya da köşeleriyle anlatıcının iç dünyasını da yansıtıyorlar. Kentsoylu değerlerle çatışan bu ayrıksı bölgelerde anlatıcı esenlik buluyor. Anlatıcının yeğlediği dolayısıyla esenlikli bir başka yaşam öğesi de "gece". Geçirdiği ameliyatla tek gözünü yitiren anlatıcı hem ona artık dayanılmaz gelen gün ışığının, hem de yitirdiği sevginin acısını dindirmek için uzun gece yürüyüşlerine başlar. Cenevre'nin bohem sokaklarını, parklarını, sabaha kadar açık kalan salaş kafelerini... tek tek gezer, oralarda oturup notlar alır, geçmişle, kendisiyle, yitirdiği sevgilisiyle hesaplaşmasını sürdürür. Metinlerde belirginleşen "görmek" edimi de böylece anlam kazanır. Gözün yitirilmesiyle kamçılanan görme isteği bir anlamda anlatıcının kendi iç dünyasını da çözümleme dürtüsüne dönüşür. Bu iç

dünyada konu renklerin, yoğun bir yalnızlık duygusu ve hüznün egemen olduğunu görürüz. Aslında yapıttaki tüm öykülerde aynı karamsar tonları ve temel izlekleri yakalıyoruz. Ölüm duygusu sinmiş yaşamlar, acımasızca tüketmeye çalıştığımız kentler gibi parçalanmış duygusallıklar, kırgınlıklar ve yürek yorgunluklarıyla neredeyse taşlaşmış duygular Erdoğan'ın ustalıkla yarattığı öykülerin ortak paydasını oluşturuyor. ❍

Suzan Samancı
Kıraç Dağlar Kar Tuttu

Can Yayınları, 1996

● Nedret Tanyolaç Öztokat

SUZAN Samancı'nın on sekiz kısa öyküsü temelde Güneydoğu insanının tehlikeler, tehditler, baskılarla dolu yılgın yaşamının bir aynası. Aslında Samancı ülkenin bu acımasız ancak acıtıcı gerçeğinin bir tanığı olarak karşımıza çıkıyor. Televizyon ve gazetelerde her gün okuduğumuz ve ne yazık ki artık içlidışlı olduğumuz terörü ve onun gölgesindeki Güneydoğu yaşamını bu kez bir yazarın keskin gözlemleri ve yetkin betimlemeleri ışığında okuyoruz. Anlatılan olayın kurgulanışında ağırlık noktasını insan oluşturuyor. Anlatıcının ya da anlatılan kişilerin duyguları kısa kısa tümcelerle, yalın bir biçimde aktarılıyor. Kıraç Güneydoğu toprakları gibi insanların yaşamlarının da korku, yoksulluk, göçler, ayrılıklar, kaçışlar ve ölüm duygusuyla kurumuş olduğunu görüyoruz. Bu "kıraç" insanlar kadar kentlere erken inen ve sokağa çıkma yasaklarıyla kuşatılmış, ya baskınlara ya da çatışmalara gebe akşamlar bu öykülerde ayrıntıyla betimlenmiş.

Suzan Samancı bize çok iyi bildiğimiz bir dünyanın bilmediğimiz kapılarını aralıyor ve cesur okuyucuyu güç bir serüvene çağırıyor. ❍

Adam Yayınları,
Yaşar Kemal Toplu Yapıtları'nı
"Adam Yayınları özen ve titizliğiyle"
Türkiye'ye armağan ediyor.
Gururla.

BÜTÜN ROMANLARI

İnce Memed I
İnce Memed II
İnce Memed III
İnce Memed IV
Ortadirek
(*Dağın Öte Yüzü I*)
Yer Demir Gök Bakır
(*Dağın Öte Yüzü II*)
Ölmez Otu
(*Dağın Öte Yüzü III*)
Yağmurcuk Kuşu
(*Kimsecik I*)
Kale Kapısı
(*Kimsecik II*)
Kanın Sesi
(*Kimsecik III*)
Kuşlar da Gitti
Filler Sultanı
Demirciler Çarşısı Cinayeti
(*Akçasazın Ağaları I*)
Yusufçuk Yusuf
(*Akçasazın Ağaları II*)
Deniz Küstü
Höyükteki Nar Ağacı
Yılanı Öldürseler
Al Gözüm Seyreyle Salih
Teneke
Ağrıdağı Efsanesi
Binboğalar Efsanesi
Üç Anadolu Efsanesi
Sarı Sıcak (*Bütün Öyküleri*)

değerli kitaplar yayımlar.

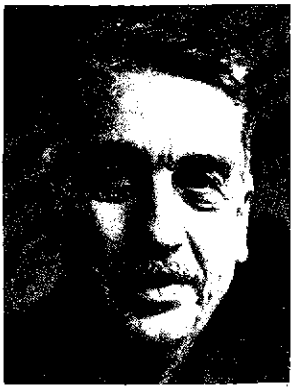

MEMET FUAT

DAĞLARDA YÜREĞİM

Yeni denemeleri...

Çıktı.

ÇAĞINI GÖREBİLMEK

ADAM

ADAM öykü

Geçen sayının (kasım aralık 7) içindekiler

öykü Oya *Nezihe Meriç* • Orada Kalmak *Demir Özlü* • Mateo Falcone *Prosper Mérimée* • Kew Bahçeleri *Virginia Woolf* • Kristin *Tomris Uyar* • Mavi Demet *Octavio Paz* • Çingene – Gül *Juan Eduardo Zúniga* • Ağız *Mario Vargas Llosa* • Karga ile Tilki... *Metin Demirtaş* • İstasyon *Mehmet Güler* • Kuşatma *Sulhi Dölek* • Mevrouw Jirman *Şavkar Altınel* • Yazgıların Tableti *Reha Mağden* • Küçük Bir Toz Parçası *Orhan Tez* • Mevsim Salatası *Faruk Ulay* • Onlar Denize Karıştılar *Leyla Ruhan Okyay* • Bir Sarı Elbise Peşinde *Müge İplikçi* • Yürek Küstü *Attilâ Şenkon* • Bugün Ne Yaptın Kâbusu *Ayşegül Gürdal* • Üç Beş Dakikalık Öykü *Murat Yalçın* **bu sayının konuşması** Tomris Uyar ile Dünden Bugüne **yazılar** Benim Öykülerim *Enis Batur* • Murathan Mungan'ın İki Hikâyesinde "Ben" ve "Öteki" *Nüket Esen* • Genç Öykücüler Ne Diyor? *M. Sadık Aslankara* • Bir Anlatı Olarak, Kısa Öykü *Semih Gümüş* • Dönence / Bir Öykü Dünyası Kurabilmek *Feridun Andaç, Selim İleri, Necati Güngör* **unutulmuş öyküler** Geceleyin Rüya Görürüz *Attilâ İlhan* **bir kitap bir yazı** *Aynalara Yolculuk* Pınar Aka • *Yazyalnızı* Behçet Çelik

1750000 TL A (KDV dahil)

ISSN 1300-7556